yakup kadri karaosmanoğlu

bütün eserleri 11

sodom ve gomore

birikim yayınları

SODOM VE GOMORE
YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU
BÜTÜN ESERLERİ: 11

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU

SODOM VE GOMORE

Baskıya Hazırlayan
ATİLLA ÖZKIRIMLI

BİRİKİM YAYINLARI

Sodom ve Gomore / Yakup Kadri Karaosmanoğlu
Bütün Yayın Hakları Leman Karaosmanoğlu'na Aittir.
Dizgi - Baskı: Kent Basımevi
Kapak Düzeni: Ferit Erkman / Kapak Baskısı: Reyo Basımevi
Baskı Tarihi: Mayıs 1981
Birikim Yayıncılık Koll. Şti. Ankara Cad. Güncer Han 45/18
P.K. 538, Sirkeci - İstanbul

Birikim Yayınları, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun toplu eserlerini yayımlayarak, yeni bir girişimi başlatıyor. Edebiyatımızın köşe taşlarını oluşturan klasik değerde yazarların eserlerini yayımlama işinin önemini ve yayımcıya düşen sorumluluğu gereğince kavrıyoruz.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Türkiye yakın tarihinin önemli bir kesimini eserlerinde yansıtmış bir yazardır. Klasik yazarlarımızın ürünlerini yayımlamaya onun kitaplarıyla başlamak, bizim için sevindirici bir olay.

Yazarların metinlerine, sadeleştirme amacıyla da olsa dokunmamak gerektiğine inanıyoruz. Bu nedenle, yazarın sağlığında dilini değiştirdiği eserleri son biçimleriyle yayımlayacak, yakın zamanda yenileştirmemiş olanlara ise gerekli sözlükçeleri ekleyeceğiz. Her kitabın başına yazarın biyografisi ile sözkonusu eserle ilgili nesnel bilgiler, sonuna da şimdiye kadar hakkında yazılmış yazılar ve bibliyografyalar eklenecek. Basımda, daha önceki baskılar da gözden geçirilerek, önemli değişikliklere işaret edilecek.

Bu tür çalışmalar şüphesiz ki katkıların çoğalmasıyla zenginleşir. Bu nedenle, öncelikle eleştirilere ve hatırlatmalara açık olduğumuz gibi, gözümüzden kaçan bilgiler veya her çeşitten belgeleri değerlendirmemize imkân verecek dostlara da şimdiden teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER :

- Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Hayatı ve Eserleri 9
- «Sodom ve Gomore» Üzerine 13
- Sodom ve Gomore 19
- Türk Edebiyatında «Sodom ve Gomore» 357
- Genel Bibliyografya 377

Yakup Kadri Karaosmanoğlu
(1889 - 1974)

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU

HAYATI

Yakup Kadri, XVII. yüzyılın sonlarından başlayarak Saruhan Vilayeti denilen Aydın ve Manisa bölgesinde hüküm sürmüş Karaosmanoğlu sülalesindendir. Mısır'da İbrahim Paşa konağına yerleşen ve orada İkbal hanımla evlenen Kadri beyin oğludur. 27 Mart 1889'da Kahire'de doğdu. İbrahim Paşa'nın ölümü üzerine altı yaşındayken ailesiyle birlikte Manisa'ya geldi. İlköğrenimine Fevziye Mekteb-i İptidaisinde başladı. İki yıl sonra da İzmir İdadisi'ne gönderildi (1903). Şahabettin Süleyman'la arkadaşlığı buradan gelir. Ama öğrenimini tamamlayamaz. Babası daha o öğrenime başlamadan ölmüş, İkbal hanımın satılacak mücevherleri kalmamıştır. Aile yeniden Mısır'a dönünce İskenderiye'deki Frères'ler Fransız okuluna girdi. Burada da bir yıl okudu. İdadi özlemi onu İzmir'e çektiyse de, tatilini geçirmek için geldiği Mısır'da (1906) Jön Türkler'le tanıştı. İzmir'e dönmekten vaz geçti. Sınavla yeniden girdiği Frères'ler okulunda iki yıl sonra bakaloryasını vererek ortaöğrenimini tamamladı.

1908'de ailece yurda döndüler. İstanbul'a yerleştiler. Yakup Kadri Mekteb-i Hukuk'a girdi. Ama bitirmeden, üçüncü sınıftan ayrıldı. Bu arada İbsen'den esinlenerek yazdığı Nirvana adlı tek perdelik oyunu yayımlanmış, arkadaşı Şahabettin Süleyman'ın aracılığıyla Fecr-i Ati

topluluğuna katılmıştır. Bir yandan Fecr-i Aticilere yönelik eleştirilere cevap vermekte, bir yandan da Servet-i Fünun'da küçük hikâyeler yayımlamaktadır. Mensur şiirleri de bu ilk dönemin ürünleridir.

1912'de tüberküloza yakalandığını öğrenir. Ama ancak 1916'da tedavi için İsviçre'ye gidebilecek, üç buçuk yıl orada kalacaktır. Bektaşilikle ilgisi de bu yıllarda, İsviçre'ye gitmeden öncedir. O sıralar Paris'ten yeni dönmüş olan Yahya Kemal'in de etkisiyle Yunan ve Latin kaynaklarına dayalı yeni bir sanat anlayışını savunmaya başlamıştı. Ayrıca Doğu mitolojisiyle de ilgileniyor, bir mistisizme yöneliyordu. Bu *eğilim onu bektaşi tekkesine itti.* «Nur Baba» *romanını yazdı* gözlemlerinden yararlanarak. Ama hem karşılaşacağı tepkiler, hem İsviçre'ye gidişi yayımlanmasını engelledi.

1913'te ilk hikâye kitabını çıkarır: «Bir Serencam». Ama önce Balkan, ardından da 1. Dünya Savaşları, bu savaşlarla gelen yıkım, Yakup Kadri'de bir değişime yol açacak, sanatın «şahsi ve muhterem» olduğu düşüncesinden yavaş yavaş uzaklaşacaktır. Mondros antlaşmasından sonra onu İkdam yazarı olarak görürüz (1919). Güncel olayları izleyen, Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen bir gazetecidir artık. Hikâyeleri de Milli Mücadele ile ilgilidir. Daha sonra o günlerin ürünü olan makalelerini Ergenekon'da toplayacaktır.

1921'de Ankara'nın çağrısı üzerine Anadolu'ya geçti. Görevli olarak Kütahya, Simav, Gediz, Eskişehir, Sakarya yörelerini dolaştı. Önce *Mardin (1923 - 31), sonra Manisa milletvekili oldu (1931 - 34).* Evliliği de bu dönemdedir. Mutasarrıf Asaf Bey'in kızı, Burhan Asaf Belge'nin kızkardeşi Leman Hanımla evlenmiş (11 Ekim 1923); yine bu dönemde Kiralık Konak, Nur Baba adlı romanlarını yayımlamış. Cumhuriyet ve Hakimiyet-i Milliye gazetelerinde makaleler yazmış (1923 - 25), tedavi için ikinci kez gittiği (1926) İsviçre'den «Alp Dağlarından» başlığıyla izlenimlerini kaleme almıştır. 1932 yılı ise Yakup Kadri için ayrı bir önem taşır. Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, İsmail Hüsrev Tökin ve Şevket Süreyya Aydemir'le birlikte «Kadro» dergisini çıkarırlar. *Büyük yankı uyandıran ve tartışmalara yol açan romanı Yaban da aynı* yıl yayımlanır.

Başlangıçta ilgiyle karşılanan «Kadro»da savunulan düşünceler zararlı bulunarak derginin imtiyaz sahibi Yakup Kadri Tiran elçiliğine *atanınca (1934) dergi de kapanır. Bunu Prag (1935), La Haye (1939),* Bern (1942) elçilikleri izler. Tahran elçiliğinden sonra (1949 - 51) emekli

oluncaya kadar kalacağı Bern elçiliğine yeniden getirilecektir. «Zoraki Diplomat» adlı anıları bu yılların ürünüdür.

1955'te emekli olunca yurda dönerek çeşitli dergi ve gazetelerde yazılarını sürdürdü. 27 Mayıs'tan sonra Kurucu Meclis üyeliğine seçildi. 1961'de Manisa milletvekili oldu. 1957'de de Ulus gazetesinin başyazarlığını yüklenmişti. 1962'de Atatürk ilkelerine ters düşü düğünü ileri sürerek CHP'den istifa etti. 1965'ten sonra ise politikadan çekildi. Son görevi Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu Başkanlığıydı. 13 Aralık 1974'te Ankara'da öldü. İstanbul'da, Beşiktaş'ta Yahya Efendi mezarlığında annesinin yanında yatmaktadır.

ESERLERİ

Hikâye: Bir Serencâm (1913), Rahmet (1923), Milli Savaşın Hikâyeleri (1947).

Roman: Kiralık Konak (1922), Nur Baba (1922), Hüküm Gecesi (1927), Sodom ve Gomore (1928), Yaban (1932), Ankara (1934), Bir Sürgün (1937), Panorama (2 cilt, 1953 - 54), Hep O Şarkı (1956).

Mensur Şiirler: Erenlerin Bağından (1922), Okun Ucundan (1940).

Anı: Zoraki Diplomat (1955), Anamın Kitabı (1957), Vatan Yolunda (1958), Politikada 45 Yıl (1968), Gençlik ve Edebiyat Hâtıraları (1969).

Monografi: Ahmet Haşim (1934), Atatürk (1946).

Çeşitli Makaleleri: İzmir'den Bursa'ya (H. Edip, F. Rıfkı, M. Asım ile, 1922), Kadınlık ve Kadınlarımız (1923), Seçme Yazılar (F. Rıfkı, R. Eşref ile, 1928), Ergenekon (2 cilt, 1929), Alp Dağlarından ve Miss Chalfrin'in Albümünden (1942).

Kitaplaşmamış Oyunları: Nirvana (Resimli Kitap, s. 9, 1909), Veda (R. Kit., s. 11). Sağanak (İst. Şehir Tiy. Ktp.), Mağara (Varlık, s. 12 - 17, 1934)

«SODOM VE GOMORE» ÜZERİNE

Çöküşün getirdiği bir çürümenin romanıdır **Sodom ve Gomore.** Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanlarının zamansal sürecinde **Hüküm Gecesi**'nden sonra gelir. Anlatılan çevre ve kişiler açısından da **Kiralık Konak**'a bağlanır. Daha doğrusu **Sodom ve Gomore**'deki ortamı hazırlayan koşullar **Kiralık Konak**'ta sergilenmiştir. **Yaban**'ın Ahmet Celal'i ise **Sodom ve Gomore**'den kaçarak kurtuluşu Anadolu'nun bir köyünde arar. Bu nedenle **Sodom ve Gomore**, romanlarında İmparatorluğun çöküşüyle Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'e geçişi işleyen Yakup Kadri'nin hem bu sorunsala bakış açısını, hem de yorumunu somutlaştırdığı için önem taşır.

Tek cümleyle özetlenirse, **Sodom ve Gomore**'de işgal yıllarının İstanbul'u anlatılmaktadır. Yalnız, romanın konusu belirtilirken hemen hep yinelenen bu genellemeyi açmak gerekir. Ele alınan kişiler, belli bir çevrenin kişileridir çünkü. İngiliz ve Fransız subayları, levantenler, işgalcilerle içli dışlı olmuş Türk aileleri... Kısacası Yakup Kadri, işgalcilerle işbirlikçilerini anlatır **Sodom ve Gomore**'de. Böylesi bir sınırlama ise İstanbul'un bütünüyle yansıtıldığı anlamına gelmez kuşkusuz.

Bu sınırlama romancının bakış açısından kaynaklanmaktadır. Yakup Kadri temeldeki çöküşü, çözülüşü görüp saptamakta, ama soruna ahlaki bir düzeyde yaklaşmaktadır. Başka deyişle, değişme olgusunun saptanması ama bütün boyutlarıyla değerlendirilemeyişi, sonuçlara takılan romancıyı, bu sonuçların somut görünümler kazandığı en uç örnekleri anlatmaya itmektedir. Roman kişilerinin ahlaki yozlaşmanın so-

mutlaştığı siyasal çevrelerden, Batılılık özentisi içindeki ara sınıflardan seçilmesinin nedeni de budur. **Sodom ve Gomore,** bu açıdan Yakup Kadri romancılığının en tipik örneğidir.

Yakup Kadri'nin daha romanın adından başlayarak sorunu ahlaki boyutlarda koyduğu görülür. Bununla yetinmez romancı. İkinci baskıya eklediği öndeyişte, «Sodom ve Gomore, Tevrat'tan aldığımız bilgiye göre, Lût ve İbrahim devrinde, Filistin diyarının türlü ahlâk bozukluklarıyla Tanrının gazabına uğramış iki büyük şehridir.(...) İstanbul düşman işgali altında iken romanın yazarına böyle görünmüştü.» sözleriyle **Sodom ve Gomore** adını seçmesinin nedenini açıklamayı gerekli bulur. Bu benzerlik, romanın her bölümünün başına, kutsal kitaplardan seçilmiş bölümler konularak pekiştirilir. Bu sözler, bir bakıma ilgili oldukları bölümün özeti gibidirler. Romancının bildirisi de bu sözlerle somutlaşır.

Romanın kişileri, yukarda da belirtildiği gibi, işgalci İngiliz, Fransız subaylarıyla bunların ilişki kurdukları çevrelerden seçilmiştir. Milliyetleri ne olursa olsun, erkekler de kadınlar da bedensel tutkularının esiri bayağı yaratıklardır. Ya da Yakup Kadri'nin sözcükleriyle söylersek behimî, hayvanî, şehevî. Gerald Jackson Read aşk delisi kadınlardan baş alamayan bir züppe, Marlow bir eşcinsel, Will «süflî» zevkleri olan bir sapkındır. Kadınlar da öyle. Bu saptama, romana konu edinilen ilişkilerin niteliğini de açıklar. Romanın ana ekseni, anılan çevrenin sürdürdüğü Sodom ve Gomore'dekine benzer yaşama biçimidir. Başka deyişle cinselliğin, işgalcilerle bütünleşerek aşağılık bir biçimde, hayvanca yaşanması.

Ahlaksızlığın boyutlarını sergilemek için özellikle doyumsuz, cinsel tutkulu, kahredici kadın tipleri seçer Yakup Kadri. Hiç birinin bireysel yaşamı yoktur. Daha doğrusu romanda onları salt cinsellikleriyle buluruz. Ya sevişirken, ya herhangi bir yabancı subayın koynuna girmeye çalışırken ya da çılgınca eğlenirken. Bütün bu kadınlar işgale uğramış bir ülkenin kadınlarıdır. Kendi ulusuna, kendi toplumuna yabancılaşmıştır hepsi. Kocaları ya da babaları Batılılarla iş çevirmekte, onların çıkarlarına çalışmaktadır. İşgalcilere yakın olmak, onların desteğiyle köşeyi dönmektir amaçları. Silik tiplerdir hepsi. Gölge gibidirler romanda. İstanbul'u saran pislik, iğrençlik bu çevreden yayılmaktadır. Her biri ahlaksızlığın değişik yönlerini simgeleyen tipler yabancılaşmışlığın, benciliğin, kokuşmuşluğun da örnekleridir.

Romanın ikinci ekseni Necdet'le Leyla arasındaki aşktır. Kimdir Necdet? Hangi işle uğraşır? Açık seçik belirtilmez bu. Leyla'nın nişanlısıdır. İkisinin akraba olduğunu, Necdet'in İngiliz düşmanlığını da öğreniriz daha ilk bölümlerde. Başka açıklama yoktur. İngiliz düşmanlığının ise ulusal bilinçten değil, Almanya'da öğrenim görmesinden, Heine hayranı olmasından kaynaklandığı özellikle belirtilir. Köksüz, korkak, yabancılaşmış, duygularının tutsağı bir aydın tipidir Necdet. *Düyun-ı Umumiye memurlarından Sami Bey'in* kızı Leyla ise, **Kiralık Konak**'taki Seniha'nın işgal yıllarındaki benzeridir. Olaylar Necdet'i *romanda anlatılan* çevreden gittikçe koparırken, Leyla'yı iyice batağa sürükler.

Yakup Kadri'nin, kişilerindeki bu biri olumlu, öteki olumsuz gelişmeyi de ahlaki açıdan ele aldığı görülür. Çevresindeki ahlaki düşkünlükten iğrenir Necdet. Kötü ben, yerini iyi ben'e bırakır. Romanda kötünün iyiye doğru dönüşme süreci, Anadolu'daki kurtuluş hareketinin gelişimiyle koşuttur. Leyla'daki gelişim bunun tersidir. Batağa saplandığı gibi kurtuluşu da Batı'da arar Leyla. İşgalcilerin güçlerini yitirmelerini, birtakım kalpaklı adamların İstanbul'u sarmalarını bir türlü kavrayamaz. Kötü bir düştür sanki bu. Bir karabasandır Leyla'ya göre. Babası gibi o da İngilizlerin bu gidişe dur diyecekleri inancındadır. Bunun gerçekleşmeyeceğini anlayınca da yapabileceği tek şeyi yapar: Bütün dişiliğini kullanarak sunar kendini Necdet'e. Ama Necdet eski Necdet değildir artık.

Ne var ki Necdet'i değiştiren ve ateşli bir millici yapan bilinçlilik değil, Leyla'nın kendisini küçük düşürmüş olmasıdır. Evlenmeyi savsaklaması Leyla'nın onu terketmesiyle sonuçlanınca ne yapacağını şaşırır Necdet. Sevgilisinin ondan öç alırcasına bayağı bir fahişe gibi davranması, Leyla tutkusundan kurtulamayışı acı çektirir Necdet'e. Sakarya savaşına katılarak, «başını düşman kurşunlarına uzatmayı» da bu sırada düşünür. Kurtuluşu ise çamurun, kokuşmanın silinip süpürülmesi olarak görür. Nitekim savaş kazanılıp işgalin son günleri yaklaşırken, düşmanla işbirlikçilerinin çektiği korkudan «en çok zevk duyan» odur. «Zira bu genç adam, yalnız memlekete ait umumi kinlerin hıncını değil, doğrudan doğruya kendi şahsi acılarının da intikamını» almaktadır.

Böylece sorunu ahlaki boyutlarda kavrayış, romancının Kurtuluş Savaşı'nı bir bağımsızlık hareketi olarak sergilemesini engeller. Özellikle son bölümlerde söze karışıp bu yolda düşünceler öne sürmesi

bakış açısına yeni bir şey katmaz. Yorumuna da. Sorunsal başka plana kaydırılmış, roman buna uygun olarak kurulmuştur.

Ayrıca aynasını döneminin Şişli, Nişantaşı sosyetesine tutan, barlarda, gazinolarda, Beyoğlu'nun levanten çevrelerinde dolaştıran Yakup Kadri, kuşkusuz tanığı olduğu ahlak düşkünlüğünü anlatırken, bütün bir İstanbul'u lanetlemek, dar bir çevreyi İstanbul'la özdeşlemek yanlışına da düşmüştür.

Belki anlattıkları gerçeğin küçük bir parçasıdır. Daha iğrenç günler yaşanmıştır İstanbul'da. Kurtuluş Savaşı'nı eleştirip millicileri eşkıyalıkla suçlayan satılık kalemler çıkmış, düşman hesabına çalışan muhbirler türemiştir. Doğru olabilir bunlar. Ama bu doğrular sorunun özünü değiştirmez. Yani ahlaki çöküntünün toplum yapısındaki çelişkilerin ürünü olduğu gerçeğini. Buradan yola çıkılarak, **Sodom ve Gomore**'nin her koşulda değişik biçimlerde, değişik adlar altında var olabileceğini söylemek de yanlış olmaz. Bu ise gerçekliğin bütünü demek değildir. Tıpkı romanda sergilenen tiplerin İstanbul'un bütününü simgeleyemeyecekleri gibi.

Yine de, ana sorunsalın yanlış konulmasına karşın, okunması gerekli bir romandır **Sodom ve Gomore**. Salt çöken bir İmparatorluğun Kurtuluş Savaşı'na karşı bireylerinin yozlaşmışlığını sergilediği, Batı hayranlığının yarattığı asalak tiplerin toplumlarından kopuşunu sergilediği için değil, bağımlılığın yol açtığı her türlü değer yitiminin insani olanı yok edişini de örneklediği için.

***

Sodom ve Gomore'nin dördüncü basımı oluyor bu. İlkin Milliyet'te tefrika edilen (4 Haziran - 4 Eylül 1928) romanın birinci basımı 1928'de yapılmış. Gözden geçirilip dilinin yalınlaştırıldığı ikinci basımı ise 1966'da. Altı yıl sonra da üçüncü baskıya ulaşmış.

Sodom ve Gomore'yi baskıya hazırlarken, öteki yapıtlarda tuttuğum yolu izledim. Yazarın sağlığında yayımlanmış ikinci baskıyı temel aldım ve metni birinci baskıyla karşılaştırdım. Metinde yalınlaştırma dışında önemli bir değişiklik yapılmadığı, Yakup Kadri'nin bu konudaki tutumuyla ilgili olarak önceki yapıtlarında yeterince örnek verdiğim için ayrıntıya girmiyorum. Ayrıca kimi değişiklikleri «B.B.» (Birinci Baskı) kısaltmasıyla sayfa altlarında belirttim. Kimi eski sözcüklerle yabancı sözcüklerin karşılıklarını da verdim.

Sodom ve Gomore ile ilgili yazılardan seçilen bölümler de oldukça uzun tutuldu. Romanın konusu, kişileri, yazarın bakış açısı ve neyi anlatmayı amaçladığı bu yazılarda ayrıntılarıyla işlendiği için de benzeri düşünceleri önsözde yinelemekten olabildiğince kaçındım.

Genel Bibliyografya her kitapta gittikçe zenginleşiyor. Bu kez de son aylarda yayımlanan üç yazı eklendi. Yine de eksik olduğunu biliyorum. Bunun en önemli nedeni ülkemizdeki bibliyografya çalışmalarının yetersizliği. Bu konuda, başka konularla da olduğu gibi, yardıma açık olduğumuzu yinelemeye gerek görmüyorum.

Atilla Özkırımlı, 7 Mart 1981

SODOM VE GOMORE

Sodom ve Gomore, Tevrat'tan aldığımız bilgiye göre, Lût ve İbrahim devrinde, Filistin diyarının türlü ahlâk bozukluklarıyle Tanrının gazabına uğramış iki büyük şehridir ve «Tekvin»in on sekizinci bölümünde onların bahsi şöyle geçer:

> **«Ve Rab, Sodom ve Gomore'nin feryadı çoğalıp onların günahı pek büyük olduğu için şimdi yere inip bana gelen feryada göre hareket edip etmediklerini göreyim, etmediler ise bileyim dedi. O zaman İbrahim yaklaşıp iyileri de kötülerle beraber helâk edecek misin? Belki şehrin içinde elli altmış iyi kimse bulunur. İmdi elli altmış iyi için o mahalli affetmeyip de helâk eder misin? Hâşâ ki sen iyi ile kötüyü bir arada öldüresin.»**

İşte, İstanbul düşman işgali altında iken romanın yazarına böyle görünmüştü.

I

«Diyarınız harap olmuş ve şehirleriniz ateşe yanmıştır. Tarlalarınızı ecnebiler önünüzde yiyorlar ve ecnebiler tarafından harap edilmiş gibi viranedir ve Sahyon kızı bağda olan kulübe gibi, hıyar tarlasında bulunan hayme gibi, muhasaraya alınmış şehir gibi kalmıştır. Rabbülcünud bize cüz'i bir bakiye bırakmasaydı biz "Sodom" gibi olur idik, "Gomore"ye benzer idik.»

(«Ahdi Atik» Eş'iya 7, 8, 9)

Captain Gerald Jackson Read bu alışık olmadığı öğle uykusundan epeyce geç uyandı; burada uyandı yerine ayıldı da diyebiliriz. Çünki, Captain Gerald Jackson Read üç saat önce lüzumundan fazla zengin,* ağır ve içkili bir yemekten sonradır ki kendini yatağa güç atmış ve sızıp kalmıştı.

Captain Gerald Jackson Read, gözlerini açınca ilk işi saatine bakmak oldu ve yatak örtülerinin altından kolunu dışarıya uzattı, zira yatarken saatini bileğin-

* B.B.'da «mufassal».

den çıkarmayı unutmuştu. Bu, uzun, yassı ve üzeri ince altın kafesli bir kol saati idi ve alacakaranlığın içinde kaça geldiği görünmüyordu; bundan başka Captain Gerald Jackson Read'in gözleri de öğle yemeğinde içtiği Bourgogne ve Bordeaux şaraplarının mahmurluğu ile iyice buğulaşmıştı. Gerinerek, esneyerek tembel tembel uzandı, başucundaki lambayı açtı ve koyu kırmızı bir aydınlıkta saatin beşi çeyrek geçtiğini gördü.

— Vay canına, geç kalmışım! -diye söylendi.

Bu akşam bir Türk evine çaya davetli olduğunu unutmamıştı. Gerçi gitmese de olabilirdi. Fakat, davet sahibinin kızıyle aralarında henüz başlayan flörtün herhangi bir sebeple aksamasına Captain Gerald Jackson Read'in gönlü razı değildi.

İstanbul'a geldiği günden beri gerçi bir an flörtsüz kaldığı, bir an kadınlardan baş aldığı yoktu. Captain G. J. Read aşk ve sevda oyunlarından artık doymuştu.* Bunlar yüzünden hükümetinin kendisine emanet ettiği mühim işleri bile görmeğe vakti kalmıyordu. Kışlada talim esnasında olduğu gibi, bu sıkı yürüyüşün ortasında birdenbire durup arkasından koşan, etrafını saran bu aşk delisi kadınlar alayına «Rahat dur!.. Yerinde say!..» diye bağıracağı geliyordu. Fakat, kadın cinsi disiplin altına girer mi? Büyük Britanya askere alma bürolarının Hint Okyanusu adalarındaki balta girmemiş ormanlarından çırılçıplak toplayıp getirdiği ve Captain Gerald Jackson Read gibi pembe tenli, tüysüz zabitlerin kumandasına verdiği yabanî insanlar bile kolayca disiplin altına girer de bu memleketin kadınları girmez! Genç İngiliz zabiti bu hakikati pek gü-

* B.B.'da «artık işbâ haline gelmişti.»

zel hissediyordu ve onun için şu acayip maceraya bir nihayet vermek hususunda lâzım gelen azmi bir türlü gösteremiyordu. Hem hangi birine laf anlatacak? Etrafını saran bu sıkışık kuşatma kolu Büyük Britanya ordusundan daha karman çormandır. Bunun içinde yalnız Türk değil, Rum'u var, Ermeni'si var, Yahudi'si var; dulu, evlisi, genci, geçkini var; kumralı, esmeri, tombulu, narini var; bunun içinde Juliette gibi hassası, Ophelia gibi hayalperesti; bunun içinde Kleopatra gibi işvelisi, Katerina'dan ihtiraslısı var. Zavallı Gerald Jackson Read bir eski Romalı sofrasına davet edilmiş gibi hangi yemekten yiyeceğini şaşırıp kalmıştı. Henüz otuzuna girmeden yavaş yavaş kanıksamış hovardalara mahsus bir vakitsiz bezginliğe düşüyordu. Gerçi Captain Gerald Jackson Read'in bu kadınlara kendisinden bir şey verdiği yoktu. Bu coşkun Bakkanal, içinde yalnız sevilmek, aranmak, üzerine düşülmek, birçok rekabet ve paylaşma kavgalarının mevzuunu teşkil etmek ve hiç bir dakika kendi haline bırakılmamaktır ki onu yoruyor, sarsıyor, sinir sistemine bir tuhaf gerginlik veriyordu.

Yatağının içinde bir an daha gerindi, esnedi, sağdan sola, soldan sağa döndü. Tam bu sırada odanın kapısı hafif ve tereddütlü vuruşlarla çalınıyordu. Bu da kim? Ay, manikürcü kız!.. Captain G. Jackson Read bu kıza saat 5 için randevu verdiğini tamamıyle unutmuştu. Bir dakika düşündü: savsın mı, savmasın mı? Vücudunun daha o kadar yatakta kalmağa ihtiyacı vardı ki, hemen gelmesine karar verdi.

Bu, duru beyaz tenli ve kıpkızıl dudaklı bir körpe Rus kızıydı. Utanarak şaşırarak birbirine dolaşan

adımlarla Captain G. Jackson Read'in yatağına yaklaştı ve bir kumru ötüşünü andıran sesiyle sordu:

— Acaba pek mi erken geldim? Sizi rahatsız etmiş olmayayım, Captain?..

Captain Read, bir İngiliz lirası rengindeki saçlarını beyaz ve uzun parmaklarıyle tarıyor ve esnemelerine devam ediyordu. Neden sonra kıza hitap etmek lütfunda bulundu:

— Şu iskemleyi alın, yanıma yaklaşın ve hemen başlayın!..

Captain G. J. Read kızın acele etmesini istiyordu:

— Lâzım gelir ki saat altıda burada her işim bitmiş ve giyinmiş olarak çıkıp gideyim -diyordu.

Rus kızı, göz kapaklarının altından, koyu kırmızı aydınlığın içinde güzelliği insanlık ve tabiat dışı bir ifade alan delikanlıya bakıyordu.

Captain G. Jackson Read pijamasının düğmelerini iliklemeden yatmıştı: onun içindir ki genç kızın dikkatini, en ziyade G. Read'in açık yakasından ileriye doğru uzanan çıplak, beyaz ve düzgün boynu çekiyordu. Bu boyun Rus kızının gözlerini, bakılması ayıp ve fakat cazibesine dayanılmaz şeyler gibi durmadan kendisine çekiyordu; öyle ki birkaç defa, elindeki törpü az kalsın G. J. Read'in tırnağından etine kayayazdı.

Kızcağız arada bir Captain G. J. Read'in başına da bakmaktan kendini alamıyordu. Bu baş hangi Apollon heykelinin gövdesinden alınıp bin özenle bu yontulmuş* boynun üzerine konulmuştu? Eski Yunanlılar heykellerini boyarlar ve yaldızlarlarmış; bu da henüz boyanmış, henüz yaldızlanmış, henüz bir sanatkârın

* B.B.'da «tıraşide» (traşlı).

elinden çıkmış ve zamanın cefasını hiç görmemiş, bir sanat eserine, bir mermere benziyor.

Bu, kaç yaşında bir insanın kafasıdır? Bunun cinsiyeti nedir? Bu kadın mıdır, erkek midir? Hattâ bu gerçek bir insan kafası mıdır? Rus kızı her bakışta şüpheden şüpheye düşüyordu?

Lâkin Captain G. Jackson Read birdenbire gözlerini ona çevirip gözlerinin içine dikince zannetti ki bu, nev'i tükenmiş mitolojik bir hayvanın başıdır.

O hayvanlar ki aslında birer yaradılış garibesi olmakla beraber dayanılmaz bir surette cazibelidir. Nice Tanrıçalar kendilerini kâh denizlerde, kâh ormanlarda, kâh yalçın dağbaşlarında bunlara verdiler.

Gerçi Beyoğlu'nun bir berber dükkânının bu odaya bir manikür işi için gönderdiği zavallı Rus kızı o Tanrıçalardan biri değildi. Fakat şu dakikada Captain G. Jackson Read adını taşıyan ve ipekli yorganlar altında gevşeklik ve hararetle beyaz boynunu dışarıya doğru uzatan bu altın renkli, altın gözlü yılan isteseydi, kızcağız narin ve körpe vücudunu hiç düşünmeden ona teslime hazırdı.

Ne çare ki Captain G. Jackson Read'in canı bir şey istemiyordu. Onda, gerçekten avını yutup doymuş ve sıcakta çöreklenip uyumuş bir munis yılan hali vardı. Dişlerinin arasından acayip bir ıslık çalar gibi kıza sordu:

— Yüzüme öyle tuhaf tuhaf neden bakıyorsunuz?

Kızcağız başını önüne eğdi. Captain G. Jackson Read yapmacıklı bir hiddetle ilâve etti:

— Size çabuk bitirmenizi söylemiştim, küçük!..

Captain G. Jackson Read bu acelesinde pek de samimiyetsiz değildi. Öbür tarafta kara gözlü Ophelia'sı-

nın kendisini helecan ile beklediğinden emindi. Şimdiye kədar hiç bir şeyle harekete gelmeyen kalbi bu bekleyişi âdeta yakıcı buluyordu. Ve arada bir kendi kendisine: «Acaba âşık mı oluyorum, nedir?..» diyordu. Gerçekten bu Türk kızıyle münasebetlerinde ta başından beri bir fevkalâdelik vardı. Captain G. Jackson Read bu fevkalâdeliğe şaşmıyordu. Zira bu kız İstanbul'da tanıdığı kadınların —mukayese edilmez bir surette— en zekisi, en bilgilisi ve İngiliz terbiyesine, İngiliz kültürüne en ziyade yakın olanıydı.

Öyle ki, Captain G. J. Read bunun yanında bulunduğu zamanlar muhitini hiç yadırgamıyor, kendisini kendi memleketinde, kendi evinde, kendisine vadedilmiş ve alnına yazılmış bir hayat arkadaşıyle yaşamakta sanıyordu. Ya dansı, ya edebî sohbetleri!.. Ve bütün bunlarla beraber o ekzotik, o acayip güzelliği! Teninin o eşsiz kadifelenmiş esmerliği! Ve siyah, derin bakışlı gözleri!

Captain G. Jackson Read pek o kadar muhayyele sahibi değildir. Flörtünü her hatırlayışında gözünün önünde canlandırabildiği güzellikler yalnız bundan ibaret kalıyor. Fakat bu kadarı bile onu tahrike kâfi gelmektedir.

Captain G. Jackson Read bu sefer sahici bir sinirlilikle:

— Daha bitmedi mi? Daha mı Madmazel? -diye söylendi.

Bereket versin ki manikürcü kız Captain'in sonuncu parmağının üzerine en son tuşu vurmaktaydı; derin bir göğüs geçirerek:

— Bitti! -dedi.

Captain G. Jackson Read sanki bütün enerjisini

bulmak için bu «bitti» sözünü bekliyormuş gibi bir tekmede yatağının bütün örtülerini üstünden atıp odanın ortasına hopladı. Ayaklarını terliklerine güçlükle geçirdi; ikinci bir hoplayışta soluğu banyo odasında aldı.

Captain G. Jackson Read bu hız sayesindedir ki yarım saat sonra davetli olduğu eve yetişmişti.

Bu ev Nişantaşı'nda yeni bir apartmanın ikinci katıdır. Captain G. Jackson Read ev sahibinin ismini pek iyi hatırlamıyor, fakat kızının küçük ismini dilinden düşürmüyordu: «Leylâ! Leylâ!» diyordu ve bunu her söyleyişinde ona frenkçede bir çiçek isminin sesini veriyordu. Bunun içindir ki Captain'e: «Nereye gidiyorsun, nereden geliyorsun?» diye sorulduğu vakit «Lili'lerden geliyorum; Lili'lere gidiyorum!» demeyi kâfi buluyordu. Zaten bu evde Leylâ'dan başka enteresan hiç kimse yoktu. Ana, hâlâ gençlik taslayan ve kızlarıyle rekabet eden kart işvecilerden biriydi. Baba, Düyunu Umumiye'nin eski yüksek memurlarından Sami Bey adında bir alafranga emekli tipi idi. Beyoğlu muhitindeki geniş münasebetleri sayesinde Captain G. Jackson Read'i tanımış ve ikinci, üçüncü görüşlerinde onu evine davet etmeyi çıkarına uygun bulmuştu.

O gün bu gündür Captain G. Jackson Read bu eve girip çıkan muhtelif yabancı zabitler arasında biricik gedikli misafir olarak kalmıştı.

Genç zabit kapıdan içeri girince karşısına tesadüf eden portmantoyu renk renk askerî kaputlarla, pelerinlerle, kasketlerle, tıka basa yüklü buldu ve bu kargaşalıktan irkilmiş bir adam tavrıyle:

— Vay, bütün işgal kuvvetleri burada! -diye söy-

lendi. Tam o sırada vestibülün* başında Leylâ göründü:

— Evet! yalnız siz eksiksiniz! -dedi ve eşikteki kısacık el sıkışma esnasında yavaşça ilâve etti-: Dorian Gray, Dorian Gray; şimdiye kadar neredeydiniz?

Captain G. Jackson Read bir küçük çocuğu azarlar gibi:

— Bana Dorian Gray demekten sizi menederim... -dedi ve salondan geçerek yan yana çay sofrasına doğru yürüdüler.

Bu birkaç adımlık geçit resmi esnasında Captain G. Jackson Read gözünün rastladığı bazı tanıdıklarını hafif ve ihmalci bir baş hareketiyle selâmladı; parmaklarının ucuyle ev sahibesinin eline dokundu ve kocasının reveransına yalnız bir gülümsemeyle karşılık verdi. Sonra herkese arkasını dönüp masanın önünde tekrar Leylâ ile konuşmağa başladı.

Esmer, kadife tenli kız hem misafirlerin fincanına çay koyuyor, hem de soruyordu:

— Neden size Dorian Gray dememi istemiyorsunuz?

— Çünki, bu bir roman kahramanıdır. Ben bir roman kahramanı değilim. Sonra Dorian Gray...

— Ee, Dorian Gray?

— ...katı yürekli, hain ve alçak bir adamdı.

— Lâkin ben onunla sizin aranızda manevî bir benzerlik olduğunu işaret etmek istemedim ki... Dorian Gray'in size benzeyen tarafı yüzüdür.

— O da bir parça şüpheli... Dorian Gray kendini beğenmiş...

— Oo, oo, oo...

* Giriş, aralık.

— Nedir, benim de öyle olduğumu mu söyleyeceksiniz?

— Sizin öyle olduğunuzu herkes söylüyor. Lâkin ne siz, ne Dorian Gray kendinizi beğenmiş olmakla, yanlış, fena yahut gülünç bir şey yapmış değilsiniz. Bu kanaati, bu güveni size veren umumî efkârdır; bu, âdeta size muhitinizdeki insanlar tarafından zorla kabul ettirilmiş bir histir. Herkes sizi beğeniyor, sizi hayranlıkla seyrediyor. Bakınız, işte inanmıyorsanız, bir an başınızı arkanıza çeviriniz; salondaki bütün hanımların gözleri sizin üzerinizde...

— Amma yaptınız!

— Bakınız, bakınız diyorum.

Gerçekten Captain G. Jackson Read'in girdiği esnada neşeli, sathî ve havaî konuşmaların cıvıltısıyle dolu salona şimdi bir acayip sessizlik çökmüştü. Herkes huzurunu kaybetmiş gibiydi. Hanımlarda artık yanlarındaki erkeklerin kendilerine ne söylediklerini işitmeyen, erkeklerde artık bunlara ne söylemek lâzım geldiğini bilmeyen bir hal vardı. Şurada burada birkaç zoraki kahkaha, barutu bayatlamış fişekler gibi odanın içinde basit bir yüksekliğe kadar çıkıp sönüveriyordu.

Sahanın burada da, İngilizler tarafından işgal edildiğini hisseden birkaç Fransız zabiti, boşuna bir mağlubiyet manzarası göstermemek için ortadan sıvıştı. Bunun üzerine meydanda konuşacak kimsesi kalmayan bazı hanımlar salonun öbür köşesinde durmadan viski içip kimsenin bir şey anlamadığı tuhaflıklarına hararet veren Major Will'in yanına sokuldular.

Bu Major Will'in İstanbul'da ne yaptığını ve ne olduğunu bilen yoktur. Fakat bu şehrin herhangi bir âlemine girilse orada mutlaka kendisine rastlanır. Yeni doğmuş bir domuz yavrusu gibi pembe ve şişman vücudu kâh işveli kadınların ayakları altında bir puf vazifesi görür; kâh barlarda, meyhanelerde bir devrilmiş küçük fıçı haline girerdi.

Major Will'in buraya, fahrî bir vazife alarak sadece eğlenmeye veya eğlencelerinin çeşnisini değiştirmeğe gelmiş haylaz bir milyoner olduğunu iddia edenler belki yanılmıyorlardı; zira, İstanbul'a geldiği günden beri sürdüğü hayat bu iddianın canlı bir ispatı idi.

Major Will'i bütün o kaba saba görünüşüne, o hayvanî ve süflî* zevklerine rağmen Captain G. Jackson Read'e tercih eden kadınlar pek çoktu. Bunlara göre Captain G. Jackson Read'in soğuk ve faydasız güzelliğini seyir ve temaşa ile boşuna vakit kaybetmekten ise Major Will'in meclisinde hem çılgınca eğlenmek hem de bazen kıymetli hediyeler elde etmek elbette daha ziyade akıl kârı idi. Bundan başka Major Will, Captain G. Jackson Read gibi zorba ve kıskanç da değildi. Bir yerde beraber eğlenildiği vakit herkese herkesle istediğini yapmak hürriyetini verirdi. Hattâ bazen üzerlerine fazlaca düştüğü kadınlardan bile bu hakkı kaldırmağa kalkışmak asla hatırına gelmezdi.

Major Will bütün manasıyle bir pişkin hovarda idi. Ancak her güzelin bir kusuru vardır; bunun kusuru da sözde irtibat zabiti adı altında daima kendi-

* B.B.'da «o behimî ve kelbiyâne».

siyle birlikte dolaşmakta olan bir züppe ve sünepe paşazade idi. Cihan Harbi'nde bir müddet yedeksubaylık etti diye hâlâ Türk zabiti üniformasını taşıyan ve bu iğreti kıyafet sayesinde kendisine işgal kuvvetleri kumandanları yanında resmî bir mevki temininе çalışan bu serserinin varlığından Major Will'in bütün kadın ahbapları nefret ederler ve çekinirlerdi. Fakat ne çare ki, Major Will onsuz bir şey yapamazdı. Bu genç adam onun dili ve kolu yerindeydi; bir dakika yanından ayırdı mı tombul ve pembe mahluk yerinde rahat duramaz, etrafına bakınmağa ve:

— Nerede Orhan Bey? Orhan Bey nerede? -diye söylenmeğe başlardı.

Bu çağrılış üzerine hayta delikanlı sırıtarak yanına sokulunca Major Will'in keyfi yerine gelir, madenî bir sesle gülerdi:

— Hi, hi, hi... Beni yalnız bırakmayınız, bu kadar güzel kadınlara karşı tek başıma müdafaasız kalıyorum, korkuyorum.

Orhan Bey hemen bu sözü İngilizce bilmeyenlere tercüme ederdi ve herkes gülüşürken o, âmirinin emrini bildirmiş bir asker ciddiyetiyle dimdik dururdu.

Major Will düzme irtibat zabitine bazen de şöyle bir vazife verirdi:

— Gidiniz, şu hanıma benim tarafımdan ilânı aşk ediniz ve istediğiniz kadar taahhütlere giriniz, benden size açık bono...

Ve Orhan Bey bu vazifeyi yerine getirmek için askerî adımlarla gidip o hanımın önünde dikilirdi. Bazı fikirlerinin çelinmesi güç kadınlar hakkında ise daha ciddî bir hava içinde ikisi başbaşa verip ya bir

yandan kuşatma veya bir cepheden saldırma için lâzım gelen strateji planını tespit ederler ve ona göre sinsi bir harekete geçerlerdi.

Captain G. Jackson Read'i «Lili»siyle dertleşmesinde* rahat bırakmadılar. Salondaki hanımlar birer ikişer çay sofrasına sokuldular. İlk sokulan Madam Jimson isminde bir levantin oldu. Madam Sinos'tan sonra Beyoğlu salonlarında güzelliğiyle en çok şöhret bulan bu kadının Captain G. Jackson Read'in İstanbul'da ilk gözağrısı olduğunu bilmeyen yoktur. Bu, koyu elâ gözlü, levent bir kadındır. Küstah bir tarzda boyalı kalın dudaklarının arasından iri, beyaz ve sıcak dişlerini göstermek için durmadan güler ve bu gülüşüne kuvvetli cinsiyetinin bütün ifade gücünü koyardı.

Captain G. Jackson Read yüzlerce sesin içinde veya bir sokak kargaşalığı arasında ya da bir fırtınalı günde bir deniz kenarında bulunsa dahi bu gülüşü mutlaka yine işitir ve kime ait olduğunu, neyi ifade ettiğini sezer, anlardı. Nitekim şu saatte arkası salondakilere dönük olmakla beraber Madam Jimson'un pek yakın bir yerde bulunduğunu biliyordu. Bundan dolayı genç kadının kendi varlığından ona haber vermek için bir iki defa yanından geçerken göğsüyle Captain G. Jackson Read'ın sırtına sürtünmesine veya ancak onun işitebileceği bir sesle birtakım manalı laflar atmasına ve nihayet dayanamayıp Leylâ ile aralarına girmesine hiç de hacet yoktu.

Captain G. Jackson Read birkaç adım geri çekilip

* B.B.'da «hasbıhalinde».

Madam Jimson'u selâmladı; bir parça şaşkın ve mahcuptu:

— Sizin burada olduğunuzu bilmiyordum -dedi.

Kadın bir genç kız şımarıklığı ile Leylâ'nın koluna sokuluyor, çenesini omzuna dayıyor ve o kanlı dudaklarının arasından o beyaz, iri ve sıcak dişleriyle gülüyordu. Şaşkınlığı gittikçe artan Captain G. Jackson Read ne diyeceğini bilemedi:

— Kocanız burada mı? -diye sordu.

Bunun üzerine Madam Jimson dolgun ve taşkın bir kahkaha salıverdi. Çünki kocası biraz uzakta, sofranın öbür ucunda, tam Captain G. Jackson Read'in karşısında duruyordu.

Derken bir kadın daha:

— Bonjur Captain...

Captain G. Jackson Read bir ormanda avcı tuzağına düşmüş bir geyik gibi irkiliyor... Bu da onun samimî âşinalarından biriydi ve en tehlikelisi... Çünki, en hayalperesti idi. Fransızcası pek kıt olan Captain G. Jackson Read hiç İngilizce bilmeyen bu sevdalıların başbaşa kaldıkları vakit kendisine neler söylediğini pek iyi anlamazdı ve bu hususta cehaletidir ki onun ne kadar romanesk, ne kadar şiir, edebiyat ile bulaşmış bir kadına çattığını tam vaktinde sezmesine engel olmuştu.

— Captain, gözleriniz kıpkırmızı! Yoksa ağladınız mı?

— Neden ağlayayım, Madam?

— A, siz hiç ağlamaz mısınız?

— Hayır, asla alışık değilim.

— O halde bilseniz hayatta ne büyük bir zevkten mahrumsunuz! Ağlamak, ağlamak bu tatlı bir şey...

Bu, yağmurun bir yaz günü kuru ve kızgın toprak üzerine yağışı gibi bir şey...

Captain G. Jackson Read, sevgilisinin ağzında cümleler bu derinliğe ve bu karışıklığa dayanır dayanmaz artık hiçbir şey anlamaz olurdu. Kâh başını sallar, kâh lüzumsuz yere güler, kâh sadece:

— Well, Well, Well!.. -demekle yetinirdi ve hanım söylerdi, söylerdi.

Captain G. Jackson Read bu sefer de öyle olacak zannetti, fakat Azize Hanım —bu onun adıdır— bu akşam her nasılsa sözü uzatmadı. Birdenbire mahzun ve sessiz görünmeyi tercih etti. Tatlı ve mahmur bakışlı gözlerini belirsiz bir noktaya dikti, daldı, kaldı. O kadar mahzun, o kadar mahzun bir tavırla ki bu sefer Captain G. Jackson Read ona sormak lüzumunu duydu:

— Ne oldunuz? Birdenbire bir fenalık mı? Nedir?

Azize Hanım, Phedra'nın Hippolyte sahneden ayrılıp çıkarken arkasından bakışını andırır zehirli bir bakışla genç zabiti süzdükten sonra birdenbire arkasını döndü:

— Ben bu akşam içeceğim, çok içeceğim. Bana viski verin, bana ne isterseniz verin!.. -dedi.

Gerçekten çay zamanı çoktan geçmiş, şimdi davetlilerden aperitif düşkünü olanlar —kiminin elinde bir viski kadehi, kiminin elinde bir likör kadehi— tekrar masanın etrafında toplanıyorlardı. Ev sahibi hanım herkesi teşvik ediyor, beyaz ve tombul kolları bardakların şişelerin arasında:

— Buyurun rica ederim. Bir şey almaz mısınız? A, mutlaka bir damla alacaksınız -diye yarı Türkçe yarı Fransızca söylenip duruyordu.

II

«İşte uzak diyardan gelenlerin sebebinden kavmim kızının feryadının sesi. Rab Sahyon'da değil mi, anın mülkü anda değil mi? Niçin kendi evime putlarıyle girip batıllıklariyle beni gazaba getirdiler?»

(«Ahdi Atik» Ermiya- 19)

Bu çay ziyafetinden sonra samimî ve senlibenli dostlarından birkaçı yemeğe kaldılar. Gerçi Leylâ, Captain G. Jackson Read'i de alıkoymak istedi ama, bu arzusu annesinin belirsiz bir muhalefetiyle karşılaştı. Kız «Niçin?» dedikçe anası başını sallıyor: «olmaz, olmaz; sebebi var.» diyordu. Nihayet yemek saati gelip de sofraya oturulduğu vakit Sami Bey'in eşi kızının kulağına eğildi:

— Biraz sonra Necdet gelecek... -dedi ve bu söz görünüşte her şeyi açıklamış oldu.

Leylâ'nın dayısının oğlu Necdet mutaassıp bir İngiliz düşmanı idi. Bir İngiliz'e uzaktan selâm vermek, bir İngiliz'le ahbaplık etmek, bir İngiliz'in bulunduğu topluluğa girmek, hattâ tramvay ve vapur gibi umumî

yerlerde bir İngiliz'in yanına oturmak bile bu genç adam için dayanılmaz bir azap olurdu. Leylâ'ya göre dayısı oğlunun bu hali bir çeşit övünmeden başka bir şey değildi. Gerçi tahsilin bir kısmını Fransa'da, bir kısmını Almanya'da yapmış olması, edebiyatta en çok Heine'in tesiri altında bulunması Necdet'e fikrî ve estetik bir İngiliz düşmanlığı aşılamış olabilirdi. Fakat ilkin böyle bir yapmacıkla başlamış olması pek ihtimal içinde olan bu duygunun Mütareke'den sonra, özellikle bir Türk aydınının kalbinde, derhal millî bir kin haline çevrilivermesi için ortada sebepler yok değildi. 1920 senesindeyiz. Lloyd George siyaseti bize çoktan yapacağını yapmıştır. Taraf taraf Türk milletinin bütün nefes alma deliklerini tıkamıştır; İzmir'i bir kanlı et parçası gibi Yunanlıların önüne atmıştır. İstanbul'da işgal kuvvetleri fertlerinin halka reva görmediği cefa ve zulüm kalmamıştır. Bu memleketin aydın ve vatansever sınıfına karşı ise âdeta ilk insanların yırtıcı mahlûklara ve ilk Amerika kolonilerinin kırmızı derililere uyguladıkları «kitle halinde yok etme» sistemini kullanmıştır. Gerçi bugünlerde, Türk milletinin uğurlu kuvvetlerini darmadağın eden dişlek siyaset çarkı bir parça durmuş görünüyordu; fakat, «namert Albion»un* yarına neler hazırladığını kim tahmin edebilirdi?

— «Namert Albion...»

Necdet bunu her söyleyişinde Leylâ:

— Öyle deme!.. İyileri de var. Pek çok iyileri de var... -derdi.

Öteden beri şiddetle İngiliz meraklısı olan Ley-

* İngiltere, İngiliz.

lâ'nın son zamanlarda —Captain G. Jackson Read'i tanıdıktan sonra— bu merakı âdeta bir taassup derecesine getirişinin sırrı dayısı oğlu Necdet'in gözünden asla kaçmıyordu. Onun içindir ki, bundaki İngiliz aleyhtarlığı, ondaki İngilız taraftarlığı ile paralel bir surette derece derece artıyordu. Zira Necdet yalnız dayı oğlu değildir.

Yemeğin sonuna doğru kapının zili çalınınca, Sami Beyin karısı deminki sözünü tamamlamak ister gibi kızına:

— İşte, Necdet geldi -dedi.

Kız, «Benim neme lâzım!» der gibi hafifçe omuzlarını silkti. Halbuki bütün ailece bu onun nişanlısı idi.

Necdet yemek salonundan içeriye girer girmez, öfkesini acı bir alaycı tavrı ile değiştirerek havayı koklar gibi yaptı:

— Hayret! Mübareklerin kokusu öyle bir sinmiş ki... Bu hususta zencilerden hiç farkları yok! -dedi.

Sami Bey anlamamazlıktan gelerek soruyordu:

— Kımlerden bahsediyorsun, Allah aşkına Necdet Bey, hanımlardan mı?

— Hayır, İngiliz dostlarımızdan, İngiliz dostlarımızdan...

Ve bir yandan herkesle selâmlaşıyor, öte yandan sözüne devam ediyordu:

— Hiç dikkat etmediniz mi, İngilizlerin kendilerine mahsus bir kokuları olduğuna. Bu koku miyan köküyle Sunlight sabunu arasında bir şeydir; bazıları da iyi temizlenmemiş kösele kokar.

— Amma yaptınız ha!

— Vallahi... Ben bu hususî koku sayesindedir ki,

bunlardan birinin yakınına geldiğimi hissederim ve hemen uzaklaşmak için gereken tedbirleri alırım.

— Ey, buradan kaçacak mısın şimdi?..

Bunu soran Leylâ'dır.

— Hayır... Mademki bu yaklaşan İngiliz'in değil, uzaklaşan İngiliz'in kokusudur, benim için tehlike atlatılmış demektir.

— Ya tekrar gelmeyeceklerini nereden biliyorsun?

Bunu söyleyen de Leylâ'dır.

Genç adam irkiliyor ve yüzü kıpkırmızı:

— Hah, bir bu eksikti! -diyor.

Şu «Hah, bir bu eksikti!» sözünde uzun zamanlardan beri birike birike nihayet isyan halinde taşmaya hazır bir yakınmanın tehditli acılığı vardı. Necdet «Bana çok şeyler ediyorsunuz, fakat ben artık bu kadarına gelemem; haberiniz olsun!» demek istiyordu.

Sami Bey, ıstıraplı bir kalbin derinliklerinden gelen bu sesteki manayı anlayacak bir hislilikte değildi. Fakat karısı, cinsiyetine mahsus sezişten gelme bir anlayışla yeğeninin ne demek istediğini çok iyi anlamıştı. Başıyle kızına yarı uyarıcı, yarı azarlayıcı bir işarette bulundu. Çay saatinden beri sinirleri türlü türlü imtihanlardan geçen Leylâ bu işaret üzerine artık tahammülünü kaybetti:

— Ne demek istiyorsunuz, anne! -dedi ve annesinin sürmeli gözlerinin içine öyle bir bakışla baktı ki kadıncağız söylediğine söyleyeceğine bin pişman, başını önüne eğdi.

Genç kız bu bakışına: «Biliyorum, biliyorum, bütün kadınlar gibi sen de Jackson Read'i kıskanıyor-

sun. Her gelişinde yalnız benimle başbaşa kalışını çekemiyorsun!» siteminin bütün zehrini koymuştu.

Bereket versin ki Sami Bey'in odadaki hanımlardan birine seslenişi bahsin akışını bir parça değiştirir gibi oldu; çünki, bu bahsin altından da İngilizler ve hususile Captain G. Jackson Read çıkıyordu. Sami Bey o hanıma dedi ki:

— Yazık; Makbule Hanımcığım! Bugün sizin işinizi açmağa vakit bulamadık.

Bu hanım Sami Bey ailesinin eski dostlarından Hayri Bey isminde gelir sahibi bir zatın karısı idi. Bir ay evvel Nişantaşı'ndaki evleri İngilizler tarafından işgal edildiği için, şimdi ne yapacaklarını bilmez bir halde, koca bir tarafta, kadın bir tarafta, kızları öbür tarafta o ahbap evi senin, bu akraba evi benim, dolaşıp duruyorlardı.

Makbule Hanım derdini dökmek için Sami Beyin bu sözünü bahane bildi:

— Halbuki ben bütün ümidimi bugüne bağlamıştım -dedi-. Bundan sonra böyle bir fırsat elimize nereden geçecek? Herkes söylüyor, bu Captain Jackson mudur nedir, çok nüfuz sahibi imiş, her istediğini yaptırabilirmiş. Bir şey değil; hiç olmazsa bari eşyamızı kurtarabilseydik! Haydi gidip başımızı bir kira evine sokalım, fakat nereden eşya bulmalı? Vallahi sofra takımlarımıza, hattâ, hattâ çamaşırlarımıza varıncaya kadar her şeyimizi zaptettiler.

Necdet'in gözleri bir çelik parıltısıyle çakarak evvelâ Sami Beyin sonra Leylâ'nın yüzüne baktı:

— Gördünüz mü sizin İngilizcikleri?

Sami Bey ukalâca başını sallıyor!

— Harp bu, harp... Kimbilir biz galip gelip de bir mağlup memleketi işgal etseydik neler yapmazdık...

Evi işgal ve çamaşırları zaptedilen hanım bahsin ucunu kaçırmak istemiyordu:

— Efendim, yapanlara yapsınlar. Biz dün de bugün de kendi halinde yaşayan insanlarız. Hem doğrusu ben bu kadarını mantıksız buluyorum, haydi evi işgal ettiniz, haydi lüzumlu eşyayı alıkoydunuz. Ya kızımın çeyiz takımlarından ne istiyorsunuz? Vallahi ona varıncaya kadar efendim...

Makbule Hanımın kızı köşede Leylâ ile fiskos konuşuyorlardı. Genç kız, annesinin kendi hayatlarına dair bu gizli noktayı böyle açığa vurması üzerine bir av borusu duymuş bir ceylân yavrusu gibi boynunu ileriye uzattı:

— Aman anne, neler söylüyorsun? -diye haykırdı.

İngiliz yolsuzluklarına dair bu tafsilât verildikçe için için acı bir zevk duyan Necdet atıldı:

— Siz de mi Nermin Hanım? -dedi.

Leylâ en sinirli, en fena dakikalarındaki zincirleme gülüşleriyle soruyordu:

— «Siz de mi?», yani ne demek istiyorsun?

— Demek isterim ki İngilizlerin burada lüzumundan fazla müdafaacıları var. O da mı Allah yolunda bunlar arasına katılıyor? Eğer böyle ise çok acayip bir şey olurdu: hem davacı, hem müdafaacı...

Bunun üzerine kızcağız durumunu açıklamak zorunda kaldı:

— Hayır, maksadım İngilizleri savunmak değildi. Burada şimdi bu çamaşır ve çeyiz bahislerinin ne lüzumu var!

— Ya bu akşam fırsat bulunsaydı; Dickinson Wright'a bunu açacak değil miydiniz?

— Belki annem açmak isteyecekti, fakat ben mani olacaktım.

— Niçin?

— Çünki, bir insanın hususî hayatına dair başkalarına bu kadar tafsilât vermesini «shocking»* buluyorum. Sonra, sonra da... Doğrusu Captain Jackson gibi bir adama kendimi ricacı sıfatıyle tanıtmak istemem.

Bu sözleri söyleyen on altı on yedi yaşlarında bir okul çocuğu idi ve bu çocuğun küçücük, körpecik vücudu içinde şimdiden bir monden hanımın bütün ihtirasları kaynaşıyordu.

Necdet kaşlarının altından, acayip bir mahluka bakar gibi genç kızı süzdü ve yüreği ağır bir kederle yüklü:

— Ha, maksadınızı şimdi anladım... -dedi.

Bu sırada içeriki odadan bir telefon çıngırağının sesi duyuldu. Leylâ bu sesi çoktan beklermiş gibi hemen odaya koştu:

— Alo, alo... Burası 245. Leylâ mı? Yes, yes, here is Leylâ...

Ve birtakım küçücük kahkahalarla ve birtakım incecik nidalarla şuh, şakrak bir konuşma başlıyor. Necdet kulağını kabarttı. Fakat bu konuşma İngilizce olarak yapıldığı için, bazı tek kelimelerden başka bir şey anlayamıyordu. Yalnız ilk seslenişten, ilk nidalardan başlayarak müthiş bir kesinlikle bildi ki, Leylâ'ya telefon eden Captain G. Jackson Read'dir. Zaten salonda bunu hissetmeyen kımse kalmadı. Çünki, Leylâ sesinin en yumuşak, en okşayıcı, en şuh, en kadın

* Tiksindirici, çok kötü.

ve en kız tempolarıyla her cümlesinin sonunda veya başında bir «Captain» demekten kendini alamıyordu.

Necdet vaziyetini yalnız acıklı değil, biraz da gülünç buluyordu. Onun içindir ki, sözde hiç bir şeyin farkında değilmiş veyahut gece yarısına bir saat kala bu telefon konuşmasını gayet tabiî ve alışık olduğu hâdiselerden biri sayıyormuş gibi küçük Nermin Hanım'la deminki bahislerini tazelemeğe çalıştı:

— Ha, maksadınızı şimdi anladım -diye tekrar etti-: şu anda sizi tahrik eden şey millî ve vicdanî kaygılarla hiç ilgisi olmayan bir his, yani sırf şahsî bir izzetinefis meselesidir. Fakat doğrusu ben isterdim ki sizin bu hissiniz İngilizlere karşı millî bir kin ve nefret şeklinde belirsin. Bunlara karşı kin ve nefret beslemek yalnız bize, yalnız Türklere değil, bütün insanlara bir vazifedir. Zira İngilizler yalnız bizim değil, bütün insanların, insanlığın düşmanıdırlar.

— Evet, çok egoisttirler. Doğrusu ben de İngilizlerin bu tarafını hiç sevmem. Zaten Amerikalılar da İngilizleri hiç sevmezler. Bilir misiniz bizim Kolejde...

Lâkin ikisinin de kulağı ve aklı telefonda olduğu için ne Necdet söylerken genç kız dinliyordu; ne de kız söylerken Necdet dinleyebiliyordu.

— Ha, demek siz Kolejdesiniz, öyle mi?

— A, bilmiyor muydunuz?

— Öyle ya, nasıl bilmiyordum, öyle ya... Demek ki şu dakikada Leylâ'nın bütün konuştuklarını anlıyorsunuz.

— Dinlemedim ki... Zaten dinlemeğe ne hacet. Kendisi anlatır. Captain bana böyle dedi, ben Captain'e şöyle dedim. O, hiç merak etmeyin, hem bire bin katarak anlatır. Görmüyor musunuz? Captain'le

ahbaplığından o kadar mağrur, o kadar mağrur ki... Neredeyse aralarında olmamış geçmemiş şeyleri de olmuş gibi âleme ilân edecek...

Necdet'in benzi atıyor, sanki, göğsüne bir şey çarpmış gibi nefesi tıkanıyor, kesik kesik soluyarak:

— Captain'le ahbaplığı mı? Nasıl, nasıl? -diyor.

Genç kız acayip bir sinizmle sesini yavaşlata yavaşlata açıklıyor:

— Canım, bu flört işte... Siz de bilmiyor gibi soruyorsunuz. Ah, ne «malin»*siniz, siz, ne «malin»siniz.

— Gerçekten, hiç bir şeyden haberim yok.

— Bu işi anlamak için dikkat etmek bile lüzumsuz, Leylâ kendini hiç yoktan öyle bir «afişe» ediyor ki... Sözde Captain Jackson Read'le flört etmek bir marifet, bir şerefmiş gibi... Adam sen de. Bizim Kolej'de budala, kaba bir Ermeni kızı var. Âlemin eğlencesidir. O bile Jackson Read'in flörtü oldu. Bir gün daha başka zabitlerle beraber Kolej'e gelmişlerdi; dans ediliyordu. Jackson Read gidip gidip hep bu kızı dansa davet etmesin mi? Ondan sonra artık bana bir tiksinme geldi. Âdeta bu Jackson Read denen adamdan kaçmağa başladım.

Necdet:

— Lâkin bu telefon konuşması hâlâ devam ediyor -dedi.

Gerçi içerideki sesler artık bir telefon konuşması hududunu ve şeklini çoktan aşmıştı. Sanki karanlık bir alkovda** durmadan sıkıştırılan, gıdıklanan ve öpülmek istenen bir kadın vardı ve bu işitilen sesler

* Kötü.

** Oda, kameriye.

doğrudan doğruya onun cinsiyetinin derinliklerinden gelen haykırışlardı.

Bir defa çenesi açılmış olan küçük Nermin artık kendini tutamıyordu:

— Bugün çayda burada bulunsaydınız da görseydiniz. Ne manzaralar oldu. Şu, hani meşhurlardan bir Madam Jimson var ya, o Leylâ'nın omuzuna dayanmış, Azize Hanım denilen beyinsiz kaz öte taraftan yanına sokulmuş, Captain Jackson Read'i almışlar aralarına... Bir göz süzmeler, bir gülümsemeler, bir kırıtıp dökülmeler... Aman Allahım, daha ne soğukluklar, ne soğukluklar!..

— Kız, afacan kız; Necdet Bey'e fiskos fiskos öyle neler söyleyip duruyorsun?

Bu, kızının genç adamla hasbıhalini bir parça fazla samimi bulmaya başlayan Makbule Hanımın sesidir.

Fakat işte Leylâ geldi. Küçücük, yuvarlacık göğsü kalp çarpıntısından titremektedir. Belki bir parça da utanmış ve şaşkındır. Kime doğru gideceğini bilemiyor, odanın ortasında kırıtıp duruyor. Annesi sordu:

— Neydi o kızım?

— Hiç; Madam Jimson'un evinden... Akıllarına esmiş Captain'le beraber bana telefon ediyorlar. Bir bonjour demek istemişler.

— Aman kızım, bu ne uzun bonjour? Az daha «bonnenuit»* olacaktı.

Bu esnada Necdet ayağa kalktı, saatine baktı:

* İyi geceler.

— Sahi, «bonnenuit» vakti gelmiş. Bana müsaade -dedi ve herkesi selâmladıktan sonra Leylâ'nın yüzüne bakmaksızın fildişinden bir maske halini alan çekik, solgun ve sert bir yüzle çıktı, gitti.

III

«Kavmim kızının yarası için yaralandım, karardım, beni dehşet tuttu.»

(«Ahdi Atik» Ermiya 21)

Necdet kendisini sokakta bulunca bir suda boğulmak tehlikesinden henüz kurtulmuş gibi defalarca üst üste derin derin nefes aldı. Bununla beraber göğsüne aradığı ferahlık gelemiyordu. Gerçi bir sonbahar gecesini andıran kalın ve kaba bir rüzgâr esmekteydi; fakat, bu rüzgâr her nefes alışında onu bir parça daha tıkıyordu. Sanki bu rüzgâr Necdet'in ciğerlerine gideceği yerde damarlarına doluyor, onlara dayanılması güç bir gerginlik vererek gelip kalbinde toplanıyordu ve kalbi şişiyor, şişiyor, şişiyordu. Nerdeyse çatlayacaktı.

Necdet, âdeta koşarcasına yürürken organik bir acının baskısı altında birdenbire durmak ihtiyacını hissetti. Şaşkın şaşkın etrafına bakındı. Bu halde ne yapması lâzım geldiğine dair bir işaret bekliyormuş gibi gözlerini havaya dikti. Ne çarpıntılı, ne facia ya-

ratan bir gök!.. Rüzgârın kovaladığı kara kara bulutlar, dev yarasalar gibi bir biri ardı sıra, bir büyücü başına benzeyen ayın önünden kaçıp kaçıp gidiyorlardı.

Necdet: «Bu bulutlar nereye gidiyor? Ben de onlara katılsam,» dedi; «ruhumun bu bozgun gecesinde bana sizden başka kim yoldaşlık edebilir? Siz de bencileyin kimden kaçtığınızı ve nereye gittiğinizi bilmiyorsunuz! Bir lânetleme kızdan, bir cadıdan kaçıyorum. Onun yüzü bu soğuk ve solgun kış ayının yüzü gibi donmuş ve anlaşılmazdır. Ve neye kaçtığımı da pekiyi biliyorum. Unutmak için kaçıyorum!»

Nerede unutulur? Nasıl unutulur? Onun yüzü dünyanın neresine gidilse yine görünen bu ayın eşidir. Başımızı kaldırıp bakmasak bile onun aksini her yerde görürüz. Beyaz ve sinsi gölgesi bizim vücudumuzun ağıdır. Nereye gitsek bir ateşten gömleğe dönen derimizle beraber götürürüz!

Necdet demin nefes nefese koşarken korktuğu âfetten uzaklaştığını sanıyordu. Halbuki o, bu âfeti bir od gibi sırtında taşımaktadır ve o koştukça bu od daha ziyade alevleniyor, her kıvılcımı bir ayrı ateş kesiliyor. Kaçan âşık bir tarafı tutuşup da telâşından koşmağa başlayan bir kazazedeyi hatırlatmaz mı? Bu kazazede koştukça daha ziyade tutuşur, tutuştukça daha ziyade koşar.

Necdet de şu dakikada o gafil kazazedelerden biriydi. Gerçi kendi kendisine: «Bitti, bitti, bitti artık! Aramızda hiçbir şey kalmadı. Oh, kurtuldum!» diyordu. Fakat içinden yine kendi kendisine «Unutabilecek miyim? Nasıl unutabileceğim?» diye soruyordu. Birbirine tamamıyle zıt ve ikisine de aynı zamanda hâkim

bu iki ruh hali, genç adamı fırtınalı bir denizin dalgaları arasında bir tahta parçasına çevirmiştir.

Yazık; keşke şu dakikada Necdet bir tahta parçasına benzeseydi; bir tahta parçası gibi iradesiz, hissiz, cansız ve hareketsiz olsaydı. Lâkin ne gezer! Necdet bir tahta parçasının tamamıyle aksi idi. Fırtına kendisiydi. Deniz kendisiydi, dalgalar kendisiydi. Sanki tabiatın bütün coşkun unsurları hep onda toplanmış gibiydi.

Necdet bir saniye kendini dinledi. Aman ya Rabbi, ne kıyamet, ne mahşer! Vücudunun her bir takımı, hattâ her bir hücresi, başlı başlarına, şaşılacak bir hızla ve şiddetle işliyordu. Genç adam için kalbinin vuruşlarını yatıştırmak şöyle dursun, artık kollarının, ayaklarının hareketlerine hâkim olmak bile mümkün değildi. Karanlığın içinde bir saralı gibi sarsılarak çarpılarak, dağılarak kıvranarak ilerliyordu. Motoru lüzumundan fazla kızışmış bir makinanın disiplin altına alınması nasıl imkân dışına çıkarsa Necdet'in varlığı da yatıştırılması öyle imkânsız bir kaynama içindeydi. Hele muhayyelesi bir saniye durmaksızın bir cehennem aleti gibi işliyordu: meselâ Necdet'in dudakları, «Bitti, bitti artık, aramızda hiçbir şey kalmadı!» sözlerini tekrar ederken bu hummalı muhayyele Leylâ ile iki yıllık münasebetlerine dair ne kadar tatlı hâtıra varsa her birinin resmini ayrı bir dikkat ve özenle kalbinin üzerine kazıyordu. O zaman kendi kendisine, «Bitti, bitti artık!..» demesinin nasıl kendini aldatmaya yöneltilmiş masumcasına bir yalan olduğunu anlıyordu. Bu, tıpkı bir tarafımız fazla ağrıdığı ve yahut bir tarafımıza ameliyat yapıldığı esnada sözde acıyı duymamak için şarkı söylememiz gibi bir hile

idi. Fakat ne yaparsak yapalım, ağrı oradadır ve bıçak etimizi yarmadadır.

Necdet şu anda tek samimî ve mantıklı hareketinin intihardan başka bir şey olamayacağını düşünüyordu ve ona bütün aşk yoluna intihar edenler dünyanın en aklı başında insanları gibi görünüyordu. Gerçekten, gerçekten bu dayanılmaz heyecanı, bu müthiş feveranı dindirmek için ölümden başka çare var mıdır? Necdet, «İşte ben içimdeki kıyameti içime sığdırmağa yeterli güçte değilim; ya ben onu boğacağım, ya o beni boğacak!» diyordu.

Sonra birdenbire her hissi, her düşüncesi duruyor; kalbinde, kendisine bu büyük elemi veren mahluka karşı bir onulmaz öfkeyle başbaşa kalıyordu. Neden biraz evvel ta yanından geçerken, salonun kapısı önünde yüzüne bir tokat aşketmedi? Neden karnının ortasına bir tekme atmadı? Neden o telefonda konuşurken yavaş yavaş arkasından yanaşıp da sanki şaka yapıyormuş gibi ellerini boğazına geçirip onu sıka sıka boğmadı? Eğer bunlardan birini yapmış olsaydı şu dakikada kimbilir ne sakin, ne rahat bir adam olacaktı?

Dişlerinin arasından: «Orospu, orospu!» diye mırıldandı. «Mutlaka bir gün elime geçeceksin!»

Ne! Bundan sonra bir kere daha onu görmeğe, onunla yüzyüze gelmeğe, tekrar —bir an için olsun!— onun eksenine girmeğe tahammülü var mıydı? Bu eksenin nasıl büyülü «câzibe» gücüyle dolu olduğunu ne çabuk unutmuştu? Hattâ şu dakikada bile Leylâ karşısına çıkacak olsa... «Mutlaka öldürürüm!» diyordu. Fakat içinde başka bir ses, başka bir Necdet'in

sesi ona «Hayır! Ayaklarına düşersin!» cevabını veriyordu.

Hem bu Leylâ ile birinci ayrılışları mı? Bu Necdet'in Leylâ'ya ilk öfkelenişi mi? İki seneden beri iki haftanın kavgasız geçtiği, iki hafta sükûn ve huzur içinde seviştikleri, iki haftacık olsun yaşlarının hükmünü verdikleri olmuş mudur?..

Necdet, «Beni hiç sevmeid ki. Beni hiçbir gün sevmedi ki...» diyordu. Uzun senelerden sonra Avrupa'dan dönüşünde onunla ilk görüştükleri gün aralarında çaktığını zannettiği şimşek belki yalnız kendi gözünde parlayan bir ateşin ışıltısıydı. Belki Leylâ bunun farkına bile varmamıştı ve nihayet günün birinde onlara, «Siz birbirinizin olacaksınız,» dedikleri zaman genç kız bunu ihtiyarlık gibi, hastalık gibi, ölüm gibi sakınılması imkânsız hâdiselerden biri saymış, «Peki!» demişti.

Bu «Peki!»nin kıymeti nedir? Halbuki Necdet bütün emellerinin, bütün ümitlerinin binasını bu «Peki!»nin üstüne kurmuştu. Hayatının ufkunda bir altından saray gibi parıldayan o gelecekteki saadet yuvası bu «Peki!»ye dayanıyordu. Ah, bu saadet yuvası!.. Demek ki, son zamanlarda yaptığı, düşündüğü ve alıştığı her şey gibi bu munis hayale veda etmek lâzım geliyordu.

Necdet, hayatından daha çok şeyler söküp atacaktı. Fakat bunların yerine neyi koyacaktı? Hepsinin yeri boş mu kalacaktı? Meselâ, şimdi, bu gece, evine dönüp de odasına girdiği vakit yatağının başucunda, duvarlarda Leylâ'ya ait ne kadar resim varsa hepsini ortadan kaldıracaktı ve bu resimlerin birinde gülen Leylâ'ya —iki seneden beri hemen her gece yap-

tığı gibi—, «Geceler hayrolsun; artık gülme!..»; bir başkasında düşünen Leylâ'ya, «Geceler hayrolsun, artık düşünme!..» demeden boş ve çıplak tavana bakarak gözlerini kapayacaktı.

Sonra sıra öbürlerine gelecekti. Komodinin üstündeki küçük lambanın neşeli bir dost yüzü gibi sevimli abajuru da —Leylâ kendi eliyle yapıp oraya koydu diye— divanın köşesindeki kuştüyü yastıklarla beraber resimlerinin gittiği yere fırlatılacaktı.

Necdet bu manasız, bu çocukça fedakârlıkları tasarlarken sanki kendi eliyle vücudundan birer parça koparıp atmağa mahkûm imiş gibi dayanılmaz bir elemle yüreği sızladı.

Aşk her şeyden evvel hissî bir alışkanlıktır. Gözlerimiz belli bir güzelin yüzüne alışır; muhayyelemiz belli bir hava içinde sarılı kalır; kalbimiz yalnız bir sesin, bir ismin tiryakisi olur ve işte, bunu değiştirmek zorunluğu başgösterince insan kendisini çırılçıplak soyulup evinden sokağa atılmış, kimsesiz, avare yaşamağa mahkûm olmuş hisseder. Kendi kendine: «Ben şimdi nereye gitsem, ne yapsam?» diye söylenir. Artık âlemdeki bütün vazifeleri ona sona ermiş gibi gelir. Bütün organizmasında, tıpkı, sıcak bir memleket mahsulü olan bir ağacın soğuk bir iklime getirildiği vakit gösterdiği hazin can çekişme manzarasına benzeyen bir hal gelip çatar.

İşte şu dakikada, Necdet, akıldan gelen bir anlayışla değilse bile, bir önsezi ile, bütün bu iklim değiştirmenin, bütün bu boşlukta lüzumsuz bir şey halinde kalmanın ölümden beter acılığını görüyordu.

Ne garip şey! Sanki ondan iyisi, ondan güzeli yok mu? Sanki kalbi için, hayatta, bütün teselli ve saadet

kaynakları kurudu mu? Leylâ'yı bıraktıktan sonra artık başka genç kızlara, başka genç kadınlara gitmesi imkânı kalmayacak mıdır?

Acı acı gülerek Beyoğlu'nun ilk ışıklarına baktı.

Bu buhran içinde farkına varmaksızın Harbiye'yi, Taksim Meydanı'nı çoktan geçmiş, Doğru Yol'a gelmişti. İmdi, acı acı gülerek Beyoğlu'nun ışıklarına baktı:

«Yazık, yüreğimdeki yangını bu bataklıkta mı söndüreceğim?» dedi. Kim bilir, belki, bu bataklığın serinliği etin iltihaplarına karşı birebirdir. Fakat Necdet Leylâ'ya etiyle mi bağlıydı? Genç adam bu fikri katilce bir his gibi içinden kovdu. Gerçi henüz yirmi beşini bitirmemişti. Fakat beş senelik Avrupa hayatında maddî zevklerin hemen hepsini tatmıştı. Zaman zaman metresleri de olmuştu. Bir tanesi vardı ki onu bütün bir sene binbir büyü ile oynayan yılanlara benzeyen kollarının arasında tutmuştu. Öyle ki, Necdet bu kadından ayrıldığı vakit vahşî bir kedinin pençesinden kurtulan bir kuş gibi aylarca kendisine gelememişti. Lâkin bu buhran o buhrana benzemiyordu. Bu ateş daha derinlerde yanan bir şeydi. Bu ateş Necdet'in kökünü kemiriyordu. Ve bu öldürücü yanışta şefkat ve merhamete benzeyen bir zaaf, insana için için, sine sine, ağlamak arzusu veren bir asil tat vardı. İşte Necdet şu dakikada bir sokakta olmasa, utanmasa ağlayacaktı. Çünki, birdenbire Leylâ'nın bir başını göğsü üzerine koyuşu, bir elini dizi üzerine bırakışı hatırına geldi. Yalnız kaldıkları vakit Leylâ büsbütün başka bir kız olurdu. Yabancılar arasındaki o şuh, fettan, oynak ve hattâ bir parça da züppe hallerini bırakırdı. O iğreti, yapma örtülerini birer birer atardı,

sanki soyunurdu, soyunurdu; çırılçıplak bir ruh olurdu. O kadar halis ve arınmış bir hale gelirdi ve bir küçük kız yumuşaklığı, tatlılığıyle sanki bir kaynak suyu duruluğuyle kalbe akmasını bilirdi.

İşte Necdet, Leylâ'nın herkese bir somaki mermer kadar sert ve parlak görünen güzelliğini böyle bir yudum su halinde, böyle bir saflık ve arılık damlası halinde tatmıştı.

Captain G. Jackson Read de, günün birinde, Leylâ'nın böyle eriyip akışlarını görecek miydi? Genç adamın başında, bütün saçları diken diken oldu ve bir gizli el sanki etrafındaki bütün ışıkları kıstı. Şu dakikada Captain G. Jackson Read karşısına çıksaydı... Necdet, bu akşam kendisini her kötülüğü yapmağa güçlü buluyordu. Fakat ona nerde rasgelmeli? Nerede? Nerede rasgelmeli? Düşündü. Madam Jimson'un evi Sıraselviler'e giden cadde üzerinde bir yerdedir. Herif bu saatte henüz evden çıkmamıştır. Kendi kendine «Ne olur! Gidip yolunu beklerim.» dedi. Ters yüzü geri yürüdü.

Tekrar Taksim Meydanı'na çıktı. Dirseği döndü. Birkaç adım daha yürüdü. İşte Madam Jimson'un evi... Durdu. Beklemeğe başladı. Fakat çok geçmedi, bu hareketinin çocukça bir şey olduğunu anladı. «Çıksa ne yapabilirim? Elimde bir baston bile yok!» diye söylendi. Hem de Jackson Read kapıdan çıkar çıkmaz otomobiline atlayacaktı; otomobil de orada hazır duruyordu.

Necdet, tasarladığını yerine getirememiş bir adamın sıkıntısıyle karşıki kaldırıma geçti. Tam Madam Jimson'un kapısının eşiğindeydi. Bekleyen otomobilin şoförüne seslendi:

— Birini mi bekliyorsunuz?

Bu suali sorarken sebebini; saikini kendisi de bilmiyordu.

Uzun beyaz tüylü bir koyun postunun içine gömülmüş uyuklayan şoför tembel tembel başını çevirdi ve Necdet'i şöyle bir tepeden tırnağa süzdü ve cevap vermeğe bile lüzum görmeksizin tekrar eski vaziyetine döndü. Şoförün bu terbiyesizce tavrı Necdet'i çileden çıkardı. Bu gece mutlaka birine çatmak istiyordu.

— Ulan terbiyesiz herif! Sana soruyorum. Cevap versene!

Beyaz kürklü adam aynı sessizlik ve kayıtsızlık ile tekrar başını çevirdi ve ağır ağır söyledi:

— Captain Jackson Read'i bekliyorum. Anladın mı?

Necdet başına bir yumruk yemiş gibi sendeledi:

— Allah onun da, senin de belânızı versin! -dedi ve bir müddet bekledi ki, koyun postuna sarılı adam kurt haline girip üzerine saldırsın. Fakat o Necdet'le konuşmaya bile tenezzül etmiyordu. Bu küfrü yalnız bir omuz silkmekle karşıladı. Necdet mırıldanarak, homurdanarak yürüdü. Kırk elli adım ötede Maksim Bar'ın durmadan açılıp kapanan feneri gözüne çarptı. İçinden, «Buraya gireyim, bir iyi sarhoş olayım.» dedi. Uzak bir ihtimal: belki Jackson Read de dönüşte buraya uğrar! Zira Necdet şimdiye kadar herhangi bir bara girdiyse orada mutlaka İngiliz zabitlerine rasgelmiştir. Bu tahmin ona eşi görülmemiş bir keşifte bulunmuş bir kimsenin heyecanını verdi ve bu heyecanla Maksim Bar'ın merdivenlerini indi. Paltosunu vestiyere dar attı; soluğu içki masalarından birinin ba-

şında aldı. Çoktan numaralar bitmiş, umumî dans başlamıştı. Kâh aç kalmış bir sürü çakal ulumalarını, kâh babası tutmuş bir alay zenci karısının çığlıklarını, kâh sadece dar bir oluktan akan su seslerini hatırlatır bir karışık gürültü içinde kadınlı erkekli elli altmış kişilik bir insan kümesi mihanikî bir ahenkle dönüp duruyordu. Hava ılık ve kokulu idi ve koyu bir aydınlık içinde birçok duman halkaları beyaz ipekten serpantinler gibi herkesin başı üstünde durmadan çözülüp toplanıyorlardı.

Necdet pistten epeyce uzakta sapa ve tenha bir köşeye rastlayan masanın başından etrafına ilk bakışında yalnız bunu gördü ve tam o sırada yanına gelen «serveuse»den bir cin-vermut istedi. Sonra yavaş yavaş manzaranın ayrıntılarını seçmeğe başladı. Tahmin ettiği gibi barda en çok göze çarpan İngilizlerdi. Gerçekten bunların çoğu smoking giymiş yahut sadece sivil kıyafetle gelmişti. Fakat Sami Bey'in evinde İngiliz'i kokusundan tanıdığını söyleyen Necdet için bunların tavır ve hareketlerinden kim olduklarını hissetmemek imkân dışında idi. Zaten İstanbul'un işgalinden beri genç adamda sanki bir altıncı his peyda olmuştu. Bu his vasıtasıyle bütün şehri dolduran alaca kalabalığın içindeki bütün cinsiyetleri ve milliyetleri birbirinden âdeta gözü bağlı ayırabiliyordu. Yüz veyahut ikiyüz kişilik bir küçük kalabalığı teşkil eden insanlar arasında İtalyan'ı hangisidir, Fransız'ı hangisidir, Rus ve İngiliz'i hangileridir, derhal bir bakışta anlayıveriyordu.

— Madmazel, madmazel bana bir cin-vermut daha! -dedi.

İşte biraz ötedeki masada birtakım hayta gençler

cıvık cıvık gülüşüyorlar, kadınlara bakıyorlar: içlerinden biri yanındakinin viskisini yavaşça kendi bardağına döküyor, öbürü işin farkına varıp arkadaşının omzuna bir yumruk indiriyor. Sonra başbaşa verip birbirlerine sırdaşça bir şeyler fısıldıyorlar. Necdet, bunların haftalıklarının bir kısmıyle eğlentiye çıkmış birtakım Rum mağaza çırakları olduğunda bir an şüphe edebilir mi?

Karşısında, tam kendi masasına karşı masada kenarları bağa çerçeveli büyük ve yuvarlak gözlüklerini zeytin renkli kalın kaşlı, yontulmamış ilkel yüzü üstünde tek medeniyet ve zarafet alâmeti gibi taşıyan şu tıraşlı ve şişman adam mutlaka ticaretle meşgul bir Ermeni'dir. Belki şu dakikada kendisini birdenbire zengin edecek en kolay ve en karanlık vurgun şekillerinden birini aklından geçirip durmaktadır. Acaba birtakım düzme belgelerle İngilizlere müracaat edip Türklerden birinin malına sahip mi çıksam; yoksa Anadolu'da millî hareketi gözetlemek ve ihbar etmek için bir şebeke kurmak bahanesiyle «İntelligence Service»in örtülü ödenek kısmından bazı paralar mı sızdırsam diye düşünüyor. Sonra bunların hiçbirini beğenmeyip daha şaşırtıcı tasarılara dalıyor.

Necdet'in gözleri bu adamdan kalkıp başka bir noktaya dikildi. Burada son derece süslü ve uzaktan uzağa gözü alacak derecede gönül kapıcı bir kadınla elli yaşlarında kuru, küçük ve tek gözlüklü bir adam başbaşa konuşuyorlar. Daha doğrusu hep erkek söylüyor ve kadın belli belirsiz bir tebessümle gülümseyerek ve sürmeli gözlerinin ucuyle hep başka yerlere bakarak onu dinler görünmeğe çalışıyordu. Herif yalnız kadına bir şey anlatır gibi değildi. Tavırlarından

aynı zamanda son derece sinirli ve öfkeli olduğu da anlaşılıyordu. Mutlaka levanten bir karı koca ki gizli münasebetlerine dair gayet kirli bir meseleyi bu umumî yerde münakaşa etmektedirler. Daha doğrusu kadın mutlaka bir yarı fahişe olacak, herif de para karşılığında susturulan bir koca... Kim bilir, ara sıra kadın kesenin ağzını kapıyordu da herifin ağzı mı açılmağa başlıyordu? Yoksa elâleme gösteriş olsun diye bazen böyle herkesin içinde birtakım yapmacık kıskançlık rolleri mi oynanıyordu?

Necdet, kendisinde öteden beri âdeta «insiyakî» bir halde işleyen bu müşahede ve tahlil alışkanlığını, bu gece, kendisini avutmak için zorla harekete getiriyordu. Çünki, sinirlerinin karışıklığından yavaş yavaş kendisi de korkmağa başlamıştı. Sami Bey'in kapısı önünde uzvî bir ıstırap, sonra kızgın ve menfi bir azim, daha sonra bayağı bir kıskançlık şeklini alan bu manevî buhranın gitgide bir çeşit deliliğe yaklaşmakta olduğunu hissediyordu. Bu, bütün manasıyle deliliğin başlangıcı değilse bile herhalde bir melankolinin, bir karasevdanın başlangıcını andırıyordu. Dış hayat onun görüşüyle normal ve açık manasını kaybetmiş; bu hayatın her levhası, her parçası bir acayip kâbusun safhalarını göstermeğe başlamıştı. Meselâ, şu dakikada şu barın içinde gördüğü şeylerin onun üzerindeki tesiri midemiz fazla dolu iken yattığımız zaman rüyalarımızın bayat, tatsız ve ağır bir kargaşalıkla üstümüze çöküşünden farksızdı. Kafamızdaki uykuya rağmen hâlâ ışığından bir parçasını muhafaza eden şuurumuz boş yere bu rahatsızlık veren hayallere karşı koymak ister, boş yere kendi kendimize, «Adam sen de, bütün bunlar rüya!.. Şimdi geçecek

Şimdi uyanacağım!» deriz, fakat bunu dediğimiz müddet esnasında bile yine sinirlerimizin titremelerini durduramayız.

— Madmazel, bir cin-vermut daha.

Ne kadar içse hiç tutmuyordu. Gittikçe herşeyin kökünde bir acıklılık, bir felâket, bir suikast keşfeden keskin bir açıklık, devamlı bir yıldırım parıltısını andıran yakıcı, yıkıcı bir şuur... Ve bunun... Ve bunun tam ortasında, tam kalbinin üstünde Leylâ'nın kabzasız, iki yüzlü bir hançer gibi saplı duran sabit ve sinsi hayali...

İngiliz zabitleriyle dolu localardan birinin bitişiğinde türlü şaklabanlıklarla dikkati çekmeğe çalışan bir Yahudi ailesinin gülünç, adi ve sırnaşık halleriyle boş yere zihnini meşgul etmeğe çalıştı. Gerçi bu manzaranın bütün teferruatını görüyor, fakat bir türlü alâka ve dikkati lâzım gelen dereceyi bulamıyordu. Kadınlarının pırıl pırıl elmaslarıyle göz kamaştıran bu ailenin işgal ettiği locanın sanki bir kazan içinde kıvılcımlar saçarak kaynayan bir hali vardı: Öyle ki bu altı yedi kişilik grupta âdeta locanın duvarlarından dışarıya taşıyor gibiydi. Bütün bu neşe kaynayışının hep yanlardaki İngilizlerle kendi aralarında bir akışma, bir tanışma temini maksadını güttüğüne şüphe yoktu. Çünki, kadınların gözleri kahkahalarla gülerken hep İngiliz zabitlerindeydi! Erkeklerden biri, bir tuhaflık yaptı mı yan tarafa dönüp acaba görüyorlar mı diye bakmaktan geri kalmıyordu. Fakat ne yazık ki İngilizler hiç oralı değildiler.

— Madmazel, bir cin-vermut daha!

Neccdet artık bunu içip gidecekti. Çünki, barın havası kendisine yetersiz gelmeğe başladı. Tıkanıyordu.

Lâkin dışarıya çıkınca, evine gitmek, bir çeşit Leylâ mabedi olan yatak odasına girmek ve bu buhran ile, bugünün facialı hâdisesiyle başbaşa yalnız kalmak ona tahammül edemeyeceği derecede güç bir imtihan gibi göründü ve sabahı beklemek için bir başka gece meyhanesi aramağa gitti.

IV

«Kezalik erkekler dahi nisa'nın tabiî istimalini terk ile kendi şehvetlerinde birbirleriyle kızışıp erkek erkek ile fuhşiyat işleyerek nefislerinde kendi dalâletlerine lâyık olan cezayı buldular.»

(«Ahdi cedid» Pavlus Resulun Romalılara hitabı)

— Gerald, Gerald! Hey Gerald...

Captain G. Jackson Read gözlerini uğuşturarak ve şımarık bir çocuk sesiyle homurdanarak derin ve tatlı bir sabah uykusundan uyanmağa çalışıyor. Karşısında; daha doğrusu başı ucunda dimdik duran Captain George Marlow'u görüyor. Jackson Read kendisini böyle sabah sabah rahatsız eden saygısızın o olduğunu anlar anlamaz daha ziyade şımarıyor, nazlanıyor, gözlerini tekrar kapayıp arkasını dönüyor:

— Beni rahat bırakınız George; haydi işinize... Elâlemi güneş doğmadan böyle rahatsız etmenin manası var mı?

Nezleli gibi kesik, dolgun dolgun konuşuyor. Öbürü kahkahayı salıveriyor:

— Ne güneşi! Güneş doğalı hanidir. Sizi gidi koca şarklı sizi!.. Artık bir paşadan hiç farkınız kalmadı. Tamamıyle aynı tarz hayat, aynı gevşeklik; tamamıyle... Her gece bir haremde bir odalığın koynunda yapmadığı kalmıyor, sonra bütün gün yatağından dışarıya çıkmak istemiyor.

— Ee, George, George?..

— Paşa hazretleri, şimdi de kölelerinizden birini size masaj yapsın diye çağırayım mı? Söyleyin; uyanmak için bir paşaya neler lâzımdır? Kiminin elinde gümüşten kahve tepsisi; kiminin elinde billûr nargile, kiminin çeşit çeşit macun hokkaları hepsi birbirinden güzel cariyeler yatağınızın etrafını mı sarsın? Söyleyin... Ne istiyorsunuz?

— Hayır, hayır... Yalnız beni rahat bıraksınlar istiyorum.

— Fakat, paşa hazretleri, bu saydığım şark işi zevklerin bir tanesi var ki, eminim şu dakikada onu bir denemiş olsanız gözleriniz hemen yeni bir âleme doğru açılıverecektir. Karşınızda duran ve bu kadar istiskale* uğrayan bu adam, şimdi bu bilinmeyen zevki keşfetmekten geliyor. Lütfen başınızı döndürür ve gözlerinizi açarsanız ne olduğunu size söyleyecektir.

— Haysi oradan... Ben sizin zevklerinizi bilmez miyim? Bana mutalaka yine bir esmer delikanlının adalelerinden veyahut körpe bir çocuğun teninden bahsedeceksiniz.

— Size bahsetmek istediğim şeyin içinde bu da

* Hakarete.

var. Fakat arz edeceklerim yalnız bundan ibaret değil... Aziz dostum; siz, tam sekiz saat içki içip eğlendikten sonra bir hamamda ayılmanın ne mana ifade ettiğini biliyor musunuz?

Zaten uykusu kaçmış olan Captain G. Jackson Read yüzünü arkadaşına dönmüş, alaycı gözlerle bakıyordu.

— Bu, yeniden hayata geliş gibi bir şey... Gerçekten, şu dakikada benim tenimin yeni doğmuş bir çocuk teninden farkı yoktur ve kemiklerim âdeta birer kıkırdak halindedir. Uzviyetimin bütün kesafetinden kurtuldum, bir ruh oldum. İşitiyor musunuz? Ben bir ruhum ve havalardan daha hafif bir «esirî» bölgede uçuyorum.

Captain G. Jackson Read arkadaşının aklından şüpheye düşmüş gibi yapmacık bir korku ile yatağı içinde doğruldu. Öbürü devam ediyordu:

— Ey bin kere bahtsız insan! Kim bilir, şu anda sizin kemikleriniz ne kadar ağır, etiniz ne kadar katı ve ruhunuz bu yük altında ne kadar bunalmış kal mıştır. Bakınız, hâlâ —bütün bir gece uyumuş olmanıza rağmen— uykunun sersemliğini defetmek gücünü bulamıyorsunuz. Halbuki ben, karşınızda duran Captain Marlow, şu gördüğünüz neşe dolu hafif ve ferah adam kırk sekiz saatten beri bir saniye gözünü kapamadan buraya gelmiş bir bahtiyardır.

— Ne diyorsunuz? Sahi, hiç uyumadınız mı?

— Muhammed'in cennetinde üç saat yaşamış bir Allah kulu için uykuya ne lüzum var? Melekler bizi tüyden kanatlar üstünde gezdirdiler. Huriler bizi yumuşak avuçlarıyle oğdular, okşadılar...

— Bu huri dediklerinizin cinsiyetini bana söyler misiniz?

— ...Allahın bütün mukaddes su kaynakları bizim vücudumuzun dünyaya ait pasını silip götürmek için aktılar. Hey koca ahmak; yanarım size, yanarım size ki, bu mübarek zevkler ülkesinden hiç bir bal almadan geldiğiniz gibi gideceksiniz. O salon benim, bu salon senin; bugün çayda, yarın diner'de, öbürgün suvare'de... Ayol, Londra'nın ne kabahati vardı? Burada herhangi bir garp şehri hayatını sürecek olduktan sonra, Büyük Britanya adasından buraya kadar aldığımız yol üzerindeki koca metropollerin, limanların, payıtahtların suyu mu çıktıydı? Aziz dostum, her memleketin kendine mahsus zevkleri, sefahatleri, her iklimin kendine göre meyveleri ve çiçekleri var. Oraya gidildi mi, lâzım gelir ki zevklerinizin kaynaklarını bunlar teşkil etsin! Siz, bunun aksine, nereye gitseniz İngiltere exportation'u* yahut Fransız Contrefaçone'u** ne kadar sahte ve bayat eşya varsa onları beraberinizde sürükleyip getiriyorsunuz.

Captain G. Jackson Read:

— Sabahları hayrolsun Mephisto! Fakat ne yazık ki ben Faust gibi saf yürekli değilim ve bunu siz herkesten iyi bilirsiniz. Tam on senedir beni «cinsi lâtif» aleyhine kendi Gomore'lik meyillerinize çekmek istediniz. Hattâ... Hattâ bunun için sayısız tuzaklar kurdunuz. Fakat asla muvaffak olamadınız. Hususile o vakit tecrübesiz bir oğlandım, şimdi ise görüyorsunuz...

* İhraç malı.

** Fransız malı taklidi.

— Hah, hah... Şimdi de görüyorum ki yine o tecrübesiz, o toy oğlansınız...

Captain Marlow, Captain G. Jackson Read'in çocukluk, mektep, üniversite ve kışla arkadaşıdır. Senelerden beri kâh talih, kâh kendi arzu ve iradeleri onların bir arada, bir yerde hattâ çoğu zaman bir vazifede kalmalarını temin etmiştir. Her ikisi için de günün birinde İstanbul'u gidip görmek ta mektep sıralarından başlamış eski bir emeldi. Hattâ Captain Marlow bu emelin mutlaka gerçekleşmesi ümidiyle Oxford'da Şark Dilleri şubesinde üç dört sene kadar Türkçe dersi almıştı. Pek acayip ve güçlükle anlaşılır bir çeşit kitap Türkçesi söylemekle beraber bütün yazılan şeyleri okuyup anlıyordu. Onun içindir ki İstanbul'da İntelligence Service'in en mühim vazifesi kendisine verilmişti. İstanbul'da siyasî cereyanların yürütülüşü ve idaresini, kabine değişikliklerini ve payitahtla Anadolu arasında gizli haber alma işlerini İngiliz elçiliği baştercümanı Rayan'la beraber hep o düzenliyor ve çeviriyordu. Buna karşılık Captain G. Jackson Read tamamıyle işgal kumandanlığına bağlı bulunuyor ve askeri inzibatla ilgili meselelerden başka hiç bir şeyle uğraşmıyordu. Onun içindir ki Captain Marlow'u her ele geçirişinde bütün politika dedikodularını ondan öğrenmek isterdi. Nitekim bugün de onunla ilk ciddî sözü şu sual oldu:

— Darling, kuzum; bana bir parça da siyasî vaziyet hakkında bilgi verir misiniz?

Öbürü bu işlere hiç ehemmiyet vermediğini sezdirir bir tavırla:

— Adam sen de, ne olacak -dedi-. Yakında enerjik bir harekete geçeceğiz. İstanbul'un idaresini ta-

mamıyle elimize alacağız. Bu toplanmakta olan parlamentoyu dağıtacağız. Yine Ferit hükümeti gelecek... Of, bütün bu işler ne can sıkıcı bilseniz. Rica ederim, sabah sabah bunların bahsini açıp da benim keyfimi kaçırmayınız. Bırakın, size dün geceki eşsiz eğlenti hakkında bir parça daha tafsilât vereyim.

Ve şezlongun üstüne atılıp sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi:

— Ah, tamamıyle Bizanten bir gece; tamamıyle Bizanten!.. -diye söylendi. Ve küçük, ince, sarışın bıyıklarıyle oynayarak kendini tatlı bir hayale bırakan bir âşık tavrıyle gözlerini süzdü:

— Hele o delikanlı... O tunçtan bir genç tanrı heykelidir. Esmer ve parlak derisinin üzerinden hiç durmaksızın birer billûr damlası gibi akan o berrak, o iri ter tanelerini niçin birer birer yutmadım? Daima gözlerinin üstüne doğru dökülen gür ve siyah saçlarının abanoz siperliği altında bana bakarken bütün irademi kaybediyordum, eriyordum. Ve bakışları ne kadar sertti! Ne kadar merhametsiz ve düşmanca bakışları vardı! Neden? Hoşuna mı gitmedim? İstemediği bir harekette mi bulundum? Bıraktım kendimi ona... Tamamıyle, tamamıyle... Arkası üstü yat diyordu; yatıyordum. Çevril, diyordu; çevriliyordum. Onun emirlerine göre oturuyordum; kalkıyordum. Kollarımı, bacaklarımı uzatıyordum. Onun çevik ve iradeli ellerinin arasında bir zavallı «şey» gibiydim. O katı ve kıllı bir kese ile vücuduma sürttükçe sanki derim yüzülüyor sanıyordum, fakat yine sesimi çıkarmıyordum. Hattâ onu bir parça güldürebilmek için bazı tuhaflıklar yapıyordum ve gözlerimin ucuyle yüzüne bakıyordum. Hiç... Yüzü daima sert ve hareketsiz duruyor-

du. Ne vakit ki, artık kendimi tutamadım, onu okşamağa başladım, irkildi ve beli bir yay gibi gerildi. Bütün vücudunu tuzağa düşmüş genç bir pars sinirliliği kapladı.

Captain G. Jackson Read yavaş yavaş hikâyeye ilgi göstermeğe başlamıştı:

— Bir sual! -dedi-. Bütün bu işler herkesin gözü önünde mi oluyor?

— Yok canım; yok canım. Hamamın içinde hususî localar var. Her birimiz bunlardan bir tanesini kapattık. Kapatmak; yani bunun manası kapıya bellerimize sardıkları peştemallardan bir tanesini perde yerine germek ve ayaklarımızdaki nalınları da bir barikat yerine eşikte bırakmaktan ibaret! Mesele orada değil. Ben fazla heyecanlandım mı kendimi tutamam, bağırırım. Ondan korktum.

— Öf, ne kadar hayvanîsiniz, aziz George.

Dostunun bu sözü üzerine at kişnemesini andıran bir gülüşle güldü:

— Hayvanî mi? Haydi oradan. Tıpkı Allahın yarattığı gibiyim. Yaratılışımın, yani takdirimin gerekleri ne ise onu yapıyorum. Halbuki siz, ey dandy!* Siz, ey bilgiç, hayatta zarif ve estetik bir manzara göstereceğim diye kendinize karşı yapmadığınız işkence ve cefa kalmıyor. Sıcak bir yaradılışınız var; soğuk görünmeye çalışırsınız. Romanesk ve saf yürekli siniz, şüpheci ve materyalist süsü takınırsınız. Kuruntulusunuz, bunu merhametsiz bir Don Juan maskesi altında saklarsınız. Bütün bu sıkıntılı rolleri kimin için oynuyorsunuz? Birkaç tane beyinsiz kadını hayrete

* Züppe.

düşürmek için mi? Adam sen de; hayat dediğimiz şey bu sizin oynadığınız sahneden çok daha geniştir ve çok daha çeşitli, çok daha girintili çıkıntılı bir şeydir. O, yalnız güzellikleri, doğrulukları, ahenk ve düzeni ile değil aynı zamanda bütün çirkinlikleri, kirleri kabalıkları ve sizin bana yakıştırdığınız hayvanlikleri ile güzeldir. Sarılı kaldığınız dar ve düzme âlemin pencerelerinden başınızı dışarıya çıkarın da bizi koynunda tutan, doğuran koca tabiata bakın! Bu ne azametli, ne yüce bir hayvandır!

Captain G. Jackson Read belki ilk defa olarak dikkatle dostu Marlow'un yüzüne bakıyordu. Captain Marlow, kapakları bir parça şiş mahmur gözleri, büyük ve ince dudaklı ağzı, insana, içi en iyi sedeften kaplanmış hissini veren sert ve katı çenesiyle bütün söylediği şeylerin sevimli bir ifadesi gibiydi. Omuzları geniş ve kuvvetli, bacakları safkan İngiliz atlarının bacakları gibi etsiz, narin, uzundu ve bütün vücudunun çevik, çapkın, hovarda bir kımıldanışı vardı.

Captain G. Jackson Read:

— Yazık ki çok şirinsiniz! -dedi-. Yoksa size «galatı-hilkat»* gözüyle bakacaktım ve sizden tiksinecektim. Zekânızın bütün kaba kusurlarını vücudunuzun ve yüzünüzün pürüzsüz fazileti affettiriyor.

— Vücudumun mu? Lâkin, darling, biricik gerçek vücuttadır.

Tam bu sırada komedinin üstünde duran telefon çaldı. Captain Jackson Read heyecanını yapma bir kayıtsızlıkla örtmeğe çalışarak tembel tembel uzandı:

— Alo, alo!

* Yaradılış yanlışı, hilkat garibesi.

Tam beklediği gibiydi. Bu telefon Leylâ'dan geliyordu. Captain Marlow, dostu konuşurken ona yarı acıyış ve yarı küçümseyiş ile bakıyordu. Leylâ ile yeni başlayan ilgilerinden haberi vardı. Captain Marlow'un hiç anlamadığı şeylerden biri de bir genç kızla flört etmektir. Bunu, pek çocukça, pek yavan, pek manasız bir hareket buluyordu ve bütün tavırlarında estetik bir gaye takip eden arkadaşının bundaki gülünçlüğü sezmemesine şaşıyordu. İçinden: «Otuz yaşında bir Romeo!.. Allah beni böyle bir kazadan saklasın!» diyordu. Nitekim, Captain G. Jackson Read konuşmayı bitirince (çünkü, kıza Captain Marlow'un yanında olduğunu ve sözünü kısa kesmesi gereğini dolayısıyle sezdirmişti) Captain Marlow dedi ki:

— Hamdolsun ki Romeo - Juliette zamanında telefon icat edilmemişti. Yoksa şairler vasıtasıyle bize nakledilen ahların vahların kırk katını dinlemek zorunda kalacaktık.

Captain Jackson Read keskin pembe dudaklarını ısırdı. Marlow çok ileri gittiğini anladı ve hemen tavrını değiştirdi:

— Bu, Leylâ idi, değil mi, sana telefon eden?.. Çok hoş kız! Çok hoş! Bütün burada gördüklerim içinde en iyisi -dedi-. Ve ne zarif, ne ince.

Fakat birden yine muzip ve sinik tarafı üstün geldi:

— Yalnız bir kusuru var: genç kız! Bir genç kızla ne yapılır? -Komik olacak derecede ciddî bir yüz ile sordu:

— Azizim, söyleyiniz, bu genç kızı ne yapacaksınız?

Captain Jackson Read dudaklarını büktü.

— Bununla evlenebilir misiniz? Hayır. Bir küçük metres olarak kullanabilir misiniz? Hayır. Şu halde? Bari raket kullanmasını, golf oynamasını yahut ata binmesini biliyor mu?

Captain Jackson Read'in menfî cevabı üzerine:

— İşte ona bunları öğret! Miss Leylâ'nın gayet mükemmel bir sportmen vücudu var. Göğüssüz, kalçasız. Bacakları çok düzgün ve uzun! Hareketlerinde ne serbestlik! Ne çeviklik!.. Bir şarklı kadın kusurlarından hiç birini almamıştır.

Jackson Read memnun, gülümseyerek dinliyordu:

— Bütün bu dediklerinizi kendisine söyleyeyim mi?

— Aman sakın ha; sonra adım çapkına çıkar. Arkadaşlar arasında dedikodu olur. Başıma dertler açarsınız. Sonra beni «Kulüp»ten dışarı atarlar.

Fakat birden tavrı ciddileşti:

— Bu Leylâ birisiyle nişanlı değil mi? Hani gözleri daima garip bir ateşle parıldayan, uzun kirpikli bir genç var. İsmi ne idi bakayım?.. Ha, Necdet, Necdet Bey işte, zannedersem bu onun nişanlısı olacak.

Captain Jackson Read:

— Daha doğrusu; akrabası... -dedi.

— Yok yok; yanılıyorsunuz. Hem o şöyle böyle bir nişanlı değil! Kıza müthiş bir surette tutkundur. Dün gece Maksim'de gördüm. Bir köşeye çekilmiş üst üste içiyordu. Deli gibi bir hali vardı. Hem de sanırım, o genç bir taraftan politika işlerine karışıyor. Sonra azgın bir İngiliz düşmanı! Rasgeldiğim yerlerde bana selâm vermemek için nefretle başını çevirdiğini kaç

defa gördüm. Tahsilini Almanya'da yapmış, mutlaka mutaassıp bir «Kultur» taraftarıdır. İster misiniz, onu bir parça rahatsız edeyim? Defolup gitsin de bir müddet kız rahat kalsın diye...

Captain G. Jackson Read hiç sesini çıkarmadı, uzun uzun, tırnaklarına baktı.

V

«... Sayhun kızları mütekebbirdirler ve boyun tutarak yürürler; gözleriyle işaret ederek kırıta kırıta gezerler ve ayaklarındaki halkaları çıngırdatırlar.»

(«Ahdi Atik» Ermiya 16)

Necdet, kendisinden böyle bahsedildiği saatte uykusuz bir gecenin bütün ıstıraplarıyle yatağının içinde kıvranıp duruyordu. Boş yere bir parça karanlık olsun diye perdeleri kapadı; boş yere kalbinin üstüne soğuk kompresler koydu; sokağın uğultusundan korunmak için kulaklarını tıkadı. Fakat, bir türlü uykuyu mümkün kılan sessizliği bulamadı. Garibi şu ki, doğrudan doğruya Leylâ'yı da düşünmüyordu. Yalnız belirsiz bir heyecan içinde bütün sinirleri tir tir titriyor, kalbi vücudunun her tarafında atıyor ve durmadan başına sıcak kan dalgaları hücum ediyordu.

İnsanlara insanlar tarafından yapılan işkenceler içinde bir tanesi vardır ki, alçaklık ve acıklılığı hepsini geçer: bu da eski Mısırlıların çok kullandıkları kazık cezasıdır. Necdet eski Mısır'a ait bir romanda

okuduğu bu işkenceye dair birtakım tüyler ürpertici tafsilâtı şu dakikada birer birer kendisinde, kendi bedeninde hissediyordu. Gerçekten, Necdet'in kazığa çakılmış bir idam mahkûmundan hiç farkı yoktu. Sanki içinde, bütün varlığını baştan başa keserek gelip gırtlağına dayanan sert ve katı bir madde vardı ve bu madde onun kendi şuurunun hiçbir şeyle yumuşamayan, hiçbir şeyle uyuşmayan katılaşmasından başka bir şey değildi.

Sabaha karşı, alacakaranlıkta yatak odasına girince, geceden karar verdiği bütün ayrılma jestlerini yapmıştı. Leylâ'nın bütün resimleri, mektupları, hatıra eşyası hepsi birden ya kendisine geri verilmek veyahut doğruca ocağa atılmak üzere, odanın bir köşesinde, yerde, bir yatak bağının içinde sarılmış duruyordu. Necdet'in bir türlü kapanmak bilmeyen gözleri, yarı karanlığın içinde, arasıra, bu hüzünlü çıkına rastladıkça vücudunu bir fena ürperme alıyor, bu çıkın ona, bir evden bir cenaze çıktıktan sonra kendisine ait eşyanın fıkaraya dağılmak üzere geçici olarak bir köşeye yığılışını hatırlatıyordu.

İşte Necdet bu aşırı ve ateşli heyecanlanışlar içinde tam üç gün üç gece çırpındı durdu. Gerçi bazen nerden geldiği ve neye işaret olduğu bilinmeyen bir ümit parıltısı ona ancak birkaç dakika süren bir ferahlık veriyor, bu esnada genç adam Leylâ'dan bir haber, bir ses, bir pişmanlık belirtisi veya sadece bir münakaşayı mümkün kılacak bir sitem bekliyordu ve bu ümidinin gerçekleşmesini, her telefon çalışında, her kapı vuruluşunda, aile arasında Sami Bey'lere ait herhangi bir söz geçişinde, sabırsızlıkla gözetliyordu. Fakat, sonra, böyle bir şey olsa da, hiçbir karşılıkta

bulunmamak hususundaki kararı hatırına gelip tekrar eski kederine, eski çaresizliğine düşüyordu.

Nihayet, günün birinde tanıdıklarından Nuriye Hanım isminde bir kadıncağızın kendisini çaya daveti onu yeni bir heyecan devresine attı. Gerçi ne Leylâ'nın, ne Necdet'ın bu hanımla münasebetleri, kendi aralarında çıkan bu dargınlıkta ona bir arabulucu rolünü oynamak cüretini verecek kadar samimî değildi. Lâkin Necdet bu çaya çağırılışında böyle hayırlı bir komplonun bulunacağına ihtimal vermekten kendini alamıyordu. Evvelâ «Gitmeyeceğim!» dedi ve birkaç saat bu «Gitmeyeceğim!» gururuyle dolaştıktan sonra fikrini bir parça değiştirir gibi oldu: «Gitsem de ne lâzım gelir?» demeye başladı. «Tutup onu zorla benim kollarım arasına itecek değiller ya!» Hem bu hanım telefonda açıkça: «Sizi bir Amerikalı gazeteci kızla görüştürmek istiyorum. Çok Türk dostu ve entellektüel bir kız... Memleketimizin münevver gençliğiyle tanışmak istiyor.» demişti. Zaten bu Nuriye Hanım, ötekiler gibi işin yalnız alayında ve «mondanite»sinde* olanlardan değildi. Mütareke'den sonra vatan ve istiklâl davalarına karışan bazı Türk kadınları arasında kendi isminin de geçmesine çalışıyordu. Bundan başka gerek samimî, gerek yapma İngiliz düşmanlığını da kendince gaye edinmişti. Onun için salonunda Pierre Loti'ci birkaç Fransız zabitiyle Amerikalılardan başka hiçbir yabancıya tesadüf tehlikesi yoktu.

Nitekim Necdet davet günü bu salondan içeriye girince önceden tanıdığı iki Amerikalı deniz zabitiyle Robert Kolej muallimlerinden veya müdürlerinden bi-

* Dünyevi, sosyetik.

ri olduğuna hükmettiği beyaz saçlı bir ihtiyardan başka hiç kimseye rasgelmedi. Tabiatıyle, Nuriye Hanım'ın bahsettiği Amerikalı kız oradaydı. Deniz zabitleri kuştüyü yastıklarla dolu geniş ve derin bir sedirin içinde bu kızı aralarına almışlar, yarı oturmuş, yarı yatmış bir vaziyette idiler. O ihtiyar da dinî bir telkinde bulunan bir rahip tavrıyle ev sahibesine sokulmuş, bir şeyler anlatıyordu.

Nuriye Hanım gazeteci kıza dönerek:

— İşte; size çok bahsettiğim Necdet Bey... -dedi.

Amerikalı zabitlerden biri Necdet'e yerini verdi:

— Oturun bakalım, Miss Fanny Moore'un yanına. Sizi de skandalize edecek şeyler söylesin! Biliniz ki, o her şeyden evvel yola gelmez bir «flapper»dir.*

— Flapper! Flapper nedir, bilir misiniz?

Ve kız anlatmağa başladı. Fakat, tam bu sırada —aman yarabbi, ne tesadüf!— salonun kapısından içeriye Sami Bey'in karısıyle kızı Leylâ girmesinler mi? Necdet herkesle beraber yeni gelenleri selâmlamak için ayağa kalkınca bir eliyle yakındaki koltuklardan birinin arkalığına dayanmak zorunda kaldı. Gövdesinin altında bacakları o kadar titriyordu ki, onun bu halini görenler mutlaka Shimmy dersine başlamış bir dans meraklısı olduğuna hükmederlerdi. Lâkin selâmlaşmaları gayet tabiî oldu; Sami Bey'in karısı öpsün diye elini uzatırken başını sallayıp:

— Hain çocuk; kaç gündür nerelerdeydin? -sitemiyle yetindi. Leylâ, sanki aralarında hiçbir şey geçmemiş, sanki biraz önce beraber imişler gibi:

— Bon Jour Necdet! -dedi.

* Hoppa, serbest tavırlı kız.

Evet; sanki aralarında hiçbir şey geçmemiş, sanki biraz önce beraber imişler gibi... Ya Sami Bey'lerin evinden bir hafta evvelki çıkışı ne idi? Nişantaşı'ndan Beyoğlu'na, Beyoğlu'ndan Sıraserviler'e, Sıraserviler'den Taksım'e, oradan bilmem hangi cehennemin bucağına o çılgınca dolaşışlar; bunu takip eden uykusuz geceler; duvarlardan resimlerin indirilişi, o her telefon çalınıştaki yürek hoplamaları; hulâsa, bütün acıklı ve facialı tafsilatıyle bu bir haftalık uzun, uzun, sonsuz ayrılık devresi acaba Necdet'in kızışmış muhayyelesinin icat ettiği bir kuruntudan mı ibaretti? Yoksa Necdet kâbus gibi bir şey geçirmişti de bunu hakikatle mi karıştırıyordu?

Genç adam yerine oturduğu vakit bütün manasıyle «hayretten donakalmıştı». Artık ne bacakları titriyor ne kalbi atıyordu. Yalnız vücudunun mekanizmasında sanki birdenbire duruvermiş bir şey vardı. Öyle ki, yanındaki kız, Amerikalı gazeteci, çocukça bir lâubalilikle Leylâ'yı göstererek ve kulağına eğilerek:

— Bu sizin nişanlınız, değil mi? -diye sorduğu vakit kendisine mi hitap ediliyor, eğer kendisine hitap ediliyorsa ne cevap vermek lâzımdır, bilemedi.

Kızardı, bozardı:

— Ha, evet; henüz değil... Belki... -tarzında birbirini tutmaz sözler kekeledi.

— Nasıl! Siz gelmezden önce Nuriye Hanım bize nişanlınızı da davet ettiğini söylemişti. Miss Sami, Miss Sami... Pek iyi hatırlıyorum. İşte bu güzel esmer kız odur. Aman ne uzun kirpikleri var; hem de rimel sürmüş gibi kıvır kıvır...

Ve milliyetine mahsus bir çeşit safça şuhlukla başını ondan yana çevirip:

— Sizin gözleriniz de çok güzel! -dedi-. Dikkat ettim; kadınlı erkekli hemen bütün Türklerin gözleri böyle çekici, siyah ve ateşlidir.

Necdet, kendisiyle kulak kulağa, ağız ağıza konuşan kadının yüzüne ilk defa olarak dikkatle baktı. Bu, sustuğu zaman bile insanla şakalaşır gibi duran canlı, tesirli ve sıcak bir yüzdü ve bu yüzde toy bir mektep kızı temizliği ile büyük bir Cengül kuşunun kaygı verici yabaniliği birbirine karışmış duruyordu.

Şımarık bir ev kedisi tavrıyle genç adama bir parça daha sokuldu:

— Hişt! Bana baksanız a, eski tarz evlenmeleriniz bu şimdikinden çok daha hoş değil miydi? Doğru söyleyin!..

Necdet:

— Nasıl? -dedi.

— Bana hikâye ettiler ki, eskiden Türkler, gerdek gecesine kadar alacakları kızın yüzünü görmezlermiş. Daha doğrusu kızı erkek adına başkaları seçer, sözü başkaları keser, düğün hazırlıklarını başkaları yapar, ve günün birinde gelinle güvey bir yatak odasının içinde buluşuverirlermiş. Ne hoş, ne heyecan verici, ne helecanlı, ne esrarlı bir buluşma... Eğer Türkiye' de henüz bu âdet geçseydi ben ne yapıp yapar, mutlaka burada evlenirdim.

Amerikalı kız bütün bu lâkırdıları bir kuş cıvıltısını andıran tuhaf, fakat tatlı Fransızcasıyle anlatıyordu. Necdet bir şey söylemiş olmak için dedi ki:

— Lâkin bu tarzda evlenmenin mahzurları, daha doğrusu tehlikeleri pek çoktur.

— Meselâ?

— Meselâ hiç görüşmeden, tanışmadan birlesen bu çiftler birbirlerini hiç sevmeyebilirlerdi.

Amerikalı kız, genç adamın yüzüne küçümseyici bir gülümsemeyle baktı:

— Sanki evvelden tanışıp görüşmemiz evlendikten sonra birbirimizden nefret etmemize mani midir? -dedi.

Tam bu sırada ev sahibesi elinde iki çay fincanıyle onlara doğru eğiliyordu:

— Miss Fanny Moore, zannedersem çok enteresan bir bahis üzerindesiniz!

Nuriye Hanım'ın yüksek sesle bu hitabı odanın içindekileri sedirin etrafına topladı. O vakit Miss Fanny Moore sanki bir konferans veriyormuş gibi herkese dönerek söylemeğe başladı:

— Geliniz, geliniz! Gerçekten enteresan bir bahis üzerindeyiz. Siz hep hakem olacaksınız. Ben diyorum ki, evlenmede anlaşmak ve sevişmek meselesi ne eski Türk hayatında olduğu gibi görüşmeden, tanışmadan, ne de bizde olduğu gibi görüşerek, tanışarak evlenmeye bağlıdır. Zira, bir karı ile bir koca arasındaki münasebet için nişanlılık devresinde tanışma asla yetmez. Çünki...

Herkes birbirinin yüzüne bakıyordu:

— ...çünki evlenmede anlaşmak uzviyetlerin anlaşması, yani —bunun bir fennî ismi olacak...— ha, bir çeşit «affinite physiclogique» demektir. Şu halde ben koca olarak seçeceğim adamı yatakta tecrübe etmeden önce nasıl bir koca olacağını nerden bileyim?..

Ve bunu söyledikten sonra herkesin yüzüne ayrı ayrı bakıp berrak bir kahkaha salıverdi. Fakat, oda-

nın havasında bir acayip durgunluk belirivermişti. Biraz evvel o kadar teklifsiz bir tavırla Miss Fanny Moore'un iki yanında uzanan Amerikalı delikanlılar bile bu durgunluğun tesirini yenemedi. Yalnız, Necdet'in Robert Kolej profesörlerinden olduğunu zannettiği ihtiyar gayet ciddî bir meseleyi halle davet olunmuş bir âlım vakarıyle şaşkınlık ve hayret içindeki küçük kümenin arasından beyaz başını genç kıza doğru uzattı:

— Miss Fanny Moore, eğer iddianıza göre evlenme yalnız bir yatak arkadaşlığından ibaretse, yerden göğe kadar hakkınız var. Gerçekten Garp usulü evlenmeler de çok ileri bir millet âdeti değildir.

Miss Fanny Moore, herkesi hayrete düşüren bu fikrî cüretinin verdiği gurur ve azametle çayını yudum yudum içerek nazariyelerini daha ziyade derinleştirmeye ve açmaya başladı:

— Bir yerde bir genç adamla tanışıyorsunuz. Bakıyorsunuz, sevimli bir yüzü var. Çok da terbiyeli ve naziktir. Sizi dansa davet ediyor ve mükemmel bir surette de dans ediyor. Ertesi gün size cicili bicili kutular içinde özenilmiş, nefis bonbonlar gönderiyor, çiçekler hediye ediyor. Aranızda bir flörttür başlıyor. Genç adamın sesi de hoştur. Tesir edici bir güzel konuşma tarzı da vardır. Hah, diyorsunuz. İşte kusursuz bir adam, tam istediğim gibi bir koca!.. Fakat; fakat, ne vakit ki bütün merasim bitiyor, gerdek gecesi oluyor, yan yana bir yatağa giriyorsunuz! O mükemmel dans eden, o size bonbonlar, çiçekler gönderen, o hoş sesli, o tesirli güzel konuşan genç adam meğer beş para etmezmiş; meğer bir hıçten ibaretmiş...

Miss Fanny Moore böyle anlatıp dururken Leylâ'nın gözleri birkaç defa Necdet'in gözleriyle çatıştı. Bakışları zehirli bir öfkenin siyah şimşekleriyle yüklüydü.

«Niçin bana böyle fena fena bakıyor? Niçin? Ben ona ne yaptım?»

Necdet, kendi kendine böyle soruyordu. Gerçi Leylâ'nın çok hırçın bir kız olduğunu öteden beri bilirdi. Fakat şu andaki haline benzer bir halini daha hiç hatırlamıyordu. Leylâ hemen onun üstüne atılacak ve tırnaklarını boğazına geçirecek gibiydi.

Miss Fanny Moore koluyla Necdet'i dürterek:

— Ey, şimdi herkesten önce siz söyleyin bakalım... -dedi.

O vakit Leylâ atıldı:

— Niçin hassaten herkesten önce! -diye sordu.

Amerikalı kız sakin cevap verdi:

— Çünki, bu bahis onunla benim aramda açılmıştı. Bununla beraber isterseniz onun yerine siz söyleyin!

Leylâ dudaklarını ısırdı ve gözlerinin ucuyle tahkir edercesine Necdet'e bakarak:

— Hakkınız var, Miss Fanny Moore; hakkınız var. Bu kadarcık görüşüp tanışma hiçbir zaman kâfi değil... Hele görünüşler her zaman aldatıcıdır... -dedi ve sözünü sinirli, acı bir gülüşle bitirdi.

Necdet, içinden «Nesi var? Lâkin nesi var; Yarabbim?» diyordu. «Bütün bu tavırlar, bu sitemler, bütün bu sinirlilik benim hakkım iken ona ne oluyor? Onu her istediğini yapsın diye kendi haline bırakmadım mı? Yoksa maksadı bana boş yere eziyet etmek midir? Gerçekten beni daima azapta görmek isteye-

cek ve bu zulümde bir zevk bulacak kadar fena kalbli, hain bir kız mıdır?» ve sanki Leylâ ilk defa olarak gördüğü bir acayip mahluk imiş gibi kaşlarının altından korka korka ona bakıyordu.

Sami Bey'in karısıyle kızı Nuriye Hanım'ın salonunda kaldıkları müddetçe genç adamın bu eziyetli vaziyeti devam etti. Bereket versin ki çok durmadılar. Sami Bey'in karısı Necdet'e:

— Bizimle beraber geliyor musun? -dedi.

Leylâ, alçak fakat sert bir sesle:

— Aman anne; bizimle gelip de ne yapacak! Bırak rahatını bozma! -diye söylendi.

VI

«... Kalkayım ve şehirde sokaklarda ve meydanlarda dolaşayım. Canımın sevdiğini arayayım. Onu aradım ama bulamadım. Şehirde dolaşan bekçiler beni buldular. Canımın sevdiğini gördünüz mü dedim. Onlardan ayrılır ayrılmaz canımın sevdiğini buldum. Onu tuttum.»

(«Ağnıyetülağani» 2, 3, 4)

İşte bugünün ertesinde Necdet Leylâ'dan Fransızca yazılmış şöyle bir mektup aldı:

«Necdet, dün Nuriye Hanım'ın çayında pek fena idim. Beni affet! Bilmem neden seninle sedirin içinde yan yana oturan o soğuk, o deli Amerikan kızı benim sinirlerimi alt üst etti. Görmedin mi? Çıkarken elini bile sıkmadım. Niçin sıkacakmışım? Ne olduğu bellisiz bir kadın; avantüriyerin biri... Zaten bu Nuriye Hanım nerde böyle münasebetsiz ve şüpheli kimseler varsa âdeta mahsustan gider, arar bulur ve «monde»un* içine sokmağa çalışır. Nesi enteresanmış! Ne-

* Dünya, sosyete

si entellektüelmiş o kadının? Küstahlığından, utanmazlığından başka neyi var? Zavallı dostum; halbuki sen dün; onun zekâsının parlaklığından pek kamaşmış bir haldeydin! Seni sarsmak istedim, seni uyandırmağa çalıştım. Sana kaç defa demek istedim ki, bu şarlatanın, «poseuse»ün** birisidir, aldanma! Fakat bir kere yanıma gelmedin. Bir kere benimle konuşmadın. Hattâ yüzüme; hattâ yüzüme bile bakmıyorsun.

«İşte Necdet bütün bu hadiseler, sen, o kadın, o kadının hali; senin halin; her ikinizin birden haliniz benim sinirlerimi öyle bozdu, öyle bozdu ki, senden ayrılırken yaptığım kabalığın farkına ancak şimdi varabiliyorum. Beni affet Necdet! Ben deli kızın birisiyim. Beni sevmek bana tahammül etmek demektir. Eğer beni seviyorsan bana tahammül edeceksin, bu çaresiz; bu çaresiz Neci...»

Ve mektup böyle saçma sapan sonuna kadar gidiyordu. Bundan bir hafta evvelki ayrılışlarına, Necdet'in bir haftadan beri semtlerine uğramayışına dair bir kelime, hattâ bir işaret bile yok! Demek ki Leylâ Necdet'in kendisine dargınlığından bile haberli değildi. Demek ki o gece, o telefon gecesi Necdet'in yaptığı *jesti bile görmemişti.* Demek, demek, o telefon konuşması Leylâ'yı o kadar şaşırtmıştı, o kadar alt üst etmişti ki nişanlısının ilk defa olarak yüzüne bakmaksızın, elini sıkmaksızın yanından geçip gidişinin farkına bile varmamıştı.

Necdet kendi kendisine; «Şu halde vaziyeti açıklamalıyım!» dedi. Masasının başına geçti ve genç kıza aşağıdaki satırları yazdı:

** Gösterişçi.

«Leylâ, aramızdaki yanlış anlayış senin zannettiğinden daha ağırdır. Ve bu, Nuriye Hanım'ın çayından başlamadı. Bir parça daha eskidir. Bunun başlangıcına bir tarih aramak lâzım gelirse o küstah, o terbiyesiz İngiliz zabitinin gece yarısı, bir fahişenin evinden sana telefon etmek cüretini gösterdiği saate kadar çıkmalıdır. O gece her nedense bu telefon konuşmasından sonra çok heyecanlı olduğun için benim sizin evden ne halde ve ne tarzda çıktığımın farkına varmamışsın; eğer varmış olsaydın o andan başlayarak aramızda artık hiçbir şey kalmadığını anlardın. Bundan dolayı dünkü hadise üzerinde bir saniye durmağa lüzum yoktur. Nuriye Hanım'ın evinde biz karşı karşıya iki yabancıdan başka kimse değildik. Gerçi, aramızdaki akrabalık münasebetleri devam edecektir. Buna karşı ne yazık ki ne sen, ne ben bir şey yapamayız.»

Necdet bu kısa mektubuna, bu soğuk ve katı edayı verinceye kadar çok güçlük çekti. Hususile, «o andan başlayarak artık aramızda bir şey kalmadığını» cümlesini yazarken ağlamamak için kendini güç tutuyordu. Bu sade, bu basit söz ona bir feryattan daha yanık ve herhangi bir aşk ve sevda ezgisinden daha tesirli geldi. Çünki, bu onun ilk kalp acısı idi ve yaşı henüz yirmi beşi geçmemişti.

Necdet bu mektubu gönderirken Leylâ ile aralarında açılan yazışmanın bu, sonu olmadığını pekiyi biliyordu. Nitekim o günün akşamına Leylâ'dan şu cevabı aldı:

«Neci, Neci; meğer neler olmuş da benim haberim yokmuş!.. Mektubun beni çok acı bir hayret içinde bıraktı. Ne söyleyeceğimi, ne düşüneceğimi ve ne ya-

pacağımı bilemiyorum. Aramızda artık her şey bitti, öyle mi? Bunu yazmak kolay, fakat okuyup anlamak güçtür! Ne dediğinin farkında mısın, Neci? Bu söz beni öldürebilir. Eğer manasını anlayacak olursam yalnız bu sözünden ölebilirim. Bereket versin ki manasını anlayamıyorum. Mektubu belki yüz, belki iki yüz kere okudum, hâlâ da okumaktayım, lâkin bu 'artık aramızda hiçbir şey kalmadığını', lâkin bu 'karşı karşıya iki yabancıdan başka kimse değildik!' cümlelerine gelince duralıyorum. İdrakimi kaybediyorum; sanıyorum ki, bana acı bir şaka yapıyorsun. Sanıyorum ki bana açayım diye bir bilmece gönderdin... Bilmem ki neler sanıyorum. Bir fena 'mystification'a uğradım sanıyorum. Yalnız sanmadığım tek bir şey varsa o da bu sözlerin, bu mektubun belli bir mana ifade edebilmesidir.

«Nasıl Allah aşkına, nasıl Allah aşkına! Bir mektupla, bir sözle aramızda her şeyin bitivermesi nasıl kabil olur? Hem de bir akşam birisi bana telefon etti diye... Ayol, herkes bize güler Neci? Gerçekten böyle bir şey olursa, bu kadar boş, bu kadar çocukça bir sebep üzerine gerçekten seninle benim aramda böyle kesin bir ayrılık olursa herkes bize deli gözüyle bakar, herkesin eğlencesi oluruz.

«Ah, biliyorum, biliyorum, seni o gece doldurdular. Neciciğim, seni o gece dolduranlar oldu ve kimdir bu, onu da şimdi hatırlıyorum. Necdet, yazık sana! Sen bir küçük kızın, sen bir mektep çocuğunun oyuncağı oldun. Çünki, onun bütün söylediklerine inandın. Kimden bahsetmek istediğimi anlıyorsun değil mi? O gece ben telefonda iken nasıl ağzına girecek gibi yanına sokulduğunu gördüm, o yılanın, o yı-

lan yavrusunun... Ve o gece o seni soktu, o sana zehrini akıttı, Neciciğim; ve sen onun zehiriyle zehirlendin. Bir haftadan beri farkına varmaksızın sen bu zehrin ateşi içinde çırpınıyorsun; sayıklıyorsun. Lâkin ben seni tedavi edeceğim. Ne vakit evdesin; söyle; çabuk, sana geleceğim. Bu gece, yarın sabah, söyle, hemen gelmek istiyorum. Mutlaka, mutlaka... Zaten beni görür görmez her şeyi anlayacaksın. Sana yüzüm söyleyecek, sana gözlerim söyleyecek, sana halim söyleyecek. İhtimal ki bundan sonra daha iyi anlaşmamız için böyle bir buhrana ihtiyaç vardı. Zira sen çoktan beri bana karşı bir hoştun. Bu İngiliz bizim eve girip çıkmağa başladığı günden beri bana karşı her tavrında bir düşmanlık seziyordum. Artık zamanı geldi; artık aramızda belirsiz ve çapraşık hiçbir nokta, hiçbir nokta kalmayacaktır.»

Pek tabiî Necdet bu mektuba cevap vermedi ve Leylâ ansızın gelip de kendisini bastırmasın diye, bir müddet için evinden uzaklaştı. Önce, gitti; İstanbul tarafından bir dostunun evinde misafir kaldı. Sonra Erenköyü'nde bir akrabanın yanında saklandı. Bununla beraber bu kaçışlar esnasında evine telefon edip Leylâ'ya dair haber almaktan bir an geri kalmıyordu. Leylâ'dan boyuna mektup geliyormuş, kendisi de sık sık uğruyormuş, bana hiç değilse yeni adresini verin, diyormuş. Bütün bunları ihtiyar dadısı günü gününe ona bildiriyordu.

Lâkin birden haberlerin arkası kesildi. O vakit Necdet kendi kendisinden hiç beklemediği bir kaygı ile geri döndü. Tekrar Leylâ'nın mektuplarını okumağa başladı. İçin için istiyordu ki Leylâ tekrar üs-

tüne düşsün. Niçin? Bu hissi kendisi de iyi tahlil edemiyordu.

On on beş günden beri âdeta iç itkilerinden gelen hamlelerle oynadığı bu aşk ve alâka saklambacının böyle bir anda sona erişi onu bir çeşit can sıkıntısı, bir çeşit ne yapacağını bilmemezlik içine atmıştı. Bu kaçış, bu kovalanış sonuna kadar devam etsin istiyordu. Zira şimdiye kadar öğrendiği sevgi oyunları arasında hiç bilmediği bir oyun ona hepsinden tatlı gelmişti. Leylâ ile bu halecan veren oyuna devam etmekte âdeta çocukça bir heves duyuyordu. Şu halde, başladı tekrar Leylâ'nın kendisine rasgelebileceği yerlerde dolaşmağa... Öte yandan dadısını —sözde Necdet'in haberi olmaksızın kendiliğinden bir iyilik yapıyormuş gibi —evine döndüğünden Leylâ'ya haber vermeğe memur etti. Nafile! Artık Leylâ'dan hiç bir ses çıkmıyordu. Bu esnada acayip bir tesadüf oldu:

Necdet bir çay içmek için Lebon'a girmişti. Otururken —sözde kendisine burada randevu vermiş gibi— Miss Fanny Moore'u karşısında gülerek dikilmiş buldu. Tabiatıyle hemen ayağa kalktı, selâmlaştı. Gazeteci kız etrafına bakındı:

— Görüyorsunuz ki yer yok. İster istemez sizin masaya misafir olacağım -dedi.

İşte tam bu anda idi, tam bu anda çayhanenin eşiğinde Leylâ göründü. Necdet önce gözlerine inanmak istemedi. Bunu muhayyelesinin icat ettiği bir hayalet sandı; sonra ona doğru koşup atılmakla görmemezliğe gelmek arasında bir gülünç şaşkınlık anı geçirdi. Buna karşılık Leylâ gayet sakin ve tabii bir tavırla etrafına bakındı, sanki aradığı biri varmış da bulamamış gibi ters yüzü geri döndü. Üzerinde kendisine

bir tekir kedi hali veren küçük sincap kürkü vardı. Yüzü biraz sönüktü. Gözlerinin etrafındaki gölge bir parça daha koyulaşmış gibiydi.

Bu gözler önce çayhanenin içini dolaşırken bir saniyecik olsun Necdet'in üzerinde durdu mu? O dakikada canıyle uğraşan Necdet hiçbir şey hatırlamıyordu. Arkası kapıya dönük oturan Miss Fanny Moore anlatmakta olduğu bir bahsin ortasında birdenbire durup:

— Ne oluyor? Benziniz bembeyaz kesildi -dedi.

Gerçekten Necdet'in yüzü bir beyaz kâğıt üzerine kömürle çizilmiş gölgesiz bir resim ebauche'unu* andırıyordu ve bunu saklamağa imkân yoktu.

Sokrat, baldıran otunu içerken neler duydu bilmiyoruz. Fakat Sokrat'ın olgunluk ve ölçülülüğünden bir zerreye sahip bulunmayan Necdet'in o gün Lebon'da Miss Fanny Moore'un karşısında bir fincan çayı nasıl içtiğini tasarlamak mümkündür.

Miss Fanny Moore onu yalnız bırakıp gittikten sonra dayanılmaz bır ağlamak ihtiyacıyle kendisini evine dar attı. Bir hamlede odasına çıktı ve olduğu gibi bütün yüküyle yatağının üzerine kapandı; başını yastıklarının arasına soktu ve için için, sessiz sessiz, fakat sine sine ağlamağa başladı.

Necdet böyle ne kadar kaldı bilmiyor! Belki bir dakika belki bir saat... Her halde eve girerken henüz aydınlık olan havaya akşam karanlığı tamamıyle çökmüştü. Yavaşçacık odanın kapısı açıldı. Birisi adım adım ona doğru yürüdü.

— Ne o! Dadı sen misin?

* Taslak.

Ona hiçbir ses cevap vermedi. Yastıklarının arasından başını kaldırdı.

— Necdet, Necdet!..

Aman ya Rabbi; bu Leylâ'nın sesi mi? Genç adam elini iki üç kere ıslak yüzünün üstünde gezdirdi. Demin bir baygınlık mı geçirmişti? Uyuyor muydu? Uyanık mıydı? Sakın bu işittiği ses bir rüya olmasın?

Sesin sahibi karanlığın içinde bir gölge gibi kayarak ta yanına geldi:

— Necdet, niçin ağlıyordun?

Hey Allahım. Bu, Leylâ'nın ta kendisidir. İşte, onun boyu, işte, onun nefesi, onun havası; onun kımıldanışları; işte onun eli alnının üstünde, başının üstünde dolaşıyor:

— Bütün günüm, seni takip etmekle geçti. Görüyorsun ki elimden kurtulmanın imkânı yoktur. Demin seni o kadınla başbaşa görünce bir an için bu inadımdan vazgeçip artık senin gibi unutmağa karar vermiştim. Lâkin ben Lebon'un kapısı eşiğinden sana bakınca benzinin nasıl attığını gördüm ve anladım ki... başına, yatağının kenarına oturdu. Bütün vücudu tit-

Leylâ'nın sesi tıkanır gibi oldu ve Necdet'in yanı riyordu. Sesi de hıçkırıklar ve titremelerle dolu idi:

— Yarım saat sonra tekrar rasgeldim. Fakat sen beni görmedin. Zaten hiçbir kimseyi görecek halde değildin. Öyle perişan idin ki Neciciğim... Telâşlı telâşlı Galatasaray'a doğru yürüyordun. Ben de arkandan koştum. Fakat tam tramvay durağına geldiğin vakit durdun, etrafına bakınmağa başladın. Hiç şüphesiz bir an önce eve yetişmek için tramvayı yeter derecede hızlı bir vasıta bulmuyordun. Nasıl bir his, nasıl bir his, bilmiyorum. Fakat derhal sezdim ki büyük

bir ağlamak ihtiyacı içinde buraya koşuyorsun. Hemen bir otomobile atladın. Ben de arkandan... Ve seni işte, ve seni işte elimle koymuş gibi buldum. Söyle neden ağlıyorsun, Necdet?

Genç adam cevap veremiyordu. Leylâ bir eliyle Necdet'in elini kendine doğru çekti, öbür elini tekrar başına götürdü ve karanlıkta iki siyah elmas gibi parıldayan gözlerini onun gözlerine dikerek:

— Ağlıyorsun! -dedi-. Demek ki beni hâlâ seviyorsun, Necdet!

O vakit Necdet dayak yemiş bir çocuk gibi hıçkırarak haykırdı:

— Hem nasıl, hem nasıl... Ah, hem de nasıl!..

Bu hıçkıran delikanlının yanı başında, şimdi Leylâ'ya, bir genç ana tavrı gelmişti. Bir taraftan elini, bir taraftan saçlarını okşuyordu:

— Vah yavrucuğum, vah yavrucuğum!.. -diyordu.

O böyle yaptıkça, öbürü sanki eriyor ve bir gözyaşı çağlayanı halinde akıyordu.

Leylâ ayağa kalktı; odanın içinde birkaç adım dolaştı ve elektrik düğmesini çevirdi. Biraz sonra elinde bir bardak su ile tekrar Necdet'in yanına geldi. Oturdu. Leylâ bir yandan onu bir yudum su içmeğe zorluyor, öte yandan:

— Şu halde bütün bunlar ne için, bütün bunlar ne için? -diye söyleniyordu-. Niçin her şeyden bir facia çıkarmak, niçin hiçbir sebep, hiçbir sebep yokken bu acıyı, bu ıstırabı çekmek!..

O vakit genç adam, deminden beri avcunun içinde sakladığı yüzünü çırçıplak, sırsıklam ondan yana çevirdi ve bütün bir gözyaşı sağanağının hâlâ bir tür-

lü söndüremediği bir öfke kıvılcımıyle Leylâ'nın gözlerine baktı:

— Hiç sebep yok mu? Hiç sebep yok mu? -dedi ve sonra birden başını önüne eğip ilâve etti-: bu bahsi kapatalım daha iyi!..

Bunun üzerine, Leylâ, sanki o akşam buraya gelin gelmiş veya artık buradan gitmemeğe karar vermiş gibi samimi, canayakın bir tavırla arkasından mantosunu çıkardı, başının sargısını çözdü. Genç kızın hareketleri Necdet'in gözünden kaçmıyordu ve bunların her biri bir ebedî bağlılık belirtisi kadar gönlüne ferahlık veriyordu.

Böyle jestlerin kıymetini hangi âşık takdir etmemiştir? Aklımızı başımızdan alan şey sevgilimizin bize kendisini teslim edişi değildir. Bundan önce gelen bu baş çözüşler, bu manto çıkarışlar, bu, sanki artık bir daha sizin hariminizden ayrılmayacaklarmış gibi yerleşip oturuşlarıdır.

Necdet bir dakika sürmeyen bu an içinde bu saadetleri duydu:

— Kokunu değiştirmişsin!

— A, kim demiş, hep aynı koku... Sana öyle geliyor.

— Ya saçların... Saçlarını tamamıyle kestirmişsin.

Leylâ'nın abanoz rengindeki gür, sık ve kıvırcık saçları, gerçekten o kadar çok kesilmişti ki, başı tıpkı bir haşarı oğlanın başına dönmüştü. Âsi ve çılgın perçemler gözlerinin, şakaklarının, kulaklarının üstüne düşüyordu. Necdet bu düzensiz kabarık saç yığınına bakarak yavaşça:

— Cadaloz! -diye seslendi.

Sonra birden, bu başı, tepesinden yakalayıp kendine doğru çekti. Bu hareketi yaparken genç kız, gözlerini kapamış ve dudaklarını ona uzatmıştı. Necdet, vahşî bir dikkatle kızın yüzüne eğildi ve ağzıyle dudaklarını kaptı ve onu uzun, merhametsiz, kin dolu ve yırtıcı bir öpüşle öptü.

VII

«Gözlerinin gösterişi kendi aleyhlerine şehadet eder ve günahlarını setretmeyip Sodom gibi izhar ederler...»

(«Ahdi Atik» Eş'iya 9)

Ve bu öpüş ve onu takip eden saat, Necdet için, yeni bir hayatın başlangıcı oldu. O gece Leylâ'yı evine götürüp bıraktıktan sonra, biraz önce çıktığı yatak odasına büsbütün başka bir adam olarak döndü. Vücudunda sonsuz bir hafiflik, ruhunda âdeta sürekli bir ferahlık hissediyordu. Bütün uzviyeti yenileşmiş, cilâlanmış gibiydi. Dudaklarında devamlı bir gülümseme vardı. Nara atmak, oynamak, şarkı söylemek istiyordu. Fakat o anda duyduğu saadet o kadar içten ve derindi ki, herhangi bir sevinç gösterisi bunu ancak bulandırabilir, bunu ancak bozabilirdi.

Birkaç saat önce Leylâ ile beraber, tekrar yerlerine astıkları resimlere, yerlerine koydukları eşyaya baktı. Bir bora, bir kasırga bunları dağıtmıştı; odayı alt üst etmişti; şimdi hava açtı, durgunlaştı, her şey yerli yerine geldi.

Necdet'in gönlünde bahar oluyor ve içinden etrafına yayılıyordu.

Ah, yaşamak ne tatlı! Her şeye rağmen, her ihtimale, her şüpheye, hattâ her tecrübeye, her kanaate rağmen yaşamak; kâinatta insanlar için saklı bin türlü zevk ve sevinç imkânlarından avuç dolusu faydalanmak ve kendimizi ezelî ve yanılmaz tabiatın kanunlarına bırakarak devamlı bir yanlış kaynağı olan beynimizin icat ettiği birtakım rahatsız edici ve muzip malihulyalardan* kaçmak; her dakikanın kendine mahsus tatlı özünü alıp tortusunu günler selinin akışına bırakmak; bundan daha yüksek hâkimlik,** bundan daha doğru hayat prensipi olabilir mi?

O tahlilci, o kılı kırk yaran, o karamsar ve beyni yorgun Necdet şimdi kendi kendisine bunu söylüyordu. Sanki, o öpüşte vücudunun bütün zehrini akıtmış, damarlarında kan yerine bir tatlı şerbet kalmıştı.

Leylâ'nın resimlerine bakarak:

— İşte güzel! -diyordu-. Ve biricik mazereti de bu değil mi? Onu kim yanlış bulabilir? Şuhluk, işve, keyfine buyrukluk, havaîlik onun hakkıdır, onun güzelliğinin hakkıdır. Lâzım gelir ki, herkes kendi kudreti derecesinde bu güzelliğin bacını ödesin! Tabiatın bu eşsiz şaheserini kendi bencilliğimizin icat ettiği bir sürü ağır ve koyu ahlâk ilkeleriyle yüklemeğe kalkışmak neden? Bütün medenîlik iddialarımıza rağmen hâlâ bu ne barbarlıktır!

Necdet, bedenle ilgili doygunluğunun hazırladığı bu ziypak yamacın üzerinde farkına varmaksızın ya-

* Kuruntulardan.

** Dizgi yanlışı olmalı. Doğrusu «hakîmlik»; B.B.'da «hikmet».

vaş yavaş kaymağa başladı. Gerçi artık Leylâ'ya eskiden olduğu gibi ideal bir mahluk gözüyle bakmıyordu. Hattâ onunla gelecekte bir hayat arkadaşlığını bile artık olması zarurî şey gibi saymıyordu. Fakat, ona eskisinden daha sıkı, daha dolaşık, daha şartsız ve kayıtsız bir surette bağlanmıştı ve günler geçtikçe bu bağ bir kördüğüm haline girecekti.

Bir defa affeden âşık artık durmadan affetmeğe mahkûmdur. Necdet bu kaidenin canlı bir ispatı oldu. Zira, Leylâ onunla barıştıktan sonra hareket tarzını asla değiştirmemişti. Captain G. Jackson Read, Sami Bey'lerin evine eskisinden daha sık girip çıkıyordu. Hem şimdi fazla olarak Leylâ ile uzun at gezintileri yaptıkları da oluyordu. Hattâ Necdet bu gezintilerin bir tanesine rasgelerek kendisi şahit bile oldu ve sevgilisiyle araları ikinci defa gene ciddî bir surette açılmak üzere iken Leylâ'nın yatak odasına ikinci bir ziyareti her şeyi yoluna koydu. Leylâ'ya göre bu yabancı zabitlerle ahbaplığındaki gariplik ve uygunsuzluk, aslında bu gibi arkadaşlıkların garip ve uygunsuz oluşundan değil, sırf Necdet'in de onlarla beraber düşüp kalkmak istemeyişinden doğuyordu. Genç kız nişanlısına:

— Sen de bu «klik»e girsen, göreceksin ki, aramızda basit «mondanite» gereklerini aşan hiçbir şey yoktur -diyordu-. Bu kadarını da yapmağa gelince, doğrusunu söyleyeyim, Neciciğim, elimde değil; eğlenmek istiyorum. Bu benim yaşımın hakkıdır. Sonra... Sonra, biliyorsun, babamın her işi yabancılarladır. Bu muhitteki bağlarını devam ettirmek onun için bir parça da geçim meselesidir. Bu hususta kendisine nasıl karşı koyabilirim? Günün birinde kendi evimiz

olduğu vakit istediğimizi kabul ederiz, istemediğimizi etmeyiz. Fakat şimdi, seçme veya ret hakkı bende değildir.

Ve bunları söylerken kollarını Necdet'in boynuna dolayıp bir şımarık çocuk tavrıyle onun küskün ve asık yüzünden öpüyordu. O vakit Necdet'in bütün enerjisi vücudunun tayin edemediği bir noktasından sızıp gidiyordu. Günün birinde bu zaafı daha aşırı bir dereceye vardı. Gene Leylâ ile yabancı zabitlere dair şiddetli bir münakaşadan sonra:

— Peki -dedi-, söylediğini yapacağım. Ben de sizin o kokmuş çürümüş «monde»unuza gireceğim. Hattâ şu alçak ırka mensup olanlarla da düşüp kalkacağım; fakat... -Gözlerinde acayıp bir parıltı ile ilâve etti-; fakat, yalnız bir maksatla: seni yakından gözetlemek için... Eğer şüphelerimi haklı çıkaracak ufak bir hareketini görürsem, yapacağımı ben bilirim.

Lâkin, biri oldukça ehemmiyetli, öteki ehemmiyetsiz iki hadise Necdet'i bu kararını yerine getirmekten epeyce müddet alıkoydu.

Bir akşam Necdet bir arkadaşıyle o sıralarda yeni açılmış olan «Moskovit»te yemek yemeğe gitmişti. Gerçi vakit pek geç değildi, fakat burada her şey Rus usulüne göre olduğu için lokantanın her köşesi şimdiden bir sarhoş yuvası haline girmişti.

Ortada hora tepen ince belli, levent Kafkas delikanlıları, masaların arasında dolaşan berrak gözlü Rus prensesleri, Asyalı sefahetin ve Asyalı coşkunluğun her sesiyle haykıran çılgın bir müzik, yemek esnasında su yerine votkanın insanı birdenbire kavrayan sinsi ve kancık tesiri, vakit henüz akşamın dokuz buçuğu olmasına rağmen, herkesin aklını çoktan

başından almıştı. O kadar ki burada vestiyerden başlayarak insana bütün hizmet edenler de müşteriler kadar sarhoş görünüyordu.

Necdet'le arkadaşı bu kermesin eşiğinde uzun bir müddet durmağa mecbur oldular. Zira, geniş salin içinde göz alabildiğine dalgalanan bir kalabalıktan başka bir şey gözükmüyordu. Burada ne oturacak, ne de serbestçe adım atacak yer kalmıştı. Lokantanın adamlarından hiç biri de onlara bu hususta kolaylık gösterecek halde değildi; o derece meşgul ve telâşlı görünüyorlardı. Neden sonra kafası ve yüzü tamamıyle tıraşlı babacan bir Rus bunlara yaklaşıp fena bir Fransızca ile yer bulmanın çok güç olduğunu söylemek nezaketinde bulundu. Lâkin Necdet'le arkadaşı dönmek üzere iken birden:

— Durun -diye seslendi, bir müddet cilâlı başını düşünceli düşünceli kaşıdı ve sonra yan tarafta bir çeşit zemin katı locayı andırır önü perdeli bir köşeyi göstererek-: Burada iki kişilik bir yer var ama, içeridekilerin iznini almak lâzım -dedi.

Gene bir tereddüt ve düşünce anı... Sonra gene babacanlığı üstün geldi:

— Bah, neden olmaz diyeceklermiş. Yanlarında kadın yok, bir şey yok...

Ve işaret ettiği tarafa doğru yürüdü. Perdeyi araladı, başını içeriye uzatıp bir şeyler söyledi. Hemen arkasını döndü. Necdet'le arkadaşını lâubali bir el işaretiyle çağırdı.

Gerçekten loca gibi yerde iki masa karşılıklı duruyor ve bunlardan birinde âlemle ilgisini kesmiş görünen üç adam başbaşa vermişler, içiyorlardı. Lâkin Necdet'le arkadaşı karşılarına oturur oturmaz arala-

rında rahatı bozulan kimselere mahsus bir mırıltı oldu; üçü birden hareketli bir tavırla başlarını çevirip yeni girenlere baktı ve Necdet bu üç çehrenin birinde çok defa tesadüf ettiği bir İngiliz zabitini tanıdı. Fakat, birdenbire ne ismini ne de kim olduğunu iyice hatırlayamadığı için kendisine selâm verip vermemek hususunda bir tereddüt anı geçirdi ve selâm vermek üzereyken vazgeçti. Masalarına yaklaşan garsonla konuşmağa başladı.

Necdet garsonla bu konuşmasının ne kadar devam ettiğini bilmiyordu. Herhalde en azdan birkaç dakika sürmüş olacaktı. Zira karışık ve uzun bir yemek listesinden birçok şey seçtiler, şarap ve aperitif ısmarladılar ve bu sıparişleri yeter derecede Fransızca anlamayan garsona açıklamak zorunda kaldılar. İşte, bütün bu işler olup bittikten sonra Necdet başını yana çevirince o üç adamdan birinin hâlâ dik dik kendisine bakmakta olduğunu gördü. Lâkin, bu, biraz önce tanır gibi olduğu İngiliz zabiti değildi. Bununla beraber Necdet'in sinirleri bu üç kişinin sivil elbiseleri altında Büyük Britanya ordusunun hâki gömlekli zabitlerini seçmekte güçlük çekmedi. İçinden «Çattık belâya» dedi. Fakat yemekler ısmarlanmış iken bu tek boş yeri bırakıp kalkmanın da imkânsız olduğunu düşündü. İçi rahat görünmeğe çalışarak arkadaşına bir şeyler anlatmağa başladı. Aynı zamanda gözlerini mümkün olduğu kadar o noktaya çevirmekten kaçınıyordu.

Bu akşam Necdet'e arkadaşlık eden genç, Cemil Kâmi isminde bir doktordu. Birbirleriyle Galatasaray Lisesi'nden ahbap idiler. Almanya'da bir müddet beraber bulunmuştular. Bu Cemil Kâmi'in şimdi tek dü-

şüncesi, biricik emeli bazı ocaklı arkadaşlarıyle beraber Anadolu'ya geçip orada yeni başlayan millî harekete bir an önce katılmaktan ibaretti ve İstanbul işgal edildiği günden beri, hiç Beyoğlu tarafına geçmezken bu akşam Necdet'in ısrarına kapılarak buralara gelmiş bulunuyordu. Onun için bütün hallerinde yerini yadırgayan, kendisini emniyette hissetmeyen bir insan rahatsızlığı vardı.

Necdet dayanamadı, gözünün ucuyle bir kere daha yanlarındaki masaya bakacak oldu; o vakit hâlâ o dik bakışını üzerinde saplanmış tutan adamın, yüzünde hiçbir hareket olmaksızın, hattâ ağzı bile kımıldamaksızın kendisine İngilizce bir şey bağırdığını gördü. Zavallı Türk gencinin yüzü sapsarı kesildi ve Fransızca olarak:

— Ne söylüyorsunuz, anlamıyorum... -dedi.

İngiliz, yine o taş gibi donmuş vaziyetini bozmadan, ağzı kapalı, aynı sözü tekrar etti. Necdet tekrar:

— Anlamıyorum -diye söylendi.

Bunun üzerine ikincisi söze karıştı. Hemen hemen aynı donmuş tavırla ve müthiş bir İngiliz şivesiyle Fransızca ağır ağır şu cümleyi heceledi:

— Dostum Captain Winter, başınızdan fesinizi çıkarmanızı istiyor.

Necdet hayretle baktı:

— Ne hakla? Lütfen sorar mısınız?.. -dedi.

Aralarında bir konuşma oldu. Yüzü Necdet'e tanıdık gelen İngiliz bu hadiseye karışmıyor, arkasını tamamıyle onlara çevirmiş bir vaziyette oturuyordu. Hattâ Necdet'e öyle geldi ki, bu adam öteki iki arkadaşını yatıştırmağa bile çalışmaktadır.

Tercümanlık vazifesini üzerine alan İngiliz sanki Necdet'i ısırmak istiyormuş gibi çenesini öne doğru uzattı:

— Dostum Captain Winter sualinize «Bir galip hakkıyla!» cevabını veriyor -dedi.

Sonra bir müddet, uzun bir müddet kelimelerini bulmakta güçlük çekiyormuş gibi içinden homurdandı, homurdandı ve bir okuma kitabını hecelemeğe çalışan haylaz mektep çocuğu ağırlığı ile şu sözleri ilâve etti:

— Hem, hem bir Türk'ün bir İngiliz'e sual sorması iğrenç bir küstahlıktır... Bu da benim tarafımdan...

Necdet'le Cemil perişan, şaşkın ve hazin bir bakışla bakıştılar. Cemil yavaşça dedi ki:

— Adam sen de bunu da sineye çekiver. Aldırma... Hem de görüyorsun, sarhoşturlar... -dedi.

Tam bu sırada hizmet eden kız da içeriye girmiş bulunuyordu. Necdet öfkeden tir tir titremekteydi. Elleri ne çatalı, ne bıçağı tutabiliyordu. Bereket versin ki, öbür taraftan Necdet'in tanıdığı üçüncü şahsın araya girmesi üzerine hadise kapanmış gibi görünüyordu; Necdet iki üç defa üst üste Cemil'den özür diledi:

— Bütün bu hakaretleri biz kanıksadık; fakat senin gibi cevheri bozulmamışları bu lâğıma sokmak bir cinayetti; nasılsa oldu. Affet!..

Doktor Cemil Kâmi onu teselli için elinden geldiği kadar neşeli ve kayıtsız görünmeğe çalıştı:

— Yok canım, sen de büyütüyorsun -dedi-. Böyle zamanlarda bu gibi hadiseleri tabiî saymalı. Ne yaparsın, bir devirdir bu; geçecek. Mutlaka günün birinde geçecek. Hem bunlar iyice sarhoş azizim, ne yaptıklarını, ne söylediklerini bilmiyorlar.

Gerçekten, Necdet, başını çevirmeğe ve göz ucuyle bakmağa hacet kalmadan hissediyordu ki, İngilizler sarhoşluğun bir başka safhasına geçmişler, hep bir ağızdan şarkıya benzer bir şeyler geveliyorlardı. Artık karşılarında oturan iki Türk'ün varlığından bile haberleri yok gibiydi. Sanki kendi evlerinde gibi bacaklarını uzatıyorlar, geriniyorlar, birtakım acayip sesler çıkarıyorlar ve birbirlerinin üstüne abanıyorlardı. Derken hizmetçi kıza sataştılar. İçlerinden Fransızca konuşanı kıza:

— Siz gidin buradan... Buraya bir garson gönderin... -dedi.

Bu, açık yeşil gözlü ve duru beyaz tenli bir Rus güzeliydi. Önce İngiliz'in ne demek istediğini anlamadı. Kendisiyle şakalaşıyor sandı. Güldü, kırıttı. Lakin öbürü sert, kaba ısrara başladı:

— Burada hep kadınların hizmet etmesi bir kanun mu? Siz gidiniz, bize bir garson gönderiniz, diyorum. İşitiyor musunuz? Haydi, haydi!..

Kızcağız:

— Burada garson yok. İşte garson biziz... -dedi.

Hepsi birden fena ve çirkin bir gülüşle güldüler. O herif kaba bir şaka yaptı:

— Siz garson ha! Olur şey değil! Öyle ise gelin bakayım, ondakinden sizde de var mı? -diye mırıldandı.

Öbürü şaşırmış kalmıştı. Bu sırada deminki hadiseye sebep olan İngiliz yerinden kalktı. Bir şeyler mırıldandı ve ayaklarını birbirine çarpa çarpa, hafif sendelemelerle dışarıya çıktı. Bir müddet gözden kayboldu, bu yokluğu beş on dakika sürdü, sonra tekrar eşikte göründü; eliyle arkadaşlarını dışarıya çağırdı.

Üçü birden bir ip cambazı yürüyüşüyle uzaklaştılar.

Cemil Kâmi:

— Oh, yarabbi şükür, sanırım ki defolup gittiler! -dedi.

Necdet derin bir düşünceye dalmış görünüyordu. Birden bağırdı:

— Hay Allah cezasını versin, Captain Marlow, Captain Marlow!..

Deminden beri tanır gibi olduğu adamın ismini ve hüviyetini zihninde araştırmaktaydı; nihayet bulmuştu. Dedi ki:

— Bunlardan bir tanesini tanırım. İsmi aklımdan çıkmıştı. Şimdi hatırladım. Buna Captain Marlow derler. Son derece nüfuzlu zabitlerdendir. Burada olup biten işlerin yürütülmesi ve idaresi hemen hemen buna verilmiş gibidir. İyi de Türkçe bilir.

Gerçekten, bu üç İngiliz'den biri Captain Marlow'du ve kendi mezhebinden iki arkadaşıyle buraya gelmelerinin tek sebebi Moskovit salinin ortasında her akşam Kafkas dansları oynayan delikanlıyla buluşmak arzusuydu. Nitekim biraz önce içlerinden birinin kalkıp dışarıya çıkması bu Rus dansörünün serbest olup olmadığını anlamak içindi. Bundan başka iki Türk gencinin kendi localarına girmeleri onları büsbütün alt üst etmişti; şu halde, başka bir yerde, bir tenha loca bulmak gerekiyordu. Rus dansörünün serbest olup olmadığını anlamağa çıkan adam bunu temin etmişti. Yukarı katta bir hususî oda varmış ve bu oda her gece saat bire kadar serbestmiş, o saatten sonra Major Will'in emrine tutulmuş. Şimdilik oraya geçtiler.

Burası tavanı basık, loş ve kuytu bir köşe idi ve

frenklerin şark usulü dedikleri tarzda döşenmişti. Her tarafa halılar serilmişti. Derin ve yumuşak sedirler kurulmuştu. Bu sedirlerin önünde sedef kakmalı alçacık masalar duruyor ve tavanın çeşitli yerlerinden birtakım saçaklı, koyu renkli kandiller sarkıyordu. İngilizler buraya girince:

— Hurrah, hurrah, well, well!.. -diye bağırmağa başladılar ve kendilerini sedirin üzerine atıverdiler.

Bu sefer onların hizmetine memur edilen gerçek bir garsondu ve kapının eşiğinden bu hallere alışık bir adam tavrıyle gülümseyerek bakıyordu. İngilizlerden biri: «Şampanya, şampanya!» diye haykırdı; öbürü «Birçok yemiş, bir yığın yemiş!» diyordu. Captain Marlow sordu:

— Ey, hani nerde davetlimiz?

Öbürü:

— Gelecek, gelecek -diye mırıldanıyordu.

Nihayet Kafkas delikanlısı utangaç ve ürkek bir tavırla içeriye girdi. Ne için çağırıldığını bilmeyen bir hali vardı. İngilizlerden her birinin yüzüne ayrı bir dikkatle bakıyordu. Zavallı genç, ihtimal ki buraya hususî bir surette dans etmek için geldiğini sanıyordu. Captain Marlow onu oturmağa davet ettiği vakit büsbütün şaşaladı. Rusça «Ben mi oturacağım?» diye sordu. Ne bir kelime Fransızca, ne de bir harf İngilizce biliyordu. Levend gövdesinin üstünde hemen hiç bir yabancı kültürün dokunmadığı halis bir Gürcü kafası taşıyordu. Kalpağını çıkardıktan sonra ikinci bir kalpak gibi kıvır kıvır kabaran koyu kumral saçlarının yarıya kadar örttüğü sert çizgili geniş alnının altından yuvarlak bir çift yabanî kedi gözleriyle bakıyordu ve omuzlarından ilikli beyaz keten gömleği, ucu

gümüşlü ince kayış kemeri, dizlerine kadar çıkan uzun, yumuşak çizmeleriyle bu acayip sefahet köşesini bir tekmede yıkmağa gelmiş bir genç eşkıyayı andırıyordu.

Fakat içki hangi Rus'un hakkından gelmez? Vakta ki, ortaya şampanya masası kuruldu, Kafkas delikanlısının dudakları ıslanmağa başladı. On yaşında bir çocuk gibi yanakları çukurlaşarak sırıtıyordu. Captain Marlow'un arkadaşlarından birisi:

— Eğer canınız başka bir şey istiyorsa, söyleyin! -dedi.

Rus dansörü:

— Ooo, merci, merci! Beaucoup merci! -demekle yetiniyor ve bir gürbüz çocuk iştahasıyle masaya yanaşıyordu.

Captain Marlow birkaç dilin kelimelerini hep bir araya toplayarak sordu:

— Kaç yaşındasınız?

Öbürü parmaklarıyle hesap vererek:

— Yirmi bir...

— Yirmi bir mi? Lâkin hani sakal, hani bıyık?.. Yüzünde bir tüy bile yok. Oh, ne güzel bir dev yavrusu, ne güzel bir dev yavrusu!..

Ve kolunu delikanlının omzuna attı. Öbür eliyle pazularını yokluyordu:

— Nasıl, sert mi, ha, söyle bakayım çok sert mi? Taş gibi... Bravo, taş gibi...

Kafkas delikanlısı içtikçe çocuklaşıyor, saflaşıyordu. Herhangi bir şehvetli ifadeden arınmış ağzının beyaz, sık ve küçük dişlerini göstererek gülüyordu. İngilizlerden bir tanesi:

— Bize bir şarkı söyleyin! Rusça bir şarkı! -dedi.

Dansör cevap vermeğe çalıştı:

— Ben bilmem. Onu Kunoşka çok iyi bilir; Kunoşka...

— Bu Kunoşka da kimdir?..

Sırıtıyor ve «Benimki, benimki!» demek ister gibi eliyle göğsüne vuruyordu.

— Bu Kunoşka senin nişanlın mı, dostun mu, nedir?

Genç adam yine parmaklarının ucunu hep bir araya toplayıp göğsünün ortasını işaret ediyordu.

İngilizler hep bir ağızdan gülüyorlardı:

— Seni gidi çapkın seni; öyleyse iç bakalım; öyleyse iç.

Lâkin delikanlı içtikçe Kunoşka'sını fazla anmağa başlıyordu. İngiliz zabitlerine hep Kunoşka ismiyle dolu birtakım sözler söylüyor ve eliyle yan tarafta ya pek yakın, ya pek uzak bir yeri işaret ediyordu.

Nihayet İngilizlerden biri sinirlendi:

— Ee, yeter artık bu Kunoşka bahsi!.. -diyecek oldu.

Öbürü «Kunoşka'yı getir!» diyorlar sandı. Memnun, gülümser ayağa kalktı. Parmaklarıyle saatı işaret ediyor. «On dakikaya kadar!», «Belki daha çabuk!» demek istiyordu. Sonra hiç kimsenin Kunoşka'yı çağırmak niyetinde olmadığını anlayınca mahzun şaşkın yerine oturdu. Fakat zavallı genç vakit geçtikçe sabırsızlanıyordu. Nihayet bin belâ derdini anlatmağa muvaffak oldu. Kunoşka kendisini gece saat on ikide mutlaka beklermiş. Onun içindir ki, ikide bir yerinden fırlıyor:

— Gitmeliyim, mutlaka gitmeliyim... -diyordu.

Lâkin heyecanın son derecelerine varan Captain Marlow, onu ince belinden yakalamış, çekiyordu:

— Canım bu gece de gitmeyiver, ne olur!

Öbürüne bir çocuk inadı geldi:

— No, no... Pajaski, no, no... -diyerek başını sallıyordu.

Nihayet İngilizlerden bir tanesi bu güçlüğe bir çare buldu.

Kunoşka'ya beklemesin diye bir haber göndermek... Ve bunun için garsonu çağırdılar. Garson üç müşteri arasında verilen kararı genç dansöre bildirince öbürü bir müddet düşündü, sonra omuzlarını silkti; «Peki» dedi. Fakat bunu söylerken bıyık altından bir sinsi gülüşü vardı; zira Kunoşka'nın bu haberi alır almaz koşup buraya geleceğini biliyordu ve Kunoşka çok uzakta değil, şuracıkta bir barda çalışıyordu.

Gerçekten bu teşebbüsün sonu onun tahmin ettiği gibi çıktı. Çok geçmedi, şark işi odanın kapısı önünde bazı fısıltılar, bazı konuşmalar, sonra bir kadının dışarıdan:

— Matuşki, Matuşki!.. -diye seslenişi duyuldu.

Matu, gülerek İngilizlerin yüzüne baktı:

— Kunoşka, işte Kunoşka'nın ta kendisi!.. -dedi ve arkadaşlarının müsaadesini almağa lüzum bile görmeden onu içeriye çağırdı. Esmer, narin, ufak tefek bir kadın odaya girdi. Etrafına bakındı. Sonra şaşkın şaşkın selâm verdi ve doğrudan doğruya Matu'ya yaklaşıp:

— Burada ne yapıyorsun?.. -diye sordu.

Öbürü pembe diş etlerini göstererek sırıtıyor ve çoktan bulunduğu yere alışkın bir tavırla genç kadı-

nı yanına oturmağa teşvik ediyordu. Kunoşka koyu sürmeli gözlerini İngilizlerin üstünde dolaştırdı ve Fransızca olarak sordu:

— Sarhoş; tamamıyle sarhoş, öyle değil mi?

Öbürleri yarı kızgın, yarı cıvık:

— He, işte, bizim gibi, tıpkı bizim gibi... -diyorlardı.

Bu esnada kendisinden bahsedildiğini işiten Matu kabahatli kabahatli önüne bakıp bir tek bildiği İngilizce bir sözü tekrar ediyordu:

— Allright, allright, allright!..

Lâkin kadıncağız vaziyeti bir türlü kavrayamadı. Bu üç İngiliz zabitiyle bu hususî ve gizli odada Matuşki'nin ne işi vardı? Bunu orada bulunanlardan ayrı ayrı soran bir tavırla ayakta duruyordu.

Bu kadının bulunuşu İngilizlere bir durgunluk vermişti. Ne diyeceklerini, ne yapacaklarını bilemiyorlar, esneyip geriniyorlardı. Bereket versin ki, tam bu sırada Major Will ve grubu imdada yetişti. Bu pembe ve yağlı epiküryen önceden tuttuğu bu odada zararsız birkaç arkadaş bulunduğu için kızacağı yerde âdeta sevindi:

— Geceler hayrolsun, bizim kumpanya; geceler hayrolsun! -diye bağırıyordu.

Yanında üç kadın, bir de Orhan Bey'le Mösyö Jimson vardı. Captain Marlow bu kadınlardan birinin Madam Jimson, ötekinin çeşitli çay ve suvarelerde çok zaman tesadüf ettiği bir Türk hanımı olduğunu biliyordu, fakat üçüncüsünü hiç tanıyamadı. Bütün zıtları bir araya toplamakta ve hele erkekleri kadınlarla tanıştırmakta büyük bir alışkanlık kazanmış olan Orhan Bey o hanımdan:

— Samimî dostlarımdan birinin eşi... -diye bahsetmişti.

Üçüncü kadın ise kısaca Madmazel Sonia adını taşıyordu.

Kunoşka bu küçük kargaşalıktan yararlanarak Matu'yu alıp savuşmak istedi. Fakat bunun farkına varan Major Will öbür İngilizlere dönüp:

— Arkadaşlarınız kaçıyor, niçin? Onlar da kalabilirler. Hep bir arada eğleniriz -diyordu.

Biraz önce giren kadınların tuvaletleri Kunoşka'yı âdeta ürkütmüştü. Sonra o kadar yorgun, o kadar dinlenmeye muhtaçtı ki...

VIII

«Ve kavm birbirine ve herkes komşusuna zulmedecekler, çocuklar ihtiyarlara ve hakirler muteberlere küstahane muamele edecekler.»

(«Ahdi Atik» Eş'iya 5)

İşte bu gecenin ertesi günü Necdet her zamandan ziyade İngiliz düşmanı olarak uyandı. Birkaç zamandan beri Leylâ'nın sinsi ve devamlı işveleriyle yumuşamağa başlayan kini yeniden dikilmişti. Bir İngiliz'in elini sıkmak, bir İngilizle ahbaplık etmek ona yapılması tüyler ürpertici bir alçaklık gibi geliyordu.

Necdet, dün gece kendini terslemiş olan o İngiliz'in gözlerinin içinde bu kinin bütün sırrını gördü, anladı. Bu gözlerde bir boğa yılanının, bir gorilin, bir kartalın veya herhangi yırtıcı bir mahlukun bakışını bulmak kabildi, lâkin bir insanın asla!..

Onun içindir ki, Leylâ ile İngilizlerin münasebeti bahis konusu olunca; Necdet şöyle böyle bir kıskançlık duymuyordu; Leylâ'nın üzerinde bir İngiliz'in izi genç adama müthiş ve garip bir hastalığın belirtisi

tesiri yapıyordu; genç kız ona masallardaki gibi ya bir ejder tarafından büyülenmiş yahut bir ayının inine kaçırılmış bir zavallı mahluk şeklinde görünüyordu ve ona kızacağı yerde acıyordu.

Necdet, zaten, bu anglofobi* buhranının son devresine girdiği zamanlar acayip bir hisle Leylâ'dan da kaçmağa başladı. Genç kızın İngiliz dostluğu ona haddinden fazla aşağılık bir hareket gibi gelirdi ve kalbinde hüküm süren nefrete Leylâ'yı da sokmak korkusu onu sevdiği vücuttan uzaklara atardı.

Artık Leylâ ile sonu ayrılığa kadar dayanan kavgalardan da yılmıştı. Bu sahada geçirdiği uzun, acı ve yakıcı imtihan hatırına geldikçe eli ayağı kesiliyor, yüreğinde bir daha bu savaşa atılmak için lâzım gelen kuvveti bulmuyordu. Bununla beraber, sinirlerinin bu dayanılmaz günlerinde her ihtimale göre kaçmayı, kaçmayı biricik tedbir sayıyordu. Bu suretle kulağı hiçbir şey işitmiyor, gözleri hiçbir şey görmüyor; kendini bir çeşit yapma güven içinde avutmanın yolunu buluyordu.

Necdet'in üzerinden Moskovit gecesinin tesiri henüz kaybolmamıştı ki, ikinci bir hadise, âdeta bir felâket genç adamın kafasına son darbeyi indirdi. On Altı Mart işgalinin üçüncü gecesi idi; birtakım eli tabancalı İngiliz zabitleri onu bir eşkıya çetesinin adamı dağa kaldırışı tarzında yatağından alıp götürdüler. Neden? Nasıl bir maksatla? Bu, Necdet için hep açılmamış bir bilmece olarak kalmıştır. Hatırından bin türlü ihtimal geçti. Hattâ... Evet, hattâ tevkif evindeki ilk saatler içinde, bunun, kendisinden kurtulmak

* İngiliz düşmanlığı.

için Leylâ ile İngiliz dostları arasında düzenlenmiş bir komplo olmasından şüphelenecek derecede sinik bir sui-zanına kadar götürdü. Lâkin, tevkifin ertesi sabahından başlayarak Leylâ'nın gösterdiği telâş, halecan ve kırgınlık belirtileri o kadar samimî ve onu kurtarmak hususunda ettiği fedakârlıklar o kadar candan idi ki, bu kötü zan Necdet'in yüreğinde çok zaman yer etmedi, hemen silinip gitti.

Hattâ bu esrarlı berzahtan* çıktıktan sonra Leylâ'ya biraz da minnetle bakmağa başladı. O günden başlayarak hürriyetini ve hayatını az çok Leylâ'ya borçlu olmak genç adam için bu hürriyetle bu hayata zevk verici bir kıymet bağışlamıştı. Bu hayat ve bu hürriyet ona Leylâ'nın kendi elleriyle diktiği ve kendi teriyle yıkadığı bir çeşit aşk gömleği gibi geliyordu ve bu gömleği derisi üzerinde âdeta şehvetli bir ürperişle taşıyordu.

Necdet'in başından geçip giden bu macera onun maneviyatında yalnız böyle hoş bir değişikliğe değil, bazı acı yıkıntılara da sebep olmuştu. Meselâ karakteri daha çok yumuşamıştı. Daha uysal, daha kalender mizaçlı olmuştu. Belirsiz bir tarzda beslediği millî emellerden soğuyup bir çeşit şüpheciliğe doğru kaymağa başlamıştı. Bu inişli yamaç üzerinde ona Leylâ'dan daha mükemmel, daha uygun bir yoldaş bulmak mümkün müydü? Genç adam bu yoldan da Leylâ'ya doğru gidiyordu.

Lâkin Leylâ, Leylâ'nın kendisi nereye doğru gidiyordu? Bunu hiç kimse tayin edemiyordu. Hattâ Leylâ da kendisinin nereye doğru gittiğini bilmiyordu.

* Sıkıntılı yer, dar boğaz.

Bir hafif, bir tatlı başdönmesiyle gözü bağlı koşuyor ve türlü türlü heveslerle dolu olan kalbi her havaya göre çarpıyordu. Bundan başka Leylâ'nın bir dakikalık boş ve rahat zamanı yoktu ki, kalbinin hareketlerini incelemeye ve çözümlemeye ve kendini dinlemeğe ve kendini sormağa fırsat ve imkân bulabilsin! Akşam çayları, sabah gezintilerini, sabah gezintileri gece eğlencelerini takip ediyor ve bu arada Necdet'le o ihtiraslı buluşmaları da hesaba katmak lâzım geliyordu. Genç kız âdeta bir sıtma nöbeti içinde yaşıyor gibiydi. Bu nöbet onun kişiliğine on Leylâ kuvvetinde bir duygulanma ve heyecanlanma gücü katmıştı. Necdet'le olan gizli ve ateşli bağlarında başka bir zevk, Jackson Read'le devam eden İngiliz işi hafif ve zarif flörtlerinde başka bir zevk ve «mondonite» başarılarını herkesin gözü önünde bir bir sermekte başka bir zevk duyuyor, erkekler tarafından kıskanıldıkça daha havai, daha şuh oluyordu.

Kadınların kıskançlığı ona gittikçe daha küstah bir gösteriş, bir nisbet ve bir caka satma arzusu veriyordu. Bu sahada İngilizlere mahsus övünmeyi, züppeliği o derece ileriye götürmüştü ki, nihayet babası Sami Bey bile kızına, ara sıra «Artık bu kadarı da fazla!» demek mecburiyetini duyuyordu. Bazen bir çay davetine elinde kamçısı, ayaklarında çizmeleriyle Amazon kıyafetinde at üstünde gitmek; bazı bir İskoç çobanı kılığına girip sözde uzun bir dağ gezisine çıkmak, bazen de bir haşarı oğlan tavrıyle elleri ceplerinde, ıslık çalarak caddelerde dolaşmak Leylâ'nın hoppalıklarına ancak hafif birer misal teşkil edebilirdi. Zira, genç kızın ara sıra gece yarısından çok son-

ra eve zilzurna sarhoş döndüğü de olan hadiselerdendi.

Bütün bu çılgınlıklara karşı ya anası, ya babası tarafından kendisine bir ihtarda bulunuldu mu elinden hiç eksik etmediği uzun ince ve renk renk sigara ağızlıklarının birini bir hokkabaz değneği gibi havada üç kere sallayıp:

— Hip hip, hurrah!.. -diye bağırıyordu.

Leylâ'yı bu kadar şımartan bu kadar baştan çıkaran yalnız bu ana babanın zaafı, yalnız Necdet'in körü körüne tapınması değil, hepsinden çok Captain G. Jackson Read'in, sıcaklığı gittikçe artan hayranlığıdır. Bu hayranlık İngiliz delikanlısının kalbinde nerdeyse bir aşk haline girecekti. Leylâ ne yapsa hoşuna gidiyor, bütün taşkınlıklarında, çılgınlıklarında hususî ve yüksek bir zariflik keşfediyordu. Ve şimdiden bütün salonlarda Leylâ'nın tek müdafaacısı, biricik medihçisi Captain Jackson Read'di. Zira, genç kızın tavırları ve hareketleri —belki de— monden başarıları bu çevrelerin umumî efkârını gereği gibi aleyhine çevirmişti. Hele genç kadınlar onu artık çekemez olmuşlardı. Başta Madam Jimson olmak üzere hep kadınlardan meydana gelmiş bir kliğin sabah akşam Leylâ'yı karikatürize etmekten, Leylâ'nın aleyhinde fıkralar anlatmaktan ve yahut bazı kötü iftiralar uydurup ortaya sürmekten başka bir işleri yoktu. Captain Jackson Read'in hayalci ve duygulu dostu Azize Hanım'ın bile bu zehirli düşmanlık havasında bazı sinsi ihanet rolleri oynadığı oluyor ve Kolejli küçük Nermin'in de Arnavutköyü koruluklarından bir ağustosböceği gibi çatlayasıya öttüğü duyuluyordu.

Leylâ'nın rakipleri arasında en acıklısı hiç şüphesiz ki bu küçük Nermin'di. Yüreği birçok hırslarla dolup taştığı halde bunların hiçbirini tatmin etmenin yolunu bulamıyordu. Meselâ Leylâ gibi sevilmek, kur edilmek istiyordu; fakat hiç kimse onu ciddîye almıyordu. Hâlâ her taraftan gördüğü muamele bir çocuk muamelesiydi. Bu sene on yedisini bitirip on sekizine bastığını kimseler tasdık eder görünmüyordu ve kendi olgunluğuna bu umumî güvensizlik genç kızı daima bir bencillik işkencesi içinde kıvrandırıyordu. Mahzun mahzun: «On sekizime bastım; hâlâ bir tanecik ciddî maceram yok!» diyordu.

Güzel mi değildi? Hoş mu değildi? Hayır, hem güzeldi, hem hoştu, hem şuh ve işveliydi, hem de kâfi derecede zeki ve zarifti. Belki yalnız bir kusuru vardı, o da kibri ve gururu idi. Bu kusur ona her tarafı dikenli ve sert kabuklu bir meyve hali veriyordu. Halbuki bilseler bunun içi ne tatlı, ne iştiha açıcıdır! İşte, Nermin kendi kendini böyle tahlil ediyordu ve içinden: «Beni keşfedecek adama kayıtsız, şartsız teslim olacağım!» diyordu. Halbuki, nice zamandır, ne Kolej'e gelip giden Amerikalı deniz zabitleri arasından, ne kendisinin girip çıktığı monden çevrelerdeki yabancılar arasından bir tanesi dönüp de bu frenkincirini soymak zahmetine girişmiyordu. Gerçi, bol bol koklanıyordu, okşanıyordu, öpülüp emiliyordu, fakat on altı yaşından beri bir olgun kadın yaratılışı taşıyan Nermin için bu kadarı manasız birer oyundan ibaretti.

Kendi evlerini de İngilizler hâlâ geri vermemişlerdi. Gerek babası, gerek anası tarafından bin türlü teşebbüste bulunuldu, hattâ nihayet, günün birinde

Jackson Read'e de müracaat edildi, lâkin birtakım baştan savma vaitlerden başka bir netice alınmadı. Bu da ayrıca ispat ediyordu ki, Nermin'lere zerre kadar ehemmiyet veren yoktur. Hususile evleri işgal edildiği günden beri artık hiçbir «davet» yapamadıkları için bütün dost ve ahbapları tarafından da yavaş yavaş unutulup gidiyorlardı.

Nisan sonlarına doğru bir gündü. Nermin'e mektep arkadaşlarından birisi şu haberi verdi: Major Will Yeniköy'de bir yalı tutmuş; bu yalıyı acayip ve zengin eşyalarla, biblolarla, tablolarla döşetmiş, dayatmış ve mayısın birinci günü bunun açılış törenini yapacakmış. En az iki yüz kişi davet etmiş, bu davetliler iki kısım imiş, bir gündüz için, bir akşam için... Akşam enikonu bir balo olacakmış. Gündüz de yarı resmî bir toplantı... Bu haberi alır almaz Nermin'in benzi attı. Onlar, ne gündüze, ne geceye davetliydiler. Bununla beraber onlar Major Will için hiç de yabancı değildiler. Evleri işgal edilmezden önce kaç defa Major Will kendilerine gelmiş ve kaç defa şurada burada ahbaplık edilmişti. Birbirlerine her rasgeldikleri yerde Nermin'i «Güzel bebek! Benim bebeğim!» diye çağıran ve onunla yapmadığı el ve dil şakası kalmayan Major Will değil miydi? Şu halde ne oldu? Aradan ne geçti ki, bu iki yüz davetlinin arasında onların ismi unutulmuştu?

Nermin, hemen tahkikata başladı. Bu açılış törenini düzenleyenler kimlermiş? Ev sahipliği kimin tarafından yapılacakmış; (çünki Major Will bekârdı). Davet ecnebilere mi mahsusmuş? Yoksa Türkler de var mı imiş? Türkler varsa, kimlermiş? Ve nihayet bir gün içinde anladı ki, bunun başlıca tertipçisi Madam

Jimson'dur ve ev sahibeliği de onun tarafından yapılacaktır. Davet yalnız yabanlara değil, Major Will'in samimî saydığı bütün ahbaplara mahsustur ve bu arada Nermin bütün tanıdıklarının ismini işitti.

Bunun üzerine ilk işi hemen Madam Jimson'a telefon etmek oldu. Madam Jimson bütün sevdiği başlar üzerine yemin ediyor, bu işte kendisinin hiç bir mühim rol oynamadığını, yalnız bütün vazifesinin ziyafet günü evde kadın olmadığı için şöyle bir aile dekoru yapmaktan ibaret kalacağını söylüyordu. Bununla beraber Madam Jimson Nermin'e Orhan Bey'i salık verdi:

— Listeyi düzenleyen odur -dedi.

Orhan Bey'i nerede bulmalı? Kızcağız çırpınmağa başlamıştı. Babasını zorluyor, anasını zorluyor: «Gidin Orhan Bey'i bulun. Bu bize bir hakarettir, mutlaka düzeltilmeli!» diye tepiniyordu. Orhan Bey bulundu. Fakat o da Madam Jimson gibi işi üzerinden atıyordu: «Listeyi ben yazdım. Lâkin Major Will kimleri söylediyse onları yazdım!» cevabını veriyordu.

O vakit Nermin bütün enerjisini topladı ve yaydan çıkmış bir ok gibi koştu, soluğu Major Will'in resmî dairesinde aldı. Major Will, Krocker Oteli'nin üst katında, ne olduğu, ne yapıldığı bilinmeyen bir büroda çalışır, onun için polis şefi Maxwell'in yardımcısı diyenler de vardır. Fakat Major Will gibi dünya umurunda olmayan rint ve geniş yürekli bir adamı gerçekten Maxwell'in yardımcısı saymağa hiç kimsenin aklı ermediğinden onun bu sıfatı herkesçe meçhul kalmaktaydı. Nermin de ancak son hadise münasebetiyledir ki, Major Will'in böyle bir yerde çalıştığından haberli olmuştu.

Genç kız kısa bir bekleyişten sonra polis şefi yardımcısının yanına girdiği vakit bütün sinirliliğine ve telâşına rağmen gülmekten kendini alamadı. Major Will, geniş, lüzumundan fazla geniş ve bomboş bir odanın ortasında kocaman ve heykel gibi bir masaya ayaklarını uzatmış yarı uykuda gibi piposunu içmekle meşgguldü. Nermin'i görür görmez toplandı, daha doğrusu toparlandı;

— Vay benim güzel bebeğim siz miydiniz, beni görmek isteyen?.. Lâkin nöbetçi bana sadece, «bir hanım kız sizi görmek istiyor,» demişti. Ben de isim filan sormadım, doğrusu... Herhalde dostlarımdan biri olacak, dedim. Meğer gelen dostların dostu, benim güzel bebeğim imiş. Nasılsınız bakayım? Nasılsınız bakayım?

Nermin küskün bir çehre takındı:

— Ben sizinle kavga etmeğe geldim -dedi.

Pembe ve tombul adam ellerini birbirine vurdu:

— O neden, söyleyin bakayım, o neden?

— Neden olacak. 1 Mayıs'a herkesi davet edersiniz. İki yüz kişiyi, evet iki yüz kişiyi davet edersiniz ve bütün bu kalabalık arasında beni, güzel bebeğinizi unutursunuz? Bu olur mu?

Major Will'in yumuk ve yuvarlak yüzünün çok tuhaf bir ifadesi vardır. Bu ifadeye göre o ya gülmemek için durmadan kendini zorlayan ya da kuvvetli bir aydınlık karşısında gözleri kamaşan bir insanı hatırlatır. Bu insan bir de gerçekten gülmemek için kendini zorlarsa artık ne hale gelir, tasarlayınız. İşte Major Will, küçük ve afacan Nermin'in karşısında böyle karikatüral bir pozla duruyordu ve:

— Hi, hi, hi... Mesele böyle ise hakkınız var; mesele böyle ise hakkınız var... Hi, hi, hi... -diyordu.

Sonra birden kendini topladı; yanaklarının pembe et yığınları arasından güçlükle seçilen küçük yuvarlak gözlerinin mavi ışığını genç kızın üstünde dolaştırarak:

— Lâkin mesele böyle değil. mesele sizin bildiğiniz gibi olmadı -dedi-, hiç ben sizi unutur muyum? Ben adresinizi sordum, herkese ,bütün dostlarınıza ayrı ayrı... Fakat hiç biri söylemedi, anlıyor musunuz! Hiç biri...

— Peki, Miss Sami'ye de sordunuz mu? O pekâlâ benim nerede olduğumu bilirdi. Hem ne hacet, Major Will! Benim Kolej'de olduğumu siz bilmiyor muydunuz?

Major Will şaşaladı:

— Kolej! Hi, hi, hi... Sahi bu hiç hatırıma gelmedi. Ben ihtiyarlıyorum artık! Görüyor musunuz güzel bebek? Ben artık babalar, büyük babalar sırasına geçiyorum. Bana hürmet etmelisiniz. Hi, hi, hi...

Nermin ayağını öfkeyle yere vurdu:

— Major, Major, bahsi değiştirmeyiniz! Bana açıklayınız bunu!

— Oh, bebekçiğim, benim bir tanecik bebeğim! Beni üzmeyiniz. Durunuz biraz sabrediniz. Size bütün gerçeği söyleyeceğim. Fakat bir şart ile... Hi, hi, hi...

— Ne imiş o şart bakayım?..

Major Will yanaklarının toparlak ve parlak çıkıntılarını göstererek:

— Buralardan birer defa öpeceksiniz! dedi.

Nermin yapmacık bir isyan tavrıyle:

— Oo, oo!.. -diye haykırdı-. Ayıp değil mi size? Koskoca bir major olacaksınız! Hem de nerede bulunuyoruz, bir baksanıza!..

Major Will etrafına bakındı:

— Büyük bir oda. Burada her oyun oynanabilir! -dedi-. İster misiniz, sizinle bir koşmaca çevirelim?

Nermin tekrar durduğu yerde tepindi:

— Of! Yeter artık, sabrımı tükettiniz Major! Size bütün ciddiliğimle soruyorum: Bizi 1 Mayıs gününe neden davet etmediniz? Bunu siz mi böyle arzu ettiniz? Yoksa başkaları mı?

Major Will'in gözleri büsbütün kayboldu. Yalnız gözkapaklarının üstünden altına doğru iki küçük soru işareti yapan kaşlarıyle bakıyor gibiydi ve incecik dudakları o sonsuz tebessümüyle gülümsüyordu:

— Hayır, ben değilim, yemin ederim ki ben değilim. Başkaları, başkaları... İyi tahmin ettiğiniz gibi başkaları... Daha doğrusu davetlilerden bir tanesi, hem sizin en aziz dostunuz; hi, hi, hi... En aziz dostunuz...

— Kim bakalım; Madam Jimson mu?

— Hayır!

— Azize Hanım mı?

— Hayır!

— Leylâ... Leylâ değil mi?

Major Will hiç sesini çıkarmadı. Yarı uykuda bir bebeğin biberonunu emişi gibi rahat, gülümser, piposunu sömürüyordu. Neden sonra ağır, vakarlı ve âdeta babaca bir sesle:

— Lâkin beni ele vermeyeceksiniz ha! -dedi-. Size hepsini anlatacağım ve siz hiç bir şey duymamış gibi olacaksınız. Bu şartla sonuna kadar dost kalırız.

Hattâ isterseniz aramızda bütün kötü niyetlilere karşı bir de gizli anlaşma yaparız. Şimdi beni dinleyiniz: bir akşam Sami Bey'lerin evinde Leylâ, Jackson Read'le telefonda konuşurken, nişanlısı —Ne idi ismi? Ha, Necdet— Necdet Bey'e bir şeyler söylemişsiniz. Leylâ aleyhine öyle müthiş bir iftira ki genç adam az kalsın nişanı bozuyormuş ve aile arasında fecî bir skandal oluyormuş. Sahi mi bu?

— Peki, devam ediniz!

— Böylelikle, kendilerine davetimden haber verdiğim vakit Leylâ bana dedi ki: «Major Will, eğer bu ziyafette Nermin de bulunacaksa ben yokum, benimle sanırım, birkaç dostunuz daha gelmeyecektir. Çünki, ben bu kızdan korkuyorum. Nerede rasgelse benim nişanlımı avcunun içine alıyor ve ona benim aleyhimde istediği şekli veriyor.» Hi, hi, hi... Yemin ederim ki böyle söyledi ve ilâve etti: «Bu sefer de size ancak nişanlımla birlikte gelebileceğim için aramızda bir ikinci hadise daha çıkmasından çekinirim.» Bunun üzerine ben kendisine şu cevabı verdim: «O gün siz nişanlınızı yanınızdan ayırmazsınız. Ben de bebeğimin yanından ayrılmam. Bu suretle her türlü tehlikenin önünü almış oluruz!»

Nermin dudaklarını bükerek dinliyordu:

— Beni gerçekten çok iyi müdafaa etmişsiniz! -dedi.

— Nasıl, cevabımı beğenmediniz mi?

— Haydi oradan, haydi oradan!.. Benimle alay mı ediyorsunuz? Beni siz de çocuk yerine koyuyorsunuz; siz de... Major Major ..

Ve hüngür hüngür ağlamağa başlayarak kendisi-

ni kocaman masanın kenarındaki tek koltuğun içine attı.

Nermin'i, buraya kadar, yarı şakacı, yarı alaycı, yarı şehvetli bir tarzda dinleyen Major Will birden değişti. Kızcağızın kederi o kadar samimîydi ki bu kanıksamış, kartoloz herife bile bulaşmaktan uzak kalmadı.

Major Will bir beyaz ayının pençelerini andıran iri ve yumuşak elleriyle Nermin'in başını, omuzlarını okşamağa başladı:

— Yok bebekçiğim, yok bebekçiğim... Ağlama! Sen ne istersen onu yapacağım. Bundan sonra artık hiç kimsenin sözüne kapılmayacağım. 1 Mayıs günü herkesten önce sizi bekleyeceğim. Hem gündüze, hem akşama geleceksiniz. Bakınız, ne hoş vakit geçireceğiz. Size ne sürprizler hazırlayacağım.

Nermin hıçkırıyor:

— Hayır; istemem, istemem. Dokunmayın bana!.. Bundan sonra ne davetinize gelirim; ne yüzünüze bakarım. İstemem, istemem! -diyordu.

Lâkin bunlar öfke ile söylenmiş sözlerden ibaretti. Çünki, Nermin 1 Mayıs günü Major Will'in yalısında boy gösterenlerin birinci safında idi. Annesi kendisiyle beraberdi. Genç kız birkaç gün önce Kroker Oteli'ndeki alçalışının hatırasını tamamıyle unutmuş gibiydi. Sevincinden her tarafı oynuyordu. Yalnız Leylâ'yı görür görmez biraz bozuldu. Selâmlaşacak mı, selâmlaşmayacak mı, bilemedi. Fakat Leylâ kendi yanına o kadar tabiî ve samimî bir tavırla yanaştı ki genç kız bir an için bütün kinlerini unutur gibi oldu.

O seneki Rus modasına göre bir hamam tülbendi tarzında sımsıkı, kıskıvrak bağlanmış açık kurşunî

baş sargısının bir avuç içi gibi çıplak bıraktığı yüzünde serin ve berrak bir şafak vaktinin tazeliği vardı. Buna karşılık Leylâ'nın yüzü sıcak bir yaz gecesinin bütün hararetleriyle yüklü gibiydi. Geniş ve beyaz gülümsemelerinin göz alıcı parıldamalarına rağmen tatlı karanlığı dağılmayan bu yüzde sanki her gölge bir ihtirasın iziydi ve başına sardığı açık tahinî kumaşın üstünden sarkan aynı renkteki uzun tülün ucuyle sanki bu utanılacak şeyleri örtmeğe çalışıyordu.

Biraz ötede Madam Jimson düzme bir prenses vakarıyla gelen davetliler arasında dolaşıyor ve herbirini ya hoş bir söz, ya tatlı bir gülümseyişle ağırlamağa çalışıyordu.

Yalının arka tarafında basamak basamak yükselen bir bahçenin her seddine beyaz örtülü birkaç çay sofrası konulmuş ve bunların etrafına birtakım hasır koltuklar gelişigüzel bırakılıvermişti. Büyük ve yıllanmış ağaçlar bunlara tırmanan sarmaşıklar, henüz yapraklarını açmış asma çardakları, burasını yeşil, kokulu bir ağaçlıklı yola çevirmişti ve Major Will'in kadın davetlileri bu ağaçlıklı yolun koyu gölgeliklerinde her biri ayrı renkte birer güneş ışığı gibi kımıldıyorlardı.

Major Will'in sevincine son yoktu. Güler yüzlü ve yuvarlak, o gruptan bu gruba koşuyor, herkese söyleyecek bir tuhaf söz buluyor ve çaydan sonra misafirlerine yalısını gezdireceği dakikayı telâşla bekliyordu. İkide bir ellerini birbirine vuruyor; sağa sola bir İngilizce, bir Fransızca:

— Biliyor musunuz; biraz sonra içeriye gireceğiz -diye sesleniyordu.

Fakat, bir türlü gelenlerin arkası kesilmiyordu.

Setlerin üstü küme küme insanlar doluyordu. Necdet bu gelenler arasında önce gazeteci Miss Moore'u ve öteki iki arkadaşını tanımakta güçlük çekmedi. Fakat onlar Necdet'i görmemezlikten geldiler.

Captain G. Jackson Read kendisini dile düşürmekten korkan bir genç kız gibi durmak ve oturmak için hep geçkin ve ağırbaşlı kimselerin meclisini seçiyordu. Lâkin bu haliyle Jackson Read daha çok dikkati çekiyor ve Leylâ'dan başka bütün sevgilileri etrafında birtakım sinsi çevirme hareketleri yapmağa başlıyorlardı. Bunlardan bir tanesi Azize Hanım'dı. «1 Mayıs» gününe şairane bir sembol olmak için beyaz ve sarı renklerden yapılmış elbisesinin içinde bir iri papatya demeti haline giren bu kadıncağız Jackson Read'in başını kendi tarafına çevirtmek maksadıyle bin türlü hileye başvuruyordu. Lâkin bu hilelerin her biri ötekinden daha sevdalı, daha teatral birtakım pozlardan ibaret olduğu için ancak Jackson Read'le konuşan kocakarıların hayret ve tecessüsünü çekmekten başka bir işe yaramıyordu. Bunlardan kimi bir amiral, kimi bir general karısı idi; kimi de şarka ilk defa seyahate çıkmış bazı Amerikalı milyarderler idi ve bunlar taşıdıkları unvanlarla o kadar gururlu idiler ki, etraflarında dolaşan insanlara ve hele Türklere bakarken adeta bir hayvanat bahçesinde acayip kuş kafeslerini seyre çıkmış kimselerin tavırlarını takınıyorlardı.

Zavallı Madam Jimson bile o kadar iftihar ve güvenle taşıdığı İngilizvârî adına rağmen bu kokonaların yanına her yaklaşmak isteyişinde onların hakaretli bakışları önünde uzun ve güzel tanrıça bacakla-

rı rüzgârdaki dallar gibi birbirine çarpıyor ve yüzünün en çekici süsü olan parıltılı gülümsemesi kızıl dudaklarının üzerinde donup kalıyordu.

Bu gardenpartiye katıldığı dakikadan beri Major Will'in yanından hiç ayrılmayan, daha doğrusu Major Will'in yanından hiç ayırmadığı ve durmadan şımartıp durduğu küçük Nermin ikide bir kavalyesine dönüp hemen herkesin işitebileceği bir sesle:

— Bu cadılar geceye de davetliyseler benden pas! -demekten kendini alamıyordu.

Major Will yavaşça:

— Yok canım, şimdi giderler, şimdi giderler -diyordu.

Nihayet, içeriyi gezmek saati geldi. Davetliler ikişer üçer Major Will'in arkasından yürümeğe başladılar. Bu yalı, eski Osmanlı ihtişamı devirlerinin hatırası bir kocaman ve tantanalı binanın selâmlık dairesiydi. Mermer trabzanlı bir taraçanın bizote* camlı kapılarından yine mermer döşeli geniş bir divanhaneye giriliyordu. Bunun tam ortasında fıskıyeli bir havuzun suları; kenarlarında sıralanan bir cazbant takımının harekete gelmesini bekleyerek, hafif oyun şarkıları mırıldanmakta idi.

Misafirler bulundukları yerden üçü denize bakan ve ikisi bahçe tarafında birbirinden büyük beş oda saydılar. Major Will her birini ayrı bir özenle döşettiği bu odaların yüksek ceviz kapılarını tamamıyle açık bıraktırmıştı ve her birinin eşiğinde fraklı, beyaz eldivenli bir uşak duruyordu. Major Will denize bakan odalardan ikisini iç içe iki şark işi salon haline

* Oymalı, süslü.

koymuş ve ta bahçe kapısının karşısına rastlayan son sistem bir sofra odası yapmıştı. Fakat bugünün şerefine hemen hepsinde de tantanalı bir büfe düzenlenmiş duruyordu. Misafirlerin girmesiyle birçok şampanya şişesinin patlaması bir oldu. Bu patırtılar arasında Major Will'in sesi işitiliyordu:

— İşte, şimdi yalımın açılış töreni başladı. Hip, hip, hurrah...

Ve davetlilerin mühim bir kısmı ellerindeki şampanya kadehlerini havaya kaldırarak hep bir ağızdan:

— Hip, hip, hurrah... -diye bağırdılar.

Bu salonlarda lüzumundan fazla bir divan, paravana ve yastık kalabalığı vardı. O kadar ki ihtiyar kadınların birçoğu her adım başında bunlardan birine çarpmadan yürüyemiyordu. Gençler ise bunları ezmemek için keklik gibi sıçramak zorunda kalıyordu.

Major Will sinemalardaki şark estetiğini tamamıyle uygulamak hevesiyle birer de buhurdan koymağı unutmamıştı. Bunların kiminde öd ağacı, kiminde günlük dumanları hafif hafif tütüyor ve üzerlerinde asılı duran tavus tüyünden geniş, kocaman yelpazeler sallandıkça kokularını etrafa yayıyorlardı.

General karılarından biri ürkmüş bir kuş sesi çıkardı:

— Huu; huu... Bu tütsüler benim başımı döndürüyor... -dedi.

Major Will işitmemezlikten geldi. Bu açılış töreninin tadını en çok Türk hanımları çıkarıyordu. Her tarafa hayret ve hayranlıkla bakıyorlar ve ikide bir Major Will'e şu veya bu eşyanın manası, cinsi hakkında bilgi soruyorlardı. Zaten bu tombul ve pembe adam hep bu hanımlar ortasında yuvarlanıp durmakta idi.

Nermin'in annesi Makbule Hanım ikide bir Sami Bey'in hanımının kulağına eğilip:

— Bu Major Will bizim tahminimizden çok daha zengin... Ne dersin, kardeş? -diyordu.

Sami Bey'in karısı ise bahçedeki çay saatinden beri bu hanımın durmadan kendisine yapışıp kalmasından çok eziyet çekiyordu. Zira, onun bulunuşunun herhangi bir erkeğin kendisine yaklaşmasına mani olduğunu sanıyordu. Kadıncağızı başından savmak için ne yapacağını bilemiyordu; kâh sözlerine hiç cevap vermiyor, kâh o bir parça meşgulken yanından sıvışıp kaçıyordu. Fakat, bu çevrelerin her zaman yabancısı zavallı Makbule Hanım denize düşmüş bir insanın bir tahta parçasına sarılışı gibi Sami Bey'in karısının yakasını bir an bırakmak istemiyordu.

Bu kalabalığın içinde Necdet de hemen hemen Makbule Hanım'ın vaziyetindeydi. Zira, genç adamın bir İngiliz evine bu ilk gelişidir ve daha ilk adımdan başlayarak bütün sevdiği, nefret ettiği, kıskandığı kimselerle sarılı kalmıştır. Öte yandan Leylâ'nın tavır ve hareketlerini aralıksız gözetlemek, o ne yapıyor, o ne söylüyor; kimin yanında duruyor; gülüyor mu, mahzun mu; başını kime doğru çevirdi; Jackson Read'le bazen uzaktan uzağa bakışıyorlar mı? Bütün bunları saniyesi saniyesine durmadan anlayıp bilmek ihtiyacını duyurdu.*

Major Will misafirlerine yukarı kattaki odaları da göstermek istedi; bunların iki tanesinin seyre değer olduğunu söylüyordu. Fakat birden merdivenin ortasında durup:

* «Duyuyordu» olmalı. B.B.'da «bilmek lâzım geliyordu.»

— Hanımlar bundan yalnız birini görebilir... -dedi.

Bu söz büsbütün merakı çekti. Herkes merdivenlerden yukarıya doğru koşuşmağa başladı. Gülen gülene, konuşan konuşana idi. Hattâ bir an Necdet bile ruhunu kemiren azabı unutarak yanına raslayan Azize Hanım'la şakalaşmak arzusuna düştü:

— Ah; tecessüs, tecessüs! -dedi-. Bu şeytanca his bir kadını nerelere götürmez?

Öbürünün gözleri bir adım önde yürüyen genç, levend bir İngiliz zabitine dikilmiş, birtakım lüzumsuz kahkahalar, nidalarla dikkati çekmeğe çabalarken Necdet'in bu sözleri tam yardımına yetişti. Konuşmayı hemen Fransızcaya çevirerek dedi ki:

— Tecessüs çok iyi bir şeydir? Eğer karşılıklı olursa...

Önünde yürüyen İngiliz zabiti hiç aldırmadı. O zaman Azize Hanım, gevşeklik içinde bir eda ile Necdet'in koluna dayanıp ve bu sefer Türkçe olarak:

— Kuzum, bu İngilizler hep böyle soğuk mudur? -dedi.

Necdet tam bu sırada ensesinin üzerinde Captain Marlow'un nefesini duyuyordu. İhtiyatsız kadına yavaşça haber verdi:

— Hişt, bizi işiten var...

Major Will'in göstermek istediği odalardan biri Boğaz'a bakan bir büyük veranda idi ve burası da sözde bir Türk kahvesi haline sokulmuştu. Üzerleri Buhara ve Acem seccadeleriyle örtülü birtakım sedirler, bunların önünde muhteşem marpuçlu nargileler, sedef kakmalı sigara iskemleleri, yuvarlak gümüş tepsiler, içlerinde çubuklar, lüleler ve tavanda birtakım

kuş kafesleri hep bir arada anlaşılmaz bir bütün teşkil etmekte idi.

Major Will:

— Bu kafesleri ve bu kuşları bana dostum Orhan Bey hediye etti. Bunlarsız Türk kahvesi olmazmış!

Derhal bütün gözler bir köşede tevazu içinde duran Orhan Bey'e döndü. İhtiyar kokanalar ilk defa olarak sevinmiş görünüyorlardı:

— Well, Well... Ah küçücük kuşçağızlar...

Ve minimini, renkli mahluklar süslü mahpeslerinin içinde makineli oyuncak hareketleriyle bu telden o tele sıçrayarak ötüşüyorlardı. Kalabalığın içinden birisi:

— Aziz Major, evinizde bir şey eksik! Hamam! -diye seslendi.

Major Will bilgiççe bir tebessümle güldü:

— O da var, o da var... -dedi.

Nermin şımarık bir tavırla atıldı:

— Burası hoşuma gitmedi. Öbür odada ne var, öbür odada!..

Major Will:

— Küçük bebek, orasını mutlaka beğeneceksiniz. Ama; gösteremeyeceğim. Çünki orası yalnız erkeklere mahsus bir mabet! -dedi.

Birçok kişi birden:

— Nasıl mabet, nasıl? Hangi Tanrının mabedi? -diye bağırıştı.

Major Will kaygılı kaygılı durdu, önüne baktı, kafasını kaşıdı, sonra ağır ağır cebinden bir anahtar çıkardı:

— İşte mabedin kapısının anahtarı... Fakat, önce hanımlar aşağıya, hanımlar aşağıya lütfen...

Nermin, ağlayan bir çocuk taklidi yapıyor:

— Olmaz, olmaz. Ben mutlaka görmeliyim... -diyordu.

Major Will genç kızın kulağına eğildi:

— Size, sonra... Gece, gösteririm.

Bu sırada birtakım yerinme ve protesto sesleriyle topluluğun dişi kısmı merdivenlerden inmeğe başlamıştı.

Major Will yavaşça mabet dediği odanın kapısını araladı ve bir kâhin tavırlarını taklit ederek dindarca bir eğilme hareketi yaptı:

— Giriniz, efendiler, giriniz!

Burası yarı karanlık, tavanı basık, uzun ve dört köşe bir oda idi ve tamamıyle bir mabet değilse bile, perdesiz, dar ve kemerli pencereleri, renkli camları, ta köşede bir mihrabı andıran oymalı girintisiyle herhangi bir dinî âyin yerini hatırlatıyordu. Burasının, yalının ilk sahibi tarafından bir aile mesçiti olarak yaptırıldığına ve bundan birkaç sene öncesine gelinceye kadar adamın çocukları ve torunları tarafından o suretle kullanıldığına hiç şüphe yoktu. Nitekim bütün o kalabalık arasında Necdet bu gerçeği anlamakta güçlük çekmedi ve Fransızca olarak:

— Gerçek burası bir mabettir! -demekten kendini alamadı.

Tam o sırada Orhan Bey Necdet'in yanına yaklaştı:

— Evet -dedi-. Hakkınız var, burası bir mesçitti. Ben çocukluğumda kaç defa babamla buraya teravih namazına geldim. Bu yalının sahipleriyle biz, hem komşu idik, hem de akrabayız. Zavallıların şimdi başlarında hiçbir kimseleri yok; hiçbir şeyleri kalmadı.

Cihan Harbi'nde servetlerinin son kırıntılarını da yiyip bitirdiler. Bereket versin ki, Major Will bana Boğaziçi'nde bir yalı tutmak istediğini söyler söylemez, burası aklıma geldi. Hemen koştum, hanımlara haber verdim. Zavallılar ne isteyeceklerini bilemiyorlardı. Kira bedelini ben kararlaştırdım. Ne temin ettim bilir misiniz? Ayda yüz lira...

Necdet için bu hazin bir macera idi. Gözleri dolu dolu sordu:

— Bu aile şimdi nerede oturuyor?

Orhan:

— Burada; bu yalının selâmlık kısmında... -dedi-. Harap, barhane* bir şey...

İki delikanlının bu kısa konuşmaları sırasında Major Will odanın her tarafında elektrik lambalarını —daha doğrusu elektrikli kandilleri— açmış; misafirlerine bir sürü şey gösteriyordu.

Major Will burasını şehvetli resimler ve heykellerle dolu bir çeşit yatak odası haline sokmuştu. Meselâ mihrabın içine on yaşlarında birer çocuk büyüklüğünde birbirlerine sarılmış, dudak dudağa öpüşen çıplak bir çiftin heykeli konulmuştu. Uzaktan; insana bir sanat eseri zannını veren bu alçıdan bebeklerin, yakınlarına varıldığı vakit, nasıl hayvanî bir maksatla yapılmış oldukları hemen anlaşılıyordu. Nitekim, bunun iki tarafına konulmuş iki, «Amour» da klasik zevk, klasik gelenek adına hiçbir mana ifade etmiyordu. Bunlar da bedenlerinin aşağı kısmını utanmazca gösteren hayvanlık örnekleriydi. Biraz ötede tahtadan oyulmuş, boyalı bir «Satire»in omuzlarında

* Büyük ve düzensiz konak.

bir Nefne'nin beyaz vücudu görünüyordu. Başka bir köşede yalnız bir bakire heykelciği, koluyle yüzünü kapatmış ve asıl kapanması lâzım gelen yerini açık bırakmış beceriksiz, perişan bir utanma vaziyetinde duruyordu. Bunlardan sonra, sıra küçücük biblolara, oyuncaklara geliyordu. Bunların çoğu kurşundan dökülmüş boyalı bebekler, bazısı da son derece belirli bir cinsiyet anatomisine göre yapılmış açık saçık kabartmalardı. Duvarlardaki pornografik resimlerin ise haddi hesabı yoktu. Bunlar âdeta kâğıt ve seccade yerine bütün duvarları baştan başa kaplıyordu.

Seyirci misafirler arasından biri:

— Burası canlı bir Pompei, canlı bir Pompei! -dedi.

Major Will durmadan:

— Hi, hi, hi... -diye gülüyordu.

Lâkin bu odada her şeyden çok dikkati çeken bir şey vardı. O da acayip geniş bir sedirdi. Gerçi bunun acayip tarafı ne on on beş kişiyi alacak kadar geniş, uzun ve derin oluşu, ne de üstünün çarşaf yerine aslan ve kaplan postlarından yapılmış bir muhteşem ve barbar örtü ile kaplı bulunuşuydu. Major Will'in sedirinde insana hayret veren şeyler bunun içindeki teferruattı. Meselâ yastıklar vardı ki, mistik bir mezhebin sembollerini andırıyordu. Gene yastıklar vardı ki, iri kirpilere benzeyen birtakım dikenli ve yuvarlak mahlukların doldurulmuş cesetleri gibiydi. Bunların arasında, hiçbir isim verilmeyen ve neye yaradıkları asla bilinmeyen bir sürü ufak tefek eşya daha vardı ki, her biri insana yarı bir işkence aleti vehmini veriyordu. Bunlar, uçları püsküllü ve tırtıllı bir çeşit kamçılardı. Bunlar, maymun tüylerinden bir çeşit saçaklardı. Bunlar, beyaz, siyah, kızıl ve sarışın bir çe-

şit perukalardı. Nihayet, bunlar üstleri zıypak ve yağlı bir çeşit irili ufaklı yılan yavrularıydı.

— Bu nedir? Bu nedir? Bu nedir?

Misafirler bu esrarlı şeylerin her birini ellerine aldıkça merak ve tecessüsle soruyorlardı. Major Will ise:

— Hi, hi, hi... Söyleyemem, söyleyemem. Bu, benim mabedimin tılsımları... Zaten söylesem de anlayamazsınız. Bunları anlamak için uzun bir alışkanlık devri geçirmek lâzım... Hi, hi, hi... Bu şeyler görünüşte çeşitlidir, fakat hepsinin ayrı ayrı fonksiyonları vardır. Eti harekete getirmek, eti harekete getirmek... Hi, hi, hi! Hele bilirsiniz ki, dişinin eti pek güç uyanır; öyle kolay kolay duyurulmaz ve şehvetin yüz bin türlü kaynağı vardır. Burada gördüğünüz şeyler onların en küçük bir kısmını teşkil ediyor.

Seyircilerden biri:

— Siz bu şehvet işlerini âdeta yeni bir ilim haline sokmuşsunuz, Major Will! -dedi-. Asya'ya ve uzak Şarka o uzun gezileriniz sırasında hep bunu mu incelediniz?

Major Will'in gülmekten gözleri tamamıyle kaybolmuştu. Ve bu barbar dekor içinde onun yuvarlak, erguvanî kafası bir kocaman Mango'yu andırıyordu.

IX

«... ve bize azap edenler bizden meserret talep ettiler...»

(«Ahdi Atik» Mezamir 137-3)

Erkekler, aşağıya indikleri vakit hanımlardan büyük bir kısmını İngiliz usulü sıvışmış buldular. Madam Jimson kalan kısmı bin türlü şaklabanlıklarla eğlendirmeğe çabalıyordu. Major Will eliyle cazbanda işaret verdi ve hemen bu vahşî musikinin kaotik ahenginde birdüziye bir dans kasırgasıdır başladı.

İngiliz zabitleri bir cenk sonunda ganimet paylaşmasına koyulan savaşçılar gibi kadınların üzerine atıldılar. Hattâ bu acele arasında ilk dansını Leylâ ile yapmak isteyen Necdet az kalsın tamamıyle açıkta kalacaktı. Zira, ilk hamlede Leylâ, Captain G. Jackson Read'in kucağına düşmüş, Madam Jimson, Major Will'i yakalamış; Azize Hanım biraz önce sırnaştığı genç zabite dolanmış ve Küçük Nermin de kendisini o tarzda başka bir İngiliz'in kollarına bırakmıştı. Necdet ise, dans etmek için o mecliste bunlardan başka

hemen hiç kimseyi tanımıyordu. En nihayet, Leylâ'nın ahbaplarından olduğunu bildiği yarı kadın, yarı erkek, yarı İngiliz, yarı şarklı bir mahlukla dönmek zorunda kaldı. Fakat bu dönüş bir idam mahkûmunun kızgın bir ıskara üstünde zıplayışına benziyordu. Gözleri hep Leylâ'da, aklı hep Leylâ'da idi. Ve son günlerdeki bütün o iyimserlik tecrübelerine rağmen yüreği kurşun gibi ağır, kurşun gibi acı bir kederle dolmuştu. Leylâ ile Captain Jackson Read'in yanlarından her geçişinde vücudunu bir ürperme kaplıyordu.

Genç adam bu sıralarda kendisini o kadar kaybediyordu ki, kollarının arasındaki sert ve katı vücudu hırsla sıktığının farkına bile varmıyordu. Lâkin ne zaman ki, kadın onun bu sıkışlarına gizliden gizli karşılık vermeğe başladı: Necdet'in hiddeti bütün kadınlara yaygın bir tiksinti halini aldı ve onu bir leş gibi silkip attıktan sonra dönülmesi kabil olmayan uzak yerlere kaçmak ihtiyacını duydu. Öyle uzak yerler ki, yalnız kadının değil, insanın ayaklarının izi bile görülmesin. Zira içinde döndüğü bu azgın kasırgayı ona kirli gösteren şey yalnız kadınların kendileri değil, onların erkeklerle temasları sırasındaki tavırları, hareketleri ve maymunlukları idi. Öyle ki, Necdet, birinci dans bittikten sonra, eğer Leylâ kendisini zorla çekip dönmeğe başlamasaydı, ikinciyi yapmağa asla kudret bulamayacaktı.

Genç kızın ağzı her zamanki gibi türlü türlü mazeretlerle dolu idi. Ve bunların her birini ayrı bir dikkatle Necdet'in kulağına fısıldıyordu:

— İlk dansı seninle etmem lâzımdı. Yukarıdan indiğiniz zaman gözlerimle hep seni yanıma çekmek istiyordum. Fakat sen bir defa olsun bana bakmadın.

Öbürü susuyordu.

— Şimdi görüyorum ki bana surat ediyorsun. Kabahat yine bende mi? Sana nihayet gözlerimle işaret edebilirdim, o kalabalığın içinde yanına gelip de...

Öbürü susuyordu:

— Bununla beraber, işte onu da yaptım, gene memnun değilsin. Neciciğim, vallahi bu halin beni çıldırtacak. Bu asık yüzünü görünce ne yapacağımı, ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Elim, ayağım kesiliyor. Kendimi yerden yere atacağım geliyor.

Öbürü susuyordu.

— Bana işkence etmekten hoşlanıyorsan yap. İstediğin kadar yap! Lâkin bu, senin için de hoş bir şey değilse, sen de benim kadar mustarip oluyorsan, işte asıl o vakit üzülürüm, Neciciğim... Benim canımın içi!..

Ve öbürünün yüreğinde bir şey eriyor gibi oldu. Yalnız yüreği mi? Delikanlı Leylâ ile her temasında balmumundan bir adam haline girerdi.

Onun içindir ki Necdet bu «the dansant»ın gerisine katılmamak için elinden geleni yaptı. Fakat en sonunda gene Leylâ'nın iradesine kendini bırakmak zorunda kaldı.

Necdet'i balmumundan bir adama benzetmemiş miydik? Leylâ ona istediği şekli vermekte güçlük çekmiyordu. Hele Major Will gecesi öyle bir Babil gecesi oldu ki, bunun içinde herkes gibi Necdet de tabiî hudutları dışına çıktı ve anlaşılmaz, karmakarışık bir insan halini aldı.

Boğaziçi, Boğaziçi olalı hiç böyle bir gece görmemiştir. Eski Osmanlı sefahetinin taşkınlıklarını bize hikâye edenler Major Will'in yalısında bir saat geçirmiş olsalardı o ana kadar bütün bildiklerini unutur-

lardı. Gerçi bu gürültünün velvelesinden hiçbir ses eski yalının duvarlarından dışarıya yankı vermedi. Gerçi ne komşuları pencerelere üşüştürecek olaylar geçti, ne karşı sahil halkını dalgalar arasından öbek öbek buraya çekecek tarzda açık neşe ve sevinç gösterileri oldu; fakat kesin sükûn çemberi içinde kadınları delirten şeylerden erkekleri tutuşturan şeylere kadar «mâsuva»nın* bütün hummalı tezahürleri bir coşkun selin anaforları halinde sabaha kadar aktı, durdu.

Gerçi bu gecede baştan sona kadar herkes terbiyeli, dürüst ve düzenli görünmesini bilmişti. Erkekler katı ve beyaz plâstronları altında herhangi bir lâubaliliği imkânsız kılacak kadar dik ve pürüzsüzdüler. Kadınların dekolteleri insanın zihninden her fena düşünceyi kovacak kadar hilesizdi. Lâkin buna rağmen Major Will'in salonları, caz denilen barbar musikinin ahenginde iki kızın Sodom'cu sarmaşmalarından, iki rakip arasında bir kan dökümüne kadar her çeşit ihtiraslı hadiselere sahne oldu

İlk danslardan ve ilk şampanya kadehlerinden sonra bu topluluğun dişi kısmı o derece cıvıtmıştı ki, her biri kendi sapı üstünde sallanan fazla olgun bir meyveyi andırıyordu. Bunları koparmak için el uzatmağa bile hacet kalmamıştı. Zira gece yarısına doğru hepsi de birer birer kendiliklerinden düşmeğe başladılar. Öyle sık ve bol bir düşüş ki en kadıncıl eller bile bunları toplamağa yetişemiyordu. Hele Captain G. Jackson Read bu acayip kadın sağnağı altında bütün manasıyle bunalıp kalmıştı. Arada bir Leylâ'nın yanı-

* mâ-sivâ: Tanrıdan başka bütün varlıklar; dünya ile ilgili olan şeyler.

na sokulup da bir köşeye çekilmek imkânını bulduğu vakit ancak nefes alabiliyordu. Bu anlar ise genç ve cüretli İngiliz zabiti için bile kapılması öyle kolay fırsatlardan değildi. Önce öteki bütün kadınların kıskanç ve dar çemberinden kurtulmak, sonra da rakibin dalgın ve gafil bir anını kollamak lâzım geliyordu ve Leylâ ona bu hususta çok yardım etmekle beraber gene başarı güç oluyordu.

Bunun sebebi yalnız Necdet'in sıkı gözetlemesi değildi. Herkes o kadar birbirine girmişti ki, hiç kimseye kendi başına eğlenmek imkânı kalmamıştı. Bu, bütün manasıyle tam Major Will'e göre bir âlemdi. Tombul adam, pembeye boyalı büyük bir futbol topu gibi o kadından bu kadına yuvarlanıyor ve her birinde ancak birkaç dakika duraklayabiliyordu. Öyle ki, bir kolu Madam Jimson'un beline sarılırken; öteki koluyle Nermin'e doğru uzanmaktan ve aynı zamanda Azize Hanım'a gözlerinin ucuyle işaretler yollamaktan kendini alamıyordu.

Akşamdan beri acayip tavırlarıyle tek başına ortada dolaşan Miss Fanny Moore ise o kadar sarhoş olmuştu ki ayak üstünde bir kimsenin omuzuna yaslanmadan duramıyor ve etrafına, hususile kendi cinsinden olanlara hareketsiz ve esrarlı gözlerle âdeta yiyecek gibi bakıyordu.

Amerika'nın bakir ormanlarında daldan dala atlayan iri yabanî kedilerden hiç farkı olmayan bu kızda içtikçe vahşileşen bir hal vardı. Miss Fanny Moore'un hemen herkese ürküntü veren bu halini yalnız küçük Nermin anlamış gibi görünüyordu. Zira, onu birkaç kere Amerikalı kızla köşe ve bucaklarda el ele tutuşup konuşurken veya birinin kolu öbürü-

nün beline dolanmış olarak yanyana gezinirken ve hattâ bir defasında bir küçük çocuk gibi Fanny Moore'un dizlerine oturup başını omzuna dayarken görenler oldu.

Bu toplulukta tek sıkılan biri varsa o da Captain Marlow'du. Genç adam bütün hıncını içkiden alıyordu; fakat içtikçe hüznü artıyordu. İngilizlerin «spleen» dedikleri melankoli bütün vücudunu kâbus gibi sarmıştı. Büfeye yakın bir koltuğa uzanmış, esniyor, geriniyor ve ağzından hiç eksik etmediği piposunun dumanlarını sönme devrine girmiş bir yanardağ gibi havalara savuruyordu.

Tam bu sırada Azize Hanım geldi. Bu «kameri» mahluk erguvan renkli robu ile gün batarken bir cama aksetmiş bir ışık gibi gözalıcı ve sessizdi. Captain Marlow bu faydasız, belki de sıkıcı yakınlaşmadan, ancak, haberli görünmemek suretiyle kurtulmak istedi! Fakat ne mümkün! Azize Hanım, çoktan genç zabitin yaslandığı koltuğun kenarına ilişmiş, o tatlı, titrek, ve şairane sesiyle konuşmağa başlamıştı:

— Captain, görüyorlar ki, siz de tıpkı benim gibisiniz. Bir köşeye çekilmeği bu boş gürültüye tercih ediyorsunuz.

Captain Marlow Azize Hanım'ın erguvanî alevinden sanki rahatsız olmuş gibi gözlerini kapadı. Suratını ekşitti:

— Evet, evet!.. -dedi.

Öbürü bu istiskalin farkına bile varmamıştı:

— İtikâf,* ah, itikâf! Fakat sevgili bir ruh ile baş-

* Bir yere kapanma, çekilme.

başa bir itikâf! Söyleyin, bundan daha tatlı ne olabilir?

Captain Marlow ağzından piposunu çekmeğe lüzum bile görmeyerek:

— Daha tatlı mı? Büsbütün yalnız kalmak... -diye homurdandı.

Azize Hanım, İngiliz zekâsının bütün o zalimce acılığıyle yüklü olan bu cevaptaki manayı anlamamıştı. Çıplak ve beyaz kolunu iliştiği koltuğun kenarına dayadı:

— Kocam bu gece benimle beraber gelmek istemedi. Beni kendi halime yalnız bıraktı. Çünki, onun kumardan başka hiçbir zevki, hiçbir ihtirası, hiçbir «vice»i* yoktur. Evlendiğimizin ilk aylarında kendisini sabahlara kadar beklediğim olurdu. Bir kış gecesi balkonda bir hasta kedi gibi tir tir titreyerek ta güneş doğuncaya kadar büzülüp kaldığımı bilirim. Geldiği vakit «Bu saate kadar ne yapıyordun? Niçin uyumadın?» diye sormağa lüzum bile görmezdi. Acele acele soyunur, elbiselerinin her parçasını bir tarafa atar ve hemen yatağa atılır atılmaz horuldamağa başlardı.

«Ah nelere tahammül ettim, bilmezsiniz. Meğer ne budala imişim! Şimdi hiçbir şey umurumda değil. Ben bir tarafta o bir tarafta keyfimize bakıyoruz. Fakat Captain, ben bu hayat tarzından bıkmağa başladım. Büyük bir aşka ihtiyacım var.»

Captain Marlow sanki bütün sinirleri ve bütün adaleleri boşanmış da uzuvlarını tutamıyormuş gibi uzandı, gerindi ve dehşetli bir esneme ile esnedi. Azi-

* Kötü huy.

ze Hanım devam etti:

— Bütün bu gürültü patırtı, bütün bu kalabalık beni nihayet yoruyor. Gerçekten, monden hayat denilen bu sathî âlemde ruh için ne var?

Azize Hanım böyle cıvıldarken kokulu ve renkli dans kasırgasının küçücük haykırışları, fısıltıları havanın içinden devamlı bir ipek hışıltısı gibi geçip duruyordu. Saksafon yabanî bir kuş sesiyle ötüyordu. Bazı çiftler köşelere çekildiler. Kadınlı erkekli bir küme insan büfeye yaklaştı. Şampanya tıpalarının fişek seslerini andıran patırtıları!..

Captan Marlow bahsi değiştirmek için:

— Bir yudum şampanya da biz içelim, ister misiniz? -dedi.

— Ya Major will nerede? Major Will nerede?

Küçük kalabalığın içinde bu sualler dolaşmağa başlamıştı. Madam Jimson:

— Gerçekten -diyordu-, yarım saatten beri Major'un yüzünü göremiyorum.

Halbuki Major Will'in bu sırada Miss Fanny Moore'u ve Nermin'i alıp yukarıki odaya çıktığından hemen hiç birinin şüphesi yoktu. Bunu bilen Orhan Bey, davetlilerin tecessüsünü önlemek istedi.

— Görünmeyen yalnız Major mu? Dostlarımızdan daha bazıları da görünmüyorlar. Mutlaka hepsi birden bahçeye hava almağa çıkmış olacaklar.

— Sahi, Captain Jackson Read de meydanda yok!

— Ya Leylâ nereye gitti?

— Nişanlısı da ortadan kaybolmuş!

— İşte geliyorlar, işte geliyorlar, susunuz.

Yalının arka tarafındaki setli bahçeye çıkan camlığın kapısı açıldı. Leylâ, Jackson Read ve Necdet hep

bir arada idiler. Lâkin Jackson Read'le Leylâ arasında Necdet'in hali o kadar perişan, o kadar acayipti ki, hemen herkesin bakışları istemeksizin onun üzerinde toplanıyordu.

Necdet karalı beyazlı bir hayal gibidir. Sanki karanlıkta ay aydınlığından yapılmış bir acayip mahluk! Bu Necdet mi? Yarım saatlik bir kayboluş sırasında yüzü ne kadar değişmiş? Sanki bu yarım saat bir yarım asırdı! Sanki Necdet tabiatüstü bir maceradan bütün kanı akmış, bütün yağları erimiş, katı olmayan ve renksiz, kokusuz bir madde haline çevrilmiş olarak geliyordu.

— Aman ne soluk, ne beyaz bir çehre!.. Derisinin gömleğinden hiç farkı kalmamış!

Fakat Necdet tabiî görünmeğe çalışıyor; gülümsüyor; donmuş gergin bir gülümseyişle gülümsüyordu. Büfeye yanaşıp ağzına şampanya kadehini götürdüğü vakit herkes gördü ki, eli şaşılacak bir hızla titremektedir.

Necdet umumî bir tecessüsün konusu olduğunu hissediyor. Kalabalığa karışmak, kendisini unutturmak istiyor. Fakat kime yaklaşsa o yanından kaçıyor. Yine Necdet ortada başdöndürücü bir yalnızlık içinde kalıyor.

Azize Hanım bile Necdet'le konuşmağa girişmekten çekindi. Delikanlıya şüpheli, hayretli ve belki de bir parça küçümseyici gözlerle bakarak uzaklaştı. Necdet içinden: «Herkes biliyor, herkes biliyor,» diyordu ve ilk defa olarak bu vaziyetteki dokunaklı gülünçlüğün acılığını duyuyordu. Herkes anladı, eyvah, herkes anladı, neden anlamasın? Hadise o kadar açık ki... İşte Leylâ'nın yüzü; işte Jackson Read'in yüzü!

Bunlar yarım saat önce iki hırsız gibi bahçeye sıvışmışlardı. Biraz sonra arkalarından Necdet de çıkmıştı. Dışarıda her şeyi örten bir karanlık vardı. Necdet düşe kalka setleri tırmandı; ağaçlarla çarpıştı. Bir duvara dirseğini vurdu Bahçenin ta nihayetinden birtakım fısıltılar geliyordu. Genç adam durdu, dinledi. Bir anda baştan aşağıya «garizi»* bir mahluk halini almış, bir av hayvanından farkı kalmamıştı. Yokuşu bir tazı gibi dört ayak, yüzü toprağa eğilmiş olarak çıkıyordu. Fısıltılar yakınlaştı; yavaş, fakat açık bir konuşma şeklini aldı. Necdet kulaklarını kabarttı. Hiç şüphe yok! Leylâ ile Jackson Read başbaşa konuşuyorlardı.

Necdet bu konuşmanın manasını seslerin ahenginden, şive ve bestesinden anlamağa çalışıyor. Lâkin İngilizce bilmediği için bir türlü anlayamıyor, merakından çatlıyordu.

Lâkin bunu anlamağa ne lüzum var? Gece yarısı, hem böyle bir gecenin yarısından sonra, karanlık ve tenha bir köşeye çekilen bir genç kızla bir genç adam böyle yanyana ne konuşabilirler? Necdet, bunu düşünüyor ve acı acı gülümsüyordu.

Şu anda duyduğu şey hayvanca bir öfkeyle bir çeşit ahlâk düşkünlüğünden, bir çeşit karakter bozgunundan ibaretti. Öyle ki, bu öfkeleniş onu birkaç adım ötedeki hain çiftin üzerine atılmağa sevk ederken bu düşkünlük ve bozgunluk bahtsız delikanlının bütün iradesini elinden alıyor; onu olduğu yerde çırpınan bir et parçası haline sokuyordu.

* İçgüdüsel, içgüdüleriyle davranan.

Necdet hiç değilse onları gözü ile görmek istedi. Nasıl oturuyorlar? El ele mi tutuşuyorlar? Jackson Read kolunu beline mi dolamıştı? Öpüşüyorlar mı? Dudak dudağa mıdırlar? Bu son düşünce üzerine Necdet olduğu yerden bir pars gibi sıçradı. Seslerin geldiği yere doğru atıldı.

— Kim bu, ne var? Ah Necdet!

Fakat İngiliz zabiti bir anda Necdet'in bileklerinden yakalamıştı ve onu kuru bir dal gibi bütün kuvvetiyle sarsmağa başlamıştı. Bu, birkaç dakika süren sessiz bir boğuşmanın başlangıcı oldu. Birbirini tutmaz birtakım sözler... Leylâ kâh Türkçe, kâh İngilizce yalvarıyor:

— Yapmayın, Allah aşkına yapmayın!

— Hayır, bu terbiyesizin, bu küstahın haddini bildireceğim. Ona dürüst olmayı öğreteceğim.

Leylâ, âdeta inlercesine sesleniyor:

— Lâkin beni düşününüz, beni düşününüz; rica ederim. Benim haysiyetimi, namusumu düşününüz. Burada değil, burada değil. Kozunuzu başka bir gün başka bir yerde paylaşırsınız.

Genç kızın bu enerjik ihtarı üzerine her ikisinde de geçici bir yatışma oldu. Monden hayatın gerekleri iki erkekte cinsiyetlerinin bu vahşî ateşini söndürmüştü. Bunun üzerinedir ki, üçü de yanyana aralarında hiçbir şey olmamış gibi yalıya döndüler.

Bununla beraber yalıdaki sarhoş ve dansçı topluluğun içinde hiç kimse bu yapma ve zahirî yatışmanın anlatmak istediği manaya inanmadı. Zira, hepsi de temiz, lekesiz ve düzgün elbiselerinin altında kaba ve gür hayvanlığın bütün ayıplarını ve bütün perişanlıklarını gizlemekte onlar kadar usta idi.

Necdet kendisini çeviren küçümseme ve hor görme çemberinden kurtulmanın tek çaresini ortadan çekilip gitmekte buldu ve Leylâ'ya nişanlısının bu hareketi açık bir tokattan daha ağır geldi. Captain Jackson Read bir an yanından ayrılmamakla beraber genç kızın üzerine hemen bir bırakılmış kadın kederi çökmüştü. Bu kederin dağılması için «Major Will - Nermin skandali»nin tantanalı bir surette açığa vurması lâzım geldi.

Gerçekten ev sahibinin genç davetlisiyle ortadan uzun müddet kayboluşu herkesin o kadar dikkatini çekmeğe başlamıştı ki bu hadiseyi herhangi bir hareketle kapatmak gereğini hisseden Orhan Bey yanına kadın erkek üç beş kişi alıp esrarlı odanın kapısı önünde şakadan bir gösteri yapmak suretiyle Major Will'i uyarmak istedi. Lâkin, koca herif hiç oralarda olmadı ve bunun üzerine göstericilerden biri, mutlaka en çok kaçırmışı, sinirli bir hamle ile kapıyı itmeğe kadar vardı.

İçerisi bir kızıl aydınlık içindeydi ve ilk bakışta hiç kimse gözükmüyordu. Kadınlar «Fanny, Fanny!» diye bağırdılar, erkekler «Major, Major?» diye seslendiler. Hiç bir cevap çıkmadı.

Madam Jimson epeyce büyük bir halecanla ileriye doğru yürüdü.

— Ne kuytu, ne ıssız yer burası!

Derken geniş ve derin sedirin içinden yarı çıplak iki vücut uyurken yakalanmış iki Nenfe gibi titrek ve çevik fırlıyor. Ne o? Nermin'le Miss Fanny Moore! Ya Major Will nerede?

Amerikalı kız bir yandan perişan kıyafetini düzeltmeğe çalışıyor, öte yandan şaşkın gözlerle etrafını

saran mütecessis kalabalığa bakarak:

— Lâkin, burada işiniz ne? Lâkin burada işiniz ne? -diye mırıldanıyordu.

Nermin kendini tekrar yastıkların arasına atarak gülmeğe başladı. Odaya girenlerde yaptıklarına pişman olmuş insanların hali vardı. Miss Fanny Moore üstünü başını bir parça düzelttikten sonra sesini yükseltti:

— Ne garip bir hareket tarzı bu! Neredeyiz? Dağ başında mı? Dinlenmeğe çekilmiş iki kızı bu kadar saygısızca rahatsız etmenin manası ve sebebi nedir?

Kalabalığın içinden biri:

— Affedersiniz Miss; biz buraya sizi bulmak için gelmedik. Major Will'i arıyoruz -dedi.

Fanny Moore fazla bir içkinin ve yarım kalmış bir şehvetin mahmurluğuyle bulanmış gözlerini tekrar etrafını alanların üzerinde gezdirdi:

— Bir de benimle alay etmeğe kalkışıyorsunuz, öyle mi? Sizi buraya gönderenin o olduğunu hissetmeyecek kadar sersem miyim sanıyorsunuz! İhtiyar kurt işte bu kapıdan çıktı ve öbür kapıdan da sizi içeriye salıverdi.

Miss Fanny Moore «işte!» derken kimsenin dikkatini çekmeyen perdeli bir küçük kapıyı işaret etmişti. Madam Jimson bu perdeyi çekince arkasındaki yarı açık balkon kapısının aralığından Major Will'in kalın ve kısa gölgesini gördü.

— Ay, işte burada...

Major Will utangaç ve şaşkın bir tavırla kendini arayanlara doğru ilerledi. Vaziyetini açıklamak için ne diyeceğini bilemiyor ve durmadan:

— Hi, hi, hi! -diye gülüyordu.

Miss Fanny Moore bir anda bütün meseleyi anlamıştı. En az bir saat önce kendilerini yalnız bırakıp çekilir gibi görünen bu adam meğer bütün bu müddet içinde balkon kapısının perdesi arkasında bir adi gözcü imiş; iki genç kız arasında geçen Sodom'cu sevişmenin bütün teferruatını alçakça seyredip duruyormuş!

Amerikalı kız bunu anlar anlamaz tehditle Major Will'e döndü:

— Efendi, sizi bir centilmen sanıp evinize gelmiş ve hattâ size karşı duyduğum bu güveni yatak odanızda dinlenmeye razı olacak kadar ileriye götürmüştüm. Şimdi anlıyorum ki siz bayağı bir...

Miss Fanny Moore sözünün ilerisini tamamlamak istemedi. Hâlâ sedirin yasdıkları arasında yüzü koyun uzanıp yatmakta olan küçük Nermin'e döndü:

— Haydi, darling! Haydi, benim beyaz güvercinim, bu evden çıkıp gidelim! -dedi; genç kızı elinden çekti; vakarlı, soğuk ve hükmedici bir tavırla hiç arkasına bakmadan odadan ayrıldı.

Major Will eliyle başının üstünde bir fırıldak işareti yaptı!

— Bir deli... Bütün manasıyle bir deli! -dedi ve hepsi birden gülüşerek, şakalaşarak aşağıya indiler.

Bu sırada Leylâ ile Captain Jackson Read bir kenarda başbaşa konuşuyorlardı. Genç zabit kızın elini avcunun içine almak istedi. Lâkin o, bırakmadı. Jackson Read dedi ki:

— Niçin, niçin benden çekiniyorsunuz?

— Bilmem, bilmem... Oh! Bana hiçbir şey sormayınız! Hâlâ o bahçedeki hadisenin tesiri altındayım. Bu olmamalıydı! Aziz Jackson, bu olmamalıydı...

— Kabahat bende mi? Arkamızdan gelecek, bizi gözetleyecek ne vardı? Bu, terbiyesizce bir hareket değil midir?

— O mazurdur. Çünkü, beni delice seviyor.

— Ya ben, ya ben darling?

— Oo, siz... Sizinki başka... Siz beni onun gibi asla sevemezsiniz. Sonra biliyorsunuz ki, Necdet'in benim üzerimde hakkı var. O benim nişanlımdır, yarın kocam olacak!

— Susunuz, susunuz! Siz bu adamla... Siz bu...

Necdet'in aleyhinde ağır bir kelime söyleyeceğini hisseder etmez, genç kız, elini Jackson Read'in ağzına götürdü ve delikanlı bu eli öpmek istedi. Lâkin tam bu sırada yukarıdan inenlerin gürültüleri, kahkahaları işitildi. Jackson Read yerinden kalktı.

X

«Her fahişeye ücret verirler, lâkin âşıklarının cümlesine sen ücret verirsin ve her taraftan gelip senin ile zina etmeleri için onlara rüşvet verirsin.»

(«Ahdi Atik» Hezekiyal 16)

Bu sedir safasından sonra Major Will çoğu erkeksiz ve arabasız olan kadın davetlileri evlerine götürmek için hoş bir teklifte bulundu. Her efendi otomobiline bir hanım alacak ve kafile Büyükdere üzerinden Şişli'ye inecekti.

Major Will hanımları da otomobillere kendisi dağıttı. Leylâ'yı Captain Jackson Read'in yanına bıraktı. Azize Hanım'ı Captain Marlow'un otomobiline koydu. Kendi de Madam Jimson'la beraber kaldı ve bu maceraya katılmak istemeyen öteki davetlilerden ayrıldıktan sonra —ki bunlardan birisi de Madam Jimson'un kocasıydı!— küçük kafile sabahın dördüne doğru Büyükdere caddesini tuttu.

Önden Major Will'in otomobili gidiyor; arkasın-

dan Jackson Read'le Leylâ ve daha arkadan Captain Marlow'la Azize Hanım geliyorlardı.

Azize Hanım bir bulut üstünde yedinci kat göğe çıkmış kadar mesut ve kendinden geçmiş idi. Başını Captain Marlow'un omzuna dayamış ve elini de —tutsun diye— genç adamın dizi üstüne bırakmıştı. Lâkin Captain Marlow ne bu başın kokulu ağırlığını, ne de bu elin gizli davetini hissediyordu. Yüzüne bu mayıs sabahının serin havası vurdukça bütün sinirlerine tatlı bir uyku başlangıcının uyuşukluğu yayılıyordu.

Öndeki otomobilde Leylâ ile Jackson Read hâlâ bahçedeki hadisenin tesiri altında sessiz ve ezilmiş duruyorlardı. Leylâ'nın yüreği pişmanlığa benzeyen birtakım hislerle dolu idi ve bu gün doğuşu vakti ona bir felâketin başlangıcı gibi görünüyordu.

Captain Jackson Read ondan daha rahat değildi. O da kafasının içinde isim veremediği bir sürü karanlık düşüncelerin bu belirsiz ve sönük sabah aydınlığında birer birer uyandıklarını hissediyordu.

Major Will'in arabasında geçen şeyler ise buradakinden oldukça farklıydı. Yuvarlak adam Madam Jimson'un öpmedik ve ısırmadık bir yerini bırakmıyordu. Kâh dilini kadının beyaz ensesinde dolaştırıyor, kâh kızıl ve etli dudaklarını birer meyve gibi sömürüyordu.

Akşamdan beri türlü türlü tahrikler ile eti azgın bir hale giren Madam Jimson'un ise bu neticesiz öpüşler altında büsbütün tahammülü taştı ve huylanmış bir kısrak gibi tepinmeğe başladı.

Bir heykelin bacaklarını andıran uzun ve sert kalçalarından başlayarak bir mermer katılığıyle geriliyor ve elleri bir yırtıcı kuşun pençeleri gibi etrafında par-

çalayacak şeyler arıyor ve bu kaynama sırasında parmaklarının keskin ve sivri uçlarını aralıksız Major Will'in yumuşak ensesine saplıyordu. Bu tırnakların her saplanışında Major Will'de bir acayip homurtu!.. Ve otomobil, bu homurtularla durmadan kamçılanan şoförün elinde mitolojinin kanatlı canavarlarından biri gibi öfkeli sarsıntılarla kâh birtakım bozuk kaldırımlara çarparak, kâh dik bir yokuşu tırmanarak, kâh bir tehlikeli dönemeçten kıvrılarak Bebek - Arnavutköy tepelerine doğru yükseliyordu.

Arkadan gelenler bunu izleyebilmek için makinalarına en son hızı verdiler. Böylece tan vaktinin tatlı sessizliği içinde bir Kermes gecesinden boşanmış sarhoş heyûlâları andıran bu üç otomobil etrafa gürültüler salarak birbiri ardısıra koşmağa başladı.

Azize Hanım birkaç defa:

— Ne kadar hızlı gidiyoruz! Aziz Captain, bir parça yavaşlatsak!.. -demek istedi. Fakat ses makinenin gürültüleri arasında kaybolup gitti. Zavallı kadın bir rüyaya benzeyen bu sabah keyfinin çabucak bitmesinden korkuyordu.

Marlow hep sessiz ve gamlıydı. Azize Hanım:

— Niçin böyle duruyorsunuz? Ne kadar hissizsiniz! -dedikçe o, birtakım sözler mırıldanıyor ve yarı kapanmış gözlerinin arasından, hasretle, kızın sessizliğine bakıyordu.

Derken otomobil geriye doğru anormal bir sarsıntı ile birdenbire durdu. Captain Marlow:

— Hah, bir bu eksikti! -dedi.

Azize Hanım, bir parça kendine gelmiş, soruyordu:

— Aziz Captain, ne oldu?

— Ne olacak. Öndekilerden biri pan yaptı. Şimdi bu dar yolda ne geriye, ne ileriye gitmemizin imkânı var.

Ve şöföre uzanıp:

— Haydi gidin; şunun bir çaresine bakın! -diye seslendi.

Azize Hanım dargın gözlerle genç zabite bakıyordu:

— Aziz dostum, bu kaza beni sevindirdi, sizi kızdırıyor. Acaba neden? -dedi

— Bilmem, bilmem... Ve şu saatte böyle çapraşık bilmeceleri de çözmeye üşenirim, doğrusu...

— Üşenmek... Siz her şeye üşenirsiniz aziz... Bakınız, kaç zamandır ellerim ellerinizi, gözlerim gözlerinizi ve dudaklarım dudaklarınızı çağırıp durmaktan bıkmadı, üşenmedi de siz bir an onlara doğru gelmekten üşendiniz. Bu ne hissizlik! Bu ne tembellik. Söyleyin bana Allah aşkına! Siz taştan mısınız, nesiniz?

Genç adam bütün uzunluğuyla arabanın içine yattı. Azize Hanım ince ipek kap'ından sıyrılıp çıkan çıplak kolunu Marlow'un başının altına yastık gibi uzattı. Öbür eliyle genç adamın saçlarını okşamağa başladı.

Captain Marlow; genç kadının küçücük, yumuşak eli böylece başının üstünde kımıldanıp dururken gözlerini büsbütün kapamış ve hayalinde levent gençlerin yaşadığı bir âleme dalmıştı.* Farzetmek istiyordu ki bu el o gençlerden birinin eli olsun ve bu

* B.B.'da «ve hayalen levend civanlarla meskûn bir âleme dalmıştı.»

hayale dalış, ona, rüyalarındaki zevklerimiz çeşidinden iğreti bir zevk veriyor.*

Artık tamamıyle şafak sökmüştü. Buğulu ve sessiz aydınlığın içinde Major Will'in yana yatmış otomobili yaralanmış bir fil yavrusunu andırıyordu. Başında üç adam kimi yüzükoyun yere uzanarak, kimi sırt üstü tekerleklerin altına sokularak sessiz, fakat telâşlı onu tedaviye çalışıyorlardı.

Bu sırada zavallı Major Will uyuyakalmıştı. Madam Jimson can sıkıntısını en son dereceye vardırmış bir kimse tavrıyle arabadan dışarıya atladı. İnce bir kürklü mantoya sarılmış bu iri kadında kafesinden boşanmış bir dişi pars hali vardı. Captain Jackson Read'in otomobili ile Major Will'in otomobili arasındaki yüz elli adımlık uzaklık arasında bir aşağı bir yukarı dolaşmağa başladı. Jackson Read'in bulunduğu otomobilin yanından her dönüşünde irkilerek göğsünü öne doğru çıkarıyor, açık başının kabarmış kızıl saçlarını bir meşalenin alevi gibi sallıyor ve koyu yeşil gözlerinin ucuyle arabanın içine doğru bir şimşekten daha hızlı bir bakış atıyordu.

Captain Gerald Jackson Read ise bindiği büyük sahra Benz'inin tozlanmış mikaları arasında bu gezinen kadını hayal meyal seçmekte idi. Leylâ başını arkaya dayamış, gözlerini kapamış, uykuda görünüyordu. Captain Jackson Read onu uyandırmamak için kımıldamaktan bile çekiniyordu.

Leylâ bu vaziyette bir çocuk gibi masumdu. Otomobilin içine girerken boz bir renk bağlayan sabah

* B.B.'da «bu el o civanlardan birinin elidir ve bu tahayyül, ona, rüyalardaki huzûzumuz nev'inden bir müstear haz veriyordu.»

aydınlığı bu yüze bir eski fildişi'nin asil donukluğunu vermişti ve kızın kara kirpikleri bu gölgeli satıh üzerinde uzun uzun görünüyorlardı.

Captain Jackson Read yanı başında uyuyan bu güzel yüzün kendisine ilişiği hakkında derin bir düşünceye daldı. O bunun nesiydi? Bu, onun nesidir? Hangi hadiseler, hangi tesadüfler Büyük Britanya ordusunun bu parlak ve tanınmış zabitiyle nerden gelip nereye gittiği bilinmeyen bu esmer Türk kızını, bu kadar acayip bir saatte, bu kadar acayip bir yerde böyle birbirinin kucağına atmıştı? Aşkın ne esrarlı kanunları vardı?

Aşk?...

Lâkin, gerçekten Gerald Jackson Read Leylâ'ya, Leylâ'yı Gerald Jackson Read'e doğru iten cazibenin adına bütün manasıyle bir «aşk» denebilir miydi? Captain Jackson Read bundan emin olsa her şeyi tabiî, alına yazılmış ve kaçınılmaz bulacaktı. Fakat bundan emin değildi ve onun içindir ki, herkesin ağzında dolaşmağa başlayan ve dün gece artık örtbas edilmez bir skandal halini alan bu münasebete bazı sınırlar tayin etmek lüzumunu duyuyordu.

Captain Gerald Jackson Read'in İstanbul'da bir Türk kızına kapıldığı ve onun için birçok rezaletlerin kahramanı olmağa katlandığı haberleri Londra'da yayılacak olursa vaziyetinin pek çok güçleşeceğine şüphe yoktur. Özellikle bütün Jacksonlar için bu, müthiş bir darbe olacaktır.

Jackson ailesi ki İngiliz geleneklerinin en bağlı, en mutaassıp kor mensuplarından biridir. Atalarının meziyet ve faziletleri kraliçe Elizabeth devrinin menkıbeleri arasına karışmış bu ailenin içinden hiçbir

ferdin yabancı ırktan ve yabancı mezhepten herhangi bir kimseyle cinsî münasebete giriştiği şimdiye kadar hiç işitilmemişti. Bunlara göre -bir Türkle şöyle dursun!- bir İrlanda katoliğiyle, hattâ bir İskoçyalı ile veyahut eski bir katıksız konformist mezhebinin dışındakilerden herhangi biriyle münasebet kurmak mutlaka affedilmez bir günah sayılırdı.

Böyle bir aile için artık Türk sevgisinin ifade edebileceği mana nedir, tayin olunamaz! Jackson Read, ateşli bir Mukaddes Kitap okuyucusu olan annesinin hayalinde Türkiye'nin ifade edebileceği manayı düşünüyor: Annesinin gözünde Türkiye'nin bir Sodom ve Gomore'den, bir Babil'den, bir Ninova'dan farkı olmasa gerekti. Zira, Mukaddes Kitap'ta isyanları ve günahları dolayısıyle Allahın gazabına uğramış lânetli ülkelerin her bahsi geçtikçe ihtiyar kadın başını ukalâca sallar: «Mutlaka şimdiki Türkiye de böyle bir şey olacak!» derdi.

Captain Jackson Read birdenbire sabahın durgun aydınlığı içinde annesinin bu garip telâkkisini ilk defa olarak şaşılacak bir açıklık ile hatırladı. Hattâ, kendisinin buraya hareket edeceği gün ihtiyar kadın iki elini oğlunun omzuna dayayarak mahzun mahzun yüzüne bakmış ve: «Git! Allah yardımcın olsun! Fakat temiz olarak dönmeğe çalış!» dememiş miydi? Bu, o demekti ki, Türk kızlarına dokunmayacaksın! Bir Türk sofrasına oturmayacaksın! Gözlerini herhangi bir Türk'ün yüzüne sevgiyle çevirmeyeceksin!

Halbuki, işte, bir sabah vakti iliklerine kadar çürümüş bir sefih olan Major Will'le anadan doğma bir

Lûti'nin arasında koyu somaki renkli bir Türk kızıyla başbaşa, diz dizedir:

Acaba bu genç kız kendisini baştan çıkarmak için insan şekline girmiş bir şeytan mıydı? Belki şimdi uyurken büyüsü kaybolacak ve yüzündeki şu yalancı örtüsü düşecekti.

Hayır...

Tersine bu yüz gittikçe masumlaşıyor. Gittikçe ya bir çocuk veya bir melek ifadesi alıyordu.

Jackson Read elini ihtiyatsızca bu uyuyan başın abanoz saçlarına doğru uzattı. Fakat uzatmasıyle çekmesi bir oldu. Ne siyahtı, bu saçlar!... Bütün günah ve sefahat gecesinin karanlığı sanki hep bu saçlarda, bu dolaşık, bu karışık saçlarda toplanmıştı ve bunların ötesinden annesinin mahzun yüzü ona bakıyordu.

Captain Jackson Read'in vücudunu acayip bir ürperme aldı. Bu, sabahın serinliğinden mi? Yoksa içindeki korkulardan mı, bilemiyordu. Fakat her ikisinden de kurtulmak için Leylâ'nın başını yavaşça otomobilin arkalığına bırakıp yola atladı ve tıpkı Madam Jimson gibi bir aşağı beş yukarı dolaşmağa başladı.

— Hava serin. Üşüdüm.

— Ben de onun için dolaşıp duruyorum ya!

Kendiliklerinden yanyana gelip yürüyorlar. Buğulanmış bir çiçekçi camekânını andıran ilk sabah aydınlığı içinde bütün ıslak kır çiçeklerinin terlemelerinden meydana gelen ıslak, tatlı bir koku var. Jackson Read'le Madam Jimson'un gezdikleri yol bir taraftan hafif inişlerle ta Boğaziçi sularına doğru inen bir bayırın, öbür taraftansa nerede son bulduğu bili-

nemeyen bir sürü yeşil tepeciklerin ortasında çıplak ve beyaz yukarıya doğru uzanıyor.

Ruhu mistik bir hava ile titreyen delikanlının bu saatte, bu ıssız yol üstünde ne kadar yalnız kalmağa ihtiyacı vardı! Lâkin işte, günahlarının bir ikinci şahidi, —ne diyoruz!— belki en mühim sebeplerinden biri olan şu yarı fahişeyle bir çeşit samimî yoldaşlık halindeler. Gerçi kadına hiç dönüp bakmıyordu; fakat onun, şu uzaktan uzağa ayaklarının altında serilip serpilmiş duran Boğaziçi panoraması gibi taşkın, sapkın ve sefih bir güzellikle güzel olduğunu hissediyordu.

Evet, Madam Jimson bu bahar vaktinin Boğaziçi kıyıları gibi mavi, yeşil, beyaz, kızıl, sarı ve erguvanî renklerin bütün parıltılı çekiciliğiyle donanmıştı ve Boğaziçi gibi tatlı başdöndürücü bir koku ile kokuyordu ve yine tıpkı Boğaziçi gibi yatağından henüz çıkmış bir kadın kadar perişandı. Delikanlıya —yine hiç bakmadan bilinen bir perişanlık ise— şu anda genç kadının en dayanılmaz büyülerinden birini meydana getiriyordu. Zira, bu hal ona tadı ancak uzun ihtiras gecelerinin ertesinde tadılabilen şehvetle karışık bir teklifsizlik veriyordu.

Buna rağmen Captain Jackson Read yine hissiz ve donuk kaldı. Bir müddet yanyana konuşmadan yürüdüler. Sonra birden Madam Jimson koluyle delikanlıyı dürterek:

— Leylâ uyuyor mu? -dedi.

Jackson Read cevap vermedi. Kadın ilâve etti:

— Bu kadar hadiseyle dolu, bu kadar heyecanlı bir gecenin sonunda mutlaka çok yorulmuş olacak.

O vakit Captain Jackson Read başını çevirip sordu:

— Ne hadisesi, ne heyecanı?

Madam Jimson kadınlığının bütün oynaklığıyla güldü.

— Niçin gülüyorsunuz?

— Çok gülünçsünüz de onun için.

Captain Jackson Read pembe dudaklarını bir ekşi meyveyi emer gibi ısırdı. Genç kadın gülmelerinde devam ederek:

— Zavallı dostum; bir parça etrafınıza baksanız, kendi halinize kendiniz de gülerdiniz! -dedi.

Captain Jackson Read eski sevgilisini tokatlamak veyahut şu kızıl ve dalgalı saçlarından yakalayıp sarsmak sarsmak istiyordu. Bunu yapamadığı için dargın, mahzun bir tavır takındı:

— Oo, Jammy, rica ederim, rica ederim! -dedi.

Bunun üzerine Madam Jimson çocuğunu avutmağa çalışan şefkatli bir ana şivesiyle konuşmağa başladı:

— Bana neden kızıyorsunuz? Gerald, aziz Gerald! -dedi-. Size eski bir dost sıfatıyle nasihatte bulunmama müsaade etmeyecek misiniz? Bırakınız söyleyeyim, bırakınız! Herkes sizinle alay ediyor. Herkes sizi bu küçük Türk kızına delice kapılmış sanıyor. Etrafınız türlü türlü dedikoducularla çevrilidir. Bu münasebetin sizin kariyerinize kadar kötü tesir edeceğini söyleyenler de var. Geçen gün bir yerde bahsiniz geçerken General (xxx)'in eşi bile kendini tutamadı da sizin için «O kaybolmuş bir adamdır!» dedi. Kaybolmuş bir adam! Siz! Ah, Gerald, bunları işittikçe yüreğim parçalanıyor.

— Siz de bu fikre katılıyor musunuz?

— Hayır Gerald! Bin kere hayır! Kendi üzerinizde ne büyük bir hâkimiyetiniz olduğunu bilirim. Sonra aşktan, sevmekten çok sevilmeğe meyilli olduğunuz bence bilinmeyen bir şey değildir. Lâkin, sizi benden çok kim sevebilir, Gerald!

Captain Jackson Read bu sefer pembe dudaklarını bir tatlı meyveyi sömürür gibi ısırdı.

— Bende bulamadığınız şeyi bir Türk kızında mı bulacaksınız? Sanır mısınız ki bir Türk kadınında bendeki kadar sevmek kabiliyeti olsun! Zavallı Gerald! Görünüşte bizden hiç farkı olmayan bu kadınların gerçekte nasıl bir esir ruhu taşıdığını bilir misiniz? Bunlar birtakım cansız bebeklerdir ki yalnız hoş görünmesini bilirler. Arasıra tat değiştirmek için okşanıp öpülmeye lâyıktırlar. Fakat ciddî, derin münasebetler bahis konusu olunca hatıra en son gelecek olan «Desenchantee»lerdir.* Ve bundan başka bir İngiliz zabiti için Türk çevrelerinde kendinden bu kadar geçmenin doğuracağı mahzurları da bir düşününüz!

Captain G. Jackson Read bir Britanyalı gülümsemesiyle güldü:

— Bunu hatırlatmanıza teşekkür ederim kumandan! -dedi

Delikanlının bu alayı kadının biraz önceki zalimliğini tazelemişti. O da acı acı gülümseyerek dedi ki:

— Hem bu kızın ahlâkından emin misiniz? Sizi hiç sevmediği halde kendini sizinle bu kadar göstermesindeki sebep nedir?

— Beni hiç sevmediğini nereden biliyorsunuz?

* Hoşnutsuzluk.

— Bir kadının hallerini yakından inceleyen başka bir kadın için bunu anlamamak kabil mi? Sonra Leylâ'nın enikonu bir âşıkı var. Haftada birkaç defa yatağına girdiği bir adam... Bu onun gelecekteki kocasıdır. Sizin aradaki rolünüz ne oluyor? Genç kızın göğsünde bir süs müsünüz? Yoksa her ikisi arasında bilmeyerek bir kızıştırıcı rolü mü oynuyorsunuz?

Ve bu sözünün tesirini görmek için durup genç adamın yüzüne baktı. Öbürü öfkesinden dudaklarına kadar bembeyaz kesilmişti. Kızıl saçlı kadın ağzını büzerek ilâve etti:

— İşte cevap veremiyorsunuz! Lâkin ben size sizin vaziyetinizi iki cümle ile açıklayacağım. Bugün İstanbul'da kadınlar arasında en çok süksesi olan genç İngiliz zabiti sizsiniz! Bu yenilmiş ve işgale uğramış şehirde önce bir İngiliz zabiti olmak, sonra da sizin güzelliğinize sahip bulunmak o kadar dayanılmaz iki cazibedir ki bunun tesirinden kaçınmak oldukça güçtür. Hele Leylâ gibi snob, gösterişçi bir kız için sizin dostluğunuz hayallerin üstünde bir monden itibar kaynağıdır. Onun sizde aradığı ve bulduğu şey işte bundan ibarettir.

Captain Jackson Read, bu sefer, Madam Jimson'a hiç bir cevap vermeksizin arkasını çevirdi ve otomobiline doğru yürüdü. Kadın, yolun üstünde yapayalnız kalmıştı. Güneşin ilk ışıkları tepeleri yaldızlıyor ve ta aşağıda Boğaziçi'nin sularına, kaldırımları yüzbinlerce ayna parçalarından yapılmış bir efsane yolu manzarası veriyordu.

Captain G. Jackson Read otomobiline binerken meydana gelen sarsıntıdan Leylâ gözlerini açtı. Yarı uykuda yarı uyanık:

— Neden hâlâ burada bekliyoruz? -diye söylendi.

Delikanlı sesini çıkarmadı. Çünki, Leylâ bir küçük çocuk gibi bu sualin cevabını beklemeden tekrar uyuyakalmıştı...

Tam bu sırada arkadaki arabada Captain Marlow da bir âlâ uykuya dalmıştı. Azize Hanım'ın bütün okşamaları hep boşuna gitmişti.

Hesapsız çekiç vuruşları altında nihayet hareket gelen Major Will'in otomobilinde ise şimdi şişman adamın horultularından başka bir şey işitilmiyordu.

Öyle ki, her çift birbirinden ayrılırken âdeta bir rüyada gibiydi. Ne Marlow Azize Hanım'ın ayrılış törenine katılabildi, ne Leylâ Jackson Read'in elini sıktı, ne de Major Will gözlerini açıp da Madam Jimson'u otomobilinden inerken gördü.

XI

«Ve cümle mekruhatında ve fuhşiyatında sabayetinin günlerini büsbütün uryan olarak kanına batmış olduğu vakti hatırına getirmedin.»

(«Ahdi Atik» Hezakiyal 17)

Lâkin, her şeye rağmen Azize Hanım kendisini Captain Marlow'la bir sevişmenin başında sanıyordu. Captain G. Jackson Read'e bağladığı ümitler tamamıyle kaybolduğu günden beri içinde bulunduğu alaca toplulukta hangi cinsten, hangi renkten olursa olsun bir âşıkın ortaya çıkmasını dört gözle bekleyen bu kadın, nihayet, Marlow'un şahsında bu beklenen erkek yüzünün çizilmeğe başladığını görür gibi olmuştu. Onun içindir ki, bu fırsatı kaybetmek istemedi ve demiri tavında iken dövmeğe kalkıştı.

Zavallı kadın ortada ne demirden, ne ateşten eser bulunmadığını hiç bilmiyordu ve Captain Marlow'un —belki de kendisini daha ziyade tahrik için— takındığı çekingen tavrın günün birinde silineceğinden emin bulunuyordu.

Leylâ ona dememiş miydi ki İngilizler başlangıçta soğuk ve vurdumduymaz görünürler. Fakat bir defa alev aldılar mı artık bir daha önlerine geçmenin imkânı kalmaz. Aşk ve ihtirasın en son derecelerine varırlar. Sadakat ve bağlılıklarına da diyecek yoktur. İşte, Captain Jackson Read buna en canlı bir örnekti. İstanbul'a geldiği günden beri topukları nice kadın kalbinin kanıyle bulanmış bu merhametsiz Apollon nihayet bir esmer kızın elinde uslu bir Danimarka köpeği haline girmişti.

Bütün Major Will gecesinin ardından gelen günler hep bu Leylâ - Jackson Read münasebetine dair dedikodularla doldu. Özellikle o geceden beri nereye gittiği, ne olduğu bilinmeyen Necdet'in esrarlı vaziyeti bütün bu dedikodulara melodramlarla karışık bir meraklı tefrika romanı tadı veriyordu. Kimine göre Necdet, Major Will'in bahçesinde o gece yarısı Jackson Read'den yediği darbelerin tesiriyle yatağa düşmüş, gizlice tedavi edilmektedir. Kimine göre Captain'in şahsında İngiliz işgal kuvvetlerini tahkir etmiş olmak suçuyle ya Krocker Oteli'nin mahzenlerinde, ya Arapyan Hanı'nın işkence odalarında inim inim inletilmektedir. Bazıları ise, Necdet'in çoktan Malta'ya sürülmüş veyahut Seylan'a gönderilmiş olduğunu iddia etmekteydi.

Bu zanları, bu şüpheleri alttan alta körüklediğine şüphe olmayan Madam Jimson arada bir ağzından yüzbin türlü mana verilmesi mümkün sözler kaçırıyordu. Bunlardan olmak üzere, bir gün Leylâ ile Jackson Read'in bulunmadıkları bir çay ziyafetinde sözde herkesçe bilinen bir hadiseden bahseder gibi havaya şöyle bir laf attı:

— Leylâ, nihayet, düello meselesini bir tarafa attırmış. Harp Divanı işini de... Aferin kıza!...

Orada bulunanlar arasında hiç kimse bu sözü derinleştirmeğe cesaret edemiyordu. Yalnız Azize Hanım kendisine mahsus saflığıyle sordu:

— Kuzum, bu düello meselesi, bu Harp Divanı işi de nedir?

— A, haberiniz yok mu? Leylâ'nın nişanlısı Necdet Bey Captain Jackson Read'i düelloya davet etmiş; bunun üzerine Captain da bunu kendi haysiyetine bir tecavüz sayarak Necdet Bey'i İngiliz Harp Divanı'na vermek istemiştir...

— E sonra! Sonra?..

— Sonrası ne olacak? Buraya gelmezden biraz önce dostlarımdan biri bana telefonla bildirdi: Leylâ araya girmiş, birini düellodan, öbürünü de Harp Divanı fikrinden vazgeçirmiş. Tabiatıyle Necdet Bey Captain'e tarziye vermek şartıyle...

— Tarziye mi, pöh! Ne bayağı çocukmuş!

Bunu söyleyen küçük Nermin'di.

— Ya siz olsanız ne yapardınız, hanım kızım?

— Ben mi? Hah, hah! Her ikisini de öldürürdüm.

Major Will göbeğini hoplatarak gülmeğe başladı.

Azize Hanım tekrar söze karıştı:

— Eh, peki şimdi Necdet Bey nerede?

Madam Jimson bu suale esrarlı bir gülümseyişle cevap verdi. Bu gülümseme şunu ifade ediyordu: «Yok, o kadarını öğrenmeğe çalışmayınız. Çünki, bu mühim bir sırdır. Kesin olarak açıklanamaz.»

Halbuki o saatte Necdet hiç çıkmadığı evinde Leylâ'yı beklemekten başka bir şey yapmıyordu.

Nasıl, yine Leylâ mı?.. Evet, yine Leylâ! Her şeye rağmen Leylâ! Aşk vardır ki tutkununu insanüstünlüğüne* kadar yükseltir! Aşk vardır ki esirini şuursuzluğun ve hayvanlığın son basamaklarına kadar indirir. Necdet'i hükmüne alan aşk da işte, böyle bir aşktı.

Zavallı genç her çabalayışında bir parça daha batıyordu ve bu batışta tuhaf bir baş dönmesi, tatlı bir felâket hissi vardı.

Necdet, sonu olmayan bir uçuruma doğru durmadan yuvarlanmak istiyordu Onun için hayatın bütün kanunu, bütün manası bu başaşağı düşüşteydi. Leylâ'nın âşıkı bu hususta kendisini kâinatın ezelî iradesiyle uygun sayıyordu Bazen içinden bir ses ona bu manevî çürümenin tehlikelerinden haber verdikçe bu sesi susturmak için içinde bulunduğu çare yine hislerinin uğultusuna kendini bırakmaktan ibaret kalıyordu.

Çoğunluk, fuhşa düşmüş kadınlarda görülen bu hastalıklı hal, bu düştükçe düşmek isteyiş, bu içte durmadan bir şeyin kayışı ve bu kayışın verdiği uyuşturucu zevk zaten pasif karakterli olan Necdet'te bir ikinci tabiat hükmüne girdi.

Bundan başka türlü bir yaşayış tarzı olabilir mi? Bu gidişin tersine dönmek mümkün müdür? Asla tayin edemiyordu. Herhangi bir kuvvetin bir uçuruma doğru yuvarladığı bir taş parçasından ne farkı vardı? Durmak kendi elinde miydi? Onun için durmak bir yere çarpıp parçalanmaktan başka neyi ifade ederdi? Bu çılgın hızın önüne hangi ahlâk prensibini bir engel olarak çıkarmak kudretine sahipti?

* B.B.'da «ki müptelasını fevkalbeşerliğe»

Zaten bütün bunları düşünmeğe Necdet'in hiç vakti olmuyordu. Onun hesabına, onun yerine hep Leylâ düşünüyor, Leylâ söylüyor, Leylâ hükmünü veriyordu. O ne derse hep o oluyordu. Bazen bir gülümseyişi, bir bakışı en içinden çıkılmaz meseleleri bir anda çözüveriyordu. Bunun içindir ki, Necdet, Leylâ yüzünden başı sıkıya gelince gene ona doğru koşuyordu. Derdi verenden deva arıyordu.

Bu sefer de öyle oldu. Major Will gecesi, artık derdine ölümden başka çare bulamayan genç adam Leylâ'nın tedbiri sayesinde yeni bir hayat ile yaşamağa başlamıştı. Sanki bu müthiş imtihan onun aşkına taze bir kuvvet vermek; sanki bu buhran sevilen kadının güzelliğine bir güzellik daha katmak içindi. Gerçekten, şu dakikada Necdet her zamandan ziyade sevdalı; Leylâ her zamandan ziyade büyüleyiciydi. Siyah akik gözlerinin parıltıları dilin ifade edemeyeceği bütün gönül titreyişlerini heyecan verici bir belâgatle söylüyordu. En hafif gülümseyişi en uzun, en yırtıcı öpüşler kadar keskin ve ateşli olmuştu. Ellerinin her hareketi çıplak deri üstünde bir gıdıklayıcı okşayış gibiydi ve Necdet parmaklarını genç kızın sık, gür saçlarına her sokuşunda sanki insanı kendinden geçirici tropik kokularıyle dolu bir engin ormana dalmış gibi oluyordu, o kadar kendinden geçiyordu.

Jackson Read hadisesinin ertesi akşamı, onu bu odada gördüğü an bu kara ve karışık saçları, ne çılgın bir hınçla kavradığını şimdi en tatlı şehvet dakikalarından biri gibi hatırlıyor. Zaten genç adamın sinirlerinde bu hınç ile bu şehvet ne vakit birbirinden başka iki his olmuştur? Bu düşkünlüğü bir acayip kinden ayırmanın imkânı var mıdır? Öyle bir kin ki diş-

lerini geçirdiği eti son parçasına kadar çiğneyip yemeden sükûn bulamaz!

İşte, Necdet Leylâ'yı beklediği şu dakikada her vakitten daha yırtıcı bir iştah ile kıvranıp durmaktadır. Captain Jackson Read'le kendi arasında geçen hadisenin bütün ayıbını, bütün aşağılığını unutmuştur. Major Will'in yalısında herkesin gözü önünde nasıl rezil olduğunu; ta Bebek'ten Taksim'e kadar nasıl dayak yemiş, belkemiği bükülmüş, başı önüne düşmüş bir sokak köpeği gibi saatlerce duvar diplerinde yürüdüğünü; nihayet o müthiş kararı verdiği sabahın ölüm azaplarını, ölüm terlerini ve Leylâ'nın akşama doğru yaptığı trajik ziyareti, hepsini hepsini unutmuştu. Bütün rezaletlere, bütün ıstıraplara, bütün alçalmalara kanıksamıştı.

Bununla beraber, o ne uğursuz bir akşam üstü idi! Captain Jackson Read'i düelloya davet eden mektubunu yazıp masanın üstüne bıraktıktan sonra daldığı karanlık düşünceler arasında birdenbire o inatçı, o bir acı çığlıktan daha endişe verici zil sesi... Ne var, ne oluyor, kimdir bu demeğe kalmadan bir kasırganın bir ağaçtan koparıp attığı bir dal gibi Leylâ'nın odaya düşüşü!..

— Ne işin var burada? Neye geldin, neye geldin?.. Kaltak, orospu!..

Necdet kısık bir sesle bu sözleri haykırarak kızın üzerine yürüyor, bir cellât gibi bileklerinden yakalıyor, sarsıyor, sarsıyor...

Sonra omuzlarından tutup yere atıyor. Leylâ'da ne bir ses, ne bir hareket! Hattâ vücudunun orasına burasına inen darbelere karşı bile hafif bir tepki gös-

termiyor. Sanki giydirilmiş kuşatılmış lastikten kocaman bir bebek...

— Haydi git; haydi... Defol, şimdi, şimdi... Yoksa gebertirim diyorum, gebertirim diyorum.

Ve Leylâ halının üstünde çoktan son nefesini vermiş gibidir.

— Çıkmak istemiyor musun? Öyleyse ben çıkarım. Sen burada zıbar, ağla, bağır, ne halt edersen et!..

Ve kızın üstünden atlayıp çıkmağa hazırlanırken kız bütün vücuduyle bacaklarına dolanıyor. İşte o vakit delikanlı eğilip Leylâ'yı saçlarından kavrıyor; bunun üzerine iki vücut arasında bir acayip boğuşma başlıyor. Necdet, dişlerini Leylâ'nın etine geçiriyor. Leylâ tırnaklarını Necdet'in boynuna, yanaklarına, kulaklarına saplıyor ve her iki taraftan yumruklar, tokatlar, tekmeler...

Bu güreşmeden ikisi de nasıl sağ salim kurtuldu? Burası ayrıca şaşılacak bir nokta idi. Lâkin Necdet'in bildiği bir şey varsa o da bu dövüşmenin aralarında bir çeşit ateşli barışmaya başlangıç oluşudur. Gerçekten bundan sonra, sanki derilerinden sızan kan damlalarında vücutlarının bütün zehrini dökmüş iki mahluk gibi rahatladılar ve yatıştılar. O geceye dair ne bir sual, ne bir cevap... Hattâ Leylâ o akşam masanın üzerinde Captain Jackson Read'e yazılmış zarfı gördüğü halde hiç sesini çıkarmadı, «Bu nedir?» diye sormadı; yalnız ertesi gün ilk işi Captain'i gidip bulmak oldu.

Vücudunun her tarafı çürük içindeydi. Yüzünde birtakım diş ve tırnak izleri vardı. Tabiî halinde bile bir parça dolgun ve kıvrık duran dudakları büsbütün şişmişti. Leylâ hep bunları görünmeyecek bir hale ge-

tirinceye kadar epeyce zahmet çekti. Hiç âdeti değilken kuvvetli bir makyaj yapmak zorunda kaldı ve bu boyalı yüzü üstü dallı bir kurşunî peçe ile örttü. Böylece Captain Jackson Read'in «xxx» otelindeki odasına girdi.

Bu İngiliz zabitinin yanına genç kızın ilk girişiydi. Onun içindir ki fazla bir halecana kapılmış bulunuyordu. Delikanlının, kendini sırtında oldukça lâubali bir ev kıyafetiyle kabul edişi Leylâ'nın büsbütün garibine gitti.

— İki gün içinde ne kadar değişmişsiniz, darling! Oo, yüzünüz ne kadar beyaz? Ve ne kadar yorgun görünüyorsunuz! Ne var, çabuk söyleyin!

— Captain, Necdet'ten bir mektup aldınız mı?

İngiliz zabitinin yüzü dumanlandı. Gözlerinden vahşî bir şimşek çaktı. Sert ve kesin bir sesle:

— Evet... Küstahça bir mektup... -dedi.

Leylâ gözlerini yere eğdi.

— Düşününüz, beni düelloya davet ediyor. Beni, beni... Captain Jackson Read'i... Bu hatıra gelir şey mi? Demek ki beni kendisiyle eşit sayıyor. Hah, hah: bu ne cüret, bu ne cüret!

Leylâ İngiliz zabitinin bu «mütecaviz» ve hakaretli sözleri karşısında birden irkildi.

— Affedersiniz, Captain; benim bir yakınımdan bahsettiğinizi unutmayınız! -dedi.

Jackson Read kaba ve acı bir alay sırıtmasıyle:

— Bu efendi hazretlerinden ne tarzda bahsetmemi istiyorsunuz? Onu bana karşı müdafaaya mı geldiniz?

— Necdet'in buna ihtiyacı olmadığını sanıyorum. Buraya gelmekten maksadım sizi ve onu herhangi bir

skandala meydan vermekten menetmektir, işte o kadar...

— Hayır, hiçbir skandal olmayacak... Zaten benim mevkiim, şerefim ve şahsiyetim bu efendi ile bir basamağa inip çekişmeye müsait değildir. Ben onu ancak cezalandırabilirim. Bunun içindir ki onu yalnız kulağından tutup İngiliz polisine vermekle yetineceğim.

Leylâ tutmak gücünü kendinde bulamadığı bir isyan ile oturduğu yerden kalkıp, bir ayağını yere vurdu.

— Hayır, bunu yapmayacaksınız Captain! Yapamazsınız... -diye haykırdı.

— Yapamaz mıyım? Neden, bana izah eder misiniz?

— Yapamazsınız. Çünki, arada ben varım. Benim namusum, benim haysiyetim var. Bütün bunları ayak altına itmeyecek kadar nazik ve terbiyeli olduğunuzu ümit ederim.

Captain Jackson Read sakin ve donuk bir sesle söyledi:

— Oh, emin olunuz; her şey o kadar mutlak bir sessizlik içinde, o kadar gizli kapaklı geçecektir ki...

— Gizli kapaklı mı? Amma yaptınız! Daha şimdiden, daha bu kararınız gerçekleşmeden önce herkes bu işten, bir düello meselesinden bahsedip durmaktadır. Zaten ben bütün bu dedikodulardan bir mana çıkarmak içindir ki buraya geliyorum. Kapınızdan girerken ümit ediyordum ki, sizin ağzınızda hepsinin tekzibi ile karşılaşacağım. Fakat siz bütün bunları öyle bir...

«Kaba tavırla» diyecekti. Kendisini tuttu.

— Öyle bir sertlikle doğruladınız ki...

İngiliz zabiti hiç cevap vermedi. Ayaklarını ağır bir gevşeklikle masanın üzerine uzattı ve dik dik parmaklarının ucuna baktı.

Leylâ ikinci bir hamle ile sözüne devam etti:

— Bu işte eğer beni düşünmezseniz mutlaka kendinizi düşüneceksiniz. Biliyorum öfkeniz geçip de soğukkanlılığınız yerine geldiği vakitte kendi kendinize, «Ben ne yapıyorum?» diyeceksiniz. Çünki, böyle bir dava hiç değilse kendi aranızda gizli kalmayacaktır. Şefleriniz mutlaka bundan haberli olacaklardır.

Captain Jackson Read gözlerinin ucuyle kaygılı kaygılı Leylâ'ya baktı:

— Size bunu kim öğretti? Bu sizin fikriniz değil! -dedi.

— Bütün tanıdıklarınız böyle düşünüyor, Captain!

O vakit İngiliz zabiti bir derin düşünceye daldı ve neden sonra başını kaldırıp dedi ki:

— Lili, buna tek çare var. Necdet bana tarziye vermelidir!

Leylâ denize düşmüş bir kazazedenin bir tahta parçasına sarılışı gibi hemen bu teklifi kabul etti:

— Peki Captain, bunun için son gayretimi harcayacağım!

Bir uzun sessizlik daha... Genç kız gitmeğe hazırlandı. İngiliz zabiti bacaklarını masadan aşağıya indirdi:

— Ne, gidiyor musunuz? Bütün bu ciddî bahislerden sonra bir parça da başka şeyler konuşabilirdik.

Captain Jackson Read bu sözleri söylerken Leylâ'ya acayip bir bakışla bakıyordu. Onda deminki so-

ğuk, uzak ve kapalı adamdan eser kalmamıştı. Bir çeşit samimî yarenlik tavrını takınmıştı. Lâkin genç kız onun bu halini deminkinden daha fena buldu.

— Gideyim, gideyim Captain! -dedi.- Bir başka gün bize gelirsiniz de uzun uzadıya konuşuruz. Lâkin şimdi bir şey dinlemeğe, ne de bir şey söylemeğe gücüm var. Bu hadiseler beni kırdı geçirdi; bilseniz, kafam ne kadar yorgun.

Bunları söyleyerek yavaş yavaş odadan dışarıya çıkarken Captain Jackson Read kendi kendisine:

— Ne tuhaf! Hiç de o değil gibi. Tamamıyle değişmiş, tamamıyle... -diye söylendi.

Sonra, sanki hiçbir hadise geçmemiş gibi bürosunun üstündeki kâğıtları karıştırmağa başladı.

Lâkin Leylâ için bu kısa ve ateşli buhran manevî bir uyanıklık başlangıcı olmuştu. Genç kız, şimdi, kendi içini her zamandan daha büyük bir açıklıkla görebiliyordu. Sanki, kadınlığı aşk vadisinde bir aydınlık durağa ermişti. Necdet'le Jackson Read arasında bir kördüğüm haline giren kalbi küçücük sırlarının bütün boğumlarını göstererek bir gevşek pamuk gibi çözülüyordu. Kendi kendisine: «Demek ki bunu hiç sevmemişim; hiç sevmemişim. Hep öbürüne bağlı kalmışım; öbürünün olmuşum,» diyordu ve gerçek karşısında hayrete düşmekten kendini alamıyordu.

Gerçekten, hangi mucize Necdet'e bu gönül meselesinde Captain Jackson Read'i yenecek kudreti vermişti? Necdet'in silik ve sönük kişiliği nasıl olmuştu da Apollon kadar güzel çekici ve parıltılı bu İngiliz zabitinin nüfuzunu Leylâ gibi görünüşe düşkün bir genç kızın kalbinde kırabilmişti? Evet, Leylâ gibi her şeyi, her hareketi, her düşüncesi bir gösterişten, bir

süsten, bir monden heveşçilikten ibaret olan bu züppe kızın kalbinde?..

Necdet'in nişanlısı bunu kendi kendine açıklamaktan bile çekiniyordu. Zira, Necdet'i Captain Jackson Read'e tercih etmek ve sonra bu tercihe göre yaşamak Leylâ'ya bulunduğu çevre içinde bir bozgun gibi görünüyordu. Gerçekten, Necdet Bey isminde bir gencin nişanlısı veya sevgilisi olmakta ve herkese böyle görünmekte o çevrenin anlayışlarına göre ne bir başarı, ne de bir şeref vardı. Captain Jackson Read' den vazgeçip tamamıyle Necdet'e dönmek, mükellef ve muhteşem bir konaktan çıkıp üç odalı küçük bir eve göçmek gibi bir şeydi. Ve Leylâ'nın kibri böyle bir feragatte bulunmasına asla müsait değildi.

Bununla beraber genç kızın yüreğinde ses veren gerçeği nasıl susturmalı? Nasıl inkâr etmeli, nasıl bilmemezlikten gelmeli ki, Major Will bahçesinde geçen olaydan ve onu takip eden hadiselerden sonra, hususiyle Captain Jackson Read'in şu kaba ve bayağı davranışı karşısında kesin olarak kırılan hayalinin onarılmasına artık imkân kalmamıştır. Leylâ'nın içinde bir şey donmuştur; Leylâ, Captain Jackson Read'den soğumuştur.

Necdet'in sevgilisi kendi gönlünün bu yeni vaziyetinden haberli olmakla beraber tamamıyle hükmünü vermekte tereddüt gösteriyordu. Tıpkı hekimin bir fena hastalığa yakalanmış olduğumuzu bize üstü kapalı söylediği vakit anlamamazlıktan gelişimiz ve belki hekim yanılmıştır, belki bu onun söylediği hastalık değildir diye kendimizi avutmak isteyişimiz gibi bir çeşit acayip mantıkla oyalanıp duruyordu.

Gerçi Leylâ ile Captain Jackson Read arasındaki

münasebet herhangi bir ayrılığı güç ve acıklı kılacak kadar ehemmiyetli bir dereceye varmamıştı. Bu kendini beğenmiş, soğuk İngiliz zabitiyle bu züppe ve havaî Türk kızı şimdiye kadar bütün manasıyle bir monden flört kahramanlarından başka bir şey olmamıştır. Onun içindir ki, Leylâ etinin tabiî susuzluğunu gidip Necdet'in kucağında yatıştırmıştır ve bu suretle Necdet onun için bir çeşit kötü iptilâ yerini tutmuştur. Kibar âlemde saklanması lâzım gelen bir düşkünlük, bir ayıplanacak alışkanlık ki, doyurulması ancak Necdet'in yatak odası gibi herkesin gözlerinden uzak, gizli bir köşede mümkün olabilirdi.

Lâkin işte Leylâ şimdi Jackson Read'den bu yüzde kalmış münasebete bile tahammül edemeyecek derecede soğumuştu. Çoğunlukla sinemalarda olduğu gibi genç İngiliz'in gerçek yüzünü örten bir maske düşmüş ve bunun altından cinsi, ismi bilinmeyen bir acayip mahluk suratı çıkmıştı. Leylâ, Jackson Read'in bu yeni suratının ne ifade ettiğini, ne diye güldüğünü, neden baktığını artık hiç anlamıyor, ona nasıl sesleneceğini, onunla ne konuşulacağını bilemiyordu.

Otel odasındaki resmî ve ciddî konuşmadan sonra kaç defa rasgeldiyse bu hayretten kendini alamadı. Captain Jackson Read'i ömründe ilk defa gördüğü adammış gibi yadırgamaya başladı.

Captain Jackson Read Leylâ'da başgösteren bu yeni ruh halini hiç sezmiyordu bile... Onun içindir ki, eskisi gibi gene Sami Bey'lerin evine gidip gelmekte devam etti. Yeniköy dönüşü, sabaha karşı, otomobilde geçirdiği o hafif pişmanlık ve imtihan buhranından ruhunda hiçbir eser kalmamıştı. Hattâ, Sami Bey'lerin evine her gelişinde kendisini bir parça daha ye-

rine ısınmış hissediyordu. Çoğu akşamlar, çoğu öğle sonları gümüşî renkli, geniş ve sağlam otomobilinin Nişantaşı'ndaki apartmanın kapısında onu saatlerce beklediği görülüyordu. Leylâ için bu saatlerin belki bir kıymeti vardı, fakat her türlü zevk ve tattan yoksundu. Zira, Captain Jackson Read Sami Bey'in evine bu samimî ziyaretlerinde bir baba evine gelen bir aile çocuğundan hiç de farklı değildi. Leylâ ile annesinin ellerini sıktıktan sonra salonun en rahat ve en derin koltuklarından birine gömülüyor ve bacaklarını herhangi bir yakın mobilyanın üstüne uzatarak, ya cebinden çıkardığı bir gazeteyi veya Leylâ'dan ödünç aldığı bir kitabı okumağa koyuluyordu.

Leylâ ise, uzun, siyah, kıvırcık kirpiklerinin altından onun bu halini seyrederken her taraftan parıltısıyle âlemin gözlerini kamaştıran bu adamın hususî yaşayışında ne kadar sönük ne kadar tatsız ve can sıkıcı bir şey olduğuna şaşıyordu. Leylâ Captain'in bu yüzünü tanıdıktan sonra hâlâ onun yoluna rahat ve huzurlarını feda eden, hâlâ onun için birbirleriyle saç saça baş başa giren kadınlara şaşmaktan da kendini alamıyordu. Bir vakitler o da bu kadınlardan biri değil miydi? O da Captain Jackson Read uğruna her şeyi fedaya hazırlanmamış mıydı? Captain Jackson Read... Bu isim söylenince onun başında da bir tehlikeli dönüş olmuyor muydu? Fakat işte, uzaktan bitmez tükenmez bir ihtiras ve heyecan kaynağı halinde görünen ve her yerde güneş gibi parıl parıl parlayan bu adam yarısı koltukta, yarısı iskemlede dayalı duran şu ağır, şu cansız ve tembel heyuladan başka bir şey değildi. Onun içindir ki, Leylâ Jackson Read'den «Dorian Gray» unvanını kaldırmış ve ona kendi içinden

«Altın heykel!» lakabını vermişti. Genç kızın İngiliz delikanlısını böyle çağırışında bir mezhepten başka bir mezhebe geçenlerin eski inançlarına karşı koydukları kinden bir korku vardı. Bu kin uzun vakitler kutsallığına inandığımız eşyanın bayağı bir tahtadan, bir taştan veya bir kâğıttan ibaret olduğunu anladığımız zamanki hayal kırıklığımızın bir tepkisidir.

Eğer Leylâ bütün din değiştirenler gibi artık tanrılığına inanmadığı bu putu kırıp parçalamak istemiyorsa bunun tek sebebi Captain Jackson Read'in günden güne artan monden nüfuzu, monden büyüsü idi. Leylâ onun fizik tesirinden tamamıyle kurtulmuş bulunuyor, fakat muhiti üzerinde devam eden cazibesinden bir türlü sıyrılamıyordu.

Gerçi Jackson Read onun gözünde her türlü manevî kıymetten yoksun bir altın put idi, fakat bu put bir salonun en itibarlı, en değerli süsü olmaktan da bir an geri kalmıyordu. Sami Bey'in kızı, Captain Jackson Read'in iri ve sağlam otomobilini kapılarının önünde saatlerce bekler hissettikçe sahibinin huzuruyle daralan göğsüne bir tatlı genişlik geliyor ve kalbi gururdan çarpmağa başlıyordu.

Lâkin, bu ruh halini Necdet'e nasıl açıklamalı! Zavallı genç, Major Will gecesinden sonra kalbinin ve aklının bütün huzurunu kaybetti. Leylâ herhangi bir zan, şüphe veya hadise üzerinde kendisine açıklama yapmak için ağzını açmağa kalkışında bir deliden hıç farkı olmayan garip ve öfke dolu bir Necdet buluyordu ve onu kalp ve akıl vasıtalarından daha ço kdoğrudan doğruya sinirler üzerinde tesirli olabilecek birtakım nüfuzlarla yatıştırmak lâzım geliyordu.

Bu sahada ise Leylâ'nın uzun uzadıya düşünüp ta-

şınmasına, yeni yeni planlar ve oyunlar düzenlemesine hacet kalmıyor, yalnız kadınlığının çıplak cinsiyetiyle görünmesine yetiyordu.*

Leylâ monden nefsaniyetiyle kadınlık hisleri arasında bu muvazeneyi bulduktan sonra iyice rahat bir olgunluk devresine ermiş olacaktı; eğer içinde yaşadığı çevrenin havası durmadan bozulup zehirlenmek istidadını göstermeseydi... Lâkin işte, bu hava kâh bir boranın başlangıcında olduğu gibi sinirleri bunaltan bir baskı ile ağırlaşıyor, kâh soluk almayı imkânsız kılan ufunetlerle** doluyordu. O zaman Leylâ yeniden birtakım yorucu mücadelelere atılmak zorunda kalıyordu; ama kiminle, ne ile pek iyi bilmiyordu. Madam Jimson'la mı, küçük Nermin'le mi? Azize Hanım'la mı? Yoksa annesinden başlayarak kendi evinde, kendi hariminde onu durmadan didikleyen, hırpalayan bir sürü sinsi kuvvetlere karşı mı?

Hayır, belki de hiç biri değil; belki de hepsi birden! Fakat işte, bazen bütün bu belli ve belirli rakipleri sustuğu, bazen bütün muhalif kuvvetlerin her çeşit menfî ve zalim tesirden uzak kaldığı anlarda bile Leylâ gene bir didişme ve bir çekişme ihtiyacını duyuyordu. Farz edilebilir ki, bu tedirginlik onun yaşadığı çevrenin havasını yapan tezatlı ve görünmez unsurların sürtüşmelerinden doğan bir fena kıvılcımın mahsulüdür.

Gerçekten, işte Leylâ'nın en kuvvetli düşmanı Madam Jimson artık Jackson Read'den büsbütün ümidi-

* B.B.'da «yalnız cinsiyetinin garizî (doğal) ve çıplak safiyetinde görünmesi kifayet ediyordu.»

** Pis kokularla.

ni kesip İtilâf ordusunun başka saflarında teselli aramağa gitmiştir. Beyoğlu Levanten âleminin bu muhteşem meyvesi şimdi kâh İtalyanca şarkılar söyleyen, kâh Fransız zekâsının havaîlikleriyle beslenen sofraların süsü olmağa başlamıştı. İngiliz zabitlerinden artakalan, fakat nefisliğinden ve tazeliğinden hiçbir şey kaybetmeyen bu cennet yemişinin ikinci sınıf fatihler ordugâhına bu vakitsiz düşüşü İtalyanlarla Fransızlar arasında âdeta yeni bir ganimet bölüşmesi gibi heyecanlı bir hadise oldu. Artık burada Madam Jimson'un üzerine atılan atılana idi. Captain Jackson Read'in eski sevgilisi bu tatlı dalaşmanın içinde midir ki, Leylâ'yı rahatsız etmeğe veya Jackson Read'i tekrar kendine çekmeğe vakit bulacaktı?

Küçük Nermin'e gelince o, tamamıyle Miss Fanny Moore'un malı olmuştur. Masuvanın* örneği gibi iğrenç, utanmaz ve çekici olan bu Amerikalı kız Major Will gecesinden beri toy ve körpe avını bir ipekten ağ içinde hapsetmişti. Nermin ise başkalarının yaptığı aşkları, başkalarının sevdiği erkekleri hor görmek için bundan daha mükemmel bir fırsat bulamazdı. Bir kadın tarafından sevilmek ona gösteriş ve zarifliğin en yeni, en asrî şekillerinden biri gibi geliyordu. Miss Fanny Moore kendisine:

— Benim beyaz güvercinim, sensiz Amerika'ya nasıl döneceğim? Okyanusu geçmek için bana senin kanatların lâzım... Yoksa bu deniz benim mezarım olur -dedikçe Nermin:

* mâ-sivâ: Tanrıdan başka bütün varlıklar; dünya ile ilgili olan şeyler.

— Oh... Bırakır mıyım sanıyorsun, seni yalnız bırakır mıyım? -diye boynuna sarılıyordu.

Leylâ en çok bu kızın şerrinden korkarken işte o da böyle bir tuzağa düşmüş bulunuyordu. Kala kala bir Azize Hanım mı vardı? Leylâ bu kadını hiçbir vakit ciddîye almamıştır. Azize Hanım Captain Jackson Read'in hoşuna gittiği zamanlarda bile ehemmiyete değer görünmedi. Onda her emel bir edebî melankoliden ibaretti ve onun her hareketi, her işi bir dans kadar zararsız, havaî ve geçiciydi. Azize Hanım'ın haline Leylâ'nın güldüğü çok oluyordu; fakat kızdığını hiç hatırlamıyordu. İşte, zavallı kadın şimdi de Captain Marlow'a tutkundu: daha doğrusu ve işin en gülünç tarafı, Captain Marlow'u da kendisine âşık sanıyordu. Marlow kendisinden kaçtıkça bunu âşıkdaşlığın türlü türlü cilvelerinden biri sayıyordu.

— Beni üzmek istiyor hain! Beni üzmek istiyor. Fakat ben sebat edeceğim, ne inatçı bir kadın olduğumu ona göstereceğim! -diyordu.

Gerçekten günün birinde Azize Hanım'ın bu inat ve sebat sahnelerinden birine Leylâ da rasgele şahit olmuştu: Vakit akşamdı; bir çay ziyafetinden sonra davetlilerin resmî kısmı gidip de nihayet eş dost arasında teklifsizce kalındığı bir saatte Captain Marlow her vakitki sıkıntılı tavrıyle bir geniş sedire boylu boyunca uzanmış yatıyordu. Azize Hanım, kalabalık içinde sahibini arayan bir ev kedisi tavırlarıyle döndü dolaştı; döndü dolaştı ve Marlow'un uzandığı sedirin kenarına ilişti:

— Aziz Marlow uyuyor muydunuz?

İngiliz zabiti dişlerinin arasından mırıldanıyor:

— Hemen hemen öyle bir şey...

Azize Hanım gözlerinin ucuyle Marlow'a sevdalı sevdalı bakışlar fırlatıyor; sesini yavaşlatıyor, yavaşlatıyor:

— Sizden bir şey rica edecektim Captain! Bilmem kabul edecek misiniz?

Captain Marlow birbirinin üzerine uzanmış duran ayaklarını «belki evet, belki hayır!» demek ister gibi iki yana sallıyor.

Azize Hanım bu acayip cevap karşısında zerre kadar ümitsiz değildir. İri siyah gözlerini süzüyor, Corallin rujuyle erguvanlaşmış dudaklarını büzüyor:

— Bu hafta içinde bir gün bana gelebilir misiniz?

Captain Marlow gene ayaklarını oynatıyor.

— Oh, öyle ziyafet filan değil. Yalnız sizi bekleyeceğim.

— .....

— Kendimce çok gizli saydığım bir iş için...

Captain Marlow yattığı yerden doğruluyor:

— Ciddî bir iş mi? Pöh, amma yaptınız ha!

— Belki de hiç ciddî değil. Durun canım; o kadar korkmayın! Ah, o gün evde sizi çok sürprizler bekleyecek.

Marlow gövdesini kuştüyü yastıkların içine daha esaslı bir tarzda yerleştirdi:

— Sürpriz mi, adam siz de, vazgeçin!

Leylâ bu konuşmanın sonunu işitemedi. Çünki, çünki Captain Jackson Read yanına sokulmuş, onu ertesi gün için mutlaka bir at gezintisine davet ediyordu.

XII

«Bu eciden Allah dahi onları kalplerinin şehvetleriyle cesetlerini aralarında rezil etmek için nâpâkliğe teslim eyledi.»

(«Pavlus Resulun Romalılara Risalesi»)

Azize Hanım'ın bahsettiği sürprizi ona yapan Captain Marlow oldu.

Önceki bölümde geçen konuşmanın üzerinden on gün ya geçmiş ya geçmemişti ki, Azize Hanım sokağa çıkmağa hazırlanırken Captain Marlow ile kendi kocasının iki eski ahbap gibi kol kola omuz omuza evden içeriye girdiklerini gördü. Az kalsın, kendini tutamayıp olduğu yere düşüverecekti. Bununla beraber yine ufak bir haykırışı tutamadı.

Azize Hanım'ın hayalinde bu iki adam birbirinden o kadar ayrı ve o kadar başka iki âlemden idi ki, onları birdenbire bir arada görmek zavallı kadını yalnız hayretten donduracak değil, merak ve tecessüsten çatlatacak esrarlı bir hadise niteliği taşıyordu.

Halbuki mesele aslında çok basit imiş. Kocası ayak üstünde iki kelime ile her şeyi anlattı:

Geçen gece açılış töreni yapılan bir kulüb'ün bakara masası başında Captain Marlow'la Azize Hanım'ın eşi Atıf Bey, hoş bir tesadüf eseri olarak, yanyana düşmüşler; Atıf Bey yanında oturan İngiliz zabitinin, *ismini karısından kim* bilir kaç defa işittiği Captain Marlow olduğunu öğrenir öğrenmez hemen kendini tanıtmış: «Beni mutlaka tanıyacaksınız; Azize Hanım'ın kocasıyım!» demiş. İşte, tanışma bu tarzda başlamış. Ertesi gece aynı kulüpte aynı masanın başında ikinci bir tesadüf daha, iki genç adam arasında o akşam Azize Hanım'ın hayret ve merak ile seyrettiği ahbaplığın kurulmasına yetmiş. Azize Hanım kocasına:

— Kaç gündür bana bundan niçin bahsetmemiştin? -diye sordu.

Öbürü kalenderce bir gülümseyişle cevap verdi:

— Ayol kaç gündür birbirimizin yüzünü gördüğümüz var mı ki?..

Bu otuz iki otuz üç yaşlarında olmasına rağmen ancak yirmi beş yirmi altı yaşlarında görünen yakışıklı bir adamdı. Yüzünün Keşmirî esmerliği gözlerinin çevresine gelince âdeta siyaha yakın bir koyuluk alıyor ve bu gölge bakışlarına sıtmalı bir rahavet veriyordu.

Burnu uzun ve kalındı; çok derin kırpılmış bıyıklarının keskin çizgisi altından aşağıya sarkan kalın etli, ıslak dudakları vardı.

İşte, Captain Marlow, o gece, o kulübün açılış töreni gecesi, yüzlerce davetli kalabalığı arasından, ayakta oyunu seyrederken bu çehrenin cazibesine kapılarak gidip Atıf Bey'in yanı başına sokulmuştu.

Bakara masasının etrafı o kadar kalabalıktı ki, Captain Marlow'un Atıf Bey'in yanında daracık bir yer bulabilmesi için yarım saat ayakta fırsat kollaması lâzım geldi. Nihayet iki numaralı mevki arasında bir sandalye sıkıştırmak suretiyle meramına erdi. Bu vaziyette vücudunun bir tarafı tamamıyle Atıf Bey'in vücuduna bitişik duruyordu. Sivil giyindiği için hiç kimse onun kim olduğunu bilmiyor ve kendine yer açmağa lüzum hissetmiyordu. Lâkin o bu sıkışık vaziyetinden memnundu. Zira, bu sayede bir dirseğiyle komşusunu dürtmek veya bacağını onun bacağına sürtmek imkânını buluyordu.

Nihayet, Atıf Bey'e ilk seslenen de o oldu:

— Sizin elinize «mize»* edebilir miyim? Karşıdan gördüm, müthiş bir şansınız var.

Atıf Bey'in müspet cevabı üzerine daha çok sokuldu:

— Ama, benim katılmam belki bu şansınızı bozar, istemem -dedi.

Azize Hanım'ın kocası tuhaf bir bakışla Captain Marlow'un gözlerinin içine bakarak güldü :

— Hayır, hayır! Benim öyle kuruntularım yoktur.

Ve İngiliz zabiti teşekkür yerine masanın altından Atıf Bey'in dizini sıktı. Azize Hanım'ın kocası kendi içinden «Ne tuhaf çocuk bu!» diyordu; İngiliz'in bu kadar lâubalisine de hiç rasgelmemişti. Kâfir, fena da değil. Lâkin bıyıklarını tıraş etse daha iyi olacak! Kim bilir kaç yaşındadır! Yirmi mi, yirmi bir mi. Her halde daha fazla olamaz. Bak, bak, hele teni de ne kadar taze! Boynu ne kadar beyaz ve narin!

* Katılmak.

Azize Hanım'ın kocası aklından bu şeyleri geçirirken gözlerinin ucuyle de durmadan Marlow'u süzüyordu. Zira, bu adam, Beyoğlu'nun yalnız en meşhur kumarbazlarından değil, aynı zamanda en tanınmış cinsî sapıklarından biriydi ve bu çeşit kimselere mahsus bir sezinti ile yanına gelip oturan delikanlının kendine sokuluşlarındaki manayı hissetmeğe başlamıştı. Bir iki fena pastan sonra yerinden kalktı. Sanki eski bir arkadaşına sesleniyormuş gibi:

— Haydi gidelim, büfede bir iki kadeh çakıştıralım! İster misiniz? -dedi.

Captain Marlow memnunlukla kabul etti.

— Oh, ne iyi fikir, ben de susamıştım.

Ve işte Azize Hanım'a bahsettikleri tanışma büfenin başında oldu. Gerçi Captain Marlow Atıf Bey'in Azize Hanım'ın kocası olduğunu öğrenince hassasiyetinin tazeliğini bir parça kaybeder gibi oldu ama, bu hali çok sürmedi; zira Atıf Bey, Marlow'a lâzım gelen işaretlerin hepsini vermişti ve o andan başlayarak İngiliz delikanlısı tatlı bir vait almış olanlar gibi gizli bir sevinç içindeydi. Tekrar kumar masasının başına oturdukları vakit artık yanlız diz dize, dirsek dirseğe gelmekle kalmadılar. masanın altından elleriyle sıcak, gizli bir konuşmaya giriştiler...

İşte, o gün bu gündür Captain Marlow'la Azize Hanım'ın kocası birbirinden ayrılmaz iki dost oldu. Genç İngiliz zabiti Türkiye'ye gelirken hayalinde tasarladığı Türk'ü nihayet bulduğuna inanıyordu. Yavaş yavaş elinden giden ilk gençlik heyecanlarını mutlaka bu adam diriltebilecekti. İstanbul'a geldiği günden beri şuradan buradan para karşılığında elde ettiği delikanlıların ona verdiği zevkte tamamıyle eğre-

ti, tuzsuz bibersiz bir yavan tat vardı. Halbuki, o Türkiye'ye büsbütün başka hulyalar ve ümitlerle gelmişti. O, yarı vahşî, yağız yüzlü Türk erkeklerinin elinde bir kız gibi hırpalanıp didiklenmek istiyordu.

Lâkin, acaba Atıf Bey gerçekten onun bu arzusunu yerine getirecek olan adam mıydı? Her şey bu gece belli olacaktı? Zira Atıf Bey'in gözleri bu akşam bir acayip ateşle parlıyordu —ve asıl işin en çok dikkate değer tarafı— kaç saattir onu nereye götüreceğini bilemiyordu. Pek belliydi ki Captain Marlow'la yalnız, yapayalnız kalmağa can atıyor ve gittiği yerlerin hiç birini yeter derecede içli dışlı gizli bulmuyordu. Kulüpte bir tenha odaya çekilip onunla başbaşa içmekte dilediği zevki bulamadı. Her halinden fazla bir şey yapmak istediği fakat bunun nasıl yapılacağını bir türlü kestiremediği anlaşılıyordu. İşte bu hissî kargaşalıktır ki, onları nihayet bu eve kadar sürükledi. Atıf Bey bu saatte karısının mutlaka bir yere çıkmış olacağından emindi. Yolda, gelirlerken Marlow'a:

— Şimdi evde hanım yoktur. Gideriz, soyunur dökünürüz. Rakı tepsisini de hazırlatırım. Biz bize âlâ bir keyif ederiz -diyordu.

Fakat kapının eşiğinde Azize Hanım'a rasgeliş bu cılız tasarıyı da suya düşürdü. Atıf Bey içinden: «Vay canına bu kadar aksilik de olur mu?» diye söylendi ve mahzun mahzun Marlow'un yüzüne baktı. Üçü birden salona girip oturdular, ama Allah oturuş eyliye... Atıf Bey'le Captain Marlow'da âdeta bir dişçinin salonundaki adamların hali vardı. Atıf Bey karısına:

— Bilir misin? -dedi-. Bu akşam maksadımız Captain'le şöyle bir rakı âlemi yapmaktır. Bizde birkaç şişe halis Umurca olacak. Lütfen çıkartır mısın?

Azize Hanım, derhal, rakı tepsisini hazırlamağa koştu.

Captain Marlow'u kendi hususiyetine bu derece girmiş hissetmekten o kadar memnun, o kadar memnundu ki, hizmetçiyle mezeleri tabaklara koyarken âdeta etekleri zil çalıyordu. Hanımının, herhangi bir ev işine ilk defa atıldığını gören hizmetçi bu ani hamaratlığa ne diyeceğini şaşırıp kalmıştı.

Azize Hanım'ı en çok sevindiren şey ,bu akşam ziyaretinin mutlaka Captain Marlow tarafından düzenlenmiş olması hakkındaki kanaati idi. Genç kadın hem kendi eliyle ton balığını tabağa indiriyor, hem de içinden: «Ne ince bir aşk stratejisi! İşte, benim harimime kocamın omzuna dayanarak girdi,» diyordu. Aman yarabbi bu ne ansızın gelmiş bir saadetti! İşte şu saatte Captain Marlow onun evinde bulunuyordu ve Azize Hanım ona kendi eliyle yiyip içeceği şeyleri hazırlıyordu.

Lâkin öbür odada açıkça canı sıkılan Captain Marlow'u teselli için Atıf Bey diyordu ki:

— Merak etmeyin, biraz sonra çıkarız. Hele birkaç kadeh içelim.

Captain Marlow rakıyı, sanki çoktan beri alıştığı bir içkiymiş gibi kolaylıkla ve lezzetle içiyordu ve içtikçe Türkçesine istekli bir açıklık geliyordu. Hattâ dördüncü beşinci kadehten sonra eski Türk divanlarından ezberinde kalmış bazı beyitler okumağa da başladı. Azize Hanım hep sessiz ve kederli görmeğe alıştığı Captain'ın bu neşesi karşısında âdeta kamaşmış kalmıştı. Yalnız onun bu coşkun anında bile kendisiyle hiç meşgul olmayışı, hep kocası ile konuşması, hattâ beyitleri bile hep ona okuyuşu, bir defa olsun

başını çevirip de kendi tarafına bakmayışı, hayretini çekmekten geri kalmıyor, onun bu kadar ihtiyatlı davranışına bir mana veremiyordu.

Nihayet, kendini tutamadı:

— Captain, Captain siz o güzel şeyleri bana söyleyin. Kocam şiirden anlamaz! -dedi.

Captain Marlow cevap verdi:

— O halde müsaade edin de ona anlayacağı şeylerden bahsedeyim... -ve kolunu Atıf Bey'in ensesinden geçirip başını kendine doğru çekerek eğildi, kulağına bir şeyler fısıldadı.

Söyleyenle dinleyenin tavırlarına göre bunların birtakım açık saçık sözler olduğu anlaşılıyordu. Azize Hanım'ın sabrı taştı:

— Oo, oo! Efendiler, lütfen bir parça dürüst olunuz! -dedi.

Kocası cıvık bir sarhoş gülümsemesiyle güldü:

— Hanımefendi hazretleri, eğer sizi rahatsız ediyorsak müsaade buyurun huzurunuzdan çekilip gidelim.

Captain Marlow aynı sözü bir komedyacı edasıyle tekrar etti. O vakit Azize Hanım'a bu acayip sahne karşısında acı acı gülmekten başka yapacak bir şey kalmadı. Artık kafası hiçbir şey almıyordu. Bir ortaoyuncu maskaralığıyle odanın içinde dolaşan bu sırnaşık vurdumduymaz adam «mond»da tanıdığı o ağırbaşlı genç İngiliz zabiti midir? Şu ağzı ve gözleri şehvetle dolu yılışık ve geveze külhanbeyi kendisiyle iki kelime söylemeğe üşenen asık suratlı ve donuk yürekli kocası mıdır?

Birdenbire ne kadar değişiverdiler! Her ikisi de sahnenin bir tarafından erkek olarak çıkıp öte taraf-

tan kadın olarak giren veya yarım dakika içinde bir güçlü genç şeklinden bir işe yaramaz ihtiyar görünüşüne değişiveren transformist'ler* gibi ansızın bir değişikliğe uğramıştı. Lâkin bu hayret içinde bırakan değişiş gücünü onlar hangi büyüden, hangi sanattan almışlardı? İşte Azize Hanım, zembereği fırlamış bir makine hızıyle dönen beyninin içinde bu hadiseyi çözümlemeğe imkân bulamıyordu.

Atıf Bey bir kadeh daha yuvarladıktan sonra Captain Marlow'a:

— Haydi dostum; haydi gidelim! -dedi.

Azize Hanım'da artık «Niçin? Nereye?» demek kudreti bile kalmamıştı.

Sokakta Atıf Bey Marlow'un koluna girdi; her iki adımda bir hafifçe pazusunu sıkıyor:

— Söyle, şimdi nereye gidelim? -diyordu.

Artık birbiriyle senli benli konuşmağa başlamışlardı. Captain Marlow:

— Doğru benim apartmana gideceğiz! -dedi-. Orası rahat, hiç kimse yok, bak nasıl eğleneceğiz.

Atıf Bey:

— Ayol, öyle idi de sabahtan beri beni boşu boşuna neden yorup duruyorsun? -dedi ve bu sefer Captain Marlow'un pazusunu şiddetle sıktı.

Öbürü kadın gibi kırıtıyor, gülüyordu:

— Ne bileyim ben... Senin yanında iradesiz gibi bir şeydim. Sen beni kendi arzularına göre yürütüp yönetiyordun. Ve doğrusu o hal hoşuma gidiyordu.

Oradan geçen bir otomobile atladılar. Arabanın içine girer girmez Atıf Bey Captain Marlow'u büsbü-

* Değiştirici, dönüştürücü.

tün kendine çekti. İngiliz zabiti vücudunun bütün diriliğini, sertliğini kaybetmişti. Dudak dudağa geldiler. Atıf Bey ona yavaşça diyordu ki:

— Bıyıklarını... Bıyıkların tüy gibi yumuşak! Fakat gene tıraş et! Çıplak dudak daha iyi, anlıyor musun, daha iyi...

İşte, o geceden sonra Marlow artık tamamıyle tıraşlı bir adam olmuştu. Genç İngiliz zabitinin yüzünde olup biten bu ehemmiyetsiz değişiklik gerçekte yüzünün bütün ifadesini değiştirmişti. Önce bir hovarda delikanlı kafası taşıyan omuzlarının üstünde şimdi bir tüysüz mektep çocuğunun karaktersiz başı vardı.

G. Jackson Read onu bu halde görünce dudaklarını küçümsercesine büktü:

— Aman, ne acayip* bir şey olmuşsunuz! -dedi.

Captain Marlow arsız arsız omuzlarını silkiyordu:

— Beni böyle daha çok beğeniyorlar...

— Kim bunlar?.. Gene o sokak çocukları mı?

Captain Marlow güldü:

— Hayır, bu sefer bir aile adamı! -dedi ve ilâve etti:

— Tıpkı sizinkinin bir aile kızı oluşu gibi.

Lâkin o gün Captain G. Jackson Read bir dert dinlemekten çok bir dertleşmeye muhtaç görünüyordu:

— Biliyorsunuz -dedi-. Ben şimdi büsbütün başka bir maceranın içindeyim. Derisi güneş yüzü görmemiş bir sultan beni seviyor.

— Oo, oo! Binbir gece masalı; binbir gece masa-

* B.B.'da: «cenabet»

lı... İşte, siz nihayet böyle bir şeyin kahramanı olmağa lâyıksınız. Nasıl oldu, anlatın bakayım.

— Bu o kadar yeni bir şey değil. Hattâ öncesini siz bile hatırlayacaksınız. Hani bir gün Major Will'in yalısına gidiyorduk, otomobilimiz dar bir dönemeçte viraj yaparken bir büyük yalının duvarına çarpmıştık. Siz yüksek sesle şoföre çıkışıyordunuz. Bu gürültü üzerine yalının kocaman kapısı açıldı. İçeriden redingotlu bir harem ağası ile iki uşak fırladı, hemen bize doğru koştular. Şoförle Türkçe bir şeyler konuşmağa başladılar. Siz büsbütün kızdınızdı. Bizimle bu kazadan sonra tartışıyorlar sandınızdı. Fakat sonra anlaşıldı ki bizim duvara çarptığımızı pencereden gören ev sahibesi adamlarını hemen bize yardım için göndermiş. Siz başınızı kaldırınca, gerçekten pencerelerden birinden yuvarlak ve sarışın bir yüzün gülümseyerek bize doğru eğildiğini gördünüz. Sonra ben de başımı kaldırıp baktım ve teşekkür yerine kendisine selâm verdim.

— Evet, evet... Bundan bir iki ay önceydi.

— Ondan sonra Major Will'e hemen her gidişimde bu dönemeci en az hızla geçen otomobilin içinden aynı evin pencereleri arasında mutlaka bir hareket sezer oldum. Hattâ bir defasında arabayı büsbütün durdurup baktım. Gene o kafes açıldı, gene o yuvarlak sarışın yüz bana güldü:

Yolda şoföre bu yalının kime ait olduğunu sordum. O da «Öğreneyim de haber vereyim» dedi. Ben Major Will'de iken gitmiş, kapıdaki adamlardan sormuş: Şehnaz Sultan'ın sarayıdır demişler.

— Şehnaz Sultan mı? Amma yaptınız ha; bu, şim-

diki padişahın yeğenlerinden biridir. Ve Nail Paşa'nın karısı...

Captain G. Jackson Read «İntelligence Service» kokan bu tafsilâta o kadar kulak asmadı ve hikâyesine devam etti:

— Herhalde eminim ki bu, hiç su katılmamış halis bir şark prensesidir. Beni üstü sırma işlemeli canfesten terliklerle kabul ediyor. Çoğunluk çıplak duran tombul ve yuvarlak omuzlarının üzerinde uzun lepiska saçlarını kâh bir ipekten şal gibi dökülü; kâh burma burma iki kumral yılan gibi örülü görüyorum.

— A, ha; işte. Şimdi de bir Alman genci gibi muhayyele sahibi olmağa başlıyorsunuz. Hemen Allah sizi Werthervâri aşklardan sakınsın!.. Demek ki bu, şöyle böyle bir alâka değil, sultan hanım sizi ta yatak odasına kadar almış!

— Bu gayeye erişmek için çok gayret harcamak lâzım gelmedi. Bir iki mektuplaşmadan sonra doğrudan doğruya bir akşam yemeğine davet edildim. Tıpkı «Binbir Gece» masalı buluşmalarında olduğu gibi bir sakallı uşak önüme düştü, beni bir karanlık araba kapısından geçirdi, ayak altında çıtır çıtır çıtırdayan ince hasır döşeli merdivenlerden çıkardı ve bir geniş divanhanenin eşiğinde, başı örtülü bir ihtiyar kadına teslim etti. Bu kadınla önce uzun bir dehlizden yürüdük, sonra kapısı ve eşyası sedef kakmalı bir odaya girdik. Burası sultan hanımın budvarı* mıydı, neydi hâlâ bilmiyorum. Çünki, ondan sonra her gidişimde bir başka odaya alındım. Bu odalar da mutlaka bir başka odaya bitişik oluyor, zira, sultan hanım benim

* Yatak odasının yanındaki dinlenme odası.

yanıma hep bir küçük ara kapısından sessizce geliveriyor.

— Terlikli olarak mı?

— Her zaman... Onu hiç tamamıyle ayakkaplı görmedim ve çorapları hep giydiği entarinin rengine göre ya pembe, ya mavi, ya eflâtun, ya beyazdır. Benimle tuhaf bir Fransızca konuşuyor. Yanlış, basit bir Fransızca... Fakat birbirimizi pek iyi anlıyoruz. Benden kendisine İngilizce öğretmemi rica etti. Karar verdik, bundan sonra her gidişimde onunla yarım saat İngilizce dersi yapacağız.

— Hah. İşte şimdi İngilizimi buldum.

— Pek de öğreneceğinden emin değilim ya; benim sultanım güzel olduğu kadar akıllı değildir. Beyni henüz tabiî gelişimini bitirmemiş gibidir. Tamamıyle enstikrif** bir mahluk... Konuşması bir kuşun cıvıltılarına ve hareketleri bir kedinin kımıldanışlarına benziyor ve onu okşarken vücudu bana hiç de insan cinsinden bir şey gibi gelmiyor.

— İşte, Türk kadını dediğin de böyle olur. Sizin Leylâ'nın Türklükle hiç ilgisi yoktu ki... Ha, sahi; ya Leylâ'yı ne yaptınız?

— Onun bu münasebetten hiç haberi yok sanırım. Kendisine her zamanki ziyaretlerimi yapmaktayım. Onun dostu olmaktan asla vazgeçemem. Bu kızla benim aramdaki bağ kolay kolay kopmaz. O bana memleketimin tadını veren her şey gibi lâzımdır. Size anlattığım macera ise, nihayet bir maceradır.

Lâkin Captain G Jackson Read'de her macera bir normal alışkanlık halini aldığı için bu da, çok geçme-

** İçgüdüsel.

di; bütün gizliliğini, esrarını ve bütün o ansızın ortaya çıkma şeklini kaybetti; herhangi basit ve düz bir münasebet haline girdi. İngiliz zabitinin otomobili bir vakitler Madam Jimson'un, sonraları Leylâ'ların kapısı önünde nasıl bekliyorduysa şimdi de Rumelihisarı'yla Bebek arasındaki Sultan sarayının kapısında öyle beklemeğe başlamıştı.

İşte, bu suretle, birkaç zamandan beri adı yıpranmaya yüz tutan Captain Jackson Read yeniden «günün adamı» oldu.

Zaten ne o, ne de Sultan hanım bu münasebeti gizlemeğe lüzum görmüyorlardı. Önceleri oldukça sıkılgan, çekingen ve korkak duran Şehnaz Sultan ilk tecrübelerinden sonra birdenbire açılıvermiş, hattâ Damat Paşa'ya bu acayip vaziyeti olduğu gibi kabul ettirecek derecede cüret ve zekâ göstermeğe başlamıştı. Zaten mesele bir Sultanla bir İngiliz zabiti arasında bahis konusu olunca kimin ne demeğe, kimin ne yapmağa dili varır, eli yeterdi?

Hattâ Leylâ bile, bunu, tepeden inme, önüne geçilmez olaylardan biri suretinde anlamak zorunda kalmıştı. Sami Bey'in bu görünüşe düşkün kızı, böyle bir gönül meselesinde bir sultan hanımın rakibi olmanın bütün tehlikelerini ve şereflerini hissediyordu... Bu gerçekten tuhaf bir duygu idi. Leylâ için değil yalnız Jackson Read'in dostu kalmak, hattâ bir vakitler onunla dile gelmiş olmak bile yeter bir övünme vesilesidir. Şehnaz sultan - Leylâ Hanım - Jackson Read... Jackson Read - Leylâ Hanım - Şehnaz Sultan; bu üç isim âlemin ağzında böyle hep bir arada söylendikçe Sami Bey'in kızı kendisini bir prensesle eşit yapan bu hadiseye teşekkür edeceği geliyordu.

Bundan başka Captain Jackson Read, Leylâ ile münasebetlerinde hiçbir şeyi değiştirmemişti. Gene eskisi gibi en az günde bir defa Sami Bey'lerin evine uğruyor, gene gazetelerini onların salonunda, gene kitabını Leylâ'nın yanıbaşında okuyordu.

Captain Jackson Read, Leylâ ile at gezintilerine de ara vermemişti. Hiç değilse haftada iki defa kâh Büyükdere caddesinde, kâh Silâhtarağa sırtlarında bu Türk kızıyle bu İngiliz delikanlısının yan yana at koşturdukları görülüyordu.

Leylâ ile Captain Read arasındaki münasebet o kadar eskisi gibi devam ediyordu ki, Sami Bey'in kızının aklından hiçbir defa Sultan hanıma dair ufak bir imada bulunmak geçmedi. Yalnız arada bir kadınlığı gösterişine üstün geldikçe Jackson Read'i bu yeni başarıyle fazla dolu, gururlu hissediyor ve onu hırpalamak, onu kötülemek ve hor görmek meyillerini güç yeniyordu. Hattâ bir defa bir at gezintisi sırasında Leylâ kendini tutamadı, yan gözle Jackson Read'i süzerek:

— Çoktan size dikkatle bakmamıştım -dedi-. Zavallı dostum, meğer ne kadar değişmişsiniz; tıpkı bir Osmanlı paşası gibi yağ bağlıyorsunuz.

Ve Jackson Read'in karşılığını beklemeden bir kahkaha salıverdi, atını ileriye sürdü. İngiliz zabiti yolun ortasında bir sille yemiş adam gibi kalakaldı. Leylâ'nın bu sözüne neyin sebep olduğunu anlamamıştı. Her hafta mutlaka bir kere tartıldığı için vücudunun semizlemiş olmasına ihtimal vermiyordu. Demek ki, Leylâ bu sözü sırf bir hakaret maksadıyle söylemişti.

Atını mahmuzlayıp sevgilisine yetişti:

— Benim hakkımda bir hüküm verdiniz. Fakat

savunmamı dinlemeden kaçıp gittiniz. Bu, alaturka bir oyun mu?

Leylâ dudaklarını büktü:

— Sizin hakkınızda bir hüküm mü verdim? Ne hükmü? A, ben unuttum gitti bile...

Başka bir gün, gene böyle bir huysuzluk anında, koltuğunda Times gazeteleriyle salondan içeriye giren dostuna:

— Mutlaka, saat tam iki buçuk olacak. Zira, siz bir kronometre kadar doğrusunuz... -dedi ve sinirli sinirli gülerek ilâve etti:

— Hem onun kadar bir düziye...

Bu sataşmalar yüzünden Leylâ ile Jackson Read' in birkaç gün görüşmedikleri, âdeta birbirlerine küs durdukları olurdu. Fakat kâh bunun, kâh onun tarafından bir telefon, bir tezkere her şeyi gene eski haline koyuyor, daha doğrusu İngiliz zabitinin itiyatlarına bağlılığı her çeşit devamlı alâka kesimini imkânsız kılıyordu.

Bütün bu işlerden hâlâ hiçbir şey anlamayan biri varsa o da Necdet'i. Hadiselere acı bir hayretle baktığı oluyor ve bunlar ortasında Leylâ ona bir Sfenks kadar anlaşılmaz görünüyordu. Captain Jackson Read'le Şehnaz Sultan arasındaki ilgiyi herkes gibi tabiî Leylâ da işitip öğrenmiştir. Buna rağmen hangi kuvvet ona hâlâ Jackson Read'in gündelik ziyaretlerini kabul etmek, onunla saatlerce başbaşa kalmak, onunla tenha kırlarda uzun at gezintilerine çıkmak arzusunu veriyordu? Gerçi, kendisi Leylâ'yı rakibiyle paylaşmağa razı olmuştu. Fakat Leylâ gibi kibirli, dik kafalı, kıskanç bir kızın herhangi bir adam tarafından ya-

rım bir sevgiyle sevilmeğe hiçbir zaman boyun eğmeyeceğini pekiyi biliyordu.

Evet, kendisi sevgide seyrek görülen bir ortaklığı kabul etmişti. Çünki, başka türlü yapmasına imkân yoktu. Leylâ onda bir düşkünlük olmuştu. Leylâ ihtiyacı, Leylâ ihtirası onun derisi içinde uluyan bir hayvandı. Ne akıl ve anlayış, ne de irade bu hayvanı tutmağa ve yatıştırmağa güçlü değildi. Tabiatın bir sürü mantıksız, kör, zalim, çirkin, iğrenç ve ahlâkdışı kanunlarına nasıl boyun eğiyorsak Necdet de bu aşk kanununa öyle boyun eğiyordu. Onunla artık hiç mücadeleye girişmek istemiyordu; zira kendi nefsiyle ne vakit mücadeleye giriştiyse mutlaka rezil olarak utançlı çıkmıştır ve günün birinde kendi kendine: «Mademki,» demiştir, «hadiselerin önüne geçemiyorum, bırakayım; hadiseler beni alıp sürüklesin!» Bu hareket tarzı neticesi mutlaka yenilmek olan birtakım faydasız kavgalara girip gülünç olmaktan herhalde daha iyi idi.

Demek ki, Leylâ da Jackson Read'e karşı kendisinde bu zaafı hissettiği için onu bütün kusurlarıyle kabul etmek zorunda kalıyordu. Necdet bunu düşününce Leylâ'yı ilk zamanlardaki gibi tekrar kıskanmağa başlardı. Daha doğrusu, ondan Jackson Read'i bu kadar aşağılaşmış, soysuzlaşmış bir sevgiyle sevdiği için iğreneceği gelirdi. Fakat ne gariptir ki kendisinin de Leylâ'yı aynı şekilde sevmekte olduğunu unutuyordu.

XIII

«Beni kalbin üzerine hatem gibi, bazun üzerine mühür gibi koydu. Zira muhabbet ölüm kadar kuvvetlidir. Kıskançlık Haviye gibi şefkatsizdir. Anın alevi yıldırım ateşi alevidir.»

(«Ahdi Atik» Ağniyetülağani)

Tam bu sıralarda bir gün Leylâ Necdet'e dedi ki:

— Yavrucuğum, bu halimiz ne olacak böyle? Artık bana istikbalimize dair hiçbir şey söylemez oldun. Seninle hep böyle âşık ve mâşuk mu kalacağız? Bu bir «serbest evlilik» bile değildir. Bu tarz münasebetin âlemde hiç yeri yok. Ben evli kadın olurdum, sen de benim âşıkım veya sen evli bir erkek olurdun, ben bir dul kadın, sana metreslik ederdim. Fakat bizimkisi öyle mi? Herkes nişanlı olduğumuzu biliyor ve bir türlü evlenemiyoruz! Neciciğim; lâzım ki, buna akla uygun bir şekil verelim.

Necdet, Leylâ'nın nişanlısı olduğunu çoktan unutmuştu bile... Evlilik denilen şey ise hiç aklına gelmiyordu. Leylâ'nın bu âni ve sert ihtarı onu kaç zaman-

dır sığındığı ve sindiği tatlı gevşekliğin içinden sıyırdı, aldı ve gerçeğin dikenli kucağına attı. Burada her şey mantık kadar katı, ve merhametsizdi. Genç adam ne diyeceğini şaşırdı, kaldı.

Leylâ, onun susması karşısında bir parça sinirlenmişti:

— Eğer sen bu vaziyetin devamını uygun buluyorsan ne iyi! -dedi-. Fakat ben hiç sanmam. Düşün ki, bu yüzden benim hayatım evde bir cehennemdir; dışarda başka bir cehennem... Bütün anormallikler, bütün kararsızlıklarıyle bu hali korumada çektiğim güçlüğü bilmezsin. Her gün, her gün ve her saat babamı bir vait, annemi bir masalla idare etmekten, her gün âlemin dedikodularına, iftiralarına karşı koymaktan, durmadan kendimi savunmaktan, seni savunmaktan bıktım usandım. Daha doğrusu yoruldum, Neciciğim. Vallahi artık gücüm kuvvetim kalmadı. Bu hayat değil, bu bir boğuşma, bir didişme... Lâkin bilsem ki ne vakte kadar... Haydi, sabredeyim, bekleyeyim. İşte onu bilmiyorum, budalaca, hayvanca, körü körüne gidiyorum. Ama, nereye, ama nereye?

Necdet, Leylâ ile evlenmenin bütün garipliklerini bir an içinde sıra sıra zihninden geçirdi. Şu her tarafından çürüyüp dökülen, şu bütün bir cinsten olmayan unsurları kaotik bir dans halinde birbirinin içine girip çıkan, şu bir sarhoş yazarın yazıp da birtakım delirmiş aktörlerin karanlık bir sahnede oynadıkları bir piyesi andıran iğrenç, gülünç ve korkunç âlemin ortasında bir aile kurmak... Hem de kiminle? İngiliz işgal kuvvetleri zabitlerinden Captain Jackson Read' in sevgilisi Leylâ ile... Yok canım, yok canım! Bu da olacak şey mi?

Leylâ, Necdet'in hâlâ susup önüne bakmakta olduğunu görünce büsbütün kızdı:

— Ne garip tavır bu Necdet? Sana söylüyorum, cevap versene!..

Genç adam bir derin uykudan uyanır gibi yavaş yavaş, ağır ağır konuştu:

— Sana ne diyebilirim, nasıl istersen öyle olsun!

Fakat bu sözü söylerken Leylâ'ya lâzım gelen cevabı vermekten çok uzak düştüğünü hissediyordu. Hemen kendini toplayıp ilâve etti:

— Lâkin bilmem -dedi-. Böyle bir karışık devirde, memleketin ne olacağı, bizim ne olacağımız daha hiç belli değilken; bu kargaşalığın, bu tereddüdün, bu telâş ve üzüntünün içinde bir aile kurmağa kalkışmak...

Leylâ Necdet'in sözünü bitirmesine vakit bırakmadı:

— Dur, rica ederim dur! Politikayı hiç sevmem, bilirsin! -dedi-. Zaten sevsem de bir şey anlamam. Bana aklımın ereceği tarzda cevap ver...

Necdet yutkunuyordu:

— Sana söylemiştim, nasıl istersen öyle olsun! -diye kekeledi.

Leylâ'nın gözleri öfkeden çakmak çakmak olmuştu. Necdet tarafından evlenme bahsinin böyle bir tereddütle karşılanacağına hiç ihtimal veremezdi. Bu evlenme meselesi onca sırf kendi arzu ve iradesine bağlı bir şey gibiydi. İstediği zaman ona bir işarette bulunmak yeter sanıyordu. Halbuki, işte bütün ümit ve tahminlerinin aksine Necdet'te kendi arzusuna karşı bir çeşit sinsi karşı koyma alâmeti baş göstermişti. Leylâ cinsine mahsus bir sezi ile bu karşı koymayı da-

ha başlangıcında iken kırmanın lüzumunu hissetti. Dedi ki:

— Bugün bir karar vereceğiz ve bir gün tayin edeceğiz!

Necdet, Leylâ'nın kocası olarak, içinde yaşadıkları bu çirkin, kaba ve sonu belirsiz cemiyetteki karanlık gelişmeleri gözünün önüne getirdi:

Sabahları, yatakta daha kahvaltının ilk lokmasını ağza sokmadan bir telefon çıngırağı... Ne o? «Beni at gezintisine çağırıyorlar. Sen de, istersen haydi çabuk ol!» Tabiatıyle, bu, yarım ağızla bir davet olduğu için Necdet kabul etmeyecektir. Öğleye doğru kapının önünde bir askerî otomobil... Bir şoför, elinde küçücük bir tezkere ile gelecek. Leylâ'nın at üstünde aceleyle karalanmış bir kâğıdı: «Neciciğim, aman biz pek uzaklara düştük, geç kalırsak yemeğe bekleme, bu kâğıdı tesadüfen buradan geçen bir otomobille yolluyorum.» Necdet yalnız başına zıkkımlandıktan sonra müthiş bir can sıkıntısıyle kendini sokağa atacak. Bir de ne görecek? Üç İngiliz zabitinin ortasında Leylâ, alı alına moru moruna eve dönüyor. Durup selâm mı verecek? Görmeden geçip gidecek mi? Tehlikeli, acıklı ve rezilce bir tereddüt anı... Necdet sendeleyecek, görmeden geçecek. Akşam evine geldi mi Leylâ yorgun yatıyordur. Kocasının ayak seslerini duyar duymaz hasta taklidi yapmağa başlar. Hafif hafif inler. «Ne var? Ne oldu?» - «Sorma, dokunma, aman bitkinim, harabım.» Leylâ henüz doğurmuş bir lohusa olsa bundan daha acıklı, daha kaygı verici bir vaziyete düşmez. Necdet ateşli bir öfke ile derin bir merhamet ortasındadır. «Canım, söyle; ne oldu?» - «Ah Neciciğim; sen dört saat durmadan at üstünde dolaşmanın

ne olduğunu bilir misin? Bundan sonra mı? Bin kere tövbe!» Kocanın yüreğine bir parça su serpilir. Hiç değilse bundan sonra şu at gezintileri eksik olacak. Fakat bu teselinin zevkini tatmağa vakit kalmaz. Leylâ sanki, bir tarafına ani bir sancı saplanmış gibi bir feryat koparır. Necdet, benzi sapsarı yerinden hoplar! «Gördün mü bir kere, yaptığım deliliği! Şimdi aklıma geldi. Ben bu herifleri bu akşam yemeğine davet ettim!» Necdet'in tepesi atar. «Ne yaptın, ne dedin! Haydi bakalım şimdi kalkıp telefon edeceksin. Hastalığını bahane edeceksin. 'Gelmeyin' diyeceksin.» Leylâ masum bir tavır takınır. «Telefon numaralarını bilsem yapmaz mıydım, Necdet? Fakat vallahi hiç birininkini bilmiyorum. Mümkün değil.» Telefon defteri aranıyor, didikleniyor. İstihbarata yalvarılıyor. Gerçekten Leylâ'nın dediği gibi mümkün değil... Necdet son çare olarak «Öyle ise ben başımı alır giderim» diyor. Leylâ'nın hiç sesini çıkarmadığını görünce yüreğindeki yılan kımıldamağa başlıyor. Hayır. Gitmeyecek, kalacaktır. Hem o kadar kalacaktır ki, Leylâ'ya soruyor: «Giyinmek filan lâzım mı?» Öbürü belirsiz bir hareket yapıyor. Necdet kesin olarak kalmak niyetinde olduğunu belirtmek için demin öfkeden titreyen sesini yavaşlatıyor: «Bari,» diyor, «aşçıya bir şey tembih ettin mi?» Leylâ hatırından çıkmış bir davet için nasıl hazırlıkta bulunabilir! Hiçbir şey ısmarlamamıştır. O zaman Necdet yerinden kalkar. Aşçı ile konuşmak için hazin hazin mutfağa doğru gider.

İşte, Necdet'le Leylâ'nın kuracakları evde bu hadiseler ufak tefek değişikliklerle hep böyle birbirini takip edip gidecektir ve Necdet, yavaş yavaş Madam Jimson'un kocası gibi bir şey olacaktır. Evet, evet, tıp-

kı Madam Jimson'un kocası gibi... Genç adam kendinin gelecekteki örneğini bu zavallı, bu iğrenç, bu garip adamın şahsında görür görmez, sanki kalbine bir hançer saplanmış gibi yerinden kalktı ve odanın içinde bir aşağı beş yukarı dolaşmağa başladı. Leylâ kirpiklerinin altından iğri bir bakışla onu süzüyordu.

Necdet artık onun varlığını bile hissetmiyor, Madam Jimson'un kocasının hayaliyle uğraşıyordu. Bu kaba ve acayip hayal, insanı maskaraya çeviren fena dikilmiş bir elbise gibi onun vücuduna geçmiş bulunuyordu. Bu biçimsiz kılığın içinde bütün uzuvlarına bir palyaço mekanikliği geliyor ve Necdet bundan kurtulmağa çalışıyor. Zavallı Madam Jimson'un kocası!.. Kimbilir belki o da nişanlısına «Evet!» diyeceği gün, tıpkı böyle bir buhranın esiri olmuştu. O da saatlerce günlerce bir başka Mösyö Jimson'un hayalinden ürkmüştü. Onun şimdiki acıklı esirliğe düşmesi, o dayak yemiş köpek haline girmesi için kimbilir ne kadar acıklı isyanlardan, çetin imtihanlardan geçmesi lâzım geldi. Nihayet, artık işte, gözleri beynine hiç bir şey aksettirmeyen birer buğulu cam parçası gibi dondu kaldı; burnu uzadı, uzadı. Saçları bir büyük bilardo bilyasına dönen kafatasının üstünde bir siyah ıstırap çizgisi gibi tel tel dolandı ve bütün bu baş, bu yüz, sanki utançtan saklanacak bir yer arıyormuş gibi karısının her ihanetinden sonra, bir parça daha kabaran omuzlarının, sırtının içine yavaş yavaş gömülmeğe başladı.

Necdet, birdenbire dolaştığı odanın ortasında durdu, kendine hâlâ başının o iğri duruşu ile bakan Leylâ'ya döndü:

— Bugün değil, bugün. Bırak bir başka zaman... -dedi.

Leylâ öfkeyle yerinden kalktı:

— Şu halde, o zaman gelinceye kadar birbirimizi görmeyeceğiz.

Bu sözleri söylerken sesi titriyordu; fakat öfkeden mi, acıdan mı, Necdet bilemedi. Pek iyi bildiği bir şey varsa, o da Leylâ'nın tehdidini yerine getirmeğe güçlü olduğu idi. Gerçekten Leylâ o günden sonra, Necdet'in semtine hiç uğramadı. Genç adam için yeniden bir azap ve ıstırap devresi başladı ve buna son vermenin yalnız bir tek çaresi vardı, o da Leylâ'ya filan gün ve filan saat nikâhımız olacak diye bir haber göndermekten ibaretti. İşte, Necdet buna bir türlü karar veremiyordu. Bazı hastalar vardır ki kendilerini müthiş sancılarla kıvrandıran derdin ancak bir ameliyatla geçeceğini bildikleri halde, senelerce o acılara, o ateşlere, o buhranlara katlanırlar, fakat bu ameliyatı yaptırmağa bir türlü razı olmazlar; hattâ teneşiri operatör masasına tercihe kadar varırlar.

İşte Necdet'teki ruh hali de böyle bir şeydi. Evlenmek onun gözünü en tehlikeli ameliyatlar kadar korkutuyordu ve müzmin derdini ta sonuna kadar çekmeyi herhangi bir kesin çareye başvurmadan ehven buluyordu. Zira, Necdet yalnız bir gönül hastası değildi, onu harap eden şey asıl iradesinin kökünü kemirmekte olan bir gizli, bir korkulu dertti.

Necdet'in ruhunu kendisinden daha iyi bilen Leylâ onun içindir ki, bu kötürüm iradeyi birtakım kuvvetli sarsıntılarla harekete getirmek yolunu tuttu. Yalnız yüzünü ona göstermemekle kalmadı; onu uzaktan uzağa kıskandırmanın, kıvrandırmanın, onu gö-

rünmez bir elle yerden yere çarpmanın yolunu buldu. Bu işkence, Necdet üzerinde kâh Leylâ'nın muhitiyle Necdet'in yaşadığı âlem arasında gidip gelenlerin dedikoduları, kâh birtakım düzenlenmiş tesadüfler, kâh uydurulup ortaya atılıveren bazı heyecan verici söylentilerle uygulanıyordu ve Necdet bu dedikoduları ne kadar işitmemezlikten, bu söylentilere ne kadar inanmamazlıktan gelse gene içerisi durmadan yeni bir zehir ile dolup boşalıyordu.

Bir gün Leylâ'nın Jackson Read'le kaçacağı, başka bir gün ayrı bir evde bir sevgili ve sevdalı olarak yaşamağa karar verdikleri ve bunun için Boğaziçi'nin tenha bir köşesinde bir ev aradıkları yayılıyor; derken başka bir gün Sultan Hanım yüzünden çıkan bir kavga neticesinde Leylâ'nın artık Jackson Read'den yüz çevirdiği ve bir milyoner Amerikalının metresi olduğu veya onunla evlenmek üzere bulunduğu söyleniyor; esrarlı bir yat safasından, rezaletli bir gece âleminden, bilmem kaç bin liralık bir otomobilden, bir gerdanlıktan, bir uzun kayboluştan bahsediliyordu.

Necdet bunları tahkike vakit bulmadan ortaya bir başka söz çıkıyor veya Necdet'in kendisi Beyoğlu caddesinde zengin bir Amerikalıya benzeyen bir adamla Leylâ'yı şatafatlı bir Studebaker içinde giderken görüyordu. O vakit genç adam bir ateşli perişanlığa düşüyordu. Nereye başvuracağını, ne yapacağını bilemiyordu.

Başını alıp bir başka yere, uzak bir yere gitmeği düşündü. Fakat, bu ona evlenmeye karar vermek derecesinde güç görünüyordu. Bir gece şu heyecanlı hayali kurdu: o sıralarda bütün şiddetiyle devam eden Sakarya Harbi'ne katılmak, bir nefer olarak ta ön si-

perlerin birine atılmak ve burdan başını düşman kurşunlarına uzatmak... Ah, bu kurşunlar şu anda kim bilir ne kadar sık bir dolu sağanağı halinde yağıyordur. Necdet bu kurşun yağmurunu yazın bir sıcak saatte soğuk bir su duşunu tasarlayışımız, arayışımız gibi düşünüyor, arıyordu.

Lâkin işte, o kararını verip yola çıkıncaya kadar bu savaş sona ermişti. Düşman kovulmuş ve harp sahasında nisbî bir durgunluk devri başlamıştı. Necdet, hem bu zaferin verdiği sevinçle, hem de sözde savaşa gidecek iken terhis edilmiş bir asker ferahlığı ile bir müddet bütün kinlerini, kıskançlıklarını, ıstıraplarını unutup Leylâ'ya koşmak, Leylâ'nın ayaklarına kapanıp: «Beni affet! Beni affet! İşte olan oldu, geçen geçti. Bundan sonra her emrine boyun eğerim! »demek istedi ve kararını yerine getirmek için sokağa çıkmışken birdenbire gene onuru depreşti. Leylâ tarafından bir hakarete uğramak veya belki de Sami Bey'lerin evine hiç kabul edilmemek ihtimalinden korktu. Geri döndü. Vefasız sevgiliye bütün söylemek istediği yeni şeyleri bir kâğıda emanet etti, yolladı, fakat hiçbir cevap alamadı.

Leylâ âdeta delilik derecesine varan bir hırsla kendi kendini âlemin gözünde durmadan düşürmekte devam ediyordu. O zengin Amerikalının yanında bazı gece lokallerinde görünmekten bile çekinmiyordu.

Necdet Leylâ'ya yazdığı ikinci bir mektupta «Bütün bu yaptığın şeylerle bir an önce gerçekleşmesini arzu ettiğin evlenmemizi tamamıyle imkânsız kılıyorsun!» dedi ve bu mektubun cevabı dehşetli bir şey oldu:

Beyoğlu'nda bir büyük Rus barının açıldığı ge-

ceydi. Açılış töreni münasebetiyle bir umumî balo veriliyordu. Leylâ'dan her ayrılışında mutlaka Beyoğlu'nun eğlence yerlerine düşen Necdet de yanında birkaç arkadaşıyle orada bulunuyordu. Çoğunluğu sivil giyinmiş İtilâf zabitlerinde meydana gelen bir kalabalık burasını dansın, kahkahanın, sarhoşluğun çeşitli gürültüleriyle doldurmuştu. Havada devamlı bir konfeti yağmuru, bir serpantin eleğimsağması ve cıgara dumanlarının buğusu içinde bir beyaz ve uzun kadın gerdanının bir kuğu boynu gibi uzanışı; yüzüklerle, bileziklerle yüklü bir narin kolun inip çıkışı; bir geniş gülümsemenin bir taze akşam çiçeği gibi açılıp kapanışı; rimelle ağırlaşmış kirpiklerin gölgesinde birkaç bakış şimşeği... Necdet, hiç bir şey hissetmeyerek, hiç birinin üzerinde bir dakika durmaksızın bütün bu eğlence saatının boş görünüşleri ortasında bakınıp dururken, bir de ne görsün? (Eyvah, hangi dilin bunu anlatmağa gücü yeter? Eyvah, hangi yürek, hangi kafa bu manzaranın karşısında parlanmadan kalabilir?...)

Yan taraftaki ikinci kat localarından birinin kapısı açılıyor ve Leylâ... evet Leylâ, yanında hiç tanımadığı bir kadın ve arkalarında o zengin Amerikalı olduğu halde koyu kırmızı bir aydınlık içinde yanyana görünüyorlar. Leylâ kenarları ince bir Herminle çevrilmiş hafif bir yazlık kapı omuzlarından atıyor; mübalağalı bir gece kıyafetinin ortaya serdiği o çapkın çıplaklığıyle üstünde kızıl bir abajurun aydınlığı yayılnn masanın başına oturuyor. Lâkin karşıdan, aşağıdan bakan Necdet için bu bir oturuş değil, bu bir yalınkılıcın kalbe yavaş yavaş saplanışı gibi bir şeydi.

Leylâ dirseklerini locanın kadife kenarlığına ve ellerini çenesine dayayıp bir müddet, uzun bir müddet aşağıdaki kalabalığa baktı. Necdet, bu gözler kendisini görmesin diye ne yapacağını bilemiyor, iskemlesinin üstünde kıvranıp duruyordu.

Leylâ'nın bakışları kalabalığın arasında ağır ağır dolaşırken bazı tanıdık bir başın üzerinde duruyor ve bu baş sanki bir el tarafından dokulunlmuş gibi hemen Leylâ'ya doğru çevrilip uzanıyordu. O vakit Leylâ hayasızca boyanmış dudaklarının arasından ona tatlı bir gülümseyiş gönderiyordu. Necdet, Leylâ'nın bu bakışları sırasında en az on on beş tane tanıdık başın onunla selâmlaştığını gördü.

Derken onu hiç tanımayanlar da dönüp Leylâ'nın locası umumî tecessüsün bir cazibe merkezi oldu.

Lâkin bu, ünü bir aydan beri bütün Beyoğlu'nun hemen biricik konuşma mevzuu olan zengin Amerikalıyı görmek için mi, yoksa sadece Leylâ'nın güzelliği karşısında bir hayranlık eseri midir? Necdet için bunu kestirmek mümkün olamıyordu. Her halde Leylâ şu kalabalığın arasında görülen kadınların ne en güzeli, ne de en şıkı idi. Fakat locasının içindeki kımıldanışlarında, başını eğip bakışlarında sağa sola serptiği gülümseyişlerde öyle hususi bir tad vardı ki...

Derken aynı locada bir şampanya tıpasının patlayışı. Garson eğiliyor, şişesi beyaz havluya sarılı kumral içkiden dinî bir ayîni yerine getiren bir rahip huşuu* ile masanın üzerindeki kadehlere döküyor. Necdet fırsat buldukça Leylâ'nın yanındaki Amerikalıya bakıyor, bu adamın da her Amerikalı gibi yaşı

* Saygılılığı, gönül alçaklığı.

güç tahmin edilmektedir. Bir kart eşkıya yüzü ortasında yalnız saflık ve sadeliği ifade eden iki masum çocuk gözü taşıyor. Bu yüzde Leylâ'yı büyüleyecek bir şey var mı? Hayır... zaten bu Yankee'nin Leylâ ile münasebetinde bir yaşlı dostun bir genç kıza karşı gösterdiği babayanî tavırdan başka hiçbir mana sezilmiyor. O, daha ziyade öbür kadınla meşgul gibidir. O kadınla aralarında alıp verdikleri gülümsemelerde, birbirlerine sokuluşlarında hemen ikisi arasındaki münasebetin çeşidini tayin etmek mümkündür. Gerçi bu kadın bir parça geçkindir. Fakat arkasında uzun bir şuhluk devresinin ganimetlerini saklayan her işveli kadın gibi esrarlı bir cazibeyle donanmış görünüyor. Hele altın saplı face-amain'i miyop gözlerine götrüp etrafı süzmeğe başladığı vakit «Bütü bunlar kim oluyormuş!» der gibi öyle bir dudak büküşü, öyle alaycı gülümseyişi vardı ki, tahrik etmeğe yetiyordu.

Leylâ, başını hızla arkaya çevirdi. Locanın dibinden smokinli bir genç kırmızı lambalı masaya doğru yaklaşıyor. Önce o madamın, sonra Leylâ'nın, daha sonra Amerikalının ellerini sıkıyor ve bir müddet ayakta seyrettikten sonra kendisine uzatılan iskemleye oturuyor. Bu, Captain G. Jackson Read'di.

Necdet âdeta bir ferahlık anı geçirdi. Leylâ ile Jackson Read münasebetine o kadar alışmıştı ki şimdi onun bu suretle devamına şahit olmak Necdet'e bir acayip emniyet veriyordu. Zira, deminden beri Leylâ'yı hiç tanımadığı, münasebetlerinin derecesine dair hiçbri bilgisi olmayan bir adamla yalnız başına bırakılmış görmek Necdet'e kıskançlıktan büsbütün başka bir elem vermekte idi. Bu his Leylâ hesabına

bir üzüntüyü, bir güvensizliği andırıyordu. Jackson Read gelince Leylâ ona sanki bir tehlikeden kurtulmuş gibi geldi ve şuna da ayrıca sevindi ki, Leylâ, söylendiği gibi bir zengin Amerikalıya da metreslik etmemektedir; yani yeni bir maceraya atılmış değildir.

İnsanın kalbi ne acayiptir? Bir vakit onun ıstırabına sebep olan şey başka bir vakit sevinmesine sebep oluyor. Kalp denilen bu tükenmez ıstırap ve saadet kaynağı aslında kararsız ve mantıksız muhayyelemizin bir oyuncağı olduğu için* bütün hareketleri hep onun heveslerine, onun cilvelerine bağlıdır. İşte şu dakikada Necdet'in muhayyelesi Jackson Read'in yanında Leylâ'nın neler yapabileceğini, ne söyleyeceğini, bu gece eğlentisini ne suretle bitireceğini pek iyi tahmin ediyordu; fakat deminki vaziyette bu açıklık var mıydı? Necdet'in karanlık bir boşluk içinde dönen beyni her türlü alçaklığı, her türlü kepazeliği tasavvur ve hayal etmekte tamamıyle serbest kalmış ve bir bozuk makine gibi alabildiğine işlemeğe başlamıştı. Jackson Read'in gelişi, işte, hiç değilse bu bozuk makinenin düzene girmesini temin etti.

Lâkin niçin, Leylâ Jackson Read'in gelmiş olmasından hiç memnun değil görünüyor!... İşte o yanına oturduğu dakikadan beri bütün vücuduna herhangi bir yabancının bile kolaylıkla seçebileceği bir sinirlilik geldi. Âdeta yerinde durmak istemiyor gibiydi. Deminki tatlı tatlı gülümsemeleri şimdi birer zoraki gülüşlere dönmüştü ve gözleri aşağıda başka yüzler arıyordu. Tam bu sırada, Leylâ'nın bakışları iki defa Nec-

* B.B.'da «muhayyilemizin naçiz bir esiri olduğu için».

det'in bakışlarıyle çatıştı. Genç adam titreyerek önüne baktı.

— Ne oluyorsun canım, ne oluyorsun!

Necdet'in arkadaşlarından biri onu bir fenalık geçiriyor sandı. Necdet kendisini toplayıp gülmeğe çalıştı. Ne o? Aman yarabbi, aşağıdan bir adam Leylâ'ya bir serpantin fırlatıyor. Gerçekten Leylâ'ya mı, yok canım! Necdet bu kadar lâubaliliğe ihtimal veremiyor! İşte serpantini atan adam gülerek bakıyor; daha, bir daha der gibi bakıyor ve o adam, halkın içinden yarı beline kadar uzanıp Leylâ'ya bir serpantin daha atıyor; bu smokinli bir gençti; o kadar genç ki tüysüz bir çocuk denilebilirdi. Mutlaka İngiliz ordusunun miniminicik zabitlerinden biri olacak. Zira Leylâ, bu çocuğu Jackson Read'e gösteriyor. O da uzanıp bakıyor ve başıyle soğuk bir âmir selâmı veriyor.

Necdet bu küçük hadiseyi hazma vakit bulmadan bir ikinci serpantin şakası daha... Leylâ locadan yarı belinden aşağıya sarkmış gibidir. Havadan başına doğru düşen kâğıt şerit tomarını yakalamış, bir bilezik gibi çıplak koluna sarıyor ve gülüyor, gülüyor, gülüyor. Bu seferki adam Necdet'in bir sene önce Captain Marlow'un yanında gördüğü İngiliz zabitiydi. O kadar sarhoştu ki, Leylâ'ya nişan almak için her ayağa kalkışında sendeliyor, yere yuvarlanacak gibi oluyordu.

Leylâ, Jackson Read'e bu adamı da gösterdi. Jackson Read tekrar yerinden kalktı, uzandı, baktı. Aşağıdaki sarhoş zabite eliyle dostça bir işaret yaptı. Bunun üzerine o, locaya gelmeğe kalkıştı. Fakat yanındaki arkadaşları vestonunun eteğinden çekip yerine oturttular.

Leylâ ile İngiliz ahbaplarının bu şakalaşmaları Amerikalıyı da neşelendirmişti. O da garsonla getirdiği serpantinleri bir çocuk sevinciyle ötekine berikine fırlatmağa başladı ve kendisi gibi yapsınlar diye bir paket yanındaki kadına, bir paket Leylâ'ya verdi. Leylâ paketi eline alıp hedef tutacağı kimseyi ararken, birdenbire kalabalığın içinde bir kocaman lastik top gibi yuvarlanan Major Will'i gördü ve elindeki tomarı olduğu gibi tombul adamın çıplak başına fırlatıp avuçlarını birbirine çarparak:

— A, Major, Major, Major!... -diye bağırdı.

Bu, müzikanın durduğu bir andı ve koca salonun içinde Leylâ'nın sesi tek başına çınlıyordu. Necdet'in arkadaşlarından biri:

— Kim bu kız, Allah aşkına? -dedi.

Necdet hiç cevap vermedi, önündeki kadehi boşalttı. «Kim bu kız, Allah aşkına!» «Yani kim bu münasebetsiz, bu arsız ve utanmaz kız.» Necdet içinden «İşte bu benim sevdiğim, bu benim yoluna öldüğüm; işte şu dakikada onun yüzünden anlatılmaz bir azapla kıvranıp durduğum âfet...» diyordu. «Gönlümü böyle bir adiliğe bağlayacak kadar deli miyim!»

«Adam sen de, adam sende... İşte, bütün hareketleriyle ciğeri beş para etmez bir mahluk olduğunu bana ispat edip duruyor ve ben hâlâ anlamıyorum, hâlâ anlamıyorum.»

Leylâ'nın bu ısrarlı çağırışları üzerine Major Will yanında taşıdığı Orhan Bey'le beraber onların locasına çıkmak çaresizliğinde kalmıştı. Her ikisi de Leylâ tarafından Amerikalıya tanıtıldılar. Leylâ:

— Major, geliniz, benim yanıma, benim yanıma oturunuz... -diye haykırıyordu.

Major Will ise yan gözle muzip muzip Captain Jackson'a bakıyor:

— Hi, hi, hi... -diye gülüyordu.

Jackson Read yerinden kalkıp sandalyesini ona verdi.

Locada bir şampanya daha patladı. Hepsi birden kadehlerini kaldırıp Major Will'in şerefine içiyorlardı. Leylâ sonuna kadar boşalttığı bardağını öyle bir şiddetle masanın üstüne bıraktı ki, kadeh sapından ikiye ayrılıverdi. İşte, o vakit Necdet, Leylâ'nın yerinde duramayacak kadar sarhoş olduğunu hissetti. Zaten locada Captain G. Jackson Read'le Orhan Bey' den başka hepsi zilzurna idi. Amerikalı artık tamamıyle yanındaki kadına sokulmuş, koluyla belini sarmıştı... Leylâ bir acayiplik yaptıkça bu beli bırakıyor, bir sahne önünde gibi iki elini birbirine çarpıyor.

— How well, how well! -diye bağırıyordu.

Amerikalının kuzguni siyah saçlarından bir tutam alnının üstüne düşmüş ve gözleri ufalmış, ufalmıştı. Yalnız ağzı, otuz iki tane iri, beyaz vahşî dişleriyle bir iskeletin çenesi gibi hep açık duruyordu.

Major Will ise, arada bir aşağıya bakmak bahanesiyle Leylâ'nın üzerine abanıyor ve tombul pençesiyle hafifçe genç kızın çıplak omuzlarını sıkıyordu.

Captain Jackson Read bu küçük topluluktan hiç de hoşnut değil gibiydi. Bir Minerva heykeli gibi dik ve katı duruyordu. Necdet bu adamın iki üç defa son derece ciddî bir tavırla Leylâ'ya eğilip bir şeyler fısıldadığını gördü. Leylâ buna bir omuz silkmesiyle karşılık verdi. O vakit Jackson Read ayağa kalktı, herkesle selâmlaştı ve çıktı, gitti.

Sabahın üçü idi.

Captain Jackson Read'in locadan ayrılmasıyle beraber sanki Necdet'in akıl ve şuuru da başından çıkıp gitmişti. Yerinden kalkıp gidenin arkasından koşmak, ona: «Allah aşkına Leylâ'yı bırakmayınız! Leylâ'yı bu yerde, bu saatte bu adamlarla birlikte yalnız bırakmak günahtır!» demek istedi. Fakat, bir inmeli gibi bacakları hareketten düşmüş kalmıştı. Hususiyle locadaki panorama o kadar hızla değişiyor ve o kadar birbirinden kötü hadiselere sahne oluyordu ki, Necdet manyetize olmuş gibi gözünü bir dakika oradan ayıramıyordu.

İşte, şimdi Leylâ büsbütün aşağıdakilerle meşgul olmağa başladı. Serpantinler şimdi hep onun locasından salin çeşitli yerlerine doğru uzanıyor ve genç kız, renk renk, kocaman bir örümcek ağının içinde bir arı gibi vızıldıyor, şunun bunun isimlerini seslenıyordu:

— Batty; hişt Lieutenant* Hallem, Lieutenant Hallem... Yukarı gelin, yukarı gelin!...

Necdet, «Bu kızdan büsbütün nefret etmek için şu sahneyi sonuna kadar seyredeceğim!» dedi. Arkadaşları da kendisini bırakıp gitmek istemiyorlardı. Hepsi de locadaki çılgın kızla onun arasındaki münasebeti sezer gibi olmuşlardı.

Lieutenant Hallem'ler, Batty'ler yukarıya Leylâ'nın yanına çıktılar. Loca öyle doldu ki Major Will Orhan Bey'i alıp yanında boşalan locaya geçmek çaresizliğinde kaldı. Lâkin bu belki de çaresizlikten değildi; belki de Major Will daha önce bir kadına söz ver-

* Teğmen.

mişti. Zira Orhan Bey'le locaya girer girmez, hemen uzun boylu, ince ve sarışın bir kadın onlara katıldı. Necdet'in yanındaki gençler dediler ki:

— Vay kâfir İngiliz; Prensesi yakalamış.

— Ne Prensesi?

— Rus prensesi yahu! Bir gecesine yüz lira, iki yüz lira istermiş!

— Bilmiyor musunuz? Bu müessesenin en mühim cazibesi o kadındır.

Lâkin Necdet oralarda mı? Locanın, bir yatak odası ışığını andıran koyu kızıl aydınlığı içinde Leylâ'nın küçük İngiliz zabitleriyle lâubalice şakalaşmalarını seyrediyor.

Necdet'in arkadaşlarından biri:

— Yahu, bu kız Türk mü Allah aşkına? -diye sordu.

Necdet suçunu itiraf eden bir maznun tavırla başını eğdi:

— Evet!..

Sonra birdenbire sanki içinden bir şey boşanmış gibi ilâve etti:

— Ve bu, benim nişanlımdı. Bu benim akrabamdır. Düşününüz bir kere, düşününüz bir kere... Şu anda ne haldeyim, ne halde olabilirim?..

Ve kendisini hemen ağlamağa hazır hissedip sustu.

Leylâ şimdi de kalkmış, locanın bir köşesinde daracık bir sahada o gelen iki gençten birisiyle dansa başlamıştı. Gerçi bu dans aşağıdan yalnız locanın bölmesine akseden iki gölgenin kımıldayışları halinde görünüyordu. Fakat Leylâ'nın bir Shimmy havasında

göğsünü kavalyesinin göğsüne ne kadar yakından sürttüğü, başını ne kadar gevşemiş bir boyun eğişle onun omuzuna bıraktığı pek iyi seçiliyordu.

Derken o Amerikalı ile yanındaki kadın da dansa kalktılar. Locanın içinde bir kargaşalıktır başladı. Orada artık hiçbir şey açıklıkla görülemiyordu. Yalnız birtakım kızıl gölgelerle siyah gölgelerin devamlı dalgalanmaları vardı.

Cazbant durdu. Herkes yerine oturdu. Fakat Leylâ iskemlesini kenardan çekip iki İngiliz çocuğunun arasına sokuldu; çıplak kollarından birini birinin, öbürünü öbürünün boynundan geçirip sallanmağa başladı.

Major Will'in locası buradan çok daha dürüst bir manzara gösteriyordu. O Prenses denilen kadın, İngiliz zabitinin bütün saygısızlıklarına rağmen hâlâ bir saray sofrasında gibi merasimli duruyordu. Öyle ki, nihayet Major Will'in sabrı tükendi. Kalkıp gitmeğe hazırlandı, lâkin tavırlarından kadını da beraber götürmek istediği anlaşılıyordu ve kadın kabule yanaşır görünmüyordu. Bu Rus Prensesiyle bir gün doğuşu gezintisini de başaramayan Major Will en sonunda gene eski arkadaşlarına döndü ve Rus Prensesi ortadan çekildi.

Major Will Leylâ'nın bulunduğu locaya tekrar girince o iki zabit ayağa kalktılar. O vakit şişman binbaşı bir alay önünde bir kumandan vazifesi yapar gibi askerî bir tavır takındı, kolunu havaya kaldırıp bir şeyler söyledi; bunun üzerine locada umumi bir çığlıktır koptu:

— Hip, hip hurrah!..

Bu sesler hiç şüphesiz Major Will tarafından yapılan bir teklifin memnunlukla kabulünü gösteriyordu. Çok geçmedi, hep birden ayağa kalktılar.

Necdet, kendi kendine söylenir gibi ve fakat yüksek sesle:

— Hah, işte gidiyorlar!.. -dedi.

Gidiyorlar, ama nereye? Necdet, hemen onları takibe karar verdi. Vestiyerde tez arkalarından yetişti.

Leylâ, alayın arasında kapını elinde sürükleyerek çıplak kolları, çıplak omuzlarıyle sokaktan bu loş meyhane koridoruna akseden sabah aydınlığına doğru sendeleye, sendeleye yürüyordu. Necdet, bu kızın yanından geçerken kendini tutamadı; yalnız onun işitebileceği alçak, fakat sert bir sesle:

— Pis orospu!.. dedi.

Öbürü utanmaz bir kahkahayla güldü ve kapını bir yırtık bayrak gibi havada sallayarak:

— Beğenmiyor musun? Evlenmeyi imkânsız kılmak için, monşer! -diye bağırdı.

XIV

«Niçin isyanımı af ve günahımı ref'etmezsin. Zira şimdi toprakta yatacağım, sabahleyin beni aradığında bulunmayacağım.»

(«Kitab-ı Mukaddes» Eyub- Bab)

Leylâ'nın vurduğu bu son darbe yalnız Necdet'le evlenme ihtimallerini kırıp geçirmedi; aynı zamanda artık her ikisinin yüzyüze gelmesi imkânını ortadan kaldırdı. Necdet, her gün sokağa çıkarken böyle bir şeyin olmasından korkuyordu; zira öfkesinin onu nasıl bir işe kadar sürükleyeceğini hiç tahmin edemiyordu.

Lâkin biraz önce söylediğimiz gibi insanın kalbi tuhaf bir şeydir. Necdet bir yandan Leylâ'ya rasgelmekten korktuğu halde, öte yandan onun hasretiyle yanıp kavruluyordu. Bazı anlar oluyordu ki, onu hattâ Rus barındaki hal ve vaziyetinde uzaktan seyretmeğe bile razı oluyordu. Bununla beraber, bir akşam üstü onu Beyoğlu caddesinde karşıdan gelirken görüp yan sokaklardan birine kaçmıştı.

İşte, Necdet bu iki zıt ruh hali arasında sallanıp dururken Madam Jimson'un bir suvaresi geldi, çattı. Bu kadınla uzaktan yakından bütün ilişiği olanlar kendisinin epeyce zamandan beri büyük bir akşam daveti hazırlamakta olduğunu biliyorlardı ve bunun sebebi de hemen hiçbir kimse için bilinmez değildi. Madam Jimson bu daveti son âşıkı «Colonel de Rochepierre» şerefine verecekti. Onun içindir ki, bunu bir «düğün» diye adlandıranlar hiç yanılmıyorlardı. Gerçekten bu Madam Jimson'un Colonel de Rochepierre'le bağlarının açıkça kutlanması gibi bir şey olacaktı.

Madam Jimson'u yakından tanıyanlar onca bunun bir eski âdet olduğunu bilirler. Bu kadın Captain G. Jackson Read'le de münasebetinin ilk kuruluşu anında bütün ahbaplarını böyle bir baloya çağırmıştı.

Şuh bir kadın için başarılarını âleme göstermek ayrı bir sevinç, ayrı bir zevk değil midir? Hele, Madam Jimson kaç zamandır yüreğinde Jackson Read tarafından bırakılmış olmanın acılığını âdeta bir çeşit utançla taşımaktaydı. Mond'da herkesin kendisine acıyış ve hor görüşle baktığını hissediyor ve bu azaptan kurtulmak için her çareye başvuruyordu. Nihayet, işte, âleme, hiç de acınmaya ve hor görülmeye lâyık bir hale düşmediğini, tersine, kadınların en bahtiyarı gene kendisi olduğunu yüksek sesle haykıracağı an gelmişti. Hem de kimin yanıbaşında? Colonel de Rochepierre'in; Clonel de Rochepierre'in...

Bu adam İtilâf ordularının en parlak isimlerinden birini taşıyan ve İstanbul'a General Franchet d'Esperey'in yanıbaşında bir doru at üstünde giren asaletli ve cakalı Fransız zabitlerinden biridir! Siyasî ve

askerî meseleleri yakından bilenlerin iddiasına göre General Franchet d'Esperey'in yanıbaşında Bulgarları barış istemeğe mecbur ederek Umumî Harb'e son veren kılıç da bu adamın kılıcıdır. Bundan başka «De Rochepierre» adı Fransa'nın tarihî isimlerinden biridir. Ondördüncü Louis'nin generalleri arasında De Rochepierre ismi sık sık geçtiği gibi, imparator Bonaparte'ın fetihleri sırasında İena zaferinde ün kazanmış bir de Rochepierre'e rasgelinir. Eski asaletten yalnız De Rochepierre'lerdir ki, devirlerin kargaşalığı üstünde müstesna bir talihe ermişlerdir. Krallık kadar İmparatorluğa, İmparatorluk kadar Cumhuriyete hizmet etmişlerdir.

Epeyce zamandan beri de Rochepierre'in adına dair bütün bu tafsilât ve bilgileri yeni âşıkının ağzından toplayıp etrafa yaymakla uğraşan Madam Jimson iddia eder ki, Colonel'in vücudu kurşun izleriyle delik deşiktir. Gerçekten, bu adam ilk gençlik devresinin tazelik ve gücünden oldukça uzak bir yaş merhalesindeydi. Fakat gene Madam Jimson'un etrafa yaydığı söylentilere göre harp meydanlarının bu cins aslanı sevgi sahasında da hâlâ bir pars gibi çevikmiş! Madam Jimson kendileriyle samimî olduğu kadın dostlarına Colonel'in hususiyetlerinden bahsederken: »Pöh, Jackson Read'i kaç paraya alırım! Onun ateşi bununkinin yanında saman alevi gibidir.» dermiş.

İşte, Madam Jimson kaç zamandır, hep kendi kaynağından çıkan bu söylentiler, bu propagandalarla âlemin merak ve tecessüsünü yeter derecede harekete getirdikten ve onu tam kıvamına soktuktan sonra, ni-

hayet parlak ve tantanalı bir surette duyurmağa karar vermişti. Bir hafta önce her yere davetiyeler gönderilmişti. Tabiatıyle bu arada özellikle Leylâ ile Jackson Read'ler topluluğu hiç unutulmamıştı. Nitekim bu davetiyelerden bir tane de Necdet aldı. Madam Jimson bütün ahbapları yanında onu da çarşamba günü suvareyi geçirmek üzere Taksim'deki geniş ve ihtişamlı salonlarında bekliyordu.

Necdet, iki üç gün bu davete gitmekle gitmemek arasında tereddütlü ve ıstıraplı kaldı. Gönlünün bir tarafı «Peki!» derken, öbür tarafı, «Hayır!» diyen tarafı üstün geldi. Fakat ne yazık ki, tam o sırada Mösyö Jimson'un ağır hastalıkla yatağa düştüğü işitildi. Bu hastalığa kimi «fievre typhoide»;* kimi «apandisit» diyor. Kimi de bir inmeden bahsediyordu. Lâkin Madam Jimson imdada yetişti. Bütün davetlilerine bunun bayağı bir romatizma krizinden başka bir şey olmadığını söyledi. Mösyö Jimson'u yakından tanıyanlar buna inandılar. Çünki, onlarca, zavallının pek ağır bir «arthritique»** olduğu biliniyordu. Şu halde Madam Jimson'un, Mösyö Jimson'suz eğlencelerine pek çok alışkın olan ahbaplar tayin edilen gece ve saatte davete koşmaktan çekinmediler. Hususile, Madam Jimson kocasının rahatsızlığının bin ihtimamla düzenlenen müsamereyi geciktirmeye sebep olacak her türlü vahimlikten uzak bulunduğuna herkesi çeşitli vasıtalarla inandırmış bulunuyordu.

Gerçekte ise vaziyet hiç böyle değildi. Zavallı Mösyö Jimson «üremi» ile karışık bir beyin kanaması ile

* Tifo humması.

** Mafsal romatizması, iltihabı.

kendisinden geçmiş, cansız bir halde yatıyordu. Hekim, kocasının halini çok tehlikeli bulduğunu Madam Jimson'a söylediği vakit o:

— Aman -demişti-, bunu kimseye yaymayınız. Kendi aramızda kalsın...

Hekimin belki dili tutulur, lâkin âlemin dilini tutmak ne mümkün! Madam Jimson'un bütün tedbirlerine, ev halkının bütün ağız sıkılığına rağmen herkes işitti, bildi ki, Mösyö Jimson hemen hemen can çekişmeye yakın bir halde, kol ve bacakları şimdiden ölmüş, yalnız gözleriyle yaşayan bir insan kalıntısıdır.

Fakat Madam Jimson gene ısrar etti. Tayin ettiği gün ve saatte davetlilerini kabule başladı. Bunlar iki kısımdı; bir kısmı son derece hususî ve samimî olanlar ki, «Colonel de Rochepierre» başta, ayrıca yemeğe çağrılmış idiler. Onun içindir ki öteki kısım davetliler kapıdan içeriye girerken müzika ve dansı çoktan başlamış buldular.

Madam Jimson sahneye başlayışının yıldönümü kutlanan bir primadonna gibi boyalı, kokulu ve süslü; devekuşu tüyünden bir geniş yelpazeyi sallayarak salonun ortasında duruyordu. Her yeni giren bir defa ona doğru gidiyor, erkekse eğilip elini öpüyor, kadınsa mübalâğalı bir şefkat ve sevgi gösterisiyle kırılarak, dökülerek selâmlaşıyordu. Bunlar içinden bazıları, hele Leylâ, Madam Jimson'u tedirgin etmek için uzun uzadıya kocasının sağlığı hakkında bilgi istiyordu. Madam Jimson ise gülümser, mesut:

— Oh, bir şey değil, bir şey değil... -diyordu-. O da bu suvareye katılabilirdi, ama ben mani oldum.

Yorulur diye korktum. Teşekkür ederim; teşekkür ederim.

Ve gözlerinin ucuyle salonun ta öbür köşesinde kadın ve erkekten meydana gelmiş bir grup ortasında ayakta duran de Rochepierre'e manalı bir bakış fırlatıyordu. Bu bakış «Gidiniz, onu da selâmlayınız!» manasını mı ifade ediyordu; yoksa «Bu hastalık meselesinden sakın ona bir şey açmayınız!» mı demek istiyordu, bir türlü anlaşılmıyordu.

Madam Jimson'un bu belirsiz bakışı en çok Azize Hanım'ı şaşırttı. Ev sahibesi dostunu nasıl bulduğunu kendisinden soruyor sandı. Başını çevirip uzun bir müddet Colonel de Rochepierre'i süzdükten sonra:

— Tebrik ederim, çok kibar tavırlı bir adam... -dedi.

Madam Jimson bu sözü işitmemezlikten geldi.

Zavallı Azize Hanım, Captain Marlow'un o âni ziyareti akşamından beri büsbütün serseme dönmüştü. Genç zabitin kocasının kolunda o lâubalice gelişi, sonra kendi gözünün önünde o adi sarhoşluk sahnesi, daha sonra her ikisinin geceyarısı o esrarlı şekilde çıkıp gidişleri Azize Hanım'ın bir türlü çözümlemeyi başaramadığı çetin bilmecelerin yalnız bir parçası idi. Çünki ,o akşamdan sonra, daha birçok karanlık olaylarla yüz yüze geldi. Bunlardan biri, kocasının para cüzdanındaki gözlerden birinin içinde bulduğu bir fotoğraftı. Güneşli bir havada bir deniz kenarında alınmış olan bu enstantanede Captain Marlow'un çıplak olarak yüzükoyun yere uzanıp yattığı görülüyordu.

Azize Hanım'ı hayrete düşüren şeylerden birisi de, kocasının her gece kulüpten çıkar çıkmaz mutla-

ka bir kere Captain Marlow'un apartmanına gittiğini işitmesi oldu. İki erkek arasında bayağı bir dostluk münasebetine hiç benzemeyen bu âdeta gizli gece ziyaretleri Azize Hanım'ın mantığına göre ancak bir şeyle açıklanabilirdi. O da her ikisinin ortak olarak hoşlandıkları bir fahişeyle bazı orgie'ler* yapmaları ihtimaliydi. Azize Hanım, birkaç Fransızca romanda bu çeşitten üçüzlü aşkların var olabileceğini öğrenmişti. Zavallı kadın bu hipoteze dayanarak yaptığı tahkikat neticesinde, kocasıyle Captain Marlow arasında hiçbir kadın gölgesinin geçmediğini âdeta keder ve ümitsizliğe yakın bir hisle anladı.

Bu gece, buraya gelirken haftalardan beri zihnini tırmalayıp duran şüphe ve üzüntüleri Madam Jimson'a açıp ondan bir akıl öğrenmeğe karar vermişti. Çünki, Azize Hanım'a göre, Madam Jimson'un dünyada bilmediği hiç bir şey yoktur. İşte, Atıf Bey'in karısı, de Rochepierre'e dair o potu kırarken kafasında bununla uğraşıyordu. İçinden, «Acaba hemen şimdi mi açayım? Yoksa daha sonra bir rahat zamanda mı?» diyordu. Tam bu sırada yanlarına genç bir Fransız deniz zabiti yanaştı. Madam Jimson'a dostça bir gülümseme ile:

— Beni Madam'a tanıtır mısınız? -dedi ve o vakit Azize Hanım, bütün kaygılarını unuttu.

Genç zabit kısa tanıtma töreninden sonra onu dansa davet etti. Bu İstanbul'u Pierre Loti'nin kitaplarından öğrenmiş havaî ve hayalci bir delikanlıydı ve bağlı olduğu gemi Boğaz sularında demir attığı günden beri, her Türk kadınında bir «Désenchantee», yol-

* Âlem (yapmak).

da bir «Aziyade»* aramaktan başka bir şey yapmıyordu ve zavallı Azize Hanım için bu beklenmeyen bir nimet oldu; çünkü; genç Fransız'ın keşfetmek istediği İstanbul tadı ondan başka hiç kimsede değildi.

Müzika eski bir vals havası çalıyordu, davetliler kâh teker teker, kâh çifter çifter ve kâh küme küme gelmekte devam ediyordu Saat onbirde, Madam Jimson'un geniş holü ve birbirinden geçme üç salonu hemen ağızlarına kadar dolmuştu. Lâkin, bu kalabalıkta, çeşitli milliyetler eski Osmanlı İmparatorluğunda olduğu gibi ayrı ayrı gruplar yapmışlardı. Bu grupların her biri başka bir köşeyi kaplıyor ve ancak dans sırasında birbirleriyle karışıyordu. Yalnız sayı bakımından pek az olan Türklerle hemen çoğunluğu yapan** Fransızların ayrılışı pek göze çarpmıyordu. İngilizler ise, arkaları duvarlara dayalı bir balede seyirci rolü oynayan figüranlar gibi duruyor. Lâkin Major Will'in sahneye çıkmasıyle bu büyü bozuldu; şişman ve babacan herifin taşkın ve bulaşıcı şenliği,*** babayanî lâubalilikleri bütün kendi cinsinden olanları beklenmeyen bir coşkunlukla harekete getirdi.

Bunlar görülmez bir elin oynattığı tahtadan kocaman kulaklar gibi büfeyler dans, dansla büfe arasında gidip gelmeğe başladılar. Yalnız Captain G. Jackson Read'den ortada eser yoktu ve suvareye babasıyle birlikte gelen Leylâ, rolünü oynamak için partner'ini bekleyen bir music-hall artisti gibi tembel tem-

* B.B.'da yok.

** B.B.'da «hemen ekseriyeti teşkil eden».

*** *Bozuldu'dan bulaşıcıya kadar olan bölüm B.B.'dan eklendi. Dizgide düşmüş olmalı.*

bel dolaşıyor, bazen tanıdığı erkeklerden biriyle bir köşeye çekilip akide şekeri renginde bir uzun ağızlığa üst üste geçirdiği sigaraları içiyordu. İşte Leylâ'nın tam böyle anında Colonel de Rochepierre yanına yaklaşıp:

— Bravo size, bir caporal* kadar tütün içiyorsunuz! -dedi.

Kendisine daha biraz önce tanıtılan bu Fransız zabitinin şu oldukça kaba şakası Leylâ'yı pek kızdırdı. Yanındaki İngiliz zabitine dönüp İngilizce olarak:

— Bu efendi ne demek istiyor? -diye sordu.

Colonel de Rochepierre ayakta şaşırmış kalmıştı; kekeleyerek:

— Ha, ha... Bu bizde bir söz temsilidir -dedi.

Colonel orta boylu, kalın ve dazlak bir adamdı. Ve çoğu Fransızlar gibi hem küstah, hem de utangaç bir tavrı vardı. Leylâ'nın aksi muamelesi karşısında, bu ikinci yaradılışı büsbütün ortaya çıktı. Salak ve gülünç bir hal aldı. Ağır ağır uzaklaştı.

— Colonel, dans etmiyor musunuz?

Küçük Galata bankalarından birinin müdürü. onu, bu sözüyle güç durumdan kurtardı. Biraz önce Madam Jimson'la üst üste ilk valsleri oynamış olan Colonel de Rochepierre hemen bir üçüncü dansa başlayacak kadar dinlenmemişti. Bununla beraber:

— Ha, evet, ha evet. Niçin olmasın? -diye söylenmekten kendini alamadı. Banka müdürü sırıtarak, Colonel'i karısına tanıttı.

Şimdi müzika, yeni dans havalarına başlamıştı.

* Onbaşı.

Bir Arjantin tangosunu bir shimmy, ve bir shimmy'yi bir «onestep» takip ediyordu. Colonel de Rochepierre·

— Yazık, bu barbar oyunlarının hiç birini bilmiyorum -dedi.

Böylece, bir gaftan öbür gafa bata çıka o gruptan bu gruba dolaşıyordu. Kalabalığın içinden biri:

— Yahu, olur şey değil -dedi-. Colonel şimdiden ev sahibinin yerine geçmeğe başladı.

— Niçin şimdiden diyorsunuz?

— Çünki, zavallı Jimson daha ölmedi.

Bir başka adam söze karıştı:

— Nereden biliyorsunuz ölmediğini? Belki şu dakikada ölmüştür bile.

— Hem de kimbilir, belki şu tavanın üstünde. Nah, şu tavanın...

— Demin kapıdan girerken, Doktor Coujot'yu artık yapacak işi kalmamış bir hekim tavrıyla çıkarken gördüm.

— Yapacak bir işi kalmamış hekim tavrı da nasıl şeydir?

— Oh, bunu anlamak gayet basittir. Eğer hekimin başı önüne eğilmiş, korkak ve sıkılgan bir halde, iki tarafına şaşkın şaşkın bakarak gidiyorsa, emin olun ki hastası son nefesini vermiş demektir.

— Umumî efkâr tuhaftır. Her ölen hastayı hekimi öldürmüş sanırlar. Halbuki işte, hiç değilse zavallı Jimson'u öldürenin kim olduğu meydanda...

— Karısı değil mi? Karısı değil mi?

— Ona ne şüphe...

— Bak, bak... Bu akşam da ne kadar tatlı görü-

nüyor. Ağzı hemen suları akmağa hazır bir olgun meyve gibidir.

— Hele şu pembe somakiden göğse, enseye bakınız! Kimbilir teması ne kadar hoş, ne kadar serindir. Elimi bu göğüsle bu ensenin üstünde bir gezdirmek isterdim.

— Ve kolları uzun, uzundur. Tıpkı bir Tanrıçanın kolları gibi...

— Bir Tanrıça mı? Yok canım, bir cadı, bir cadı... Genç bir cadı! Başının üstünde saç yerine bir demet alev taşıyor. Ve gözleri kirpiklerinin altında durmadan eriyen, durmadan eriyen zümrüt gibidir.

— Ya şu giydiği rop... Şu renk renk pullardan işlenmiş balık sırtı rop, ona henüz denizden çıkmış, henüz deniz suyunun ıslaklığını taşıyan bir mitolojik mahluk manzarası vermiyor mu?

— Evet, evet... Ve bu gece tarifi mümkün olmayan bir neşe, ta içten gelen, ta içten gelen bir neşe ile pırıl pırıl parıldıyor.

— İşte, de Rochepierre döndü dolaştı, bir iri Seylân kelebeği gibi bu aydınlığın yanına düştü. Ne konuşuyorlar acaba?

— Karı herife «Bu gece seninle yatacağım» mı diyor? Mutlaka öyle bir şey söylüyor, mutlaka; bakınız, Colonel'in yüzü bir tuhaf oldu. Sanılır ki, tam o andaki zevklerden birini duymaktadır.

— «Bu gece seninle yatacağım.» Onun ağzından yalnız bu sözü işitmek bile bir uzun, bir vahşi öpüş kadar tatlı olsa gerektir.

— Zavallı Mösyö Jimson, artık bu sözü işitmeyecek!

Biraz önce silik bir gölge gibi holden salona giren Necdet, köşe bucak bir parça dolaştıktan sonra, nihayet gelmiş bu konuşan grubun yakınında, arkası duvara dayalı duruyordu. Ruhu her zamandan daha ağır bir kederle yüklü idi ve yanıbaşındaki insan kümesinden kulağına çarpan ilk sözler, bu kederi uzvî bir ıstırap derecesine çıkartmıştı. Kanımız herhangi bir zehirle zehirlendiği vakit nasıl her yanımız bir deşilen yara gibi ağrırsa Necdet'in gözlerini, kulaklarını, burnunu da bütün gördüğü şeyler, işittiği sözler ve kokladığı kokular öylece tırmalıyordu. Gerçi bu gece, Madam Jimson dayanılmaz bir güzellikle güzeldi. Fakat, bir tabak elmasıyle önünde bir hasta gibi ona bakarken yalnız iğrendiğini hissediyordu. Onun etrafında dolaşan bütün insanlar, şu kadınlı erkekli kalabalığın bütün atomları, ayrı ayrı sanki gözlerine batan birer diken gibiydi.

Bundan başka Necdet, yanında konuşanların sözlerini en ahlâksız bir adamı bile isyana götürecek derecede alçakça buluyordu. Ölümden böyle mi bahsedilir? Ölen bir adam hakkında böyle şeyler mi söylenir?..

Lâkin burada mukaddes mefhumlardan hangisinin yeri var ki, ıstıraba, ölüme karşı saygı ve merhamet hissiyle çarpacak bir kalp bulunabilsin! Necdet, kendi içinden «Ben hâlâ ne kadar saf bir çocuğum!» diyordu ve hâlâ böyle kaldığına kızıyordu. Bütün bu yalan ve adi âleme karşı yanında konuşan şu adamlar gibi süflî bir hislilikle donanmış bulunmak ona birdenbire âdeta bir kuvvet gibi geldi. Ah, o da Madam Jimson'a böyle bir iştaha ile bakabilseydi! O da Colonel de Rochepierre'in hareketlerini aynı kıskanç ilgiyle

takip edebilseydi; o da «Nah, şu tavanın üstünde» can çekişen adamdan bir ezilmiş köpekten bahseder gibi konuşabilseydi! Fakat, ne gezer! Necdet, bu akşam bütün ölenlerin yasını, yaşayanların ıstırabını ve şu zevk eden halkın alçaklık ve utancını kendi yüreğinde taşıyordu.

İşte, bu levent ve çıplak kadın ayıplanacak şeyler adına dikilmiş bir mermerden heykeldir. İşte, şu adam hiç sönmeyen ihtirasını derisinin altında bir cüzzamlının yarası gibi gizleyen bir pislik ve ikiyüzlülük sembolüdür. İşte, kor gibi yanan gözlerini kadınların çıplak enselerinde dolaştıran şu genç, devamlı bir ruh açlığı içinde kıvranır bir gerçek Tantalus'tur.

Büfenin kenarında bir genç kadın, demin birlikte dans ettiği kavalyesinin kulağına fısıldamakta olduğu aşk ve ilgi sözlerini kendinden geçerek dinlerken, öbür köşeden kendini süzen bir başka adama da durmadan göz atmaktan ve gülümsemekten baş edemiyordu. Acaba şu anda bu dişinin hangi tarafı samimîdir? Şüphesiz, hiç bir tarafı... Şimdi bir başka erkek başka bir noktadan onu seyretmeye başlarsa bu kadın mutlaka başka bir uzvuyla ona cevap vermenin yolunu bulacaktır. Ve ne kadar gülünçtür ona söz söyleyen bu adam ve ne kadar maskaradır onunla karşıdan göz sevişmesi eden!

Hele birisi Miss Fanny Moore'u, öbürü Nermin'i kavramış, türlü türlü şehvetli hallerle dans eden şu iki kendini beğenmiş Fransız zabitine ne demeli? Etleri erkekten gelen cinsel akıntılara karşı Sapho'nun derisiyle zırhlanmış bu iki genç kızı, acaba herhangi bir zevkle tahrik ettiklerine mi inanıyorlar? Ona ne şüphe! Bu gafil kavalyelerden bir tanesinin bir baba

hindi gibi göğsünü ileriye doğru öyle bir kabartışı vardı ki, kendine güven ve cinsî kibir bir şekil alsa ancak bunun kadar beliğ* olurdu. Öbürü avının elinden kaçmayacağına o kadar emin ki, artık onunla bir kedinin bir fareyle oynayışı gibi oynuyor. Kâh gülerek kulağına bir şeyler fısıldıyor, kâh parmaklarının ucuyle belinin hassas noktalarına dokunuyor; kâh göğsünü bütün şiddetiyle genç kızın göğsüne bastırıyor. Halbuki bu sırada Nermin'in gözleri Fanny Moore'dan başka bir yerde değildi. Fanny Moore da kaşlarını çatıp uzaktan onu uslu durmağa davet ediyordu.

Bu suvarenin en gülünç ve aynı zamanda en acınmaya değer numaralarından birisi de Azize Hanım'dı. Bahriyeli Fransız zabitinin kolunda bir dalgalanır eşarp halini almıştı. O, bunu istediği yere sürüklüyor; bazen ortadan çekip bir köşede gizliyordu. Sonra birdenbire daha buruşmuş, daha kırışmış bir halde ortaya atıveriyordu. Azize Hanım, böyle buruşa kırışa âdeta tanınmaz bir şekle girdi. Gözlerinin sürmesi akmış ve saçları darmadağın olmuştu.

Necdet'in yanında duranlardan biri:

— Kimdir, bu sarhoş kadın! -diye sordu.

— Bir Türk hanımı olacak.

— Zavallı, kendini ne kadar idareden âciz... Bu Fransız zabiti onu oldukça hırpalamış sanırım.

— Güzel kadın, fakta kıyafet düşkünü.

Necdet, hassaten Leylâ'yı görmekten ve ona görünmekten çekiniyordu. Onun içindir ki, çoğunluk kalabalığın sıklaştığı bir noktada sinip kalıyordu. Gene böyle bir yerde dururken yanına Orhan Bey'in yak-

* Açık seçik.

laştığını hissetti ve ondan kaçayım derken, geldiği dakikadan beri bin zahmet ve bin dikkatle kaçındığı kazaya uğradı. Leylâ ile karşılaştı. Müthiş an! Fakat, Leylâ, sanki aralarında bir şey geçmemiş gibi sakin ve rahat bir tavırla yanındaki adamdan ayrıldı, ona yaklaştı:

— Babamı gördün mü? -dedi-. Seni arıyordu. Kendisi eve erken dönecek. Beni sana bırakmak istiyor.

Necdet, durduğu noktada bir öne, bir arkaya sallandı; tükürüğü boğazında kurumuştu; ancak duyulabilen bir sesle kekeledi:

— Lâkin ben de hemen çıkmak üzereydim. Ne aksi tesadüf!

— Olmaz. Kabil değil... İşte babam geliyor.

Leylâ düz, dar bir saten rop içinde azasının bütün o küçük, yuvarlak ve tatlı çizgilerini Necdet'e doğru geriyordu. Ve memelerinin uçları bu ince ve parlak kılıfı delecek gibi sert görünüyordu. «İşte babam geliyor,» derken uzanan kolunun bir saniye için açık bıraktığı koltuk altından Necdet'in burnuna, beraber geçirdikleri aşk saatlerinin baş döndürücü kokularını hatırlatan bir «şemme»* çarptı ve o vakit her zamandan daha büyük bir açıklıkla, sevilen kadının ne korkunç, ne öldürücü bir kudret olduğunu anladı ve yüreği hınçla dolu, Leylâ'yı beklemeğe karar verdi.

Necdet bu bekleyişin ne kadar sürdüğünü bilmiyordu. Fakat bu müddet içinde ruhu epeyce yol aldı Her nasılsa sapmış bulunduğu şu sarp ve çetin yol üstünde, iki üç seneden beri durmadan ilerlemekteydi. Zira, ruhlarımız çok kere bize haber vermeksizin ken-

* Koku.

di kendiliğinden olgunlaşmasını bilir. Aksi halde mümkün müdür ki, Necdet bir saat içinde yirmi senelik mesafeyi hep birden almış olsun! İşte, şimdi, dünyanın bütün iyisini kötüsünü tatmış bir olgun adam gibidir. Artık deminki isyanlarından, öfkelerinden eser kalmamıştır. Kalbinin zehrini bir felsefî usare haline çevirmiştir; artık ondan bir sürü azap ve ıstırap değil, birtakım umumî fikirler dizisi çıkarabiliyor. Demin yalnız sinirleriyle hissettiği bu topluluk, ona dikkat ve gayret ile müşahadeye lâyık bir sosyal mesele halinde görünüyor ve Leylâ, bu topluluğun içinde, herhangi bir başka insan gibi mücerret bir mefhum işareti oluyor.

Gerçekten, gerçekten bütün insanların her biri bir kelime, her biri bir harf gibidir ve hepsi bir araya gelip ya bir sahifeyi, ya bir kitabı meydana getiriyorlar. İşte, Necdet'in gözü önünde serilen bu kitap bir vodvil piyesi kadar gülünç ve bir melodram kadar acıklıdır. Hangi kalem bunun gibi canlı bir eser vücuda getirebilir? Hangi sanatkârın muhayyelesi bu derece tesirli ve manalı bir mevzu doğurabilir? Bu küçük insanlık kümesinde, büyük insanlıkta olduğu gibi iki unsur durmadan birbirleriyle çarpışıyor! Komedi ve facia... İşte, kendini muvaffak sanan bu erkeğin gururu, işte sevildiğine, beğenildiğine inanan şu kadının sevinci, olgun insanı bir alaycı gülümsemeyle güldürmeden başka neye yarar? Ve sahibi öldüğü dakikada bütün odaları cümbüş sesleriyle çınlayan bu ev, gene o insanın tüylerini ürpertmez de ne yapar?

Lâkin Necdet'in okumakta olduğu bu kitapta bir üçüncü unsur daha vardı ki, insana ne gülmek ve ne de ağlamak arzusu veriyordu. Yalnız bütün sinirleri

bir çeşit kasılma ile geriliyordu. Bu âdeta bilimin refleks dediği bir uzvî tepkiye benziyordu ve bunun arkasından bir derin tiksinme, bir dayanılmaz mide bulantısı geliyordu. İşte Necdet'i rahatsız eden şey de asıl bu idi.

Kendi kendisine «Tuhaf şey!» dedi. «Bu tamamıyle hicivci bir duygulanma değildir. Hicivci gülen, kızan veyahut hatalarımızı, kusurlarımızı acı bir dille yüzümüze vuran adam demektir. Lâkin ben, bu manzara karşısında sadece iğreniyorum ve bir leş önünde burnumu tıkayıp gözlerimi kapayarak kendimden geçmek istiyorum ve bu toplulukta hâkim olan tesir de asıl budur.»

Ve o vakit kendisine bir leşin karşısında ve bir bataklığın kenarında oturuyorum hissi geldi. Bir parça nefes almak için açık havaya çıkmak istedi. Jimson'ların evinin arka tarafında İstanbul'un bir kısmına, Sarayburnu'na ve Marmara'ya bakan geniş bir taraça olduğunu biliyordu ve buraya «fumoir»dan* çıkıldığını unutmamıştı. Yavaş yavaş oraya doğru yürüdü.

Dışarda bir ilkbahar gecesinin nemli tazeliği vardı. Necdet, taraçanın yarı ıslak beton trabzanına dayanıp aşağıya baktı. Buradan üç dört basamak merdivenle bir küçük bahçeye iniliyor ve göz, bunun alçak duvarını atladıktan sonra, artık ta karşı yakaya ve denize kadar hiçbir engele rastlamıyordu.

Genç adam, soluk bir karanlığın içinde bir şeyi bekliyormuş gibi duran İstanbul'a baktı. Tek tük ışıkların ancak yerini tespit edebildiği bu koyu kara şehir siluetinde hem akıcı, hem de katı bir hal vardı. Daha

* Aralık (yer), sigara içilen yer.

doğrusu sinsi sinsi yatan kocaman bir hayvana benziyordu. Öyle bir hayvan ki, başına ağır bir darbe indirilmiş de bir daha indirilmesin diye cansız rolünü oynamaktadır. Bu şehir 16 Mart işgali günü Necdet'e gene böyle bir canlı mahluk manzarası göstermişti. O gün İstanbul, kendisine zorla ve açıkça alçakça bir iş yapılmış ve utançtan yüzü koyun yere yatmış bir adamı hatırlatıyordu. Bu adam aylarca başını kaldırmaksızın hep aynı durumda sessiz ve hareketsiz kaldı. Lâkin Sakarya zaferinden sonra ortadan siliniverdi ve yerine, zincirlere bağlı bir dev geçti. Bu da öbürü gibi hiç kımıldamıyor, fakat sağlam ve tehdit eder gibi durmasını biliyor ve hiçbir tavrında yüz kızartıcı bir ayıp hissetmiyordu.

Bu ilkbahar gecesinin son saatlerinde o her zamandan çok munis ve ruha yakındır. Necdet, sessiz karanlığın içinden kolunu uzatıp onun esmer sırtını okşamak, onunla bir gizli dertleşmeye girişmek istiyordu. Orada, bu ev gibi evlerden eser yoktu. Orada, buranın Madam Jimson'larına, Leylâ'larına, Major Will'lerine, de Rochepierre'lerine, Azize Hanım'larına, Nermin'lerine, Fanny Moore'larına, Orhan Bey'lerine, Captain Marlow'larına karşılık babaları savaşa gitmiş yavrularının beşiğini sallayan temiz ve sabırlı kadınlar, vücutlarını Allah tarafından kendilerine teslim edilmiş bir kutsal emanet gibi saklayan genç kızlar, bunların üstüne şefkatle titreyen nur yüzlü nineler ve Anadolu'ya dair son iyi haberleri bildiren gazeteyi bir muska gibi devşirip cebine yerleştirdikten sonra sanki kendisini bütün dünyanın hazinelerine sahip bir adam kadar mesut hisseden fakir vatandaşlar vardı. Necdet, hemen onlara doğru gitmek için yüreğinde

ateşli bir arzu duydu. Tıpkı günahlarının kefaretini malıyle, canıyle ödemeğe giden ilkçağın tövbelileri gibi yalınayak, başı kabak, arkasında bir kısa gömlekle, dizlerini taştan taşa vurarak, dirseklerine dayanıp yerlerde sürünerek, onlara, onlara gitmek istedi.

Onlara gidip diyecekti ki: «Öbür tarafta neler oluyor bilmiyorsunuz! Garp medeniyetinin bütün lâğımı öbür tarafa boşandı. Bir parça temizliğe düşkün, titiz bir adam için orada bir dakika soluk almağa imkân kalmadı. Tıkanıyorum. Bana biraz temiz hava, biraz temiz hava veriniz. Derdim büyüktür. Size söyleyeceklerim var.»

«Siz bilmiyorsunuz, asıl işgal, asıl istilâ öbür tarafta oldu. Düşman çamurlu çizmeleriyle bizim evlerimize kadar girdi; ne diyorum —bizim yataklarımıza kadar!— Halbuki sizin yalnız sokaklarınızda dolaşabiliyorlar. Sizin evleriniz sarılmış kalelerdir. Fakat henüz zaptolunmamıştır. Öbür taraftakilerin ise hepsi birer birer düştü!»

«Kızlarımızı, karılarımızı ve duvak yüzü görmemiş nazlı sevgililerimizi ellerimizden aldılar ve onlara gözümüzün önünde istediklerini yaptırdılar ve kızı kızla, erkeği erkekle kızıştırdılar ve bütün tabiî zevklere tabiî olmayan zevklerin zehrini, ıstırabını, azabını kattılar. Her birimizi bir ayrı çırpınışla oynatmağa başladılar.»

«Dün bizim önümüzde göz kaldırmayan tayfalar şimdi etrafımızı almışlar, bizi seyrediyorlar. Bize el çırpıyorlar ve içimizden her yuvarlanana kahkahalarla gülüyorlar.»

«Ben işte bu utanılacak ve yüz karartıcı meydandan geliyorum. Bu meydanın ben en gülünç, en mas-

kara oyuncularından biri idim. Başlangıçta bana alkış tutanlar şimdi yorulup bıyık altından gülmeğe başladılar. 'Ve bize azap verenler bizden meserret talep ettiler. Ve yüreğimiz kan ağlarken bizden tatlı muhabbet sözleri ve neşe verici şarkılar istediler. Biz bunları bir ecnebi diyarında nasıl okuyalım? Ey Orşilim, seni unutursam sağ elim hünerini unutsun. Eğer seni tezekkür etmezsem dilim damağım yapışsın.' 'Ey harap olunacak Babil kızı, senin bize ettiğin cezaya mukabil sana eda eden ne mübarektir.'»

Ve Mezamir'in bu parçasını okuduktan sonra gene diyecekti ki:

«Siz hiç değilse köşelerinizde yas tutmak hürriyetinize maliksiniz! Halbuki öbür tarafta bizi ağlamaktan da menettiler ve feryatları cümbüş seslerinde boğdular ve boğazımızdan içimize doğru akan seslerin kahkahayla örtülmüş bir hıçkırık olduğunu anlamadılar. Onun içindir ki, yavaş yavaş kanlarımızı şarap diye içmeğe ve gözyaşlarımızın tuzundan yapılmış yemekleri lezzetle yemeğe alıştık ve Mezamir'de okunduğu gibi: 'Civanlarını ateş telef etti ve bâkireleri yeis çekmediler. Kâhinleri kılınçla dövüştü ve dul karıları ağlamadılar.' sözü yerine geldi.»

Ve daha diyecekti ki:

«İşte biz bir pula satılmış kıymetsiz esirleriz ve bizi bir pula satın alanların zevkine gülerek hizmet etmekteyiz. Lâkin siz bana söyleyebilir misiniz ki azatlık saati ne vakit çalacaktır? Bunu bilmeniz lâzım gelir. Zira siz katakomb'larda yaşayanlarsınız ve Tanrının müjdesi size gönderildi. 'Ne mübarektir ol adam ki şerirlerin meşveretinde gezmez ve günahkârların yolunda durmaz ve müstehzilerin meclisinde oturmaz.'

denildi. İşte gerçek bunlarla belli olur. Gerçek bunların yürüdüğü yoldadır. Yani size belli olur. Yani sizin yolunuzdadır. Şu halde, söyleyin bana, azatlık saati ne zaman çalacaktır? Şu yan tarafta, şu mor dağların öte yakasında, görür gibi olduğum kızıllık bir yangın başlangıcı mıdır? Yoksa orada bir şafak mı sökmeğe başladı? Size bahsettiğim şu çağdaş Sodom'un üzerine Allahın ateşi orada mı yağacak? Ne vakit 'ol yerden külhan dumanı gibi bir duman çıktığını' göreceğiz. Bu kutsal ateşin o Sodom üzerine yağdığı anın içinde olsam da gam yemeyeceğim ve Lût'un karısı gibi bir tuz heykeli olacağımı bilsem de gene bunun nasıl yandığını görmek için dönüp bakacağım.»

Ve Necdet bunları düşünürken, İstanbul'un arkasında ufuk bir soluk perde halinde giriyordu. Her taraftan horoz sesleri geliyordu. Genç adam hafifçe ürperdiğini hissetti:

— Şafak söküyor. Bu kız hâlâ ne yapıyor? -diye söylendi ve içeriye girmek üzereyken, geri döndü. Tekrar beton trabzana dayanarak aşağıya baktı. Bahçe kapısı yavaşça açılmış, iki adam içeriye giriyordu. Sessiz sessiz âdeta iki hırsız gibi yürüdüler. Necdet eğildi ve alacakaranlıkta bunlardan bir tanesinin bir papaz olduğunu gördü. Kendi kendine:

— Mösyö Jimson ölmüş olacak! -dedi.

Tekrar fumoir'dan geçti. Hole girdi. Çalgı sesleri ve dans hâlâ devam ediyordu. Madam Jimson'la Colonel de Rochepierre şimdi yanyana oturmuşlar, âlemin gitmesini bekler gibi bir hal almışlardı. Acaba şu dakikada kocasının son nefesini verdiğinden haberi var mıydı: Necdet bunun aksine ihtimal veremiyordu ve kadındaki bu duygusuzluğun sağlamlığına şa-

şıyordu. Gözleriyle Leylâ'yı aradı. Genç kız bir alay sarhoşun arasında büfeye uzanıyor ve gülerek, oynaşarak bir şeyler yiyor, bir şeyler içiyordu. Necdet yanına sokulup seslendi:

— Daha gitmiyor muyuz?

Leylâ şaşırarak döndü:

— A, ben de seni arıyordum. Şu lokmayı bitireyim, gideriz -dedi ve elinde tuttuğu kocaman bir sandviçi Necdet'e gösterdi. Genç kızın etrafını alan grup Necdet'i selâmlamak lüzumunu bile hissetmemişti. Önce başlamış bir şakaya devam ediyorlardı.

Necdet:

— Ben yavaş yavaş çıkıyorum. Arkamdan yetişirsin -dedi.

Leylâ yarım kalan sandviçi masanın üstündeki tabaklardan birine fırlatıp babasından azar işitmiş bir çocuk tavrıyle Necdet'in arkasından koştu. Dışarıda kapının önünde bekleyen otomobile bindikleri vakit, her ikisi de küskünlük örtüsünü tekrar takınmıştı. Leylâ'nın deminki çocuk şaklabanlığından hiç eser kalmamıştı ve Necdet, biraz önceki hüzünlü hayallerine dönmek imkânını arıyordu.

Fakat o artık, taraçadaki adam değildi. Bütün varlığı yeniden arzu ve kıskançlık yılanının dar kılıfına tıkılmıştı ve bir engereğin yuttuğu kurbağadan hiç farkı kalmamıştı.

Leylâ beyaz saten robu içinde bir iri manolyayı andırıyordu. Genç adam bu hareketsiz ve ıslak şeyi kavrayıp parçalamak ve sonra suyunu damla damla akıtıncaya kadar avcunun içinde sıkmak, sıkmak istedi. Bilmiyordu, acaba kanının da derisi gibi bir hu-

susî kokusu, bir hususî tadı var mıdır? Ve tırnaklarının ucu avcunun içine batıyordu.

Birdenbire otomobil durdu. Leylâ hiç sesini çıkarmadan indi. Bir gölge gibi süzülüp gitti.

Artık tamamıyle şafak sökmüştü. Necdet, bir idam mahkûmu gibi yaklaşan aydınlıktan korkuyordu. Zira, gene azapla dolu bir gün daha yaşamağa başlayacaktı.

XV

«Ey mahbubem, işte güzelsin. İşte güzelsin. Nikabının altından gözlerin güvercinler gibidir. Saçın Cil'ad dağında yatan keçi sürüsü gibidir. Dişlerin Lut'tan çıkan kırkılmış sürü gibidir. Cümlesi ikiz doğurur ve aralarında yavrusuz yoktur. Dudakların kırmızı iplik gibidir ve söyleyişin lâtiftir. Yanakların nikabın altında nar parçasına benzer. Boynun silâhlar için bina olunmuş Davud kulesi gibidir. Orada kahramanlar siperi olarak bin kalkan asılıdır. İki memelerin süsenler arasında otlanır bir çift ikiz ceylan yavruları gibidir.»

(«Kitabı Mukaddes: Ağniyet ül-ağani - Bab 4).

Mösyö Jimson'un ölümü haberi epeyce hayret ve üzüntüyle karşılandı ve cenaze alayı tantanalı oldu. Her şeyde monde'da parlamak vesilesini arayan Madam Jimson bu ölüme en büyük ehemmiyeti vermişti, ta ki kendisi hiç değilse bir müddet için umumî alâkanın bir cazibe merkezi olsun diye... Ve oldu da. Zira cenaze törenini başsağlığı dilekleri, başsağlığı di-

leklerini dedikodular ve dedikoduları bir sürü evlenme teklifleri izledi ve Madam Jimson tamam tamamına meşhur operetteki «Şen Dul» haline girdi. Kocası onu yıpranmamış bir güzellikle oldukça mühim bir servet bırakmıştı. Bu ise gerek aç gözlü levanten âleminin, gerek işgal kuvvetlerinden bazı zibidi zabitlerin hırsını tahrik etmekten geri kalmıyordu. Hususiyle bunlar için Madam Jimson bütün o şark sarayının göz kamaştırıcı gerçekleşişinden başka bir şey değildi. Özellikle her birinin kalbi bir «haçlılar» şövalyesinin gülünç ve ilkel hulyasıyle çarpan ve şark denilince kadından altına kadar dünyanın bütün nimetlerini ayaklarının altına serilecek sanan Fransız zabitleri Colonel de Rochepierre'in ardı sıra bu ihtişamlı Bizans melikesinin etrafını sarmıştı.

Madam Jimson hiç bir vakit bu kadar kesif, bu kadar kalabalık bir erkek hücumuna uğramamıştı. Taksim'deki evi bahtsız Ulis'in karısı Penelope'nin evi gibi baştan başa tâlipler ve âşıklarla dolmuştu. Gerçi bu halden asıl âşık, Colonel de Rochepierre bir koca gibi ıstıraplıydı ve ara sıra asker otoritesine dayanarak çoğu kendi madunları* olan sırnaşık hayta alayını dağıtmak çarelerini düşünüyordu. Fakat bunu her uygulayışa kalkışında gidenlerin yerini onlardan daha az rahatsız edici olmayan yeni tâlipler, yeni âşıklar alıyordu. Colonel de Rochepierre'in gözünde, Madam Jimson'un, üzerine birtakım haşarat üşüşmüş bir kase baldan farkı yoktu ve kendisi bu haşarata «Kış! kış!» demekten artık usanmıştı. Gerçi bu vaziyetten kurtulmanın bir çaresi, tek bir çaresi vardı; o da res-

* Astları.

men müteveffa Jimson'un yerine geçmekti. Fakat zavallı Colonel için bu perspektif itirafı güç bir sürü tatsız şeylerle doluydu. Doğrusunu itiraf etmek lâzımgelirse, de Rochepierre Madam Jimson'u lâzım geldiği kadar tatmin edememekten korkuyordu. Zira, yaşı elliyi bulmuştu ve bu elli yılın hiç değilse yarısı eşsiz bir sefahat içinde geçtiği için uzviyeti vakitsiz bir takatsizliğe uğramıştı. Asıl bu vaziyetidir ki, onun genç rakiplerine karşı azgın bir kinle kıvranmasına ve ne mondanite'ye, ne de askerliğe yakışır birtakım tedbirler almasına sebep oluyordu.

Lâkin bütün bu âşıklar, bu talipler birbirine girerken Madam Jimson'un içindekini araştırmak kimsenin aklından geçmiyordu. Halbuki, hepsi için en çok ümitsizliği gerektirecek şey Madam Jimson'un kendi meyilleri, kendi kararıydı. Bu niyet, bu karar ve bu meyiller de tamamıyle evlenmenin aleyhindeydi. Madam Jimson bir ikinci genç kızlığa benzeyen bu mesut dulluğun safasını sürmekten başka bir şey düşünmüyordu. Beyaz etini daha beyaz gösteren ince siyah matem elbiselerinin içinde bütün vücudunu şimdiye kadar hiç kimsenin bilmediği, işitmediği yüce ve tanrısal bir aşk âyini için gizli gizli besleyen ve için için hazırlayan bir hali vardı. Eskisi gibi dişlerinin parıltılı beyazlığını göstermek maksadıyle durmadan gülmekten vazgeçmişti ve seyrek gülümseyişleri bu şenliğin kıymet ve lezzetini daha yükseltiyordu.

Madam Jimson artık o şiddetli ve başdöndürücü kokuları da sürmüyordu; herkese kendi derisinin, kendi mesamesinin* tabiî kokusu ile yaklaşmayı şimdiki

* Derideki gözenek.

hal ve durumuna daha uygun buluyordu ve hiç evinden dışarıya çıkmıyordu. Bu «itikâf» içinde vücuduna hoş ve hafif bir semizlik geliyordu ve birbirini takip eden uykusuz gecelerin, dansların, yaya ve at gezintilerinin bir parça yormağa başladığı bedeni hiç kimsenin hatırlamadığı derecede tazeleşiyordu. Gözlerinin etrafındaki bazı kırışıklar tamamıyle kaybolmuştu; çok güldüğü için dudaklarının kenarında meydana gelen çizgi gölgelerinden eser kalmamıştı. Gerdanına bir mermer heykelin düz, pürüzsüz ve serin sağlamlığı geldi. Dirsekleri çukurlaştı ve bilekleri yuvarlak yuvarlak oldu. Gerçi göğsü hiç büyümüyordu. Fakat kalçaları bütün eskideki ölçü elbise* ve çamaşırlarının içinde geriliyor, bir minicik kubbe manzarası gösteriyordu.

Bu uzun dinlenme devri Madam Jimson'un gözlerine de eşsiz bir canlılık vermişti. O iri yeşil zümrütlerin içindeki bütün o benekler, bütün o mikroskopik ovalar meydana çıkmıştı; insan bunlara yakından bakarken tıpkı bir yeşil camın altına hapsedilmiş iki kelebek kanadı görüyorum, sanırdı ve bu kanatlar da ayrıca ışıklı gibiydiler. Sanki her benek, her oya bir ayrı küçük nur ışını ile nakşedilmişti. Yüzünün en dikkate değer cazibelerinden biri olan dudaklarının, etli ve kızıl dudaklarının ise âdeta zedelenmiş, örselenmiş gibi duruşu vardı. Bir ihtiraslı ağız onun bütün kanını günlerce hiç durmaksızın emmiş, sömürmüş sanılırdı.

Madam Jimson'u Captain G. Jackson Read de birkaç defa görmeğe geldi. Sultan hanımın kolları ara-

* B.B.'da «bütün eski 'mezür'deki elbise».

sında en nadir şark zevklerini tadan ve şarklı kadının âdeta mütehassısı kesilen bu İngiliz delikanlısı eski sevgilisinde bu hususî çeşniden bir şey bulmamağa başlamıştı. Madam Jimson da başka türlü bir Sultan hanımdı. Tombul uzuvlarının hareketleri ağır, yeşil gözlerinin bakışı süzgün ve çehresinin umumî ifadesi durmadan şehvetle bulaşıktı ve eski sevgilisinin şahsında müşahede ettiği bu tatlı olgunluk Jackson Read'in hoşuna gitmiyor değildi.

Fakat, bir defa bu gence alışkanlığını kaybeden güzel dul ona dönmekte epeyce güçlük çekecekti. Gerçi bu dönüşü hiç hatırından geçirmedi, gerçi Jackson Read'in dar sıkıcı çemberine tekrar girmekte hiç bir zevk bulmuyordu ama, bu gencin tuhaf bir meyille yeniden kendi üstüne eğilmesi onun içinde pek duygulu bir noktayı gıcıklamaktan da geri kalmıyordu.

Bir gün Madam Jimson bir siyah «crepe de chine» penyuvara sarılmış şezlongun üstünde yatıyor, Jackson Read de karşısında bir koltuğa yaslanmış hemen burun buruna gibi oturuyorlardı. Jackson Read her zamanki gibi hiç konuşmuyordu. Madam Jimson ayaklarının parmakları ucunda küçücük terliklerini hafif hafif oynatmakla meşgul görünüyordu. Kollarını çaprazlama başının altına koymuş ve bu vaziyette göğsü ileriye doğru gerilmişti. İnce ipek içinde vücudunun çırılçıplak olduğu hissediliyordu. Buna bakmak âdeta kadına yarım bir temellük* gibiydi. Onun içindir ki, Jackson Read ışıl ışıl parlayan gözlerini bu vücudun üstünden ayıramıyordu. Neden sonra:

* Sahip olma.

— Mersi!.. -dedi-. Beni yatak odanıza kabul ettiniz.

— Oh, bu hiç yapmadığım bir şey mi Gerald?

Ve dudaklarını büktü.

İngiliz zabiti:

— Evet öyle ama çok zaman var ki, sizin yuvanızda bulunmak zevkinden yoksunum ve şimdi sizinle bana her şey yeni, ilk defa olan şeyler gibi taze geliyor. Bu acayip bir his! O kadar acayip ki, kendim bile anlamıyorum. Bana bir büyü yapmış olmayasınız!..

Madam Jimson tekrar dudaklarını büktü:

— Bu benim işim değil. Bu gibi işlerin en ustası işittiğime göre saraylarda bulunur. Size büyüyü yapan yaptı, Gerald...

Konuşmasında, hareketlerinde olduğu gibi bir gevşemiş ahenk vardı.

Captain Jackson Read bu şakaya cevap yerine elini uzatıp Madam Jimson'un ayaklarını okşamak istedi. Madam Jimson hafifçe geri çekildi.

— Yok, yok Gerald; dokunmayın bana... -dedi-. Eski şeyleri tekrar etmek için hiç bir arzu duymuyorum. Geçen geçti.

Captain Jackson Read bu sefer ayaklarını Madam Jimson'un yattığı şezlonga uzatıp koltuğun içine daha çok gömüldü.

— Neden öyle, lütfen söyler misiniz? -diye sordu.

— Bilmiyorum. Öyle şeyler vardır ki, açıklanamazlar. Şimdi ben büsbütün başka bir kadınım ve vücudum geçmişteki okşamalarınızdan hiç birini hatırlamıyor. Sanki sizinle geçirdiğim zamandaki derimin bütün hücreleri ölmüş gibidir. Zavallı Gerald'im, ölen dirilebilir mi? Adam siz de, bırakın bunları! Bana çok

güzel olduğu söylenen Sultanınızdan bahsediniz. Her şeyden önce aranızda ne konuştuğunuzu, nasıl konuştuğunuzu bana anlatın.

— Oh, gayet kolay... O şimdi birkaç kelime İngilizce biliyor. Ben de birkaç kelime Türkçe öğrendim, her ikisini de bir birine karıştırıp işin içinden çıkıyoruz.

Madam Jimson gülümseyerek sordu:

— Meselâ?

— Cicim; aslanım! Ciğerimin köşesi... Saat kaçta? Yarın; peki, hayır. Çok seviyorum. Gördünüz mü işte size tafsilâtlı bir konuşma kitabı...

Madam Jimson:

— Kim bilir -dedi-, kim bilir sevişme sırasında bu dar lehçe ile ne kadar sıkıntı çekersiniz.

Jackson Read omuzlarını silkti:

— Ben de bilmem, çünkü, şimdiye kadar işi o noktaya hiç götürmedik -dedi.

O vakit Madam Jimson, Captain Jackson Read'in aşk işlerinde ne kadar tembel, soğuk ve beceriksiz olduğunu hatırladı. Zavallı kadın bu şimalli genci harekete getirinceye kadar neler çekmişti!..

İşte, eski âşıkının bu safdilce itirafı üzerine bütün bunlar aklından geçti. Jackson Read'in yüzüne bakarak kahkahayla güldü:

— Amma da geç kalmışsınız ha!

Jackson Read'in kendisi de buna gülüyordu. Madam Jimson birdenbire:

— Ya Leylâ! -dedi.

O vakit İngiliz zabitinin yüzü ciddî bir hal aldı:

— Artık hiç görüşmüyor musunuz?

— Kocamın ölümünden sonra bir defa geldi. On-

dan sonra yüzünü hiç görmedim. Ne kadar hayırsız bir kız olduğunu siz benden iyi bilirsiniz.

— Gerçekten, şu Amerikalı Yahudilerle düşüp kalkmaya başladığından beri bütün eski dostlarını unuttu. Ben de gidip kendisini göremiyorum. Çünki çevresi bir tuhaf oldu. Yolda rasgeldiğim vakit kendilerine selâm veremeyeceğim bir sürü münasebetsiz ve yabancı insanlarla sarılı olduğunu görüyorum.

— Kimler gibi?

— Meselâ başta şu görgüsüz Amerikalı Müller Stein ve hep yanında taşıdığı eski music-hall artisti Tibi Loor gibi... Bu kadın halis bir maceracı tipidir; herife gelince, işte ismi meydanda: bir eski Alman Yahudisi... Nerden gelip nereye gittikleri belli değil.

— E başka?

— Başka... Bunlar arasında bir çeşit Rus artisti de peyda olmuş. Büyük ressam diyorlar. Bu ressamın, öte yandan ispirtizmayla meşgul olduğunu işitiyorum. Bir kokot gibi kokular sürünüyor ve saçlarını ensesinden aşağı uzatıyor ve donuk bir cam parçasına benzeyen soluk gözleri var.

Madam Jimson nazlı nazlı güldü:

— Gerçekten pek acayip bir kimseler... -dedi.

Captain Jackson Read uzun bir müddet için tekrar sustu. Sonra, epeyce sonra, gitmek için ayağa kalktı. Madam Jimson yerinden kımıldamaksızın öpsün diye elini uzattı. Lâkin, İngiliz zabiti her zamanki gibi bu eli yalnız sıkmakla kaldı.

Madam Jimson dedi ki:

— Ara sıra uğrayınız. Sizin için her zaman evdeyim; bilirsiniz. Hem de sakın gecikmeyiniz. Yakında bir seyahata çıkmam ihtimali vardır.

Gerçekten Madam Jimson'un yakında bir seyahate çıkması ihtimali vardı ve bu saatin gelişini bütün hayranları korkuyla karışık bir endişe ile karşılıyorlardı. Bir kısım İtilâf zabitleri için Madam Jimson giderse İstanbul en mühim cazibelerinden birini kaybedecekti ve hele Beyoğlu'nun tadı tuzu kalmayacaktı. Bundan başka Madam Jimson'un gitmesiyle hiç değilse on on beş kalbin içinde çırpınan aşk ve evlenme ümitleri de yok olup gidecekti. Onun içindir ki, bunların her biri güzel dulun hareketini geciktirecek bir vasıtaya başvurmaktan ve birtakım engeller çıkarmaktan çekinmiyordu. Bu engellerin en mühimlerinden biri Madam Jimson'un tabiiyetinin şüpheli oluşuydu.

Gerçekten kocasının ölümünden sonra ve onu takip eden miras işlerine kadar hangi milletten olduğunu pek iyi bilmeyen Madam Jimson nihayet medenî vaziyetini tespite mecbur olunca epeyce güçlükle karşılaşmıştı. Kocası Cihan Harbi'nden önce İngiliz olduğunu, Cihan Harbi'nde Avusturya-Macaristan tabiiyetine girdiğini, ve Mütareke'den sonra tekrar İngiliz tabiiyetine döndüğünü söylerdi. Fakat, bununla ilgili vesikalar o kadar eksik ve bu tabiiyet değişikliklerine ait işlemler o kadar karışıktı ki bunların içinden bir türlü çıkılamıyordu. Belki müteveffa Jimson hayatta olsaydı, bu meseleyi, daha doğrusu bu karışık davayı halletmek çaresini bulurdu. Fakat o da, kendi cinsinden olanlara ne olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini bildirmeksizin oldukça esrarlı bir sessizlik içinde öbür dünyaya göçüvermişti.

Şimdi Madam Jimson'a gerek kocasının para, mal ve mülklerinin kendine geçmesi ve gerek bir başka-

sıyle evlenmesi, gerek serbestçe gezip dolaşması için mutlaka bir hüviyet vesikasına ihtiyaç olduğu söylenince havaî kadın:

«A, ne bileyim ben» diyordu. «Bütün bunlarla kocam meşgul olurdu. Benim kim olduğumu soruyorsunuz. Çok acayip şey, benim kim olduğumu bilmeyen var mı? Biz İstanbul'un en tanınmış ailelerinden biriyiz.»

Ve günün birinde Madam Jimson'a kendisinin ne İngiliz, ne Avusturyalı olduğu ve elde bulunan belgelere göre mükemmel bir tarzda Türk tabiiyetinde bulunduğu söylenince müthiş bir öfke alâmeti gösterdi:

— Ne, ne! bunu hiç işitmemiştim. Bu yalanı da hangi alçak uydurmuş; söyleyin, hangi alçak bu iftirayı benim üzerime atmış?.. -diye haykırmağa, tepinmeğe başladı.

Madam Jimson ne vakitten beri namusu, temizliği, haysiyeti aleyhinde söylenen şeylerin hiç birine bu kadar kızmamıştı; sanki onun için Türk olmak rezaletlerin en büyüğü ve lekelerin en kirlisiydi.

Halbuki müteveffa Jimson'un pek eski dostu olan Leylâ'nın babası Sami Bey, bu hususta herhangi bir kutsal kitaba el basıp şahitlik edebilirdi. Zira o yalnız Jimson'u değil, Jimson'un babasını da görmüş, tanımıştı. Bu adam Mahmutpaşa civarında bir yerde, hırdavat ticaretiyle meşgul Samatyalı bir Yahudi idi ve oğlu, yirmi iki yirmi üç yaşlarında genç Mişon'la Sami Bey'in Düyunu Umumiye'de bulundukları zaman, çoğu akşam tatillerinde bu ihtiyarın dükkânına beraber uğradıkları olurdu. Bunun ölümünden sonra genç Mişon ortadan kaybolmuş ve uzun seneler kâh Londra'da antika satıcılığı, kâh Viyana'da bankerlik ettiği

söylenmişti. Sonra yavaş yavaş unutulup gitmişti. Öyle ki kırk kırk beş yaşında bir zengin Avrupalı olarak İstanbul'a dönüşünde onu Sami Bey'den başka kimse tanıyamadı, o kadar değişmiş, o kadar büsbütün başka bir adam olmuştu.

Madam Jimson'un kendisine gelince onun kökünü bilmeyen kimse yoktur! O, Beyrut'taki bankası topu attıktan sonra gelip İstanbul'da, Moda'da yerleşen maceracı bir Suriyeli katoliğin, adıyla sanıyla El-Barûni Bey'ın kızıdır. El-Barûni bütün dalaverelerini çevirdikten, bütün çarpma, aldatma ve dolandırma vasıtalarını tükettikten sonra nihayet son kozu olarak talihe karşı kendi kızını oynamak üzereyken bir suvarede, bu Mösyö Jimson'la bir tesadüf her güçlüğü çözümleyivermişti. Lâkin El-Barûni Bey ne yazık ki kızının saadetinden, debdebesinden lâzım geldiği kadar istifade edemedi. Mösyö Jimson'la evlenmelerinin ikinci yılı bu fani âleme gözlerini kapayıp gitti.

İşte o vakitten beri Madam Jimson hep geçmişini silmekle uğraşır. İstanbul'da her şeyin bir fetret* ve aralık devri olan harp ve mütareke senelerinde gerçi bu geçmiş unutulmuş ve her hatıra silinip gitmişti ama Mösyö Jimson'un ölümü üzerine, bilinen sebepler dolayısıyle bunlar gene karıştırılmağa, bunlardan gene bahsolunmağa başlanmıştı.

Madam Jimson kendisini bu mesut dulluğun balaylarından lüzumsuz yere rahatsız eden bu dedikoduların bütün mesuliyetini Leylâ'nın üstüne atmakta ve bu sinsi iftiraların önüne geçmek çarelerini aramakta idi. Onun içindir ki, Captain G. Jackson Read'

* Zayıflık.

in Leylâ'ya dair söylediği sözler epeyce beynini kurcaladı ve bu bilgilerden çıkarılabilecek intikam yolunun ne olabileceğini düşünmeğe başladı.

Önce, Leylâ'nın böyle bir sürü acayip insanla düşüp kalkmağa başlaması neyi ifade ediyor, bunu anlamak lâzımdı. Madam Jimson'a göre Leylâ zaten her adımda kendi cezasını bulan bir mahluktu. Bütün o fena ve delice hareketleriyle nişanlısını elinden kaçırmış, dostu Jackson Read'i kendisinden soğutmuş ve onun gibi daha nice itibarlı, nüfuzlu ve parlak İngiliz zabitlerini yakınından uzaklaştırmıştı. Hattâ Major Will bile son zamanlarda yarı şaka, yarı ciddî Leylâ ile görünmekten çekinir bir hal almıştı:

— Bu kızla başa çıkılmaz. Sefahat yolunda benden daha ileriye gitti... -diyordu.

İşte, Madam Jimson Leylâ aleyhinde belirmeğe başlayan bu menfi hisleri ve fikirleri körüklemek, Leylâ aleyhinde âdeta sistem içinde düşmanca bir umumî efkârın meydana gelmesine çalışmak ve bunun neticesinde Leylâ'yı bütün monden münasebetlerinden ayırarak tek başına, yapayalnız bırakmak suretiyle belki maksadına erebilirdi. O vakit Leyla gittikçe boşalan etrafını doldurmak için en düşük çarelere başvuracak ve gittikçe seviyesi alçalan bir çevreye düşecekti. Aksi halde herkes tarafından bırakılmış, unutulmuş bir halde evinde kapanıp oturmak zorunda kalacak ve bu, onun için, diri diri gömülmekten farksız bir azap olacaktı. Madam Jimson'un bu sıralardaki kudret ve nüfuzu ise böyle bir mücadeleyi muvaffakiyetle neticelendirmeğe elverişli idi.

Ne yazık ki, ona bu hususta yardım etmesi çok lâzım olan küçük Nermin ortalarda yoktu. Daha doğ-

rusu büsbütün başka zevklere, başka eğlencelere dalmış bulunuyordu. Aynı yolda yürümedikleri için artık Leylâ'yı kıskanmıyor, Madam Jimson'la düşüp kalkmakta bir fayda ummuyordu. Madam Jimson «Nermincik, belki de Amerika'ya çıkıp gitmiştir» diye düşündü. Çünki, son görüşüşlerinden birinde, Fanny Moore'un sevgilisinin kendisine böyle bir tasarıdan bahsettiğini hatırlıyordu.

Şu halde, Nermin olmayınca belki Azize Hanım'ın ona bir yardımı dokunabilirdi. Fakat Madam Jimson herhangi bir işte bu hanımla birleşmenin mahzurlarını sonsuz buluyordu.

Zavallı Azize Hanım her şeyden önce budala, beceriksiz ve sersemdi. Sonra çocukça bir bencilliği vardı. Meselâ Leylâ'yı bütün münasebetlerinden ayırmak hususunda Madam Jimson'la işbirliğine başladılar mı mutlaka daha ilk adımda ondan ayrılanları kendisine çekmeğe, yani bu işte bir çeşit şahsi menfaat gütmeğe başlayacaktı.

Kim bilir belki de böyle bir birleşmeye hiç yanaşmayacaktı. Zira, Azize Hanım o sırada, hayatında hiç tatmadığı eşsiz bir aşk devresi yaşamaktaydı ve etrafını görecek halde değildi. Hattâ o kadar ki, bu maceraya biraz da kocasından öç almak azmiyle atılmış olmasına rağmen onu büsbütün unutmuş bulunuyor ve bazı yanında ismi söylendiği vakit ona hiç tanımadığı bir adamdan bahsediliyor gibi geliyordu.

Bilmem Azize Hanım'ın âşıkının kim olduğunu söylemeğe lüzum var mıdır? Madam Jimson'un balo gecesi Azize Hanım'a yapışmış gibi dolaşan bu genç Fransız bahriyelisini görmeyen kaldı mı? O akşam bu delikanlının Azize Hanım'dan daha çılgın bir hali var-

dı. Konuşurken bir şiir okuduğu sanılırdı ve yürürken Azize Hanım'dan daha çok kırılıp dökülüyordu. Tam manasıyle bir Fransız züppesi...

Atıf Bey'in hassas ve hayalci karısı nihayet yıllardan beri aradığı, beklediği, hayal ettiği idealist tipini bunun şahsında bulmuştu ve bunda istediği kadar edebiyat da vardı. Genç adamın sarışın kafası bir yaldızlı antoloji kitabı gibi hemen her şairden birkaç yüz beyit taşıyordu ve bunları okumak için Azize Hanım'ı yanına alıp kâh gün batımı saatlerinde Boğaziçi tepelerine çıkıyor, kâh mehtaplı gecelerde sahillere doğru iniyordu ve repertuvarı o kadar geniş ve çeşitliydi ki, her yerde, her ana göre bir şiir söylemesini biliyordu. Âşıkının yorulmak bilmez kanarya boğazının içinden mısralar birer musikî notası halinde dökülürken Azize Hanım, başını hafifçe onun göğsüne dayar ve ezberinde tutabildiği tek mısraı hemen hiç değişmeyen bir sesle genç adama tekrar ederdi:

Poête'preds ton lutheet me donne'un baiser.*

Madam Jimson tam böyle bir idil sırasında mı Azize Hanım'ı kendi projelerine ilgilendirmeğe kalkışacaktı? Bu dünya-üstü bölgede o şiir ve sevda tutkusunun yeryüzüne ait böyle adi dedikodulara kulak vermesinin imkânı var mıydı? Şu halde Leylâ'ya karşı mücadelesinde Madam Jimson ister istemez yalnız başına kalıyordu ve ona son darbeyi indiresiye kadar köşesinde sessiz sessiz tırnaklarını biliyordu.

Bu sıralarda Leylâ'yı kızdırmak için üstüste iki fırsat meydana çıktı. Bunlardan biri Fransız hava zabit-

* Şair rebabını al ve bana bir öpücük ver! (Y.K.K.)

lerinin Ayastefanos* hava karargâhında düzenledikleri bir tayyare gezisi idi. Bu geziden henüz bir proje halindeyken haberli olan Madam Jimson hemen paçaları sıvadı. Merkez komite heyetiyle temasa geldi, bu eğlencenin monden tarafının teşkilât ve düzenlenme işini tamamıyle kendi eline aldı ve davet kartlarını istediği gibi yazdırıp dağıttı ve tabiatıyle Sami Bey ailesine bu kartlardan hiç bir tane gönderilmedi.

Kocasının ölümünden sonra Madam Jimson'un monden çalışmalara bu ilk atılışı idi. Onun içindir ki, bu hava gezisi âdeta onun şerefine gibi bir mahiyet aldı. Geniş tayyare hangarının bulunduğu yere mükellef bir büfe kurulmuş ve istasyondan buraya kadar davetlilerin geçeceği yol dallarla, bayraklarla, kurdelelerle süslenmişti. Karargâhın en seçkin pilotları havada birtakım heyecan verici oyunlar yapıyorlar ve yerdekilere avuç dolusu konfetiler döküyorlardı. Madam Jimson bu renk renk yağmurun altında bir Saba Melikesi gibi etrafa selâmlar vererek ağır ağır geçti. Colonel de Rochepierre iki adım geriden mantosunu taşıyordu. Sıra uçmağa geldiği zaman Madam Jimson bir korku devresi geçirdi. «Ya başım dönerse... Ya gözlerim kararırsa... Ya üzerime bir fenalık gelirse...» diye bir hayli üzüldü. O vakit kendisine cesaret vermek için etrafını alan Fransız zabitlerinin halini görmeliydi. Her biri bir çekici vaitle, bir tatlı mantıkla onu yatıştırmak ve cesaretlendirmek için ne diller dökmüyor, ne tuhaflıklar yapmıyor; ne hizmetler arz etmiyorlardı.

Güzel dul nihayet uçmağa razı oldu. Zarif bir li-

* Şimdiki adıyle: Yeşilköy. (Y.K.K.)

muzin Lohengrin'deki tanrısal kuğu gibi kanatlarını açmış onun emrine hazır bekliyordu. Madam Jimson bin naz ve eda ile etrafını saran zabitlerin kolları üstünde küçük merdiveni tırmandı. Her ağızdan bir ses çıkıyor, herkes Madam Jimson'a tavsiye edecek bir şey buluyordu. Kimi kulaklarını pamukla tıkamasını, kimi yükselirken yere bakmamasını, kimi pilota bir şey söylemek istediği vakit ağzını içeride asılı duran küçük hortuma götürmesini vs... tembih ediyordu. Bu, bütün manasıyle bir dünya seyahatinin başlangıcı gibi bir şey oldu ve Madam Jimson etrafın alkışları, hurraları, bravoları arasında yükselmeğe başladı. Colonel de Rochepierre de onunla beraberdi. Elini elinin içine almış şefkatle sıkıyor:

— Cesaret dostum, cesaret... -diyordu.

Madam Jimson'un tayyare ile dolaşması bu kadarla kalmış olsaydı, ne ise... Fakat bu hadise, ertesi günkü Beyoğlu gazetelerinin en mühim havadisleri sırasına geçti.

Sanki, insanoğlunun gökyüzüne bu ilk yükselişi imiş gibi hayretler, takdirlerle dolu yazılar çıktı. Bunların içinde Madam Jimson'un ismi kâh müteveffa banker Jimson'un muhterem dulu; kâh Beyoğlu kibar topluluklarının nadir çiçeği; kâh bütün İtilâfçılararası müsamerelerin, toplantıların gayretli önderi olarak sık sık geçiyordu.

Bu monden gösteriyi yarı siyasî bir başka gösteri takip etti. Union Française salonunda Çanakkale'de sakatlanan Fransız askerleri yararına bir konser verilecekti. Madam Jimson buna, doğrudan doğruya, ilk teşebbüs edenlerinden biri oldu; bir teşebbüsçü heyetin başına geçti. Biletler bastırıldı, dağıtıldı. Gazete-

lerde günlerce tantanalı reklâmlar yapıldı ve günlerce Madam Jimson'un ismi Beyoğlu ufuklarında pırıl pırıl parladı durdu.

Leylâ, kendisinin bütün bu monden toplantılardan, monden hareketlerden böyle birdenbire uzaklaştırılmış olmasına bir mana veremiyordu. Genç kız buna dair bazı açıklamalar edinmek için* Madam Jimson'a birkaç defa uğradıysa da hiç birinde bulamadı; evindekilerden ya şimdi Colonel'le sokağa çıktı; ya uykudadır, cevaplarını aldı. Gururu Madam Jimson'a bir mektupla müracaat etmesine engeldi; sustu. Fakat bu susuş, bir hastanın bir ameliyat sırasında dişlerini sıkışı gibi acı ve dayanılmaz bir şey oldu.

Leylâ bu yalnızlığının verdiği can sıkıntısıyle ikide bir babasına çatıyordu:

— Ne oldu, artık; ne oldu kuzum? Bizi hiçbir yere çağırmıyorlar? -diyrdu.

Babası her iki tplantının askerî mahiyette olmasını boşuna sebep göstermeğe çalışıyordu.

Leylâ:

— Amma da yaptınız, ha! -diyordu-. Haydi, Çanakkale'de yaralanmşı askerler için verilen konsere çağırılmamamızı anlıyorum. Fakat Ayastefanos'taki hava gezisine ne diyelim?

Nitekim, bu sıralarda bir de zırhlı daveti oldu. Birkaç haftadan beri Amiral de Menil kumandasında bulunan ve Boğaziçi'nin sularında demirleyen ihtişamlı bir donanma birliği İstanbul Fransız kolonisinden kibar zenginleri ve bellibaşlı bazı Fransız dostlarını güvertelerinde bir danslı çay ziyafetine davet etmişti.

* B.B.'da «bazı izahat almak için».

Bu arada Türklerden Fransız dostu sayılan birçok kadın ve erkek bulunduğu gibi Nermin'le Nermin'in anası ve babası cinsinden hiç hatıra gelmeyen kimselerden tutun da Azize Hanım tarzında gariplik örneklerine kadar herkes vardı. Ve yıllarca Düyunu Umumiye'de Fransız dostluğu ile sivrilmiş ve hattâ Fransız menfaatlerine hizmetle tanınmış Sami Bey'le karısı ve kızı bu törene çağrılmamıştı. Leylâ babasına sordu:

— *Ya buna ne dersiniz?*

Zavallı Sami Bey kafasını sallıyor:

— Anlamıyorum. Doğrusu ben de anlamıyorum -diyordu ve ne bunun, ne onun hatırına Madam Jimson tarafından kendi aleyhlerine sistemli bir boykot yapılabileceği şüphesi gelmiyordu. Nasıl gelebilsin ki, Sami Bey ailesinin dostları tarafından bu ihmali az zamanda âdeta umumî bir hale girivermişti. Kaç aydır bir mektebe devam eder gibi hemen her öğle sonu gazetelerini Leylâ'nın yanıbaşında okumağa gelen Jackson Read de artık kapılarını çalmaz olmuştu. Ya dünyada hiçbir kayda bağlı olmayan, hiçbir kimsenin nüfuzu altında hareket etmesine ihtimal verilmeyen Major *Will*'e ne demeli? *O da Leylâ'ya her rasgelişinde* bir soğuk selâmla yetinip geçiveriyordu. Leylâ bir gün babasına dedi ki:

— Bu vaziyetin içinden çıkmanın bir çaresi var. Büyük bir diner* vereceksiniz. Belli başlı tanıdıklarımızı davet edeceğiz. Eğer davetimize gelen olmazsa anlayacağız ki bu işin içinde bir sır var.

Sami Bey hazin hazin güldü:

— Bir büyük diner dile kolay yavrum... -dedi-.

* Yemek.

Böyle bir masrafa bütçemiz müsait değildir. İstersen bir küçük gece reunion'u* yapabiliriz.

— O daha masraflı olmaz mı? Zengin bir büfe yapmak; müzik getirmek lâzım.

Ve günlerce baba kız arasında bu münakaşa devam etti: Bir diner mi daha ucuza gelir, bir suvare mi? Nihayet, her ikisi de meseleyi şöyle bir hal çaresine bağladı. Bu ne bütün manasıyle bir suvare, ne de bütün manasıyle bir diner olacaktı. Leylâ'nın iyi ahbaplarından bir Rus artisti, Moskova Operası'nda archer' lik** etmiş iki ahbabı ile, gene orada şarkı söyleyen bir tenor çağrılacak ve Leylâ'nın davetlilerine bunlardan meydana gelen bir konser verilecekti. Tabiatıyle bu artistler ancak boğazı tokluğuna, hatır için geleceklerdi. Sami Bey yalnız bunlar için yemek masrafına katlanacak ve yemekten sonra gelecek davetliler birkaç çeşit buzlu içkiyle ağırlanacaklardı. Zaten Leylâ bunun adına «samimî ve artistik bir müsamere» adını verdiği için her türlü zahmet kendiliğinden ortadan kaldırılmış oluyordu.

Leylâ bu «müsamere»nin hazırlıklarıyle ateşli bir hafta geçirdi. Her yere kenarı yaldızlı kartlarla davetiyeler gönderildi. Bunların kimi —gönderilenin milliyetine göre— Fransızca, kimi İngilizce yazıldı. Bir başka Rus sanatkârı, bir ressam müsamerenin verileceği salonda görülmemiş bir modern «mahfil» yaptı. Bu mahfilin dekorasyonu dinamik denilen geniş çizgili bir çeşit acayip arabesk bezgileri hatırlatıyor ve bakana hep harekette olan ve birbirinin içine girip çı-

* Toplantı.

** Yaylı saz çalan kişi.

kan birer kalın renk dairesi hissini veriyordu. Aşağı yukarı bizim çarkıfelekleri andıran ve görünürde dönüyor gibi görünüp de gerçekte yerinde duran birtakım şekil ve renk oyunları... Ve bunlara bir de ışık düzeni eklenince küçücük sahne âdeta Frenklerin «feerique»* dedikleri bir manzara arz ediyordu.

Gerçi, Leylâ bunun seyrine dalacak ve bunun büyüsünü tadabilecek bir vaziyette değildi. O da bu hareketli dekorasyon gibi başdöndürücü bir hızla dönüp çırpınıp duruyordu. Gece gözüne uyku girmiyordu. Ya bütün bu tertipler ve hazırlıklar boşa giderse ya davetlilerden hiç biri gelmezse; ya artistler fiyasko yaparlarsa, vesaire gibi endişeler, korkular içinde âdeta süzüldü, küçüldü; yanaklarına bir sıtmalı insan yanaklarının çöküklüğü geldi ve iri siyah gözleri büyüdü, büyüdü... O kadar dalgın olmuştu ki, apartmanın zili çalınca, davet saati çoktan gelmiş ve davetliler sökün etmeğe başlamış vehmiyle ayağa kalkıyor, yüreği bir acayip telâşla çarpıyor, sonra birden gerçeğe dönüp yerine oturuyordu.

O gece için kendisine alev renginde bir kızıl elbise ısmarlamıştı. Lâkin buna aynı renkte saten ayakkapları lâzımdı ve Beyoğlu piyasasında bunu bir türlü bulamıyordu. Nihayet yaptırmağa karar verdi. Fakat, vakit o kadar dardı ki, ya yetişmezse diye günde iki üç defa kunduracıya başvuruyor, âdeta yalvarıyor: «Kuzum, çok rica ederim; perşembe akşamı saat beşte...» diyordu.

Gerçi o akşam saat beşte ayakkabıları hazır olmuştu. Lâkin ayaklarına o kadar dar, o kadar dar geli-

* Büyülü, düşsel.

yordu ki, zavallı kız bunları giydikten sonra yürümek şöyle dursun ayak üstünde güç tutunabiliyordu; her saniye bir yaralı kuş gibi sekmeğe, sıçramağa mecbur oluyordu.

Bununla beraber Leylâ bu acıya kahramanca katlanmasını bildi. Yüzündeki buruşmaları sanki bir yumuşak süngerle sildi ve yerine tatlı, gülümser bir durgunluk maskesinin düzgününü sürdü; kızıl renkli rubası teninin esmer kadifesi üstünde sanki bir alevin aksi gibiydi.

Hakikatte de, Leylâ o akşam bir alevin içinde yanıp tutuşuyordu. Bir «mondanité» ihtirasının hiç bir kimsede bu kadar «hâd» bir dereceye çıktığı görülmemiştir. Leylâ'ya âdeta bir salon Sainte-Therese'i veya Mecdli Meryem'i denilebilirdi. Bir vakitler bu Azizelerin ruhunu kaynatan din aşkının sıtmalı coşkunlukları sanki zaman ile, dünya ile ilgili bir ruh sıtmasına çevrilerek tekrar Leylâ'nın kalbinde başgöstermişti. Sainte-Therese tövbe riyazeti için çıplak vücudunu kamçılarken etinde meydana gelen kanlı bereleri göstererek «Bunlar benim güllerim!» dermiş ve onlara tatlı bir tebessümle gülümseyerek bakarmış. Leylâ da dar saten iskarpinlerinin içinde tarife sığmaz bir acı ile sancıyan ayaklarını o akşam vücudunun en seyre değer yerlerinden biri gibi göstermekten memnun görünüyordu.

Mecdli Meryem, İsa'nın gömleğini giydikten sonra vücudunu bir ateşli ürperme almış, yıllarca diyar diyar bu ürperti ile dolaşmış ve Sebt gününün «Kıyam» mucizesini insanlara müjdelerken bu ürperti ile çeneleri birbirine çarparmış. Fakat gene bir dakika dinlenmeden yürürmüş, söylermiş; haykırırmış. Ley-

lâ da kaç günün yorgunluğu, yürek çarpıntıları, korkuları, üzüntüleriyle harap ve bitkin düştüğü halde gene zedelenmiş ayaklarının üstünde oraya buraya koşmadan, çırpınmadan, gidip gelmeden geri kalmıyordu.

Nihayet mukadder saat çaldı.

Artistler çoktan gelmiştiler. Tenor uzun, beyaz yüzlü bir adamdı; geniş ve yuvarlak kenarlı şapkasını çıkarıp attıktan sonra yeni uzamış bir tay yelesini andıran saçlarını parmaklarıyle durmadan arkaya doğru tarıyordu. Archer'ler iki devlet düşkünü prensi hatırlatıyordu. Birinin çividî mavi, öbürünün uçuk gümüşî gözlerinin eşya ve insanlar üzerinde her şeyi hor görürcesine bir dolaşışı vardı. Kadın artist ise, ancak bir «danse macabre»* için hazırlanmış gibiydi. Duru, beyaz bir deri ile kaplanmış narin ve çevik iskeleti insanı durmadan kırılacakmış kaygısı içinde bırakıyordu. Karalar giyinmişti ve alnına bir kara kurdeleden çatkı bağlamıştı.

Bunlara yol göstericilik eden Leylâ'nın ahbabı ressama gelince, o, âdeta evin erkânından biri gibi salondan salona dolaşıyor, minimini sahneyi bir oyuncak gibi elinin içinde evirip çeviriyor; bazı eksikleri tamamlamak için kâh Leylâ'dan bir şey istiyor, kâh hizmetçilere emirler veriyordu.

Sami Bey ailesi bütün bunlarla sofrada ahbaplık etmek zorunda kaldı. Kadın müstesna olmak üzere erkeklerin hepsi durmadan içiyorlardı. O kadar ki, yemeğin sonuna doğru hepsi de az çok sarhoş olmuşlardı. Tenor kendi sevdiği havaları hiç kimse-

* Ölüm dansı.

nin müsaadesini almadan mırıldanmağa başlamıştı. Archer'lerden biri sesiyle bir ince yay taklidi yapıyordu. Ressam ise yarı belinden aşağı Leylâ'ya doğru eğilmiş onu birtakım saçma sapan laflarla rahatsız ediyordu. Bale şarkıcısı, Sami Bey'in tanzimat usulü «galantrie»lerine* soğuk karşılıklar veriyordu.

Bu sırada kapının ilk zili çaldı.

Leylâ'nın yüreği ağzına gelmişti. Fakat boşuna!... Bu kapının zili değildi, telefonun çıngırağı idi. Leylâ yerinden kalktı:

— Allo, allo...

Ve biraz sonra, sanki bir uzun yürüyüşten dönüyormuş gibi kırık dökük yerine oturdu: Captain Jackson Read gelemiyormuş.

Sami Bey:

— Dostumuz Jackson Read çok fazla nazik... -dedi-. Böyle bir suvare için mazeret bildirmeğe hacet yoktu.

Ve Leylâ kahvesinin son yudumunu bir zehir damlası gibi içti. Annesi ilâve etti:

— Lâkin biz o kadar samimiyiz ki... Jackson Read hemen evden biri gibidir.

Sırf Rus artistlerine caka olsun diye yapılmış bu kısa konuşmaya hiç biri kulak asmadı. Tenor mırıldanmasına, archer sesiyle keman taklidi yapmakta devam etti. Genç ressam, ağzını hemen Leylâ'nın kulağına yapıştırıp:

— Birdenbire bu hüznün sebebi ne? -dedi-. Hah, hah! Şu Jackson Read meselesi değil mi? Lâkin bakınız, işte ben bu hadiseden son derece memnunum.

* Züppelik.

Biraz sonra:

— Ne gariptir! Hiç bir şeyde birleşmiyoruz. Beni memnun eden şey sizi mahzun ediyor. Benim çirkin bulduğumu siz güzel, sizin şirin saydığınızı ben sevimsiz buluyorum. Madmazel Leylâ, Madmazel Leylâ, ne vakit ki, aramızda zevk ve görüş ayrılıkları kalkacak, o vakit...

Leylâ'nın kulağı kapıdadır. Yanındakinin neler söylediğini işitmiyor bile...

Zira saat onu geçiyor. Lâzım gelir ki ilk misafirleri bunları sofrada bulsun!

İşte bir zil sesi daha... Bu sefer çalınan mutlaka kapıdır. Acaba gelen kimdir? A Azize Hanım! Yanında o «şey»le... O Fransız bahriyelisiyle...

Ev sahipleri gelenleri bir parça bekletmiş olmak için sofradan yavaş yavaş kalktılar. Leylâ yürürken belli etmeksizin etrafına rastlayan eşyaya dayanıyordu.

— Ne zaman portrenizi yapmama müsaade edeceksiniz, aziz Madmazel?

Bu, ensesinden ayrılmayan ressamın sesidir.

Artistlere likör ve sigara dağıtılıyor.

— Size de bir tane versinler mi, Azize Hanım?

Likörler içiliyor, sigaralar alınıyor; fakat havada bunun için toplanılmadığına, mutlaka daha başka türlü şeyler olması lâzım geldiğine dair bir şey, âdeta bir sıkıntı var.

Leylâ fark ettirmeksizin ikide bir saate bakıyor. Saat on bire çeyrek var.

Güçbelâ kapı bir defa daha çalındı.

Bu, müthiş bir musiki meraklısı olan Fanny Moore'la ondan ayrılmasına imkân düşünülmeyen kü-

çük Nermin'dir. Zavallı Leylâ bu acayip çifti ömründe hiç kimseye karşı göstermediği bir istekle karşıladı:

— Ah, ne iyi ettiniz de erken geldiniz! Oturun şöyle bakayım. Sizi çoktandır hiç görmüyordum.

Lâkin Miss Fanny Moore, Leylâ tarafından daima ihmal ve istiskale uğramış olmanın acılığını hâlâ içinde taşımaktaydı. Onun için bütün bu sevgi ve samimiyet gösterilerine karşı gereken mukabelede bulunmuyor; asık ve gergin duruyordu. Nermin ise sadece alaycı idi. Afacan ve muzip bir çocuk gülümsemesiyle etrafına bakınıyordu ve burası sanki ilk defa geldiği bir evmiş gibi her tarafı yadırgıyordu:

— Bir şeyler, bir şeyler yapmışsınız. Her şey değişmiş, he şey... Sen bile değişmişsin Leyla! Yorgun gibi, sıtmalı gibi bir halin var. Ne oldu kuzum?

Ve küçük bir kahkahayla gülüyordu.

Saat on bire gelmişti. Leylâ'nın beklediği asıl davetlilerden henüz eser yoktu. Artistlere mufassal yemeklerden sonraki ağırlıklardan biri çökmüştü. Hele tenor, âdeta esnemeğe başlamıştı. Hepsi de «Ne olacak?» der gibi birbirlerinin yüzüne bakıyordu.

Mecazî bir manada kullanılan «Yer yarılsa da dibine geçsem» dileği, şu anda Leylâ'nın kalbinde gerçek bir arzu halindeydi; istiyordu ki ani bir âfet ortaya çıkıversin; ya bulundukları binanın altından bir bomba patlasın; ya damına gökten bir kaya parçası düşsün, ya sadece herkesi bir yana dağıtan şiddetli bir kasırga çıkıversin veya bir vakitler Pompei'de olduğu gibi İstabul'un ortasında da bir yanardağ açılıversin... Ve bunların hiç biri olmayacağı için Leylâ olabilecek felâketleri düşündü. Meselâ, şimdi apart-

manın arka odalarının birine gidip de bir yangın çıkaramaz mıydı? Bir yangın! Adam sen de bundan daha kolay ne var. Bir şey aramak vesilesiyle kendi yatak odasına girer, bir kibrit çakıp halının üstüne bir şişe de kolonya suyunu döktü mü her şey olur biterdi.

Ve Leylâ bu facialı şeyleri düşünürken misafirlerini avutmak için gülüyor, söylüyor, taşkın bir neşe ve sevinç alâmeti gösteriyordu. Lâkin her yapma neşe gibi bu da etrafa bir soğuk tesir yapmaktan uzak kalmıyor, durmadan bir şey bekleyen davetlilerin can sıkıntısı arttıkça artıyordu.

Demin bir suvare için mazeret bildirmesine lüzum görmeyen Sami Bey şimdi telefonla bazı davetlilerden gelip gelmeyeceklerini sormak istiyordu...

Lâkin işte kapının zili bir defa daha çalındı.

Leylâ o beklediği kazalardan biri nihayet olmuş gibi sevinçle yerinden hopladı. Bu, mutlaka Madam Jimson'ların klik'i olacak...

Hayır! Bu gelenler Leylâ'nın, kaç zamandır başından atmak için çare aradığı Amerikalı dostlardır. Genç kız, evlerinde bir musiki akşamı geçirmek niyetinde olduğunu şöyle bir yarım ağızla onlara söylemişti. Buna rağmen Leylâ kapıya kadar koşuyor:

— Aziz dostlarım, aziz dostlarım; bu samimî reunion'muza gelmiş olmanızdan ne kadar memnunum, ne kadar memnunum... Oh; gerçekten çok naziksiniz, çok... -diyerek ellerine sarılıyordu.

Lâkin Miss Fanny Moore bunların geldiğini görünce kalkıp gitmek istedi. Zira, bu halis kan Amerikalı kız, her yerde haksız yere Amerikalıları temsil etmek iddiasında bulunan bu iki serseriyi hiç çeke-

miyordu. O vakit Leylâ için gizlice ona yalvarmak, onun ellerine sarılıp gitmesine mani olmak lâzım geldi. Amerikalı kız, yavaşça, fakat sert ve enerjik bir sesle:

— Hayır, darling, hayır! -diyordu-. Bunlarla bir dakika yanyana kalmanın imkânı yoktur. Bilmezsiniz bunlar ne adi insanlardır; ne adi!...

Ve Leylâ:

— Ne olur, bir defa benim hatırım için bu tahammülü gösteriniz! Benim hatırım, için... -diye yalvarıyordu.

Nihayet, bunların gizlice bir köşede fiskos ettiklerini gören Nermin de onlara katıldı:

— Ne oluyorsunuz böyle?... Ne konuşuyorsunuz?

Leylâ denize düşenin yılana sarılması gibi şimdi de Nermin'e yalvarmağa başladı:

— Mis Moore gitmek istiyor, bu olur mu kuzum?..

Ve Miss Fanny Moore gitmek istemesinin sebeplerini anlatmağa kalkışınca:

— Biliyorum, biliyorum. Hakkı var... -diyordu-. Fakat yemin ederim ki, onları davet etmedim. Kendiliklerinden geldiler, vallahi kendiliklerinden...

Nihayet vaziyeti gayet acayip ve merak verici bulduğu için kalmağa karar veren Nermin araya girdi. Fanny Moore'u hiç değilse yarım saat için fikrinden vazgeçirdi. Leylâ hadiseyi büsbütün kapatmak için artistlere:

— Başlayabiliriz, sanırım... -dedi ve sapından kopmuş büyük bir çiçek gibi bir koltuğun içine düştü.

Hem yemeğin ve içkilerin verdiği ağırlıktan, hem de hünerlerini beğenecek topluluğun azlığından hevesleri kaçmış ve keyifleri bozulmuş olan artistler

uzun bir hazırlık devresinden sonra nihayet işte «Şehrazad» balesinin bir dansından başladılar.

Şark zevkinin ve şark ihtişamının bir özünü temsil iddiasıyle yapılmış olan bu bale İstanbul sahnelerinde o sene ilk defa olarak sahneye konulmaktaydı. *Fakat tamamıyle plastik bir kıymeti olan bu eserin* musiki tarafı o kadar zayıftı ki, Azize Hanım'ın âşıkı, genç Fransız bahriye zabiti bile şarka ait her şeyin gözü bağlı bir delisi olduğu halde, bunun zevkine varmakta epeyce güçlük çekiyordu. Buna rağmen çalınan dans parçasının sonlarına doğru birkaç defa, üst üste:

— Aman ne güzel, aman ne güzel! -diye söylemeyi lüzumlu saymış ve ne yazık ki o gecenin coşkunluğu da bundan ibaret kalmıştı.

Gerçi artistler yalnız bu parça ile yetinmemişlerdi. Bir defa başladıktan sonra kendi kendilerine, âdeta bir alışkanlık sevkiyle gibi mekanik bir tarzda daha bazı şeyler çalıp söylemişlerdi.

İnce, narin şarkıcı kadın da birkaç defa marifetlerini gösterdi. Bu marifetlerden biri eski bir halk şarkısının, daha doğrusu manzum bir masalın, musiki ve mimikle icra ve ifadesiydi. Genç kadın bununla Sibirya'nın karları içinde kurtlar tarafından sarılmış bir insanın veya bir çocuğun korkularını, yürek çarpıntılarını, ürkme ve dehşetini temsil ediyor ve gerek tavırlarına, hallerine, gerek sesine mübalağalı bir facia edası veriyordu.

Bu parça Fanny Moore'u epeyce eğlendirmekle beraber ötekilerin üzerinde fena bir tesir yaptı. Hattâ bu gibi melodramatik şeylerin meraklısı olan Azize Hanım bile Türkçe olarak:

— Aman bunun da şimdi yeri mi? -demekten kendini alamadı.

Mahut Amerikalının sevgilisi Tibi Loor ise bir eski artist olarak tanınmasına rağmen, gerçek bir kurt felâket sahnesi karşısında imiş gibi elleriyle yüzünü kapayıp birtakım vahşî kuş sesleri çıkarmağa başladı ve zavallı Rus kızı oyununu bitirip hazır bulunanları selâmladığı anda hemen hiç kimsede alkışlamak takati kalmadı.

Zaten bu tenha salonda nihayet beş on elin birbirine çarpmasından hasıl olmuş küçük, cılız ve perişan alkışların çıkardığı ses, bu sususuştan daha hazin oluyordu. En az otuz kırk davetli için hazırlanmış duran yerler sanki kimsesizlikten için için hıçkırıyor gibiydi. Nermin ikide bir elini Miss Fanny Moore'un elinin üstünde gezdirerek kulağına eğilip bir şeyler söylüyor ve her ikisi de kıs kıs gülmeğe başlıyordu.

Leylâ vaziyetin trajik-komik mahiyetini sinirlerinin bütün antenleriyle duyuyordu. Onun içindir ki, müsamerenin başlangıcından beri havadaki bu iki zıt tesirin arasında varlığının ezilmiş, didiklenmiş, parça parça oluşunu hissediyordu. Artık bu azaba, bu işkenceye bundan fazla tahammülü kalmamıştı ve güçbelâ devam ettirmeğe çalıştığı yalancı neşesini artık yüzünden silip atmıştı.

Öte yandan ayaklarının acısı gittikçe dayanılmaz bir dereceye çıkıyordu. Genç kız etrafını kapkaranlık görmekteydi. Bu gece, herkes çekildikten sonra kolaylıkla intihar edebilirdi.

Rus ressam, yanına sokulup:

— Bu parça sizin hüznünüze dokundu değil mi? Söyleyeyim, ferahlı bir şey çalsınlar... -dedi.

Leylâ ikide bir dudaklarını ısırıyordu. Ressam tekrar etti:

— Evet, evet! Ferahlı bir şey!...

Fakat, tam bu sırada Mis Fanny Moore ayağa kalktı. Yarım saat için söz vermemiş miydi? İşte, yarım saat çoktan geçmiş, vadinden fazla kalmak lütfunu göstermişti. Leylâ:

— Teşekkür ederim -diyordu-. Bu akşam siz de olmasaydınız, kim bilir halimiz nice olurdu!

Ve iki genç kız bu söze cevap vermeğe bile lüzum görmeden çıkıp gittiler.

Saat ancak geceyarısını bulmuştu. Leylâ içinden «Artık kalanlar da def olsalar!» diye düşündü. Gerçi Azize Hanım'la genç dostu bu içten dileği anlamışlar gibi hemen gitmeğe hazırlandılar. Fakat Amerikalı çift ile Rus ressamının böyle bir harekete hiç niyetleri yok görünüyordu.

Salonun iç tarafındaki büfe yalnız bunlar için düzenlenmiş gibiydi. İkide bir yerlerinden kalkıp ya bir kadeh viski, ya da bir bardak bol içiyorlar, sonra sanki Leylâ'yı eğlendirmek kendilerine bir vazife imiş gibi birtakım bayat salon şakalarına başlıyorlardı. Epeyce bir zamandan beri İngiliz erkeklerinin dürüst ve soğuk nezaketine alışmış olan Leylâ bu cıvık Amerikalı ile coşkun İslâv gencinin arasında ne yapacağını şaşırmış, âdeta ürkmüştü. Zavallı genç kız midesi dolu iken yatanların üstüne çöken boğucu bir kâbus altında gibiydi ve şiddetli bir bağırmak ihtiyacıyle bağıramamak aczi içinde kıvranıyordu. Artık bütün insanlardan, her şeyden ve kendinden nefret etmişti.

Nihayet, bin bir türlü çarpıntı ve azap devrele-

rinden atlayıp odasında yalnız kalmak fırsatına kavuştuğu vakit bu nefreti bir azgın öfke haline girdi: önce ayaklarından, kunduralarını çekip her birini bir tarafa fırlattı; iki elini vahşî bir kuşun pençeleri gibi kızıl robunun yakasına geçirerek narin ipeği bir hamlede parça parça etti ve bu parçalayıp attığı şey sanki kendi derisi imiş gibi acı bir zevk duydu; berelenmiş ayaklarıyle yumuşak kumaş kalıntıları üzerinde tepindi, durdu.

Böyle yaptıkça öfkesi artıyordu. Elbisesini yırttıktan sonra boşta kalan elleri etrafında kırıp parçalayacak şeyler arıyordu. Bu anda geridonun üstünde bir küçük lâvanta şişesine, bir bardağa, bir billûr pudra kutusuna rastladı; birbiri ardı sıra her birini bir duvara çaptı. Daha, daha... Elleri yetmiyormuş gibi ayaklarıyle de iskemlelere, masalara vuruyor, hepsini bir yana deviriyor; odanın içinde gözlerinden siyah kıvılcımlar saçarak dolaşıyordu.

Nihayet bütün odayı renk renk ve kokulu bir kaos haline getirdikten sonra sanki birdenbire bütün sinirleri çözülmüş, sanki uzuvlarını birbirine bağlayan bütün mafsalları kopmuş gibi yüzükoyun yere yığıldı ve bir Pelikan kuşunun feryadını andıran bir sesle haykırıp kıvranmağa başladı.

Biraz sonra gözlerini açıp kendine gelince anasını bir tarafında, babasını bir tarafında, birini bileklerini kolonya suyu ile uğuştururken, ötekini şakaklarına ve göğsüne soğuk kompresler koyarken gördü. Acayip ve ıstıraplı bir gevşeklik içindeydi. Bütün vücudu sanki bir yüksek yerden düşmüş gibi sızlıyordu. Bir hasta çocuk sesiyle sordu:

— Ne oldu bana? ne oldu!

Sami Bey, kızının saçlarını okşuyor:

— Hiç yavrum, bir sinir buhranı, bir sinir buhranı... -diyordu.

Geniş yatağın içinde, örtülerin altında vücudu insana merhamet verecek kadar küçük, küçücük görünüyordu.

XVI

«Benim için kurdukları tuzaktan ve fısk işleyenlerin kemendlerinden beni hıfz eyle. Şerirler kendi ağlarına düşecekler. Ben ise külliyen kurtulacağım.»

(«Kitabı Mukaddes» Mezamir 143)

Bu gecenin ertesi, öğleye doğru, Madam Jimson'un peyklerinden bir Fransız askerî doktoru, ellerini memnunlukla uğuşturarak ve kıs kıs gülerek güzel dulun yanına yaklaştı:

— Haberiniz var mı? Tam bir skandal olmuş! -dedi.

Madam Jimson bir müddet şezlonga uzanmış, vücudunun bütün çizgilerini gösteren bir ince kimonoya sarılmış yatıyor ve tırnaklarını parlatmakla uğraşır görünüyordu. Genç dostunun bu müjdesi üzerine biraz doğruldu, öpsün diye elini uzattı ve otuz iki dişini birden gösteren geniş bir tebessümle gülümseyerek:

— Gelin şuraya... -dedi-. Yanıma, ta yanıma ve anlatın bakayım!

Genç kadın elini uzatırken bol yenleri sıyrılmış ve kolu bütün o beyaz ve tombul uzunluğuyle ta omuzlarına kadar açılmıştı; Fransız zabiti manikür patı kokan o el yerine yırtıcı bir öpüşle bu yuvarlak omuzu öpmek istedi ve bu cazibeden kendini koruyayım derken şaşırdı, şaşaladı; oturacak yer bulamadı, nihayet, geldi, Madam Jimson'un uzattığı koltuğun kenarına ilişti:

— Lâzım gelen bütün bilgileri Forestiere'den (Azize Hanım'ın sevdalısı deniz zabitinin ismi) aldım. Gerçi, çocukcağız hikâyesine lâyık olduğu tuzu, biberi dökemedi. Fakat ağzından kaptığım bazı tafsilât ile biz bu eksiği tamamlayabiliriz. Göreceksiniz ki, bu Courtelin'e taş çıkartacak kadar gülünç bir hikâye olacaktır.

Ve genç adam Sami Bey'ler akşamının bütün safhalarını komik bir eda ile Madam Jimson'a anlattı. O anlattıkça Madam Jimson komedyayı yeter derecede tuhaf bulmuyormuş gibi:

— E, daha; e daha! -diyordu ve karşısındaki onu doyurmak için bire bin katıyordu.

Zaten, bu Fransız doktoru İtilâf zabitleri arasında ilminden çok, güzel konuşmasıyle ve zekâsıyle sivrilmiş ve az zaman içinde bütün Beyoğlu ve Şişli evlerinin harimine girmiş bir adamdı. Bu âlemde birçok geçmiş kadınların gözdesi, genç kızların sırdaşı ve birkaç güzel kadının «amant»i* olduğu söyleniyordu. Gerçi, Fransız doktorunun yüzüne bakıl-

* Âşık.

dığı vakit bunun herhangi bir sınıf kadınlar tarafından beğenilmesine ihtimal verilemezdi. Çünkü, bu yüz son derece çirkindi! Bir tavşan vücudu üzerinde bir yarasa başı... İşte, Fransız doktorunun tarifi ancak bu olabilirdi. Gerçekten, sıska bacaklarının bir düziye kıpırdanışlarından tutun da, kafasının iki tarafından iki küçük kanat gibi gerili duran kulaklarına kadar bu adamda her şey bir tavşanla bir yarasayı andırıyordu.* Acaba bunun nesi hoşuna gidiyor, diye vücudunun ve yüzünün her noktası ayrı ayrı incelendiği vakit, insan daha düzeltilmesi imkânsız kusurlara ve garipliklere tesadüf ediyordu. Meselâ ustura ile tıraş edilmiş kafasının girintileri ve çıkıntıları; ağzını açıp kapadıkça gece vakti bir yıkıntının görünüşünü andıran dişleri; sol yanağının üzerindeki yara izi ve kaşsızlığı, kirpiksizliği gibi... Lâkin bir adam konuşmağa başladığı vakit sanki bir büyücünün asasıyla her çirkinlik bir güzelliğe çevriliveriyor; bütün yüzüne acayip bir şirinlik geliyordu.

Bazı geveze kadınlara göre Doktor Jean Prade —bu onun adıdır— bütün konuşmaları herhangi bir erkeğin öpüşlerinden ve okşamalarından çok daha tahrik edici imiş ve bir salonda onunla bir köşeye çekilip de hasbihale koyulmakta âdeta bir şehvetli kucaklaşmanın yarı tadı, yarı zevki varmış gibi...** Gerçekten doktor Jean Prade kadınların bütün zayıf noktalarını bilir, neden hoşlanırlar, neden hoşlanmazlar; neler onları heyecana getirir, neler hırslandırır,

* B.B.'da «hatırlatıyordu».

** B.B.'da bu sözcük yok. Cümle orada da düşük.

neler gıdıklar; hepsini âdeta dilinin ucuyle yoklar, bulurdu.

Son günlerde Madam Jimson'u Leylâ meselesinden başka ne ilgilendirebilirdi! İşte, herkesten önce Doktor Jan Prade bunu sezmiş, bu meseleye Madam Jimson kadar ilgi göstermeğe başlamış ve hattâ bütün monden entrikaları genç dul ile beraber düzenleyerek uygulamaya koyulmuştu. Nitekim Leylâ'nın davetlilerini, daha ön gün önce oraya gitmekten vazgeçirmek veya herhangi bir hile ile alıkoymak için icat edilen tedbire doğrudan doğruya Jean Prade'ın eseri gözüyle bakılabilirdi. Zira, Madam Jimson'a, aynı akşam bütün dostlarına bir samimî yemek vermek ve bu yemeği ta gecenin on ikisine kadar uzatmak fikrini veren Doktor Jean Prade idi.

Dr. Jean Prade yalnız bu hilenin düzenleyicisi olmakla kalmamış, bunu sonuna kadar başarıya götürecek bütün küçük oyunları da oynamıştır. Yemeğin sonlarına doğru:

— Canım, bu gece Sami Bey'lere gitmeyecek miyiz? -denildikçe kâh karıştırmak, kâh Madam Jimson'a «Böyle bir şeyden haberim yok!» dedirtmek, kâh sözde bir telefon haberine dayanarak, musiki müsameresinin geciktirildiği söylentisini çıkarmak suretiyle bütün gitmek isteyenleri aldatan ve avutan da o oldu.

Onun içindir ki, bu öğle üstü Madam Jimson'dan, bu büyük hizmetinin mükâfatını almağa geliyordu. Madam Jimson, Leylâ'nın uğradığı bozgunun bütün tafsilâtını dinledikten sonra yalancı bir üzüntü tavrı takındı:

— Susun susun; sizden nefret ediyorum. Siz çok

fena bir adamsınız! -dedi-. Hem kızcağızın uğradığı skandala siz sebep oldunuz, hem de şimdi bunu dallandıra ballandıra anlatan da sizsiniz...

Doktor Jean Prade, Madam Jimson'un bu azarlaması altında gizlenen takdir ve tasdik coşkunluğunu hissetmiyor değildi ve sevincinden yerinde oturamıyordu. Biraz önce Madam Jimson'un ayakları ucunda otururken şimdi geldi, genç kadının gövdesiyle bacaklarının bitiştiği noktadaki girintiye sokuldu ve hafif hafif omuzlarını okşamağa başladı.

Madam Jimson bu sırada gülümseyerek:

— Yapmayınız, Doktor; çekilin yanımdan... Sizden nefret ediyorum, sizden nefret ediyorum... -sözlerini tekrar ediyordu.

Gerçekte ise, Madam Jimson hiçbir erkeği şu anda Doktor Jean Prade'i sevdiği kadar sevmiyordu. Bu küçük, sıska adamı âdeta göğsüne bastıracağı, içine koyacağı geliyordu ve öbürü bunu pek iyi anlıyordu. Onun içindir ki, şimdi ellerine daha büyük bir cüret vermiş, Madam Jimson'un kollarını kimonosunun yenleri altından okşamağa başlamıştı.

Güzel dul, bu sarkıntılıklardan korunmaya çabalar görünerek:

— Lâkin hikâyenizi bitirmediniz ki! -diyordu-. Buna bir netice lâzım... Altı misafirinden son ikisi de çekilip gittikten sonra acaba Leylâ ne yaptı dersiniz.

— Mutlaka intihara kalkışmıştır.

— Yok canım, siz herkesten iyi bilirsiniz, böyle şeylerin sonu bir sinir buhranıdır.

Madam Jimson «Siz herkesten iyi bilirsiniz,» diyordu. Çünki, Jean Prade mükemmel bir sinir dokto-

rudur. Başlarındaki dönme bir türlü dinmeyen, boğazlarındaki düğüm bir türlü çözülmeyen nice histerik hanımlara bu hekim baktı. Hattâ kocasının ölümünden sonra Madam Jimson'un, uydurma bir hastalık bahanesiyle uzun müddet yatakta kalmak yüzünden gevşeyen vücuduna, on beş günlük sıkı bir tedavi neticesinde, eski kuvvet ve çevikliğini veren de Jean Prade değil miydi?

Doktor Jean Prade cevap verdi:

— Eğer öyle olsaydı, beni çağırırlardı.

Madam Jimson uzun bir kahkaha ile güldü:

— Aman, ne sinik, ne sinik adam! -dedi-. Hiç böyle insafsız, hayâsız adam, dünyada görülmemiştir. Nasıl? Doktor, nasıl aynı zamanda hem yara açmayı, hem de merhem sürmeyi bilirsiniz?...*

Nitekim, bu konuşma esnasında henüz buhranı tamamıyle geçmeyen ve durmadan ağlayıp gülen Leylâ'nın baş ucundaki Sami Bey:

— Mutlaka Jean Prade'i çağırmalıyız. Bu hekimi bütün dostlarımız methediyor. Hususiyle sinir rahatsızlıkları için bir tane imiş -diyordu. Lâkin Leylâ hastalığının açığa vurulmasını hiç istemiyordu ve hiçbir şey olmamış gibi ayağa kalkmak, sıhhatli ve neşeli görünmek, sokağa çıkmak için kendi vücudu üzerinde şiddetli bir irade baskısı yapmak kararında idi. Ama ne çare ki, bu çabalaması onu daha zayıf düşürüyordu. Yatağından iner inmez ilk adımda başı dönmeğe, gözleri kararmağa ve gövdesinin altında bacakları titremeğe başlıyordu. Aylarca süren bir ağır

* B.B.'da «aynı zamanda hem cellad, hem de müdavi (tedavi eden) rolünü oynayabilirsiniz?»

ve uzun hastalığın nekahet devrine henüz girmiş bir insan gibiydi. Dış tesirler bu çelimsiz bünyeyi türlü türlü sıkıntılarla örseliyor, zedeliyor; günün aydınlığı gözlerine bir hançer gibi saplanıyor ve en küçük bir hava cereyanı onu bir fidan gibi sarsıyordu.

Leylâ iki gün içinde âdeta bir kış bahçesi çiçeğine döndü. Ne yerinden kımıldatılmağa, ne dokunulmağa, hattâ ne de fazla bakılmağa tahammülü vardı. Babasının şefkati ve devamlı dikkati onu bir türlü, annesinin kayıtsızlığı başka türlü üzüyordu. Hırçınlığı o derece artmıştı ki, kendisine «Nasılsın?» diye sorulduğu vakit ters ters cevaplar veriyor ve herhangi bir ihtimam dolayısıyle bir elin vücuduna doğru uzandığını görünce feryadı basıyordu.

Bunun içindir ki, bazen odasında perdeleri inik ve kapısı kilitli olarak saatlerce yalnız kalıyor; gözleri tavana dikili ve kolları iki yanına düşmüş bir halde, sanki bir gelecek facia için bir ölü taklidi yapıyordu. Böyle anlarında, çoğu zaman, babasının sesini dışarıdan işitirdi:

— Leylâ, yavrum, bir parça kapıyı açar mısın?

Ve hiç cevap vermezdi.

— Leylâ, bir şeye ihtiyacın var mı diye sormak istiyorum...

— .....

— Lâkin bu böyle devam edemez ki; ben seni bu halde bırakamam ki...

— .....

— Şimdi gidip doktoru getireceğim. Sen ne dersen, de...

O vakit Leylâ içeriden yaygarayı koparırdı.

— İstemem, istemem... Bırakın beni kendi hali-

me... Beni hasta eden sizin bu inadınız, bu ısrarınız işte...

Buna rağmen Sami Bey, doktora gitmekten vazgeçmedi. Hiç değilse kızının hastalığını tarif suretiyle hekimden bazı tedbirler, bazı tavsiyeler almak istedi. İşte, bu niyetle bir gün Doktor Jean Prade'a gitti.

Bu tanınmış sinir hekimi Beyoğlu'nda, Doğruyol'da bir ihtişamlı apartmanın üçüncü katını işgal ediyordu ve burası bir muayenehaneden ziyade yaşlı bir kokotun dairesini andırıyordu. Hemen her odada geniş divanlar kimi lâkeden, kimi Çin işi, süslü paravanalar; köşelerde, giriş başlarında pembe somaki taklidi sokullar ve bunların üstünde geniş ve kızıl yapraklı ekzotik çiçekleriyle kocaman çini saksılar ve duvarlarda tıbbî resimler ve krokiler yerine birtakım çıplak kadın resimleri.

Sami Bey buraya girer girmez bir parça şaşırdı. Saçları oksijenli bir yaşlı hizmetçi kendisini bekleme salonuna sokarken «Doktor burada mı?» demeğe cesareti kalmamıştı. Şaşkın şaşkın etrafına bakınıyordu. Öyle ki hizmetçi:

«Şimdi gelir, içeride meşguldür,» dediği vakit gelecek olan kimdir ve bu meşguliyet ne olabilir, toparlayamadı. Sami Bey'in girdiği odanın yanından bir kalın kadife perdenin arkasında bir kadınla bir erkek sesinin birbirine karışan mırıltıları geliyordu. Derken bir mobilya kımıldadı; biraz sonra bir kapı açılıp kapanır gibi oldu. Sami Bey'e bütün bu basit şeyler birtakım esrarlı hadiseler gibi geliyordu.

Nihayet vestibülde Doktor Jean Prade'ın sesi:

— Oo aziz Madam; rica ederim, rica ederim. Bu-

radan lütfen... Bir başka zaman mı?... Lâkin ne vakit isterseniz.

Biraz sonra, epey sonra Jean Prade hoplayarak, zıplayarak, âdeta yeni çıkan Amerikan danslarından birini oynuyormuş gibi Sami Bey'in yanına geldi:

— Sizi beklettim; affedersiniz!. Buyurun yandaki odaya... Bugün hava amma da sıcak!

Ve girdikleri odada rokoko bir etajerin üstünden geniş bir yelpaze alıp sallamağa başladı. Tıraşlı kafası bir bilye gibi pırıl pırıl parlamaktadır; küçücük gözleri yüzünün ortasında dikkate değer bir hızla fırıl fırıl dönmektedir:

— Emriniz Mösyö?

— Kızım için geliyorum, aziz Doktor! Geçenlerde şiddetli bir sinir buhranı geçirdiydi. Onu bir çeşit umumî zaaf takip etti. Öyle bir zaaf ki, âdeta yerinden kımıldamıyor. Ayağa kalkmak istedikçe başı dönüyor, gözleri kararıyor. Gerçi, kendisi çok gayret gösteriyor, hiçbir şey olmadığını iddia ediyor ama, ben görüyorum, hissediyorum, çocuk hastadır. Günden güne daha fenalaşıyor, asıl işin en fena tarafı hiç tedaviye yanaşmıyor; yanında hekimden, ilâçtan bahsettirmiyor. Ne yapacağım? Ne edeceğim, şaşırdım, kaldım. Sizden bir akıl öğrenmeğe geldim. Gerçi bu acayip bir müracaat tarzı; fakat anlattım size, hastanın kendisi görünmek istemiyor.

Doktor Jean Prade Sami Bey'in sözlerini belli bir dikkat ve ilgiyle dinliyordu. Hekimin bu hali zavallı babanın güven ve inancını artırdı ve daha büyük bir samimîlikle derdini dökmeğe başladı. Bir parça da buhranın sebebini açıkladı:

— Bu müsamere için o kadar şiddetli bir istekle

işe başlamıştı; o kadar özenmiş, bezenmişti ki; netice aksi çıkıverince yavrucağın kalbindeki kırılma da o nispette şiddetli oldu. Kendisini bütün dostları tarafından terk edilmiş sanıyor. Belki mübalağa ediyor. Belki de o gece kimsenin gelmeyişi bayağı bir tesadüf eseridir; öyle değil mi? Fakat işte, çocuk... laf anlamıyor.

Doktor Jean Prade gülmemek için kendisini zor tutuyordu. Lüzumundan fazla ciddî bir tavır takınmak suretiyle bu halinin önüne geçmek istedi:

— Bütün bu anlattığınız şeyler, bütün bu anlattıklarınız... Ha, ha çok ağır, çok ağır... Bahtsız dostum; lâzım gelir ki bir defa kızınızı ben göreyim.

Sami Bey'in benzi attı:

— Çok ağır mı? Ne diyorsunuz? Ne diyorsunuz!

Ve bir koltuğun içine yığılıverdi. Doktor Jean Prade hep gülmesini tutmak için kaygılı kaygılı odanın içinde dolaşmağa başlamıştı. Birtakım fennî tâbirler söylüyor ve ikide bir sanki bir şarkının nakaratı gibi «Mutlaka bir defa ben görmeliyim!» sözünü tekrar ediyordu.

Sami Bey'in sesi titreyerek:

— Ben aksini iddia etmiyorum ki... -dedi-. Lâkin işte, kızıma meram anlatmak kabil olmuyor. Her doktordan bahsedişimde buhranı yenileniyor. Nasıl kandırmalı; bilemiyorum.

— Bahtsız dostum; bir sinirli hastayı akıl ve mantık yoluyle kandırmanın imkânı yoktur. Şu halde, kızınızı bir olup bitti karşısında bulunduralım. Kendisine hiç haber vermeden yanına girivereyim.

Sami Bey, sanki tıbbın yeni bir keşfine şahit olu-

yormuş gibi hayret ve hayranlık içindeydi. Hemen, böyle yapmağa karar verildi.

Yarım saat sonra Sami Bey önde, Doktor Prade arkada Leylâ'nın yatak odasından içeriye giriyorlardı.

Leylâ babasının arkasında bir yabancı adamın kendisine doğru ilerlediğini görünce önce şaşaladı, sonra öfkelenir gibi oldu. Fakat, gelenin Doktor Jean Prade olduğunu anlar anlamaz bir utanca düştü, önüne bakakaldı. Zira Doktor Prade'ın çoğu kadınlarla hemen bütün genç kızlar üzerinde böyle bir tesiri vardı. Leylâ, ona şurada burada birkaç defa rastlamış olmakla beraber ondaki manyetizma gücünü sezmiş, öğrenmiş görünüyordu.

— Hah, hah; Madmazel; beni istemezsiniz, öyle mi? Şimdi canınızı acıtayım da görünüz.

Jean Prade kahkahalarla gülerek genç kızın üzerine eğildi:

— Bakınız, bakınız işte kalbinizin aksi, inatçı ve kaprisli vuruşlarını buradan hissediyorum. Sizin bu kalbinizi değiştireceğim. Onun yerine sakin, normal ve ahenkli bir kalp koyacağım. Oo, korkmayın; bu sandığınız kadar ıstırap verici bir ameliyat değildir. Ne bıçak, ne makas, ne iğne kullanacağım ve bir dakikada, her şey, sizin haberiniz olmadan bitmiş geçmiş olacak... İnanmıyor musunuz? Gözlerimin içine bakın, bakayım!...

Leylâ Doktor Prade'ın fırıl fırıl dönen gözlerinin içine bakamadı. Gülümseyerek başını önüne eğdi.

Doktor genç kızın bileğini avcunun içine almış, nabzını yokluyordu:

— Yaramaz nabız! Bu ne karma karışık zıplayış

böyle!... Dilinizi görebilir miyim, Madmazel? Epeyce bozuk! Bunu, bu kadar bozmak için ne yediniz, ne içtiniz bakayım?

Gittikçe her şeyi lüzumundan fazla ciddiye alan Sami Bey kızının yerine cevap verdi:

— Hiçbir şey yemiyor, Doktor, hiçbir şey!

— Ah, sizi gidi, sizi... İşte hepiniz böylesinizdir. Moda gazetelerinin çizdiği çizgiye uymak için değil mi? Yoksa maksadınız Cork belediye reisini taklit midir?

Leylâ gülmeğe başladı. Fakat bu birkaç günden beri devam eden o sinirli gülüşlerden biri değil, kalpten gelen saf, berrak bir çocuk gülüşüydü. Sami Bey'in sevincinden gözleri parladı ve çoktan unuttuğu monoklunu gözüne götürdü.

Doktor, kızı inceden inceye muayeneye koyulmuştu. Bir yumuşak muslin geceliğin içinde balık gibi kayan çıplak vücudu ellerinin arasında evirip çeviriyor, kâh kalbini dinlemek için sırt üstü yatırıyor, kâh kulağını sırtına koymak için oturtuyordu. Leylâ'nın, giyimli iken bile karışık ve kabarık duran koyu siyah saçları büsbütün çığırından çıkmıştı ve bu ona bir afacan mektep çocuğu hali verecekti, eğer bütün yüzü bir uzun ve yırtıcı aşk kucaklaşmasından henüz kurtulmuş kadar şehvetli bir yorgunluk içinde gibi görünmeseydi...

Doktor Prade nihayet başını kaldırıp Sami Bey'e söyledi:

— Kızınızın uzvî hiçbir rahatsızlığı yoktur ve tahmin ettiğiniz gibi bu hal şiddetli bir sinir buhranının neticesidir. Bunun sebebine gelince, onu bize ancak hastamızın kendisi anlatabilir.

Ve Leylâ'nın susması üzerine Doktor Jean Prade:

— Sami Bey bizi bir parça yalnız bırakınız. Madmazelle gizli konuşacağız! -dedi ve Sami Bey dışarıya çıktıktan sonra şeytanca bir tebessümle gülümseyerek genç kıza baktı. Bir saniye mi, bir dakika mı, yoksa bir saat mi? Leylâ tahmin edemiyordu.

— Bir gönül meselesi mi? Söyleyin...

Leylâ'nın solgun yanaklarını ateşli bir kızıllık bürüdü. Ancak duyulur bir sesle:

— Bir gönül meselesi mi? Amma yaptınız ha! -dedi.

Doktor Jean Prade yerinden kalkıp ellerini pantalonunun ceplerinde kıza doğru yürüdü:

— Neden «Amma yaptınız?» Sizin için bir gönül meselesi neden bu kadar uzak olsun. Benimle samimî olunuz. Ben bir ilim adamıyım; bir yarım rahip...

Leylâ deminki çocuk gülüşüyle güldü:

— Bizim dinimizde «günah çıkarmak» yoktur -dedi.

Doktor Prade, kızı ne tarafından yakalayacağını bilemiyordu. Bunun ruhu da vücudu gibi zıypak ve oynaktı ve Doktor her şeyden önce bir saldırgan satir olduğu için Leylâ'nın bu hali onun sinirlerini kamçılıyordu.

— Eğer bir gönül meselesi bahis konusu değilse, ya nedir? Mutlaka bu halin bir sebebi olacak. Bir monden gaile mi? Bir kırgınlık, bir gücenme mi?... Söyleyin!

Leylâ şiddetle inkâr etti; Doktor Prade:

— Oh; ben mutlaka budur, demedim. Israr etmiyorum. Şu halde?... -diyordu.

Ve bu sualleri sorar ve bu cevapları verirken

bir muzip çocuğun zalimce sevincini duyuyordu. Sanki bahsi havaî bir sahaya götürmek istiyormuş gibi şimdi de genç kızı başka bir taraftan çimdiklemeğe başladı:

— Dostlarınızın rahatsızlığınızdan hiç haberi yok! garip değil mi? -dedi-. Geçen akşam Madam Jimson'da idim. Kaç defa sizin bahsiniz geçti ve hiçkimse hastalığınızı söylemedi. Sanırsam, dostlarınızdan bazıları size karşı bir parça da mahcup imişler.

Leylâ yatağının içinden bir kuğu boynu gibi uzandı:

— Mahcup mu? Mahcup mu? Ne için...

Doktor Prade kayıtsız bir tavır takındı:

— Bilmem; siz bir suvare vermişsiniz de gelememişler mi nedir?

— Bir suvare mi, yok canım. Bazı tanıdık Rus artistlerini yemeğe davet etmiştim ve o akşam belki, hatır için birkaç şey çalarlar diye müzik seven dostlara haber verdim. Bir kısmı geldi, bir kısmı gelmedi. Gelenler kimdir, gelmeyenler kimdir, farkında bile değilim.

Dr. Jean Prade, Leylâ'nın konuştukça ne kadar hırslandığına, ne kadar kendinden geçtiğine dikkat ediyordu. Gerçekten genç kızın sesi titriyor ve yüzü pençe pençe kızarıyordu. Bir defa bu bahis açıldıktan sonra kendini alamadı, söylenip durmağa başladı. Jean Prade, bu bahse dair Leylâ'nın ağzından çıkan sözleri bir gramofon plağı gibi kapıyordu. Bu akşam Madam Jimson'u eğlendirmek için ne çok havadis, ne çok dedikodu mevzuu var! Dr. Prade'ın içi içine sığmıyordu. Buna rağmen o yalancı kayıtsızlığını gittikçe belirten gevşek bir eda ile dedi ki:

— Zaten bu meseleden bahsedilirken pek iyi işitmedim. Mutlaka sizin anlattığınız gibi olacak.

Ve cebinden küçük reçete defterini çıkarıp bir şeyler yazmağa başladı. Doktor Prade'ın Leylâ'ya verdiği ilâçlar çok basit ve harcıâlem birtakım palyatiflerdi. Ayrıca bir de yemek rejimi tavsiye etti. Sonra yine geldiği gibi hoplayarak, zıplayarak ve Fransız usulü birtakım şakalar ederek çıktı, gitti. Evine varır varmaz ilk işi de bu tıbbî ziyaretten Madam Jimson'a telefonla haber vermek oldu.

Güzel dulun sesi, sevincinden, bal mevsiminde bir kovanın içindeki arılar gibi vızıldıyor, Doktora «Hemen geliniz!» diyordu.

Doktor da bu daveti kabulde gecikmedi. Daha Madam Jimson'un kendisini beklemekte olduğu odanın eşiğinden günün olayını hikâyeye başlamıştı:

— Küçük kız bitmiş, bitmiş... Görseniz haline siz bile acırsınız! -diyordu.

Madam Jimson bu «Siz bile»ye itiraz etti:

— Siz bile ne demek? Ben o kadar merhametsiz miyim?

Doktor Prade ifritçe bir gülümsemeyle:

— Doğrusu şimdiye kadar sizde hiç bir merhamet örneğine rasgelmedim? -diye söylendi ve tekrar Leylâ'yı anlatmağa devam etti. Tam bu sırada Captain G. Jackson Read de odadan içeri giriyordu. Madam Jimson:

— Susunuz; bu şakadan anlamaz! -dedi.

Gerçekten, Jackson Read her İngiliz gibi mondenite'nin bu entrika ve dedikodu tarafını hiç bilmezdi. Bir dostun şöyle dursun, hattâ bir tanıdığın aley-

hinde bir tek kelime göylenilmesine tahammül etmez, hemen onu müdafaaya koyulurdu.

Captain Jackson Read, Doktor Jean Prade'dan özellikle nefret ederdi. Bu adamın ne yüzünden, ne karakterinden hoşlanırdı. Onu gördüğü yerlerde âdeta iyi bir cins ev köpeğinin sıska, serseri bir sokak köpeğinden çekinişi gibi irkilirdi. Zira Doktor Jean Prade, Captain Jackson Read'in hemen her yerde tam tersiydi. Bu çirkin, oynak ve melez cenuplu o güzel, durgun ve halis şimallinin yanında âdeta üstünde bulunduğumuz küreden daha küçük, daha dar ve daha havasız bir başka seyyarenin mahluku gibi görünüyordu.

Onun içindir ki, odaya girdikten sonra Doktor Jean Prade'e ancak selâm verdi ve suratını asıp oturdu. Madam Jimson odanın havasına çökmüş bulunan ağır sessizlik bulutunu dağıtmak için deminki bahsi büsbütün başka tarafından tekrar açtı:

— Captain, biliyor musunuz ki, dostumuz Leylâ çok rahatsızdır.

Jackson Read'in sarı gözlerinin altın halkaları hayretle açıldı:

— Ne diyorsunuz? Benim bundan hiç haberim yok! -dedi.

— Şu halde zavallı kıza hiç uğradığınız yok, demek...

Eliyle Doktoru göstererek ilâve etti:

— İşte, Doktor şimdi onun yanından geliyor, size söylesin!...

Lâkin Doktor söylemeğe başlayınca Jackson Read kafasında büsbütün başka bir şeyle meşgul bir adam tavrıyle onu hiç dinlemediğini göstermek için

kâh ayağa kalkıp pencereden dışarıya bakıyor, kâh sigarasını yakmak için hizmetçiden bir kibrit istiyor, kâh Madam Jimson'a bahsin tamamıyle dışında bir şey soruyordu. O kadar ki, Dr. Jean Prade bu hissiz sağır dinleyici karşısında boş yere, bir ağustos böceği gibi ötüp ötüp sustuktan sonra Jackson Read hiç bir kelime ilâve etmeksizin evin hanımından müsaade istedi ve Doktor Jean Prade'a başıyle bir selâm verip çıktı.

Captain Jackson Read, dışarda, şöförüne Sami Bey'lerin adresini söyledi. Biraz sonra Leylâ'nın yanında idi.

Fakat bu ziyaret Leylâ'yı hiç memnun etmedi. Çünki, gerek kendisine, gerek başkalarına o artistik müsamere bozgununu hatırlatan bu hastalığı hayatının en büyük ayıplarından biri gibi saklamak istiyordu. Doktor Jean Prade'ın gelişine zaten çok canı sıkılmıştı. Şimdi de Jackson Read'in gelişi onu büsbütün kızdırdı. Ve hiç de hasta olmadığını ispat için öyle bir enerjiyle kalkıp giyindi ve misafirini o kadar rahat bir yüzle kabul etti ki, bütün ev halkı hayret içinde kaldı. Bunun herhangi bir mucizeden hiç farkı yoktu. Sami Bey'in karısı, Jackson Read'de ne büyük bir kudret var diye düşündü.

Leylâ'nın bu anî iyileşmesinden hayrete düşen yalnız ev halkı değildi. Captain Jackson Read de onu giyinmiş, taranmış olarak ayakta, karşısında görünce kendini tutamadı:

— Ne tuhaf şey! -dedi-. Biraz önce sizin bana yatakta olduğunuzu söylemişlerdi!

Leylâ gülerek:

— Kim demiş? Neden yatakta olayım? -diyordu.

Jackson Read:

— Lâkin yanılmıyorsam, bir iki saat önce Doktor Jean Prade burada sizi tedaviye gelmiş, kendisinden işittim -dedi.

Leylâ, Jean Prade'ın kendisini görmeğe geldiğini inkâr etmiyordu. Fakat, bunun bayağı bir ahbap ziyaretinden ne farkı vardı? Jackson Read Leylâ'yı dinlerken içinden kendisini buraya getiren yalanın neden gerektiğini çözmeğe çalışıyordu.

Lâkin genç İngiliz zabiti Sami Bey'lerin evinden ayrıldıktan yarım saat sonra adını ve şeklini değiştirerek tekrar buraya gelmiş olsaydı, Leylâ'nın hastalığının nasıl bir gerçek olduğunu görüp anlayacaktı. Zira, misafiri sokak kapısından çıkar çıkmaz Leylâ'ya öyle şiddetli bir kriz geldi ki, âdeta ilk akşamki krize rahmet okuttu. Tam bir saat devam etti. Ondan sonra zavallı kızı bitkin ve kırık dökük, bir tutam yıkıntı halinde yatağa yatırdılar. Bu, biraz önce yaptığı gayrı tabiî irade çabasının bir tepkisiydi.

Bu buhrandan sonra Leylâ artık hastalığını saklamağa imkân bulamadı, mağlubiyetini, açıkça tasdike mecbur kaldı. Doktor Jean Prade müstesna olmak üzere konsulte edilen bütün hekimler Leylâ'ya bir sinir sanatoryumunda uzun bir dinlenme ve yalnızlık kürü tavsiye ediyorlardı. Türkiye'de böyle bir müessesenin bulunmayışı tabiatıyle, Leylâ'ya bir Avrupa seyahatini pek lüzumlu kılıyordu.

Leylâ hekimlerin bu tavsiyesine, denize düşen bir kazazedenin bir cankurtarana sarılışı gibi sarıldı. Genç kız yalnız bu bunaltıcı rahatsızlıktan değil, hem de etrafını saran bir husumet çemberinden sıyrılmış olacaktı. Uzaklara, uzaklara gidecekti ve belki de

artık kendisinden yüz çeviren bu nekes ve sevimsiz muhite bir daha dönmeyecekti.

Avrupa haritası önünde, saatlerce, günlerce şundan bundan işittiği memleket, şehir ve kasaba isimlerine göre gideceği yeri tayine uğraşıyordu. Fransa'nın cenubu ona bir altın aydınlık içinde yeşil ve kokulu bir iklim gibi geliyordu ve Cote d'Azur denilince bir zâhidin* bir cennet vadinden aldığı tadı duyuyordu. Hekimlerden biri ona İsviçre göllerinin etrafında çiçek tarlalarından bahsetmişti. Leylâ'nın hayalinde Acem minyatürlerindeki hayal bahçelerini hatırlatan göl kıyılarındaki çiçek tarlaları, onu daha ziyade çekiyordu.

Lâkin, ne yazık ki, kimse ona İngiltere'nin herhangi bir köşesinden bahsetmiyordu. İsmi her söylendikçe yüreği ağzına gelen bu diyarın her bir noktasında bir sinir hastasının da dinlenmesine imkân yok muydu? Bir zamanlar Jackson Read ona Londra yakınının sonsuz bir kadifeden halıya benzeyen hep serin ve yeşil çimenliklerinden ve bunlar arasında akan berrak derelerden bahsetmişti. Leylâ bu çimenler üstünde İskoç masallarındaki çoban kızları gibi yalın ayak dolaşmayı istiyordu ve bunu düşünürken bütün vücuduna bir tatlı ürperiş yayılıyordu.

Aslında bir sürgün kadar hazin olan bu seyahat tasarısı bile pek çok güçlük ve engelle karşılaşıyordu. Bunların en başında Sami Bey'in para sıkıntısı geliyordu. Evinin masraflarına ve kızının kaprislerine İstanbul'da bile güç dayanabilen bu adamın ayrıca bir Avrupa seyahatine katlanabilecek gücü yoktu. Bu-

* Ham sofunun.

nunla beraber bu vaziyeti Leylâ'ya asla hissettirmiyor ve etrafında bazı hal çareleri araştırıyor, bazı delikler bulmaya çalışıyordu. Nihayet, bir kişi şöyle böyle yardımına yetişti; bu, Leylâ'nın eski nişanlısı Necdet'ti.

Madam Jimson gecesinden beri, ortadan kaybolan Necdet, Leylâ'nın hastalığı haberi üzerine tekrar meydana çıkmıştı ve Sami Bey'lerin evine ayağını basmamakla beraber eski sevgilisinin sağlığı hakkında muntazam olarak bilgi almaktan geri kalmıyordu. Nihayet, şu güç anda Leylâ'nın yardımına koşmakla bütün gençliğini bir alev gibi saran aşkın tatlı bacını ödemiş oldu.

Gerçi Leylâ'nın bundan hiç haberi yoktu. Her şeyin tabiî bir surette, kolaylıkla olup bittiğini sanıyordu. Hattâ ayrılık günü gelip de vapura bindiği zamanda bir an için olsun, «Necdet de nerede?» demek hatırından geçmedi.

XVII

«Ama insan izzette kalmaz fâni hayvanlara benzer. Anların bu yolu safahatleridir. Halefleri ise onların sözlerini tahsin ederler. Selâh.»

(«Kitabı Mukaddes» Mezamir 50)

Âşıkın psikolojisi ne kadar esrarlı ve karışık bir şeydir! Sevdiğimiz vakitlerde sanki ruh derinleşir, derinleşir; öyle bir derinleşir ki, âdeta göz karartıcı, baş döndürücü bir hal alır; bunun derinliklerine inmek ne başkaları için, ne kendimiz için artık kabil olmaz.

Bir âşıkın, en çok mesut olacağını sandığımız haller ve şartlarda gizli bir kederle ağladığını ve en çok acı çekeceğini tahmin ettiğimiz anlarda sevinçten gülüp oynadığını görürüz. Sevdiğimiz kadın bile bizi mesut edecek şeyleri bilemez; nasıl, nasıl bilsin ki, biz bile onu bilmeyiz.

Leylâ'nın Avrupa'ya hareketi gününe kadar ona karşı tam bir kayıtsızlık içinde yaşayan Necdet bu günden sonra ilk sevdalı zamanlarındaki gibi bir hum-

malı ıstırap devresine girdi. Sanki kâinat ile kendi arasına bir siyah perde çekildi, sanki bütün giriş ve çıkış yerleri kapanmış bir çeşit zından içinde sarılı ve kapalı kaldı ve bu zındanda, hayatı bütün manasını kaybetti. Necdet, Leylâ gittikten sonra artık niçin yaşıyordu, bilmiyordu. Sabahleyin uykulardan uyanışlar niçindi? Bu giyinişler, yemek zamanlarında sofraya oturuşlar; akşam üzerleri gezmeğe çıkışlar; hulâsa bütün bu gündelik hayatın hareketleri ne içindi? Necdet'in var olmasındaki «son gaye» ne idi?

Genç adam her gün, her dakika kendi kendisine bu sualleri sormağa başladı. Hiçbir defasında, hiç birinin cevabını veremiyor, bir boşluğa düşüyor, sanki «adem»* denilen şey onun etrafında cisimleniyordu.

Gerçi Leylâ'nın gittiği bu yerden adem başlamıştı. Ve bunun içinde Necdet, hava boşluğunda bir toz zerresi gibi faydasız, manasız titreyip duruyordu. Kendi kendisine: «Bir hayır sahibi bana üflese de kayboluversem, büsbütün kayboluversem!» diyordu. Gerçekten bu boşuna yaşayışa ölüm bin kere tercih edilirdi. Bunun yanında ölüm hayattan daha canlıydı!

Necdet, bu ümitsizlik içinde, denize düşen bir tahta parçasına sarılmış gibi Sami Bey'lerin evinden çıkmaz oldu. Nice zamandan beri ayağını atmadığı bu evin havası, şimdi onun için tek soluk alınabilecek olanıydı. Zira, burası henüz Leylâ ile doluydu. Güneş bir yerden çekildikten sonra nasıl sıcaklığı uzun bir zaman için orada kalırsa Leylâ da bu evden çekilirken kokusunu, hararetini buraya bırakmıştı ve Nec-

* Yokluk.

det, sahibini kaybetmiş bir köpek gibi bu kokunun çizdiği çizginin dışına çıkamıyordu.

Bundan başka ara sıra Leylâ'dan gelen haberler Necdet'in bu gerileyen tecessüsünü durmadan tazelemekteydi.

Genç kız Napoli yakınında yeşil, ılık ve sessiz bir dinlenme köşesinde bulunduğunu yazıyordu. İlk günler burada epeyce canı sıkılmış ve başka bir yere gitmeyi düşünmüştü. Fakat sonradan buraya yavaş yavaş alışmağa başlamış ve nihayet o kadar ısınmıştı ki, şimdi ona buradan başka bir yerde yaşamak âdeta katlanamayacağı bir fedakârlık gibi geliyordu.

Necdet: «Niçin bu yeri önce sevmemişken şimdi seviyor? Acaba, niçin?» diyordu. Buna mutlaka bir sebep aramak lâzımdı ve Leylâ yaratılışında bir kız için bu sebebin şuhluk ve âşıkdaşlık maceraları dışında aranılmasına imkân yoktu.

O vakit Necdet, Leylâ'yı uzaktan uzağa kıskanmağa başlıyordu. Fakat ne olursa olsun, bu kıskançlık bile o boşluk ve hiçlik duygusuna tercih edilirdi. Genç adam bu ıstırabında hayatının manasını buluyordu. Bu âdeta geçmişe doğru bir dönüş, geçmiş içinde bir yaşayıştı! Zaten Necdet için yalnız geçmişteki Leylâ vardı. Bu şimdikinin ne olduğunu, kim olduğunu pek iyi bilmiyordu; bunu, ancak öbürüne nispetleri derecesinde tanıyordu.

Lâkin ne gariptir ki, Leylâ asıl bu sahada Necdet'in elinden kaçıyordu. Genç adam, eve gönderdiği her mektupta onun bir parça daha kendisinden, yani geçmişteki Leylâ'dan uzaklaştığını hissediyordu.

Bu mektuplarda Leylâ anasına babasına saygılı, itaatli bir küçük kız gibi görünüyordu. Hep sıhhatin-

den bahsediyor, gittikçe iyileştiğini söylüyor, «Şu kadar kilo aldım. Bu kadar kilo kaybettim.» diyordu.

Bir mektubunda Napoli'ye kadar yaptığı kısa bir seyahatini anlattı: Şehir o kadar gürültülü ve kalabalık imiş ki, bir günden fazla duramamış, hemen o yeşil, ılık ve sakin köşesine dönmüş! Bunu söyleyen Leylâ mı? Ne garip şey! Bu kız, İstanbul'da iken, sessizlik denilen şeyden, tabiatın güzelliği kadar nefret etmez miydi? Bazen, Erenköy'de iki üç gün geçirmeğe giden Necdet'le bu hareketinden dolayı alay eden ve onu geride kalmış, zevksiz ve kaba saba bir adam sayan da gene o değil miydi? Şimdi, işte, yazdığı mektuplarda hep denizin sesinden, çiçeklerin kokusundan ve küçük kuşların dallar arasındaki cıvıltılarından âdeta şefkatle bahsediyordu.

Bulunduğu yerde sürülerle güvercin varmış. Leylâ'nın her gün öğleye kadar bütün sabah meşguliyeti bunlara yem serpmekten ve bunların uçuşlarını seyretmekten ibaretmiş!

Bu güvercinlerin ortasındaki masum Leylâ, hiç şüphesiz ki, Maslak yolunda Captain Jackson Read' la at koşturan afacan Leylâ'dan bin kere daha iyi idi. Fakat Necdet için bu, öbüründen daha çekici değildi!...

Necdet, bu acayip hissi kendi kendisine tahlil bile edemiyordu. Fakat, kim ne derse desin, İtalya'nın bilmem hangi «yeşil köşesinde» güvercinlere yem veren bu Leylâ ona küçük mekteplilerin okuma kitaplarındaki resimler gibi yavan, sathî ve çocukça geliyordu. Bazı hoşumuza giden kadınları rüyada tuhaf bir değişikliğe uğramış olarak görürüz. Bunlar tam kendilerini kucaklayacağımız zaman ya bir kedi şek-

line girip bizi tırmalamağa başlarlar veya o kadar ufalırlar, o kadar ufalırlar ki, bir küçük bebek gibi ellerimizin arasından kayıp giderler. İtalya'da, şu dinlenme kürü yapan Leylâ da eski nişanlısının muhayyelesinde hüviyetini kaybedip bu çeşitten metamorfozlara uğramış gibiydi.

Necdet, Leylâ'nın yalnız anasıyle babasına bu masum yüzü gösterip de gerçekte gene o şehvet dolu, o şuh o dişi Leylâ olduğunu sanmasa, belki ondan büsbütün soğuyacak, belki hayatından bu Leylâ tamamiyle silinip gidecekti. Lâkin, buna rağmen, kalbini örtmeye başlayan külün altında, şüphenin kızıl kıvılcımları sinsi sinsi yanmakta devam ediyordu.

Değişen yalnız Leylâ mı? Captain Marlow, şu Intelligence Service'in tek şer ve fesat kaynağı Captain Marlow da değişti; sadık ve katıksız bir Türk dostu oldu. Gerçi bu değişmede Marlow yalnız değildi. Yunan orduları vaitlerini yerine getirememeğe başladığı günden beri, İngiliz ordusu Umumî Karargâhı, hemen yarıdan yarıya Anadolu taraflısı olmuştu. Bu taraflılarla hâlâ Foreign Office'in kör ve sakar siyasetini güdenler arasında belli bir anlaşmazlık ortaya çıkıyordu. Captain Marlow ise kendi nefsinde ve kendi şahsında bu anlaşmazlığı temsil etmeğe ve üstlemeğe başlamıştı. İstanbul'un içinde âdeta bir âsi gibi dolaşıyordu. Her yerde, her çevrede, her kimin önünde olursa olsun kalbini kaplayan bu yeni aşkı, bu Türk dostluğunu gösterişçi bir tarzda ortaya sermekten bir çeşit zevk duyuyordu.

Bunda Azize Hanım'ın kocası Atıf Bey'in bir tesiri olduğu iddia edilemez. Zira iliklerine kadar kumar ve sefahat içinde çürümüş olan bu adamın, Türk mil-

letini sevdirebilecek herhangi bir manevî nüfuz sahibi olacağına ihtimal vermek mümkün değildi. Zaten, Captain Marlow - Atıf Bey birliği uzun müddet devam da etmemişti. Son zamanlarda işi kumarbazlıktan kumarhaneciliğe döken Atıf Bey, başına geçtiği yeni müessesenin epeyce karışık ve dolambaçlı işleri içinde bunalmış kalmış; artık Captain Marlow'a verecek zaman bulamıyordu. Gerçi, bazı geceler binlerce lira getiren kumarhanesini Captain Marlow'un himayesi altında işletebiliyordu. Gerçi ancak onun delâletiyle İngiliz polis müdürü Maxwell'den aldığı müsaade olmaksızın Beyoğlu'nun orta yerinde böyle bir kumarhane açmaya imkân bulunamazdı.

Bununla birlikte Captain Marlow, Atıf Bey'e ettiği bu iyiliğin mükâfatını görmek şöyle dursun, hattâ bu yüzden bir çeşit haksızlığa da uğramış olmaktan hiç de üzüntülü değildi. O da kendince Atıf Bey kadar hercaî yaratılıştaydı ve Atıf Bey'in çevresinde tanıdığı birtakım külhanbeylerinin arasında, kendine yar olacak kimseleri bulmakta güçlük çekmiyordu. Captain Marlow bunlar sayesinde İstanbul'un herhangi bir yabancıya kapalı kalmış köşelerine kadar sızabiliyor ve burada asıl Şark zevklerinin baharatlı tadını tadıyordu.

İstanbul'un tortusunu teşkil eden bu sınıfta gerçekten İstanbul'un bütün tadı, tuzu dibe çökmüş ve mayalanmıştı. Burada İstanbul Türkçesi argolanarak henüz kitaba geçmemiş mecazlar, istiarelerle doluydu ve ahlâk ve âdetlere Akdeniz'in yumuşaklığından bir şey gelerek mertlikle kancıklık bir arada kaynaşıyor; kanunsuz hareketler bile hoş görülüp geçiliyordu.

Captain Marlow, asıl bunlardaki kurtlanmış ve kaşarlanmış medenîliğe şaşıyordu. Hepsinin tarihin ta dibinden çıkıp gelmiş halleri vardı. Eski Akdeniz medeniyeti asırların rüzgârıyle çalkana çalkana, Cebelitarık Boğazı'ndan Boğaziçi'ne kadar, iki yanlı kıyıların her çeşitten bütün döküntülerini toplayıp Haliç'in içine atmış ve İstanbul külhanbeyliği denilebilir ki, bundan meydana gelmiştir. Zira, Captain Marlow bunların kiminde eski Cezayir piratlarını, kiminde Adriyatik korsanlarını, kiminde Maltalı sergüzeştçileri, kiminde Korsika eşkıyalarının örneklerini görüp tanıyordu.

Bazı geceler bunlardan birkaç arkadaşıyle, kıyafet değiştirerek Galata meyhanelerinin bir köşesine çekilip de söylenen türküleri dinlemeğe başladığı zaman kendini asırların öbür yakasında, yarı İtalyan yarı Berberî bir limanda, yeraltında bir tavernanın taşlarına uzanmış, bilmem hangi baharatlı şaraptan içer sanıyordu.

Captain Marlow, bazı şarklı zevklerine rağmen kendisini sevimsiz kılan o Britanyalı sertlik ve katılığını ihtimal ki, burada, bu muhitin ve bu insanların arasında kaybetmişti.

Ya Azize Hanım'a ne diyelim? O, sevdalısı genç Fransız bahriyelisinin zevkine uymak için öyle yerli bir kadın olmağa, o kadar Şarklı bir yaşayış tarzı almağa başladı ki, kendisini görenler âdeta tanımakta güçlük çekiyorlardı. Yüzünü, yürürken iki tarafından iki tayyare kanadı gibi açılan uzun tüllerle örtüyordu. Pelerininin uçları kalın püsküllü, etekleri saçaklı bir çeşit çarşaf icat etti. Bunu giyince, taşınması güç bir eşya halini alıyordu. Meselâ bir arabaya

binerken her tarafından kapılara takılıyor; bir erkeğin yanına yaklaştı mı, hemen saçaklarının, püsküllerinin bir tanesi onun düğmelerinden birine dolaşıyordu. Devrin kadınlarını pratik ve düzgün bir şekle sokan yeni modanın hemen hiç bir icadına uymak istemiyordu. Meselâ bütün hanımlar saçlarını keserken, bu uzatmağa çalışıyor ve onu, evinde bulunduğu zamanlarda dalga dalga ensesinden aşağıya doğru bırakıyordu. Bir gün onu Tarabya'nın Tokatlıyan Oteli'nde bir Mısır Melikesi kıyafetinde «foxtrot» oynarken gördüler. Başına sardığı işlemeli, ipekli bir kumaş, şakaklarının üstüne iki yanlı birer düğüm halinde kıvrılmış ve geniş uçlarını bir miğferin saçakları gibi yanaklarından aşağıya sarkıtmıştı. Alnının tam ortasında pırlantadan bir hilâlin pırıl pırıl pırıldadığı görülüyordu. Koyu ve geniş sürmeleri zaten koyu ve iri olan gözlerine, asırların ötesinden bakan Asyalı bir Tanrıçanın heybetli güzelliğini vermişti.

Bu muhteşem Mısır Melikesinin yanında, genç Fransız bahriyelisinin bir kumral Adonis'ten farkı yoktu. Ona her bakışında, sanki içten bir rüyaya dalmış gibi gözleri süzülüp süzülüp gidiyordu. Bu genç de sevgilisi gibi hiç değilse kıyafetinde şarklılaşmak için ne yapacağını bilemiyordu. Kâh Pierre Loti'nin, «Désenchantees» adlı eserinin kabında yayınlanan fotoğrafına benzemeğe çalışıyor, kâh daha ileriye giderek Teophile Gautier'nin, cepkeniyle, hilâlî gömleğini model edinmeğe kalkışıyordu. Her şey gibi züppeliğin de bir ilerleyişi vardır. Bu, gitgide insanı bir çeşit maskaralığa kadar sürükleyebilir. İşte, gerek Azize Hanım, gerek sevdalısı genç Forestier, âlem için-

de, yaratılışlarının böyle tehlikeli bir «istihale»* dönümüne varmışlardı. Kaldı ki, şimdi, Azize Hanım kocasının kumarhanesi sayesinde her aklından geçen fantaziyi, gerek kendi hesabına, gerek sevdalısı hesabına kolayca yapabilme gücünde idi. Kumaş, gümüş ve altın bu yolda alabildiğine harcanıyordu.

Kocasının kazandığı parayı kendi hava ve hevesi yoluna avuç avuç saçan yalnız Azize Hanım değildi. Madam Jimson da hayale sığmaz bir israf ve sefahat içinde yaşamağa başlamıştı. Bir zamanlar «tabiiyet» ve pasaport meselesi yüzünden, şimdi de aşk ve alâka oyunlarının birbirini kovalaması dolayısıyle hep gecikmeye uğrayan seyahatlerinin acısını, İstanbul'un içinde, Avrupa'da bir Amerikalı milyarder gibi yaşamak suretiyle çıkarıyordu.

Bir Mısırlı prensesten satın aldığı yatta yaz mevsiminin bütün sıcak günlerini, kâh Tarabya'nın önünde demirleyerek, kâh Marmara kıyılarında dolaşarak, kâh Adalar arasında «meks» ederek geçiriyordu. Leylâ komplosundan beri, hususî doktor sıfatıyle hep yanında taşıdığı Dr. Jean Prade'ı ve denizcidirler diye birkaç Fransız bahriyelisini, yatın manzarasına heybet vermek için de bir İngiliz zabitini devamlı misafirleri arasında tutuyordu.

Colonel de Rochepierre, Madam Jimson'un bu yat safalarına, tıpkı Romalı serdar Antuvan, Mısır melikesi Kleopatra'nın gümüş kaplı ve atmacalı kadırgasına nasıl gelir gider idiyse, öylece gizliden gizliye katılıyordu. Bu aralıklar onun misafirliğine büsbütün başka bir mana ve bir ehemmiyet katmak içindi. Ma-

* Başkalaşma.

dam Jimson derece ve rütbe bakımından hepsinden üstün olan âşıkını bir parça kenarda tutmakla ona lâyık olduğu müstesna yeri verdiğini sanıyordu. Lâkin, günün birinde Colonel de Rochepierre iyice kaba bir tarzda kendisinin hiç de böyle düşünmediğini söyleyip sevgilisinden hiç değilse bir hafta başbaşa kalmak lütfunu isteyince Madam Jimson buna hayır diyemedi.* Çünki, Colonel de Rochepierre'in, bu gibi meselelerde herhangi bir Osmanlı paşasından farkı yoktu. En ufak bir arzusuna muhalefet edildiği vakit, buna en sert tavırlarla karşılık vermek ve hattâ bazen gürültüler ve rezaletler çıkarmak onun için işten bile değildi.

Onun için Madam Jimson, belâlısının yatta bir hafta kendisiyle başbaşa kalmak arzusunu bir emir olarak kabul etti. Fakat genç dostlarından, hususiyle bütün fizyolojisinin müdürü olan Doktor Jean Prade'dan, velev geçici bir mühlet için olsun, ayrılırken yüreği hüzünle doldu ve buna sebep olduğu için Colonel'e karşı bir kırgınlık duymaktan da hâli kalmadı.

Gerçi Colonel de Rochepierre'in bu aşk ve alâkayı âlem önünde göstermek** Madam Jimson'a monde'un en büyük şereflerinden birini temin etmişti. Hattâ günün birinde resmî bir bağlantı ile bu ismi, bu de Rochepierre ismini taşımak onun için bir gaye haline girmişti. Fakat bu kart adamla, herhangi bir

* B.B.'da «diyemezdi.» Söyleyip, isteyince fiilleri de, «söyledi, istedi» biçiminde.

** B.B.'da «Rochepierre'in aleni ma'şûkası olmak ve bu aşk ve alakayı âlem önünde teşhir etmek»

bedenî münasebet genç kadının etini isyan ve tiksinti ile titretiyordu. Bari Colonel'in yorgun uzviyetiyle kendi uzviyeti arasında, ihtirassız bir dostluğun sakin ve tatlı bir şekilde uyuşması temin edilebilseydi! Ne gezer! Colonel de Rochepierre cinsî ihtiras sahasında ne kadar başarıya erişemiyorsa, ısrarı o nispette artıyordu ve bu kısır ısrarlar, genç kadının vücudu için gerçek bir işkence oluyordu.

Nitekim bir mehtaplı gecede, bir büyük ve beyaz deniz kuşu hızıyle dalgaları sıyırarak giden yatın yana eğilmiş güvertesinde hasır koltuklara gömülmüş, rahat rahat otururlarken birdenbire Colonel, denizin derinliğinden fırlamış bir yunus balığı gibi Madam Jimson'un üzerine atlamış ve kadın bu ansızın hücum karşısında boğazını tırmalayan bir feryadı güçlükle tutabilmişti. Lâkin bu sessiz sessiz tepinmekten, çırpınmaktan ve uzun tırnaklarını âşıkının ne tarafına rasgelirse saplamaktan kendini alamamış, böyle yaptıkça Colonel de Rochepierre'in cüreti büsbütün artmış ve her ikisi arasında başlayan bir didişme sonunda, Madam Jimson'un gücü kuvveti kesilerek kendini bırakmıştı. Lâkin, ne yazık ki, aynı dakikada Colonel de Rochepierre de kuvvetten düşmüş buluyordu.*

Başka bir gün, Kilyos açıklarında bir sabah vaktiydi. Madam Jimson bir kızıl mayo içinde, bacakla-

* B.B.'da «Lâkin sessiz sessiz tepinmekten, çırpınmaktan ve uzun tırnaklarını mütecavizin ne tarafına rast gelirse saplamaktan kendini alamadı. Madam Cimson böyle yaptıkça Kolonel dö Roşpiyer'in cür'eti artıyordu. Nihayet, kadını, oturduğu koltukla beraber yere yuvarladı ve kendisi de bütün sıkletile bu yuvarlanan vücudun üzerine çöktü. Tahtaların üstünde alt alta, üst üste bir boğuşma baş-

rı, kolları çırılçıplak yüzükoyun yere uzanmış yatıyordu. O sırada kamarasından henüz çıkan Colonel sırtında bir bornoz ile geldi, genç kadının yanına uzandı. Yat hafif bir seyir ile Kilyos'un kumsallarına doğru gidiyordu ve denizde pırıltılar o kadar şiddetliydi ki insan gözünü açıp etrafına bakamıyordu. Yalnız bu sonsuz tuzlu suyun bütün iyotları mesamattan içeriye girip damarlarda çınlıyor ve tatlı bir sabah rüzgârı eti kamçılıyordu.

Colonel de Rochepierre uzandığı yerde bir genç hayvan azgınlığı hissetti. Madam Jimson'u birden yakaladı ve öyle bir şiddetle kendine çekti ki, az kalsın nefesi tıkanıp bunalacaktı. Kadının deniz kokularıyle dolu vücudu bir kocaman balık gibiydi ve kalçaları tıpkı ağa düşen balıkların eti gibi atıyordu. Bu boğucu kucaklamadan kurtulmak için tek çareyi bir hamlede denize atılmakta buldu. Gerçi kıyı epeyce uzaktı, fakat Madam Jimson o kadar iyi yüzüyordu ki, hemen bir kulaç geriden kotrayı takip edebiliyordu.

Colonel de Rochepierre de bu çevik avının arkasından atılmak istedi; fakat bir türlü cesaret edemedi. Ona geminin kıç tarafından yumruklarını sıkıyor, yarı şaka, yarı ciddî birtakım küfürler savuruyordu. Madam Jimson denizin içinden ağzının bütün incilerini göstererek gülüyordu.

ladı. Bunun ne kadar devam ettiğini o anda uzaktan bu sahneyi seyr eden taifeler bilir.

Nihayet, Madam Cimson'un tâb ü tüvanı kesildi. Kendini bıraktı. Lâkin, ne yazık ki aynı dakikada Kolonel dö Roşpiyer de takattan düşmüştü. Kendini teslim eden bu kadına artık ne yapacağını bilemiyordu. Hazin hazin soluyordu.»

Bir başka gün, —oh zavallı Madam Jimson bu bir haftalık yat safasında neler çekti!— Değirmendere'den Adalar'a doğru yol alırlarken Hayırsız Adaların arasında zaten az olan rüzgâr birdenbire durmuştu. Tayfalar gemiyi, rüzgârı tekrar bulmak için sağa sola çevirip oynatırken karaya oturttular. Çok sıcak bir öğle sonu idi. Bütün bir temmuz gününün sıcaklığıyle kızışmış kayalardan da ayrıca dayanılmaz bir fırın harareti yayılıyordu. Martı sürüleri, bu adanın üstünde bir kocaman, leşe üşüşmüş kargalar gibi kâh düzgün halkalar, kâh yılankavi çizgiler yaparak ipi kopmuş bir tespih gibi çözülüp dağılarak durmadan, durmadan acı acı ötüyorlardı.

Madam Jimson'a şiddetli bir çarpıntı ile bir başağrısı veren bu tatsız dakika, bu sıcaklık, kuş sesleri Colonel de Rochepierre'de aksine anormal bir uyanıklık husule getirmişti. Hayvanlığı, insanların mağaralarda yaşadıkları ilk vahşet devirlerindeki saflığı ile, ayaklanmıştı.

Öyle ki, Madam Jimson başını kaldırıp da ona baktığı vakit yanı baştaki* boş odanın içinden çıkmış bir iptidai mahlukla karşılaştığını sandı. Düğmeleri çözülmüş bir ajurlu tenis gömleğinin tamamıyle açık bıraktığı kıllarla örtülü göğsü bir ateş körüğü gibi hızla kalkıp iniyordu. Ağzı bir yırtıcı mahlukun avının etine dişlerini geçireceği sıradaki ispazmozuyle titriyordu. Gözleri Madam Jimson'un şimdiye kadar hiç bir erkekte görmediği bir bakışla dik dik bakıyordu. Kadıncağız. şaşkın:

* B.B.'da «yanında bulundukları».

— Ne oluyorsunuz, azizim; ne oluyorsunuz? -dedi.

Öbürü iki pençesi dizlerinin üstünde, omuzları kabarmış ,atılmağa hazır bir vaziyette idi:

— Ne mi oluyorum? Ne mi oluyorum? Bir de soruyorsunuz ha! Ne mi oluyorum?

Madam Jimson sebebini pek iyi hissettiği bu öfkenin şu andaki manasını anlamak istemiyordu:

— Hakkınız var dostum; şu geçirdiğimiz an küçük bir felâkettir.

— Benim için belki... Fakat sizin için, Ah siz yok musunuz? Siz insanı nerelere sürükleyebilirsiniz!

Madam Jimson hâlâ anlamamazlıktan geliyordu:

— Ben mi? -dedi-. Bu kazanın mesuliyeti ben miyim? Tayfalara kaç defa bu kayalıklara yaklaşmayınız diye haykırmadım mı?

Colonel de Rochepierre acı ve saralı bir gülüşle güldü. Dirseklerine kadar sıvalı dolgun ve kıllı kollarını genç kadına doğru uzattı. Madam Jimson geri geri çekiliyordu:

— Oo, bana dokunmayın rica ederim. Dokunmayın bana...

De Rochepierre şuuru kaybolmuş bir adam sesiyle gülüşünde devam ederek Madam Jimson'un üzerine yürüdü. Kadın bir rezaletten korkmasa suyun içinde gemiyi itmekle uğraşan tayfalara «Yetişin, imdat! imdat!» diye bağıracaktı. Fakat, zaten buna meydan kalmadı, çatlayacakmış gibi ağrıyan kafatasının içinde sanki beyni erir gibi oldu ve ken-

dini kaybedip yere yuvarlandı. O vakit Colonel de Rochepierre'e sadece bir hastabakıcı vazifesi düştü.

İşte, Madam Jimson bunlar gibi daha birçok tatsız hadiseyle dolu olan bütün bir haftayı atlattıktan sonra gemisine genç ahbaplarını davet edip neşeli ve şenlikli bir deniz gezintisine çıktı. Bu gezinti sırasında Madam Jimson kendisini her dakika bir başkasına vermek istiyordu. Güneşten bal rengi almış güzel vücudu, hiç dinmeyen bir şehvet ürpertisiyle titriyordu. Ne Doktor Jean Prade'ın hünerli elleri, ne genç bahriyelilerin çevik kolları, ne de İngiliz zabitinin doymak bilmeyen ağzı, bu vücuttaki taşkın ihtirası yatıştıramıyordu. Yunan mitolojisindeki deniz Bacchanale'ini andıran bu grup bazı geceler dalgaların arasından, ya Büyükada'nın Yat Kulübü'ne, ya Tarabya'nın Tokatlıyan Oteli'ne çıktıkları vakit en «sinique» İngilizlerle en gariplik düşkünü Amerikalılar bile başlarını döndürüp bunların yüzlerine bakmaktan utanıyordu.

Yalnız bazı defalar Major Will'le tesadüfler kendi görüşlerindeki bu utanılacak hale hoş bir serbestlik ve kalenderlik manası veriyor ve şişman adam sanki kendi vücuduyle bunların rezaletlerini kapamış oluyordu. Zira Major Will gittikçe herkesin gözünde sınırsız bir muafiyet kazanmaktaydı. Fuhuş ve sefahat denilen ve hemen her milletin ahlâkında, her sınıf halkın anlayışlarına göre ayıp sayılan şeyleri öyle bir babayanilikle yapışı vardı ki, hiç kimsenin bu adama «Ne yapıyorsun? Kendine gel!» demeğe dili varmıyordu. Hattâ bir gece Büyük Ada'nın Splandid Oteli'nde, tanınmış bir ailenin iki yetişmiş kızıyle herkesin gözü önünde odasına çekilip saatler-

ce kaldığını görenler bile, ne o kızlara kötü gözle bakmak, ne de Major Will'i bu cüretinden dolayı suçlamak lüzumunu hissetmedilerdi.

Bundan başka —hele son zamanlarda— Orhan Bey'in Major Will hesabına tuzağa düşürmediği aile kadını ve aile kızı kalmıyordu ve bunların çoğu Yeniköy'deki yalının «mabed»inden geçtikten sonra hemen unutulup gidiyordu.

Hattâ Jackson Read'in Sultanı bile bir gece bu yalıya gelmek tenezzülünde bulundu. Zavallı saray kuşunun bu acayip kafesteki şaşkın ve ürkek halini görmeliydi! Şu malum sedirin üstünde o saçaklı yastıklara, o yılan şeklindeki kamçılara, o kıllı topuzlara her dokunuşunda vahşi kuş sesleriyle haykırışları duvarları çınlatıyordu.

Captain Jackson Read'in esrarlı sevgilisinin böyle Major Will gibi sefih bir adamın hususiyetine girecek kadar açılıp saçılmış olmasına çok canı sıkılmıştı. Fakat bir defa açık havanın, bir defa hürriyetin tadını almış olan bu güzel esir kadını tekrar disiplin altına sokmak mümkün olmadı. Yarı iptidai kalmış bir mahluk üzerinde «vice»in çekiciliği her şeyden daha kuvvetliydi. Hele, Major Will'in yalısı ve oradaki âlemler onun için sinemalarda gördüğü Binbir Gece masallarının gerçekleşmesi gibi bir şeydi. Şehnaz Sultan ilk günler yadırgadığı ecnebi ahbaplarına, İngiliz dilini epeyce öğrendikten ve İngiliz içkilerinin tadını aldıktan sonra hayli alışmıştı da. Yalnız Major Will yalısının bu yeni müşterisinin bir tek kusuru varsa, o da, herhangi bir toplulukta kendisinden başka bir kadının bulunmasına tahammül etmeyişiydi. Bütün erkeklerin hep kendisiyle meş-

gul olmasını istiyordu. Hele havada herhangi bir Türk hanımının kokusunu sezdi mi âdeta avcının ayak seslerini işitmiş bir geyik gibi paniğe tutuluyordu. Bundan başka Sultanın diğer bir hali vardı ki, o da fazla içince herkesi kırıp geçirecek kadar haşinleşmesi idi. O zaman, sanki atalarının bütün ceberutu damarlarında kaynamağa başlıyordu. Herhangi bir sebeple kızıvermesi de işten değildi. Bir gün kendisiyle birlikte gelen sırdaş cariyelerinden birisinin kafasına elinde tuttuğu bir kalın bardağı fırlatmıştı. Başka bir gün Major Will'in hizmetçilerinden biri sofraya şampanya dağıtmaya kendisinden başlamadı diye hemen gözünün önünde dövülüp kovulmasını istemişti. Başka bir gün de hoşlanmadığı bir adam kendisiyle flörte kalkıştı diye, az kalsın ince bir meyve bıçağını herifin böğrüne saplayacaktı!

Sultan hanımın bu huyundan bıkan Jackson Read «Major Will'in yalısına gideceksin gitmeyeceksin!» kavgası üzerine ondan ayrılmayı biraz da cana minnet bilmişti. Gerçi, birdenbire yapayalnız kalmıştı ama bu yalnızlıkta her İngiliz gibi bir tat duyuyordu. Sanki etrafını mensup olduğu adayı kaplayan koyu sislerden biri sarmışçasına bir buğu içine girdi.

İngiliz delikanlısı böyle kendisini daha iyi hissediyordu. Çünki, bu yalnızlık, onun için en tabiî bir haldi; kendi kılıfı, kendi atmosferiydi. İstanbul'un bütün bu yaygaracı, bayağı ve rahatsız edici «mondanite»sinden eli eteği çekmekle ırkının geleneklerine uymuş, yeni Büyük Britanya adası gibi, Büyük Britanya devleti gibi «muhteşem bir inziva» içine çekilmiş oluyordu ve doğrusu Captain Jackson Read böylece uzaktan daha güzel, daha çekici, daha karşı ko-

nulmaz görünüyordu. Gene eskisi gibi ismini söylemeyen kadınlar onu telefonla arıyor, imzasını atmayan kızlar ona mektup gönderiyordu.

Jackson Read kendi kendisini tamamıyle spora verdi. Onun gündelik hayatı sabah vakti at gezintileri, öğleden sonra golf veya tenis oyunları, akşamları briç partileriyle devamlı bir hareket içinde geçip gidiyordu. Nitekim bazen bu hoş meşguliyetlerde kendisine arkadaşlık edecek kimseleri bulamayınca odasında şezlongun üstünde uzanıp saatlerce şahane bir tembelliğin sefasını sürüyordu.

Jackson Read'in bu anlarında yanına girenler onun bu hareketsizliğinden âdeta endişeye düşerlerdi. Hattâ bir defasında bir İngilize göre milli sanılması gereken bu tarz yatışlara Captain* Marlow bile uzun bir müddet dostu Jackson Read'le karşı karşıya oturduktan sonra kendini tutamamış, onu omuzlarından kavrayıp sarsarak:

— Hey Gerald, hey Gerald! Sizi spleen kaplamış, spleen, spleen! -diye bağırmaya başlamıştı.

O zaman Captain Jackson Read bir derin uykudan uyanır gibi gerinerek·

— Evet, gerçekten derin, tedavisi imkânsız bir spleen içindeyim... -demiş ve sonra ilâve etmişti-: Gitmek istiyorum, artık... Buradan gitmek istiyorum. Şark semasının bu çiğ aydınlığı, bu yaygaracı insanları, bu pis, bu kokmuş şehir bana bir tiksinti vermeğa başladı.

— Memlekete dönmek istiyorsunuz demek!... Bu, bana bir sıla hastalığı gibi görünüyor.

* B.B.'da «yatışlara alışmış olması lâzım gelen Kaptan»

— Kim bilir, belki... Olmasın mı? Üç senedir ki buradayım. Bu müddet içinde, bir kere olsun, bizimkileri görmeğe gitmedim. Ah, bizim bahçenin her vakit nemli çimenleri gözümde tütüyor. Sonra büyük şehrin sokaklarındaki o tatlı, sessiz ve ahenkli hareket...

— Zavallı Gerald; sizde bir ihtiyar kızın hisliliği başgöstermiş! Dünya dolaşmamıza dar geleceği bir çağda dönüp aile ocağının küllerini karıştırmak istiyorsunuz. Bu, sizin hastalığınıza* belli bir işarettir. Müsaade ederseniz bütün histerik kadınlar gibi size de Doktor Jean Prade'ı çağıralım.

Captain Jackson Read alay edecek bir halde değildi. Çoğu zaman olduğu gibi bu sefer de dostunu kendi kendisine söylenmekte serbest bıraktı. Captain Marlow uzun uzadıya serseriliğin ve başıboş geçen hayatının nazariyelerini yaptıktan sonra birdenbire şehrin dedikodularına geçti. Madam Jimson'dan, Madam Jimson takımından, Major Will'den, Sami Bey'lerden ve uzakta bulunan Leylâ'dan bahsettikten sonra bu âlemin en son skandallerinden birini, küçük Nermin'le Miss Fanny Moore'un kaçışlarını anlatmağa başladı.

Gerçekten üç dört günden beri iki genç kızın ortadan kayboluşları en hararetli konuşmalara yol açan hadiselerden biriydi. Nermin'le Miss Fanny Moore neden gizlice hiç kimseye veda etmeden, kimseye hiçbir haber vermeden çıkıp gitmişlerdi? Buna akla yakın bir cevap bulmak mümkün değildi. Nermin'in dostlarına, ahbaplarına şöyle dursun hattâ babasıyle

* B.B.'da ««hastalandığınıza».

anasına bile «Allahaısmarladık» demeyi hatırından geçirmemiş olması büsbütün merak uyandırmakta idi. Genç kız bütün eşyasını, çamaşırlarını bile evde bırakmıştı. Yola elinde bir küçük çanta ile çıkmıştı.

Gerçi, Nermin'in babası bu kaçışın, daha doğrusu bu kaçırılışın, bütün mesuliyetini Protestan misyonerlerinin üzerine yükletmekte bir an tereddüt etmiyordu. Vaktiyle kaybolan çocukların Yahudiler tarafından çalınıp iğneli beşiğe konulduğunu sananlar gibi, Nermin'in babası da, kızının dinini değiştirmek için Protestan rahipleri tarafından aşırıldığı kanaatini güdüyordu. Lâkin buna karşı hiçbir teşebbüste bulunmağa cesaret edemiyordu. Kimin ne haddine? Bu Amerikalı misyonerler Ermeni çocuğu aramak bahanesiyle ellerini en hâlis, en masum Türk evlerine sokarak beğendikleri çocukları bütün bir mahalle halkının feryatları, şikâyetleri arasında istedikleri yerlere alıp götürmüyorlar mıydı? Hangi ananın «Bu benim evlâdımdır?» diye haykırmağa hakkı oluyordu? Hangi babanın adalet istemeğe dili varıyordu? İnsan vicdanı, bu Hıristiyan taassubunun karanlığı içinde boğulup gitmişti.

Onun için, Nermin'in babasıyle anası da yüreklerine taş bağlayıp karanlık bir sessizlik içine daldılar. Ne o, ne bu, kızlarının bu işte asıl günahlı olduğunu kabul edemiyordu. Onlarca nasıl ki, bir zamanlar evleri düşman zabitleri tarafından işgal edilmişse, nasıl ki kızlarının çeyizleriyle birlikte bütün eşyaları zaptolunmuşsa, şimdi de bir tanecik Nermin'leri ellerinden alınmış, kapılmış, götürülmüştü.

Hattâ kayboluşundan on beş gün sonra Nermin'in Havre'dan göndermiş olduğu bir kart bile onları

bu zandan kurtaramadı. Nermin bu kartında Amerika'ya gitmek üzere Miss Fanny Moore'la hemen vapura binmek üzere olduklarını ve son derece sevinç içinde bulunduğunu bildiriyordu.

Babası bu kartı parmaklarının arasında evirip çevirdikten sonra yanında oturan karısına uzattı.

— Mutlaka zorla, baskı ve tehdit altında yazdırılmış olacak!.. -dedi ve gözyaşlarını yuttu.

O sıralarda İstanbul'da kendi gözyaşlarını yutmakla yüreklerini zehirleyenler yalnız bu adamdan ibaret değildi. İtilâf kuvvetleri zulmün, haksızlığın en son derecesine varmışlardı ve bu zulüm önünde öncülük eden ve bu zulmü alkışlayan soysuzlaşmış Türkler göze çarpmakta idi. Bir gün Necdet tramvayların birinde şöyle bir faciaya şahit oldu:

İki bacağı kesilmiş bir Türk askeri kendisine sığınacak tenha bir köşe bulmak için kalabalığın içinde bin zahmetle sürünerek tramvayın ön sahanlığına geçmeğe çalışıyor. Tam bu sırada, bir durakta, o taraftan içeriye doğru şuh, fıkırdak bir kız girdi; yanında bir İngiliz zabiti vardı. Oturmak için yer aradılar. İngiliz zabiti kırbacının ucuyle önden üçüncü sırada oturan iki kişiye kalkmalarını işaret etti. Kız, gülerek açılan yere doğru yürürken kısık bir feryat koptu. Bu, yerde sürünen zavallı kötürüm askerin sesiydi. Kız iskarpinlerinin sivri topuklarıyle bunun tek dayanağı olan ellerinden birine basmıştı. Lâkin utanmaz kız bu hareketinden hiç sıkılmadı ve deminki sırnaşık yüzü sert bir ifade alarak ayaklarının dibindeki hazin insan kalıntısına baktı:

— Ne acayip! -diye söylendi-. Bu haldeki adam da tramvaya biner mi?

Ve öbürünün titrek sesle mırıldandığı bir cevap üzerine öfkesi büsbütün arttı:

— Haydi oradan! Söylenip durma!* -dedi.

O zamana kadar bu manzaranın az çok kayıtsız bir seyircisi olan Necdet'in yüreği ağzına geldi. Gözlerinin önünden şimşeklerle yüklü bir kara bulut geçti. Hemen, kızın üzerine atılıp narin boğazından sıkmak istedi. Hiçbir şeye yaramayan ellerinin bu hareketi onun boşuna ve lüzumsuz hayatının tek müspet işi olacaktı. Lâkin nedendir bilemedi; sıkılan yumrukları birdenbire gevşedi; bütün vücudu bir soğuk terle ıslandı ve gözlerinden sessiz sessiz, tane tane yaşlar akmağa başladı.

Necdet, bu sahnenin mazlum ve zalim aktörleri yanında daha çok kalmamak için kendisini tramvaydan aşağıya nasıl attı ve ne ağır keder altında yürüyüp gitti, bunu kendisi de tayin edemiyordu: Yalnız iki adımda bir durup kendi kendine:

— Bu facia ne vakit bitecek, ne vakit, ne vakit?... -diyordu.

Zira, onun artık bayağı bir seyirci sıfatıyle bile bu gibi sahneleri görmeğe tahammülü kalmamıştı. Bayağı bir seyirci mi? Lâkin işte, o da bu yerde sürünen kötürüm askerin bir eşi değil miydi? Onun da manen ayaklar altında sürünen bir kötürümden ne farkı vardı? Onu da, bu küstah, kalpsiz ve utanmaz bir başka Türk kızı, gene bir İngiliz zabitinin yanında tıpkı bu suretle tahkir etmemiş ve aşağılamamış mıydı?

* B.B.'da «— Haydi oradan köpek! Pis köpek!»

Dönüp tramvaydaki eşini bulmak ve ona demek istiyordu ki:

«Ben de senin gibiyim. Üzülme, ben de senin gibiyim. Hattâ senden beter bir haldeyim. Zira, ben bacaklarımdan değil ruhumdan kötürümüm ve benim sakatlığımın senin sakatlığın gibi bir hikâyesi yok ve bir kız benim üzerime, senelerce herkesin gözü önünde bir leşe tükürür gibi tükürdü!»

Bunları düşünürken birdenbire içi isyanla doldu. Yalnız Leylâ'ya karşı değil, içinde yaşadığı bu şehre, etrafını saran bu halka ve kendine karşı bir yırtıcı öfke duydu. Şer kuvvetlerinin altında ne vakte kadar bütün iyi, güzel ve asil şeyler ezilip durmakta devam edecekti? Bu dünyanın bir sahibi yok muydu; bir sahibi mi? «Lâkin işte o ben'im; ben'im! Fakat kötürüm bir sâhip! Eli ayağı işlemiyor. Dili söylemiyor. Bir türlü hiçbir harekete geçemiyor!»

Bu aczinden tiksiniyor, kendini tırmalamak, yumruklamak, kendi boğazını sıkmak istiyordu. «Şu anda herhangi bir düşman zabitiyle karşı karşıya gelecek olsam, mutlaka gırtlağına yapışır gebertirim,» diyordu. Fakat, bu sırada, sağından solundan birçok yabancı askerlerin geçmekte olduğunun farkına varamıyordu.

Necdet, her başı sıkıya gelince veya içindeki isyan duygusu böyle her taştıkça Anadolu'yu düşünürdü. Bu, onda bir müminin ezeli adaleti bekleyişi, ezelî adaleti çağırışı gibi bir şeydi. «Bir gün, bir gün mutlaka gelecekler, bu çamuru, bu kokuşmayı silip süpürecekler,» derdi. Mutlaka bir gün zalimlere cezalarını, mazlumlara tesellilerini verecekler, fakat ne vakit? Bir ay sonra mı? Bir yıl sonra mı? Yoksa...

Hayır, hayır, Necdet bunun aksini düşünemiyordu. Hiçbir iman sâhibi, Allahtan ümidini keser mi? İşte, Necdet de Anadolu'dan böylece ümidini kesmiyordu. Hele Sakarya zaferinden sonra onda bu ümit büsbütün kuvvet bulmuştu. Her gün kulaktan kulağa bir umumî taarruz haberi fısıldanıp duruyordu. Mutlaka bu yaz sonuna kadar her şey olacak deniliyordu.

Her şey olacak! Bu sözün Necdet'in muhayyelesinde uyandırdığı levha kan ve ateşe bulanmış bir ufuktu. Bu ufuk, önce, uzakta şafak renginde bir çizgi iken yavaş yavaş bütün bir alev duvarı halinde yaklaşacak, yaklaşacak ve nihayet bu şehrin etrafını bir cehennem kemeri gibi saracaktı. O vakit İstanbul, bu koca şehir, bu çağdaş Sodom, bu asi Gomore çatırdayarak her tarafından tutuşup yanmağa başlayacaktı.

Belki düşman askerleri, düşman zabitleri bu âdil yangının kurtarıcı alevleri içinden sıyrılıp kaçmak vaktini bulamayacaklardı; ya bulurlarsa ne yazık olurdu! Eğer Major Will'in bütün yağları, bu heybetli fırının ateşinde tamamıyle erimeden kurtulursa, eğer Jackson Read'in beyaz ve yaldızlı derisinin bir siyah pıhtı haline çevrilmesine vakit kalmazsa, hayâsız Marlow'un binbir türlü pislikle dolmuş mesameleri kıvılcımlarla dolup boşalmazsa, o adalet gününün heybetli sevinci neye yarardı?

Necdet, bunları düşünürken, şimdiden, o gün gelmiş gibi dişlerini gıcırdatıyor, yumruklarını sıkıyor ve her yüze vahşî bir bakışla bakarak acı acı gülümsüyordu.

Tam bu esnada arkasından bir el omzuna dokundu. Necdet döndü:

— Vay Cemil; nasıl? Nereden böyle?..

Doktor Cemil Kâmi, bir kıvırcık, gümüşî kalpağın altında, âdeta Habeş'e yakın bir renkle esmer görünen yüzünü gülümseyerek Necdet'e doğru uzatıyor ve öpüşüyorlar:

— İki gün oluyor; Ankara'dan geldim...

Doktor Cemil Kâmi'nin bu «Ankara'dan geldim.» sözünde âdeta bir gurur tonu vardı. Necdet bunu hissediyor, bir parça utangaç başını eğip sesini yavaşlatıyor:

— Ey, söyle, söyle bakalım... Haberler sende...

Öbürü, daha henüz İstanbul'a gelmiş olmanın taze heyecanlarıyle anlatmağa başladı; her sözü taşkın bir ümitle dolarak:

— Göreceksin, tahmin ettiğinden daha yakın bir zamanda... -diyordu-. Belkı de şu on on beş gün içinde... Düşman ordusunun Eskişehir - Afyon hattını bir yardık mı? Ondan ötesini sorma...

Necdet, arkadaşının verdiği tafsilâtta daha çok açıklık, daha çok keskinlik istiyordu; ağzının içinde «Nasıl? Ne vakit? Kim? Nerede?» sualleri birbirini kovalıyordu.

Cemil Kâmi:

— Yahu, farkına varmaksızın, bak nereye kadar gelmişiz! -dedi.

Gerçekten, Beşiktaş'tan başlayarak ta Arnavutköyü'ne kadar yürümüşlerdi.

— İstersen şurada bir parça dinlenelim!

— Hay hay!... Neden olmasın? Ben bu aynalı kahveyi çok severim. Vapurla her geçişimde burayı mutlaka içim çeker. Kısmet bugün imiş!

Tam akıntıya bakan ve bütün duvarları ayna-

larla çevrili yarı kahve, yarı meyhane bir yer. Gerçi muhiti bir parça tuhaf ama, Necdet tamamıyle, kendi düşüncelerinin, kendi duygularının içine gömülüp gitmiştir, şu dakikada dışarıyle hiçbir ilgisi kalmamıştır. Cemil Kâmi ise Anadolu dönüşü İstanbul'un her bölgesini, hattâ en mütevazı köşe ve bucaklarını bile medenî, süslü ve hattâ «luxueux»* buluyor. Yalnız Rumlarla, yabancı askerlerle karşılaşmaktır ki onu hatıra gelmeyecek derecede rahatsız ediyordu. İki seneden beri Türkten başka hiçbir insan yüzü görmemeğe, Türkçeden başka hiçbir dil işitmemeğe alışmış gözleri, kulakları yabancı yüzlerin, yabancı sözlerin önünde âdeta hislerinin selâmetini kaybediyor, bulunduğu yeri başka bir küreden inmiş bir mahluk gibi yadırgıyordu. Hele kâh onların bizi, kâh bizim onları boğazlamağa alıştığımız Yunanlılarla aynı cinsten olanlara karşı âdeta fizik bir tiksinmeyle bir çeşit beden refleksiyle irkilip kalıyordu.

Kahvenin garsonu yarım yamalak Türkçesiyle kendi masalarına yaklaşınca âdeta harp sahasının herhangi bir yerinden birdenbire bir düşman neferiyle karşılaşmış gibi doğruldu. Tetik bir vaziyet aldı.

Lâkin, ilk iki üç kadeh rakıdan sonra bu hali geçti, uyuşmağa başladı; o gerginliğini kaybetti. Hususiyle yüreğindeki zafer inancı onu huysuz olmaktan koruyor, her isyan duygusuna karşılık bir intikam ümidi ona «Zavallı insanlar, yakında başınıza neler gelecek, göreceksiniz!» dedirtiyordu. Necdet'e doğru eğilerek:

— Bilemezsin ne kadar mesudum... -dedi.

* Lüks, görkemli.

Mesuttu, çünki, İstiklâl Harbi denilen bu eşsiz destan içinde ona da kutsal bir vazifeden pay düşmüştü; vicdanı süt emen bir çocuk kadar rahattı ve bir çocuk gibi başsız, sonsuz söylenip duruyordu.

— Buraya, «Hilâliahmer»e* ait bir iş için geldim. Haftaya döneceğim...

Necdet:

— Beni beraber al, Cemil!... -dedi.

— Ne lüzum var! Artık bizim gelmemiz yaklaştı. Ben yola çıktığım sıralarda cephede öyle bir hazırlık vardı ki... Geceyi gündüze katarak çalışıyorlardı. Bu gidişle uzun sürmeyeceğe benziyor. Belki bu ayın sonunda ne olacaksa olup biter!

«Ne lüzum var!» Gerçekten artık kendisine ne lüzum vardı. Cemil Kâmi'nin bahsettiği o müstesna âlemdeki yeri neydi? Bu memlekette «Necdet» diye biri var mıdır? Neye yarar, ne yapar? Herhangi bir yol üstünde, birtakım bilinmez ayakların ezip ezip geçtiği böceklerden farkı nedir? Onun neler çektiğinden bile kimsenin haberi yoktur. Bununla beraber, bu dünyanın bütün ağırlığını omuzlarında taşıyan «Atlas» gibi bir insandır. Arkadaşına dedi ki:

— Yok, bir şeye yararım diye değil... Artık burada soluk alamıyorum. Her gün yeni bir şenaet** ile zehirlenip duruyorum. Ne dersin, oraya gidip ölmek fırsatını da mı kaybettim?

Cemil Kâmi oldukça havaî, hafif yaradılışlı tanıdığı arkadaşının ağzında bu lüzumundan fazla ciddî sözlere şaştı:

* Kızılay (Y.K.K.)

** Kötülük.

— Neler söylüyorsun kuzum? -dedi—. Ölmek! Bu artık bahis konusu olamaz! Bizim ölmemiz lâzım geldiği zaman ne zamandı biliyor musun? Hani, bir akşam, Beyoğlu'nda, bir Rus lokantasında üç küstah İngiliz zabitinin tahkirlerine uğramıştık... İşte o zaman, ikimizden birimiz ölmeliydik...

Cemil Kâmi'nin bu sözü kalbinin üzerine bir hançer gibi saplandı. Necdet:

— Gerçekten, gerçekten... -dedi-. Ölmek lâzım geldiği yerde ölmesini bilmeyen bir adamdan daha ayıp, daha iğrenç ne olabilir? Benim hayatım devamlı bir utanma ve sıkılma dizisidir. Bilmezsin; sen gittikten sonra daha ne zilletlere katlandım. Hani, Orhan Bey diye bir İngiliz uşağı var, işte aşağı yukarı onun gibi bir şey oldum.

Doktor Cemil Kâmi arkadaşına karşı bir tiksinti hissetti. Zira, Orhan denilen gencin nasıl bir bataklık mahsulü olduğunu biliyordu. Lâkin Necdet, arkadaşının yüreğine bıraktığı fena duyguyu anlamış gibi ilâve etti:

— Ve bütün bunlar ciğeri beş para etmez bir kız için...

Bu söz sanki kendisine bağladığı bütün kötülüklerin bir mazereti gibiydi ve Cemil Kâmi üzerinde bu tesiri yaptı. Cemil Kâmi, bir hasta köpeği okşayan bir adam tavrıyle elini Necdet'in omuzlarında gezdirdi:

— Vah zavallı kardeşim!

Bu, tam gönüllerin söyleşmek istediği içli bir saatti: Anadolu kıyısının üstündeki son aydınlık pırıltıları tamamıyle çekilmiş, deniz bir erimiş mine renginden bir koyu lâcivert kadife haline girmişti. Ar-

navutköy akıntısının şıpırtıları duyuluyordu. Bu sessizlik arada bir tramvayların, otomobillerin gürültüleriyle kesilmese, an bir parça gamlı olacaktı. Lâkin bu kıyı boyuna bu gelip geçici şehir sesleri neşeli bir nota ilâve etmekte ve hususiyle Cemil Kâmi'yi eğlendirmektedir; arkadaşının omzuna vurdu:

— Adam sen de; bırak şu hazin bahisleri... Benim neşem var bu akşam! -dedi.

Kahveyi olduğunun yüz kat geniş ve ferahlı gösteren aynalar geceyle beraber daha genişliyor, içlerinde lambalarla eşyanın ve insanların akisleri hep bir arada bir donanmanın bezgileri gibi görünüyordu. Sokağın ve denizin hareketli manzaları da bunun içindeydi. Cemil Kâmi, bu aynalara bir çocuk sinema perdesini nasıl seyrederse, öyle bakıyordu ve Necdet'in neler söylediğine artık kulak asmıyordu ve Necdet söylüyordu, söylüyordu; şimdiye kadar kalbinin içine ne kadar zehir birikmişse, onları alabildiğine döküyordu. Cemil Kâmi kendisini dinlesin, dinlemesin, bu onun için bir çeşit teselli oluyordu.

Böyle ne kadar zaman geçti, kim bilir! Küçük rakı surahileri birbiri ardı sıra gelip gidiyordu. Lâkin Cemil Kâmi saatine bakınca:

— Vay canına, saat dokuz buçuk olmuş!... -dedi.

Tam bu sırada kahvenin kapısı önünde oldukça dolu bir otomobil durdu; içindeki insanlar atladıkça birbiri arkasından içeriye giriyorlardı. Bunlar İstanbul'un bıçkın takımından birtakım tiplerdi. Kimi yürürken omuzlarından birini bir leylek kanadı gibi yukarı kaldırıyor, kimi geniş paçalı bacaklarını her adımda bir kocaman pergel gibi açıp kapıyordu. Aynı zamanda hem süzgün, hem de sert bakışlı gözle-

rini kahve halkının üzerinde meydan okuyucu bir tavırla gezdirirken sonra acayip bir çalımla geçip bir köşeye oturdular. Cemil Kâmi birdenbire Necdet'in kolunu dürttü:

— Ayol, bak senin İngilize! -dedi ve Necdet başını çevirip yeni giren gruba bakınca bunun içinde Captain Marlow'u tanımakta güçlük çekmedi. Gerçi Captain Marlow baştan aşağıya kıyafet değiştirmiş ve hiç tanınmayacak hale girmişti; fakat fesini çıkarınca ve gülmeğe başlayınca saçlarının o özel altın rengiyle, dişlerinin o Britanik iriliğiyle hemen kendini belli ediyordu. Bundan başka hareketlerindeki diklik, bakışlarındaki sertlik de onun arkadaşlık ettiği kimselerden büsbütün başka bir insan çeşidine mensup olduğunu gösteriyordu.

Cemil Kâmi:

— O değil mi? -dedi ve Necdet'in tasdiki üzerine sordu:

— Bunun manası ne?

— Manası ne olacak? Biraz dikkat et, şimdi anlarsın!

Ve Cemil Kâmi hayretle gözlerini köşedeki masaya dikti. Fakat, baktıkça hayreti artıyor, büsbütün bir şey anlamaz oluyordu. Yalnız şunun farkına vardı ki: hepsi de zilzurna sarhoştular. Öyle ki, Captain Marlow'un gözleri bir boşluğa dalmış gibi bütün manasını kaybetmiş, belirsiz akıcı bir bakış altında silinmiş gitmişti. Türkçe abuk sabuk bir şeyler söylüyordu. Yanındakiler cıvık cıvık, fakat aynı zamanda çekingen bir gülüşle gülüyorlardı.

Lâkin, Captain Marlow her nasılsa Necdet'i görmüş ve onun kendisini tanıdığını anlamıştı. Bunun

için, biraz keyfi kaçar gibi oldu. Yarı rakı yarı suyla dolu bir büyük bardağı öfkeli bir tavırla kaldırıp bir hamlede içti. Arkadaşlarından biri öbürüne dönüp:

— Vay canına, seninki zorlu be! -diye bağırdı.

— Adam sen de, bu da bir şey mi? Sabaha kadar böyle kaç tanesini yuvarlar, sonra gene sen misin demez!

Captain Marlow arada bir böyle kendisinden bahsedildiğini anlayınca toplanıyor, mevkii, sıfatı ve milliyeti hatırına geliyor, vakarını takınmağa çalışıyordu. Kendisine arkadaşlık edenler onun kim olduğunu biliyorlar mıydı? Yoksa karşılarında herhangi acayip tabiatlı bir İngiliz mi var sanıyorlardı? Böyle de olsa gene ona muamelelerinde bir çeşit çekingenlik göstermekten hâli kalmıyorlardı. Captain Marlow'un resmî sıfatı onu yanındakilere büsbütün benzer görünmekten ne de olsa koruyordu Zaten masrafı görenin de kendisi olduğu belliydi. Hattâ, içlerinden bir tanesini, bir defa dışarıdan sigara almağa bile gönderdi.

Captain Marlow'u tanımayanlar uzaktan gösterdiği manzaraya bakanlar onu İstanbul'a para yemeğe gelmiş, etrafı dalkavuklarla çevrili herhangi bir yabancıya benzetebilirlerdi.

Necdet, Cemil Kâmi'ye:

— Meseleyi hâlâ anlayamadın mı? -dedi.

Cemil Kâmi bir parça afallamış, başını sallıyor: «Hayır!» diyordu.

— Ayol, bunun hikâyeleri bütün İstanbul'u sardı. Captain Marlow'un ne biçim bir sapıklık örneği olduğunu bilmeyen kaldı mı?

O vakit Cemil Kâmi:

— Ha, ha, şimdi anladım. Vay köpoğlu, köpek... -dedi.

Necdet tafsilât veriyordu:

— Hem de bu «vice»ini göstermekten hiç sıkılmaz ve bu hali ayıp saymaz.

Captain Marlow, sanki bu sözü işitmiş de doğruluğunu ispat etmek istiyormuş gibi yanındaki delikanlılardan birinin beline sarıldı ve ağzını kulağına koyup bir şey söyledi.

— Seninki, bu gece gene hamama gitmek istiyor galiba...

— Bu kadar içkiden sonra onu ancak bu paklar.

Captain Marlow'un beline sarıldığı gencin gözleri sürmeli gibiydi. Taze kara bıyıkları dudaklarının üstünde bir ince çizgiydi.

— Neşet! Bu akşam hiç çekmiyorsun sen!

— Yahu içecek hal mı kaldı ki?... Vallahi billahi... Gündüzleri ayık halde bile bacaklarımın üstünde duramıyorum -dedi ve bir manalı bakışla Captain Marlow'un yüzüne bakarak sırıttı. Marlow, bir köçek gibi kırıtarak:

— Kabahat bende değil... -diye söylendi-. Kendisi istiyor; sizi temin ederim ki, kendisi istiyor.

Ve bu sözleri o kadar yüksek sesle söylüyordu ki, bütün kahve halkı işitiyordu. Cemil Kâmi:

— Ne pislik! Ne pislik!... Bu derecesine hiç şahit olmamıştım... -dedi.

Her ikisi de bu şaşılacak sahne karşısında içmeyi unutmuşlar ve ayılmışlardı.

Captain Marlow gittikçe utanmayı bir yana atıyordu. Sanki orada kendisinden ve yanındakilerden başka kimse yokmuş gibi hareket ediyordu. Zaten di-

li söylemese, her jesti bir söz kadar açıktı. Yumruğuyle, parmaklarıyle birtakım işaretler yapıyor, son zamanlarda düşüp kalktığı kimselerden öğrendiği açık ve kaba cinasları çiğ bir ifade ile tekrar ediyordu.

Biraz sonra kendi arkadaşlarıyle sarkıntılıkları yetmiyormuş gibi etrafa da söz atmağa ve sataşmağa başladı. Bu arada Necdet'i de unutmadı. Necdet işitmemezlikten, görmemezlikten geldikçe, o hırçın bir kadın tavrıyla:

— Size söylüyorum, size söylüyorum... Hişt, hişt! -diye bağırıyordu.

Cemil Kâmi:

— Haydi, kalk gidelim. Herif gene azıttı -dedi-. Ne tuhaf, kırk yılda bir buluşuruz ve başımıza hep böyle bir şey musallat olur...

Lâkin onlar kalkmadan önce Captain Marlow takımı kalkmağa hazırlandı. İngiliz zabiti ceketinin iç ceplerinden birtakım banknotlar çıkarıyor, masanın üzerine bırakıyor ve yanındakilere·

— Hesabı siz yapın! -diyordu.

Şöförüne de emir gitti ve otomobili tam kapının eşiğine yanaştı. Captain Marlow ayağa kalktığı vakit artık bir başkasına dayanıyordu. Nihayet, güç belâ otomobile yerleştiler. Cemil Kâmi:

— Bak, seninki ne yapıyor! -diye seslendi.

Gerçekten, Captain Marlow herkesi yerli yerine oturttuktan sonra kendisi de iki yana yalpa vurarak çıktı, demincek beline sarıldığı gencin dizlerine oturdu.

Hiç şüphesiz dolgunca bir bahşış alan garson İngilizin arabası önünde yerlere kadar eğilerek selâm

veriyordu. Cemil Kâmi mahzun bir tavırla boynunu büküp ilâve etti:

— Hey, ya Rabbim! Şu zavallı İstanbul da az zaman içinde neler gördü!

Necdet gözleri dolu dolu:

— Evet, bizi iliklerimize kadar çürüttüler! -dedi.

Öbürü hemen kendini topladı:

— Yok canım; bunların hepsi geçer, unutulur. Ateş her şeyi temizler. Beni de kendin gibi ümitsizliğe düşürme...

Necdet şüpheli bir gülümsemeyle gülümsüyor:

— Bir kere bâkirliğini kaybeden kıza ilk saflığı ne verebilir! -diyordu-. Dünyanın bütün kuvvetleri bir araya gelse, bir çamur yığınını bir altın kümesine çeviremez.

Ve Cemil Kâmi tekrar etti:

— Ateşin temizlemediği pislik yoktur.

XVIII

«Zira biz bu mahalli helâk edeceğiz. Çünki feryatları Rabbin huzurunda büyük olduğundan Rab anı helâk etmek için bizi gönderdi dediler.»
(«Ahdi Atik» Tekvin - On dokuzuncu bab 13)

Önce heyecanlı, heyecanlı bir sessizlik, sonra bazı kaygılı uğultular. İstanbul, asırlar var ki, bir zafere inanmak hassasını kaybetmiştir. Osmanlı saltanatı çökmeye başlayalıdan beri arkasında uzun bir bozgun dizisinin ağır ve paslı zincirini hafızası ve ruhuyle sürüklüyor. Bilmiyor ki, bu sefer susulan ve fakat her gözde, her sözde hissedilen zafer Osmanlı saltanatının tarihine ait değildir. Anadolu'nun içinden yepyeni bir millet doğmuştur. Bu milletin, sarayının kafesleri arkasında titreyen aciz ve korku heyulasıyle, bu milletin Babıâli denilen viranede uluyan yıllanmış baykuşlarla hiç bir ilgisi yoktur. Kulaklarını yere koyup dinleyenler işitiyorlar; bu yaklaşanların her adımı bir zelzelenin başlangıcı gibidir ve bunlar bilmeyenlere, işitmeyenlere haber veriyorlar. Di-

yorlar ki «Afyonkarahisar geri alındı!», «Dumlupınar' da düşmanın bütün kuvvetleri yok edildi.», «Ordularımız Uşak'a doğru hızla ilerliyor.»

Ne, nasıl, demeğe vakit kalmıyor. Bir müjde, bir müjde daha! Türk ordusu Alaşehir'i geçmiş, Turgutlu'da... Lâkin, Turgutlu İzmir şehrinin kapısı değil mi? «Demek ki, nerdeyse İzmir'e gireceğiz.» sözünü söylemek şöyle dursun, hatırdan geçirmeğe bile vakit kalmıyor. İzmir yârine kavuşan bir sevgilinin kalbi gibi bize derinden ses veriyor.

İstanbul'da hayretten sevince vakit yoktur. Altı gün içinde Afyon'dan İzmir'e! Lâkin, en rahat, en arızasız bir yürüyüşle bile bu mesafeyi altı günde almanın imkânı olamaz. Acaba bu bir rüya mı? Necdet, bunun bir rüya olduğunu sananlardandı. Fakat o kadar tatlı, o kadar yüce ve ilâhi bir rüya ki ondan uyanmak istemiyordu. «Bu rüya içinde öleyim!» diyordu.

Büyük felâketler gibi, büyük saadetlere de güç inanılır ve güç alışılır. Sevincin fazlası bir çeşit ıstıraptır. Onun içindir ki, İstanbul sokaklarında gözlerinden tatlı yaşlar akan insanlara rastlanıyor. Kadınlar ise birer hareketli çeşme gibidir. Bir ihtiyar adam «İzmir'e kavuştuk!» cümlesini bilmem hangi gazetenin başında okur okumaz birdenbire heyecandan öldü. Bazı gençlerde delirme alâmetleri görüldü. Zafer müjdesi İstanbul göklerinde harikulâde bir hava hadisesi gibiydi. Bu hadise yeni bir dünyanın başladığına mı, yoksa eski bir dünyanın bitmek üzere olduğuna mı alâmetti? Bazı rasatçılar her iki ihtimalden de aynı kuvvetle bahsediyorlardı. Gerçekten öyle olmasa bu şehir halkının bir kısmı sevinç göz-

yaşları dökerken öteki kısmının yüzleri bu kadar sararır mıydı?

Gerçekten, İstanbul sokaklarında birtakım canlı ölülere rasgeliniyor. Bunların gözleri birer siyah çukuru andırıyor. Çeneleri paslı bir anahtarla zorla kilitlenmiş gibidir. İki taraflarına bakmadan, hiçbir kol hareketi yapmadan sanki belkemiklerinde önce bir kireçlenme olmuşçasına dimdik yürüyorlar. Adımları bir Sırat köprüsünün üzerinde gibi tereddütlü ve titrektir.

Bazı kimseler ortadan büsbütün kayboldular. Evlerinin kapısına vurulduğu vakit bir eski mezar gibi boş sesi veriyor. Geceleri pencerelerinde hiçbir ışık görünmüyor. Kâh karılarına, kâh çocuklarına rasgelinip de nerede oldukları sorulduğu vakit «bilmiyoruz, bilmiyoruz!» cevabı alınıyor. Her biri, birdenbire yer yarılıp içine mi girdi?

Nişantaşı'nın ve Şişli'nin çoğu şuh ve genç kadınları, hanım ninelerinin bol ve siyah çarşafları içinde, yüzleri kalın peçelerle örtülü, sarılmış, bohçalanmış birer gümrükten kaçırılan eşya haline giriverdiler. En hafif hareket, en ehemmiyetsiz gürültü onlara kalp çarpıntısı veriyor. Umacıdan korkan ürkek çocuklar gibi kulaklarını tıkayıp, gözlerini yumup hepsi bir köşeye sinmiş, kalmıştırlar. Sanki kafataslarının içinde bir tehlikenin gelişini haber veren bir çan ara vermeden çalıp durmaktadır.

İşte bunların bir kısmı kendi ruhlarının selâmetinden emin olmayan şüphelilerdir. Bir kısmı cezayı muhakkak bilen günahlılardır. Bu kadınlar da mukaddes vatan kapısının anahtarlarıyle bir oyuncak

gibi oynayan ve namuslarını yok pahasına yabancılara satan birtakım beyinsiz mahluklardır.

Ya o mağrur, ya o küstah, ya o her biri bir Firavun kadar korkunç, dehşetli İtilâf zabitleri! Onlar, bir esirler karargâhında bir yığın harp esirine döndüler. Dün, işgal ettikleri şehirde şimdi sarılı ve hapis gibiydiler. Hepsine bir dağınıklık, bir süflilik geldi. Pantolonlarının ütüsü bozulmağa, düğme ve kordonlarının parıltısı sönmeğe başladı. Otomobillerinin borusu ötmez oldu ve bütün harp esirleri gibi yüreklerine canlarının ve mallarının kaygısı düştü. Zira onlar İstanbul'u yalnız manevî ve ahlâkî bir iflâsa doğru sürüklemekle kalmamımşlardı; aynı zamanda iktisadî kaynaklarını da sömürüp durmuşlardı. Mülk ve akar paylaşmasında Ermenilerle ortak olan, çeşitli tarz kaçakçılıklarla, Rum piratlarıyle el ele veren; şehrin çeşitli yerlerinde yangın mallarını yağma eden ve rüşvet karşılığı milliyet satan, adam kaçıran, haksız veya arabozuculuklarıyle dava kazandıran bu İtilâf zabitleri dört senenin içinde pek çok zengin olmuşlar ve yüklerini tutmuşlardı.

Gerçi ne Captain Marlow, ne Captain Jackson Read, ne de hikâyelerini anlattığımız öteki Fransız ve İngiliz zabitleri bu takımdan değildiler. Fakat, gerek Marlow, gerek Major Will gibi ırz ve namus düşmanları şehrin içinde her dakika şu veya bu vesile ile bir hakarete uğramaktan, hattâ belki de halk tarafından linç edilmekten korkuyorlardı. Onun içindir ki, hırsızlık, soygunculuk etmiş arkadaşları kadar bunlar da bir an önce sıvışıp gitmek çarelerini düşünüyorlardı.

Yalnız, sonuna kadar telâşsız ve ağırbaşlı kalan

Captain Jackson Read oldu. Her halis kan İngiliz gibi onun da aklı kendi mensup olduğu devletin siyaseti ve iradesi dışında herhangi bir hadisenin meydana gelmesini imkânsız görüyordu. Büyük Britanya'nın asırlardan beri hiç bir bozgun kaydetmeyen tarihi ona yalnız bu güveni değil Türkiye'de şahit olduğu zafer şenliklerine karşı da bir çeşit küçümseme hissi veriyordu. «Niçin bu kadar taşkınlık? Sanki ne oldu!» diyordu. Çünki, Hindistan tacı yerinde duruyordu, Mısır, Filistin, Irak, avcunun içindeydi. Çünki, denizler üstündeki hâkimiyetine hiçbir zayıflık gelmemişti. Çünki, Hint Okyanusu'nun, Atlas Okyanusu'nun irili ufaklı bütün kara parçaları onun cizye vericisi olmakta devam ediyordu. Picadilly Street sakininin yediği nefis kekleri, giydiği ipekli ve yünlü kumaşları, içtiği viskileri vücuda getren hammaddeler kürenin her yanından bereketli ırmaklar halinde koca metropolün depolarına ve ambarlarına akıyordu.

Şu dakikada bütün vatandaşları, bütün hemşerileri, bu bolluk ve bu huzur içinde yan gelip otururken o, Jackson Read, neden yeryüzünün bir başka köşesinde hakarete, sefalete, zahmet ve sıkıntıya maruz kalsın? Onları koruyan kanunlar bunu da korumuyor muydu? Ona el uzatmak, onun haysiyetine dokunmak veya hayatını tehdit etmek kimin haddineydi?

İşte, Captain Jackson Read bu güvenin içindedir ki, bacaklarını uzatıp rahat rahat piposunu içiyordu.

Bir gün, arkadaşı Marlow kaygılı bir yüzle ona gelip vaziyetlerinin çok nazik ve hattâ biraz tehlikeli

olduğunu söylediği vakit, alaycı bir gülümsemeyle gülümsedi ve dedi ki:

— Azizim Marlow, ne kadar boş yere kendini üzüyorsun! Himalâya dağlarının eteklerinde İngiliz nöbetçisini; Çat gölü kıyılarında dolaşan İngiliz seyyahını; Cenup Afrika'nın elmas kuyularında çalışan İngiliz mühendisini ne koruyorsa, bizi de o korur: İngilizliğimiz... İngiliz; siz bunun nasıl bir tılsım olduğunu bilir misiniz?

Bundan on beş yirmi sene önce, bir Fransız kâşifi, iki üç arkadaşıyle beraber Kongo vadilerinde beyaz yüzü görmemiş bir yamyam kabilesinin eline düşer. Vahşiler bunları, sille tokat, reislerinin karşısına getirirler. Reis sorar: «Sen nesin?» - «Fransızım!» Adamlarına boğazlayın işaretini verir. Öbürüne sorar: «Sen nesin?» Bu, korkusundan kabile reisinin hiç işitmediği bir milliyet ismi söyler. Reis biraz düşündükten sonra gene adamlarına boğazlamak emrini verir. Sıra üçüncüye gelince her nedense İngiliz olduğunu söyler. İngiliz ismini işitir işitmez reis bir çekirge gibi yerinden fırlar. «Ne dedin? İngiliz mi? İngiliz mi?» - «Evet, İngilizim!» Yamyamların başı, hemen iki diz üstüne çöküp: «Gel yanıma otur!» der. Zira, İngiliz kudret ve azameti bu siyah kıralın kulağına kadar varmış ve gözlerini kamaştırmıştı.

Captain Jackson Read'in bu hikâyesi üzerine alaycı gülümseme sırası Captain Marlow'a geldi:

— Zavallı dostum, siz de bütün İngiltere adasını saran bir illetle hastasınız -dedi-. Bir çeşit göz hastalığı ...Büyük Britanya adasında oturanların bakışları yalnız elleriyle dokunabildikleri veya adımlarıyle ölçebilecekleri bir yere kadar varabilir. Onlar

için bundan ötesi yoktur. Büyük Britanya adasında dünyayı İngiltere'den ibaret sananlar var. Harpten önceye gelinceye kadar benim annem Almanya'yı da Hindistan gibi bir İngiliz «Viceroi»siyle* idare edilir memleketlerden biri sanırdı. Ne zaman ki, harp patladı ve heybetli Zeplinler İngiliz göklerinden yere dehşet salmağa başladı, o vakit dünya yüzünde İngilizlerle boy ölçüşebilecek bir ikinci milletin daha var olduğuna inandılar. Şimdi bizim nüfuz ve hâkimiyetimiz dışında bir Türk milletinin var olduğunu anlamak için Türk palasının gırtlağımız üstüne dayanmasını bekliyoruz. Önceden hiç bir şeyi anlamamızın, görmemizin imkânı yok. Her bilgimiz mutlaka bir tecrübeye dayanacaktır. Dört senedir, birbirinden yanlış, birbirinden gülünç raporlarla Orta - Doğu meselelerinde Froeign Office'ı hatadan hataya düşürdük. Bir filin yattığı yerde bir karıncadan bahsettik. Bugün bu fil hortumunu bize doğru uzatmıştır, yarın heybetli ayaklarının altında bizi ezecektir. Fakat biz gene dediğimizi demekten vazgeçmeyeceğiz. Dört seneden beri en mükemmel harp malzemesiyle donattığımız iki yüz bin kişilik Yunan ordusu nerede? Bunu kim altı günün içinde üzerine kan pıhtıları yapışmış bir hırdavat yığını haline soktu? Herhalde o tarafta biri olacak! Ve bu «biri»nin yaptığı iş sizin güvendiğiniz Büyük Britanya devletinin arzu ve iradesine karşıdır. Nasıl? Asırlardan beri bütün dünyayı bir elma gibi avucunun içinde tutan İngiliz milletinin arzu ve iradesi dışında bir şey oldu demek? İlk defa olarak İngiliz emretti ve emrini dinleyen olma-

* Genel vali.

dı. Emrini dinleyen olmadı da söz mü? Hiç haberi olmadığı bir anda belinin orta yerine bir tekme yedi ve bir kargı gibi sallandı, sallandı, yere yuvarlandı. İngiliz gülünç oldu ve bir İngilizin gülüncü kadar gülünç bir şey daha yoktur. Gerek askerlik, gerek siyaset sahasındaki bu komik bozguna, bu rezilce iflâsa her taraftan kahkahalarla gülüyorlar. Ve düşünelim ki, hadise bir Şark sahnesinde geçiyor. Artık burada beş paralık itibarımız kalmamıştır. O sizin İngilizlik dediğiniz büyü bozulmuştur. İngilizlik artık buralarda hiç kimsenin gözünü boyayamaz. Hissetmiyor musunuz?... Biz hepimiz bu sahne üstünde donu düşmüş adamlar gibiyiz, eğer İstanbul sokaklarında mahalle çocukları arkanızdan taş atmıyorsa, bunu bizim kendi itibarımıza değil onların terbiyesine vermeliyiz.

— Şu halde ne yapmamızı istiyorsunuz?

— Sıvışmak, sıvışmak... Ne kadar mümkünse o kadar erken sıvışmak!

— Pöh, zaten ben de daha fazla kalmağa susamış değilim ki... Burayı, istedikleri vakit acınmadan bırakabilirim. Eğer sizin iddianız gibi İngiliz nüfuzu ve itibarı Şark üzerinden tamamıyle silinmişse benim üzerimden de Şarkın büyüsü öylece dağılıp gitmiştir. Fakat, sanırım ki, siz böyle diyemeyeceksiniz Marlow!...

— Kim bilir, kim bilir? Doğrusu bu hususta daha kendimi tahlile vakit bulamadım. Fakat bana öyle geliyor ki, burada birtakım yeni zevkler öğrenmiş, yeni zevkler duymuş değilim. Şark beni de bir parça hayal kırıklığına uğrattı. Şarkın kor gözlü esmer adamı Şimalin gök bakışlı sarışın adamından ne da-

ha ateşli, ne daha çok şehvetlidir. Hattâ ben kendi hesabıma bu tipi öbüründen daha çok ince, zevkçi ve işten anlar buluyorum. Şarklı, bir çocuk gibi saftır, masumdur; yani ham ve yavandır. Halbuki ben onları bizden daha pişkin ve tuzlu biberli bilirdim. Ne gezer! Nice olgun görünen kimseler, benden birtakım yeni «vice» şekilleri ve yeni şehvet sırları öğrendiler. Ben kendimden çok vermiş ve başkalarından pek az almış olarak gidiyorum. İstanbul'un işgali bize her bakımdan faydasız oldu. Bir defter üzerine kârımızla ziyanımızı tespite kalkışsak iki yekûn arasında göreceğimiz fark bize dehşet verebilir.

Captain Marlow birdenbire durdu; derin bir bakışla arkadaşını süzdü ve dedi ki:

— Lâkin siz, aziz Gerald, siz, hiç değilse sevildiniz!

Captain Jackson Read dudaklarını büktü:

— Hani nerede beni sevenler! -dedi-. Hepsi birer hayalet gibi etrafımdan silinip gitti. Bu da Şarkın çeşitli seraplarından biriymiş. Geçen gün Leylâ'dan haber almak için Sami Bey'lere gitmiştim. Bana kapının eşiğinden âdeta bir alacaklı muamelesi ettiler. Sonradan işittiğime göre Leylâ da içeride olduğu halde...

— Nasıl, Leylâ da içeride olduğu halde mi?

— Ben kendisinden haber almağa gittiğim gün o bir haftadan beri dönmüş bulunuyordu. Neyse... Bundan başka birçok dostluk ve sevgi kapılarının birer birer yüzüme kapandığını gördüm. Bu, ilk anlarda beni hayrete düşürmüştü. Şimdi bu hali yalnız hor görerek ve küçümseyerek karşılıyorum ve bütün bu davranışları bir çeşit medenî terbiye eksikliğine ve-

riyorum. Başarı ve itibar devrinde bir insanın kulu kölesi olmak, sonra nikbet ve düşkünlük zamanında ondan bu tarzda yüz çevirmek herhangi bir faziletli insanın yapacağı şey değildir. Meğer Türklerin en az bildikleri şey centilmenlikmiş...

— Şahsî müşahedelerinizi bütün bir millete yaymayınız: İstanbul'da tanıdığınız bazı tipler bütün Türkler demek değildir. Bunlar ne olduklarını bilmeyen birtakım mahluklardı. Henüz hangi milletten olduğu anlaşılmayan ve bugünlerde sanırım, Türk olduğunu ispata çalışan Madam Jimson gibi bütün öbür tanıdığınız erkek ve kadınlara ancak birer sosyal «galat-i hilkat» gözüyle bakılabilir. Her milletin içinden soysuzlar çıkabilir. Siz şimdi tutup da bunlardan Türk milletinin ırkî karakterlerini mi keşfe kalkışacaksınız! Ne yazık, aziz Gerald, üç yıl karşı karşıya savaştıktan, dört yıl taraf taraf birçok şehirlerini işgalimiz altında tuttuktan sonra gene hiçbir Türk tanımada, gerçek hiçbir Türk yüzü görmeden buraları bırakıp gidiyoruz. Bizim Intelligence Service'in bütün o gizli kapaklı teşkilâtı, bütün o yeraltı çalışmaları hatırıma geldikçe gülmekten kendimi alamıyorum. Meğer bütün bu teşkilât şebekesi kendi şuurumuzu hapsetmek için kendi elimizle, kendi etrafımıza ördüğümüz bir gaflet ağı imiş.

Captain Jackson Read geniş, uzun ve derin bir esnemeyle esnedi:

— Bütün bu sosyolojik safsatalardan artık usandım. Türkler şöyle imiş veya böyle imiş bana ne, bize ne? -dedi-. Bence bu Türk meselesi sona ermiş ve çoktan maziye karışmış bir eski davadır. Başka şeylere bakalım.

Captain Marlow ilk defa olarak kendisiyle arkadaşı arasındaki ırk farkını bugün anlayıverdi. Galli, halis İngiliz'in karşısında kendisini lüzumundan fazla geveze, tahlilci ve nazariyeci buluyordu. Bununla beraber gerçeğin içinde bulunan kendisiydi. Yapılan yanlışları birer birer aramak, bulmak ve onlardan lâzım gelen neticeleri çıkarmak, ancak onun keskin zekâsına nasip olabiliyordu ve bütün bu gerçekler karşısında İngiliz, halis İngiliz tıpkı üzerinde yaşadığı ada gibi sislerle çevrili, hareketsiz, donuk ve sarsılmaz duruyordu. Captain Marlow bu katı, bu sarsılmazm maddenin yanında kendisini bir su gibi akıcı ve oynak hissediyordu. İçinden: «Bütün kabahat, işte, bunların bu katılığında, bu donukluğunda!» dedi ve gene ilk defa olarak Galli ruhunun içinde bir ikiliğin mücadelesini sezer gibi oldu.

Captain Marlow çıkıp gittikten sonra Jackson Read cenup İngiltere kıyılarında bir kalp hastalığı kürü yapmakta bulunan annesine şu sükûn ve humur'la* dolu mektubu yazdı:

«Aziz anneciğim, Türk işlerini, Türkler kendileri hallettiler. Gerçi bu hususta oldukça sert bir usul kullandılar, ama, bizi uzun ve yorucu bir bekleyişten kurtardıkları için gene iyi bir şey yapmış oldular. Bu görüş noktasından, Yunan dostlarımızı iyice hırpalamış olmalarına rağmen, kendilerine teşekkür etmeliyiz; zira, mesele bizim Foreign Office'in beceriklilik ve bilgisine kalsaydı, daha bu kadar yıl buralarda sürünmemiz işten değildi. Belki bizim Hariciye erkânımız kadar diplomat olmayan, fakat, silâh kullanmada,

* Humour.

strateji kurmada herhangi bir Avrupalı milletle boy ölçüşecek dereceye ermiş bulunan Türkler kılıçlarını sallayınca bütün tasarılarımız darmadağınık oldu. Şimdi İngiltere'nin bu yeni vaziyet karşısında ne düşüneceğini, nasıl bir hareket yolu tutacağını bilemiyorum. Fakat, en basit aklıselim bize bundan sonra Türklerle iyi geçinmek siyasetine eğilmemizi emrediyor. Bu gerçeği orada bütün tanıdıklarınıza, bütün ahbaplarınıza ve bütün rastladığınız kimselere söyleyiniz.

«Lâkin bu demek değildir ki, Türklere samimî bir sevgiyle bağlanalım. Hayır; aziz anneciğim; böyle bir propagandaya hiçbir iyi İngilizin kalbi uymaz. Aslan veya kaplan cinsinden bir yırtıcı mahluku kırbaçla, sopayla, demirle zaptedemediğimiz ve yatıştıramadığımız yerde, bilgili okşamalarla büyülememizin imkânı vardır. Maksadım size bunu söylemekti.

«Burada biraz diplomat oldum! Belki Londra'ya dönüşümden sonra mesleğimi değiştirebilirim. Son zamanlarda çeşitli cinsten insanlarla temasım sonunda dünya işlerine dair birçok fikirler edindim. Lâzım gelir ki, bunlardan faydalanalım. Krallık hükümemtinin birçok gerçekleri öğrenmeğe ihtiyacı olduğunu sanıyorum. Bunları bugün taşımakta olduğum yüzbaşı üniformasıyle söylemeğe kalkışsam, kimse bana inanmayacaktır. Onun için her şeyden önce diplomat kılığına girmek istiyorum. Hususiyle, burada kadınlar üstünde oldukça mühim bir nüfuz ve tesir yaptığımı öğrendim. Bu ise, on sene önce okuduğum bir kitaba göre pek büyük bir diplomasi kaftanı imiş. Gerçekten küçük Disraeli'yi Lord Beaconsfield'liğe çıkaran ellerin çoğunun kadın elleri olduğunu bilmeyen var mıdır?

«Aziz anneciğim, kadınlar hakkında söylediğim bu fikir sakın sizi üzmesin! Namusum üzerine yemin ederim ki, kadınlar üzerindeki nüfuz ve tesirimi hiç kötüye kullanmadım. Bana kendi ellerinizle hazırlayacağınız saf ve temiz nişanlıya elmas gibi arınmış bir yürek saklıyorum. Buranın kadınları çok şuh ve havaîdir. Eğer onlardan hoşlandığım anlar olmuşsa, onları mutlaka güzel bir Ankara kedisi veya mercan gagalı bir güvercin gibi sevip okşamışımdır! Sizin de böyle kaprisleriniz yok mudur? Müteveffa babamın Seylan'dan getirdiği o renk renk papağanı ne kadar severdiniz. Buranın kızlarının da papağandan hiç farkı yok. Manasını pek iyi anlamaksızın birtakım İngilizce, Fransızca kelimeler öğrenmişler, bunları henüz tamamıyle açılmamış kafeslerinin arkasından haykırıp duruyorlar. Dilli kuşların bu ötüşmeleri önce hoşunuza gidiyor; sizdeki ekzotik zevkleri okşuyor. Fakat bir gün için, iki gün için... Sonra tesirleri, büyüleri yavaş yavaş silinmeğe başlıyor.

«Aziz anneciğim, demin 'Ankara kedisi' kelimelerini yazarken epeyce eski bir arzunuz aklıma geldi. Bu uzun tüylü, kocaman ve vakarlı hayvanlardan bir tane istediğinizi biliyorum. Fakat, ne çare ki Ankara yolu bize kapalıdır ve günün birinde açılacağına da ihtimal veremiyorum.

«Açılsa da gidebileceğimizi sanmıyorum. Çünki, oradan buraya akseden söylentilere göre, Anadolu halkının bize karşı galeyanı tehlikeli şekiller almak istidadını gösterebilirmiş. Gerçi, bundan üç sene önce Mustafa Sagir adında bir Hintlinin Türkler gibi Müslüman dininden olmasına rağmen, sırf İngiliz adamı diye darağacına çekildiğini hatırlıyorum. Artık İn-

gilizin kendisi gitse kim bilir neler olur. Bu şehirdeki Türkler içinde hiçbir dostum kalmadı ki, onlardan biri vasıtasıyle size istediğiniz hayvanı getirtebileyim.

«Aziz anneciğim, görüyorsunuz ki, oğlunuz bu uzun Şark seferinden hiçbir ganimet almaksızın dönüyor; hattâ bir kedi bile... Tarih bir tekerrürden ibaretmiş. Bundan sekiz dokuz yüz sene önce bizim geçtiğimiz yollardan geçenlerin hazin akibetine uğramış oluyorum; yani pek yorgun, kırılmış ve ellerim kollarım boş olarak dönüyorum.

«Yenilmiş düşman memleketinde bu dört senelik misafirlik neye yaradı? Gençliğimizin en güzel ve en tatlı yıllarını ve kim bilir nice milyon İngiliz lirasını Boğaziçi'nin kuyularına, anaforlarına bırakarak, geliyoruz. Bizden çok daha idareli ve eli sıkı Fransızların da aynı macerayı geçirmiş olmalarını düşünerek bir parça teselli buluyorum. Yolda birbirimizin yüzüne oldukça küçümseyerek ve alayla bakarak döneceğiz ve bu hazin dönüş, ancak bu suretle eğlenceli olacak.»

Captain Jackson Read'in pek yakın sandığı dönüş saati epeyce geç çaldı. İzmir zaferinden sonra İtilâf kuvvetleri daha birkaç ay İstanbul'u işgalde devam ettiler. Lâkin işgalin bu devresi onlar için, âdeta Dante'nin **Cehenem**'indeki Âraf gibi bir şey oldu. Her günleri, her saatleri türlü türlü sıkıntılar ve azaplarla doldu, boşaldı. Harp cephelerinin hiç bir siperindeki bekleyiş onlara bu kadar uzun ve yorucu görünmemiştir. Zira, Türk milletine bu düşmanlarından intikamlarının en tatlısını, en seçkinini, en incesini almak nasip olmuştur. Onların gözü önünde günlerce, haftalarca, aylarca, eşsiz zaferin coşkun şenliklerini yapmıştır.

Bazı geceler sabaha kadar devam eden bu şenliklerde, durmadan havaya atılan fişeklerin renk renk kıvılcımları Türklerin gözlerine gönüllerine ferahlık saçarken, onların başı üstünde, sanki bir Tanrı gazabının ateşi gibi yağıyordu ve cümbüş sesleri onlar üzerinde gittikçe yaklaşan bir cezanın uğultuları tesirini yapıyordu. Kaygıdan, korkudan gözlerine gece uyku girmiyor; en hafif bir gürültü, onları bir top sesi gibi yerlerinden fırlatıyordu. Bu, frenklerin «brûler a petit feu» yani «hafif ateşte kavurmak» deyimlerini hatırlatan, bir çeşit derece derece «yakılma» cezası gibi bir şeydi.

Ve İstanbul'da, düşmanın bu azap ve işkencesini seyirden en çok zevk duyan biri varsa o da hiç şüphesiz Necdet'ti. Zira, bu genç adam, yalnız memlekete ait umumî kinlerin hıncını değil, doğrudan doğruya kendi şahsî acılarının da intikamını alıyordu. Bundan başka düşmanın saadet zamanlarındaki zulüm ve ceberutunu onun kadar yakından görmek bahtsızlığına uğramış bir Türk daha yoktu. Bunun içindir ki şimdi bu düşkünlüğün manzarasındaki heybetli manayı, bu çöküşteki destansı faciayı eşsiz bir coşkunlukla tadıyordu.

Ah, hangi dil, hangi kalem Necdet'in haftalardan beri yaşadığı coşkunluk ve heyecanı anlatabilir? Kendisi bile bunu bize anlatamaz. Çünki o, halk denilen tuzlu ve baharlı denizin içinde kaynayan bir zerre haline girmiştir. Ferdî şuuru bu sonsuz millî şuurun içinde eriyip gitmiştir. Bu eriyişte, bu yok olup gidişte süeda'nın* ölümlerindeki gibi bir ebedî

* Kutlu, ulu kişiler. Daha çok din ululari için kullanılır.

zevk, bir ilâhî mutluluk vardı.

Sokaktan sokağa gidiyor, bir kalabalık gördü mü hemen içine giriyor. Al bayrakların gölgesinde duruyor ve yüzlerce kişinin, bir tek insan gibi çarpan kalbini dinliyor. Bu sırada söylenen sözlerin ne ehemmiyeti var! En alelâde bir köşe başı konuşmasında bir yüksek hitabet örneği görüyor ve sevincinden, kısılmış sesler hava boşluğunda dalgalandıkça başının üstünde kılıçlar çatışır ve bir makinalı tüfek ateşi durmadan havayı yırtar gibi oluyordu. Ve feza o kadar kahramanlıklarla doluydu ki, Necdet her soluk alışında kendisini kahramanlar arasında bir kahraman, kartallar içinde bir kartal hissediyordu. Nasıl hissetmesin ki, gök, başının üstünde bir savaşçının tınlayan miğferi gibiydi ve ruhu bir sonsuz ufka doğru kanat açmış bir mühama* benziyordu.

Nedir bu haşerat ki, hâlâ yerlerde sürünüyor? Ne kadar alçak, ne kadar çirkin, ne kadar iğrenç manzaraları vardı bunların! İnsan denilen varlık bu kadar bayağılaşabilir miydi? İşte hepsi birden bir bataklığın içinde kaynaşan kurtları, solucanları, sümüklüböcekleri andırmaya başlamıştı. Necdet'in, bulunduğu yüce yerden artık böyle süflî şeyleri görmeğe tahammülü kalmamıştı. Başının üstü gibi ayaklarının altı da bir an önce temizlenmek istiyordu. Hıyanetin, zulmün yarı ezilmiş bir yılan haline girip topraklarda sürünüşü onun hıncını yatıştıracağı yerde büsbütün artırıyordu. Genç adam, Truva kalesinin etrafında galip Achille'in hiç sönmeyen bir kin ile mağlup düşmanı Hektor'un cesedini zafer arabası-

* Devlet kuşu da denilen efsanevi kuş.

na bağlayıp niçin yerden yere sürükleyerek dolaştığını ve nihayet bununla da öfkesini alamayarak bir kayanın üstünden neye yumruklarını ısırdığını şimdi her vakitten daha iyi anlıyordu.

Necdet de kinini taşıdığı kimseleri bir atın kuyruğuna bağlayıp İstanbul sokaklarının kaldırımlarında sürükleyebilmek için, hepsinin tek bir vücut haline girmesini diliyordu. O da hıncını, belki ancak bu suretle yatıştırabilecekti. Bunu tasarlarken vahşî bir zevk duyuyordu. Bütün o Jackson Read'ler, o Major Will'ler, o Captain Marlow'lar ve bütün o yüzlerini görüp de isimlmerini bilmediği, fakat her birine karşı ayrı ayrı hınçla yanıp tutuştuğu insanları, kocaman ve sefil bir ceset salkımı halinde yerden yere çarparak koştuğu zaman, ancak o zaman bu dört senelik manevî işkence devresinin acılarını unutabilecekti.

Necdet'in bu feveranı yeni bir hadise ile tatlılaşır gibi oldu. Anadolu ordusunun, o esrarlı ve hayret verici kudretin bir parçası Trakya'ya geçmek üzere İstanbul'a gelmişti. Tarihte anılan en büyük zafer alaylarının parıltısı ne dereceye kadar gözleri kamaştırdı; halkın yüreğini ne dereceye kadar coşturdu, bilmiyoruz.

Yağız benizli ve çocuk bakışlı askerlerimiz ilk adımlarını Dolmabahçe rıhtımının taşlarına basar basmaz, bütün İstanbul tek parça bir cisim gibi bir anda baştan başa sarsıldı. Sanki bu şehrin gizli bir yerinde bir infilâk olmuş gibi halkı coşkun bir sel haline girip sokaklarda dalgalana dalgalana akmağa, uğultularla yayılmağa başladı. Bu taştan heybetli unsur tramvayları durduruyor, duvarları aşıyor, bi-

naların çatılarına kadar yayılıyor, minarelerden daha yüksek bir yüksekliğe kadar kabarıyor ve kâh kendi kendini boğacakmış gibi hep bir noktada yığınlaşıyor, kâh şehrin surlarını aşarak dünyayı kaplayacak bir genişlik alıyordu.

Necdet, bu mahşer met ve cezrinin içinde bir zerre haline girmişti.* Artık eski benliğini tanımıyor; o buna, hızla giden bir geminin kıçından bakıldığı vakit, kıyıda duran bir adamın ufalıp ufalıp nihayet bir nokta halinde kalışı gibi görünüyordu.

Lâkin bu nokta, bizi geçirmeğe gelen tanıdığın, hattâ belki bir kardeşin, bir sevgilinin kısalmış siluetidir. Biraz öncesine kadar biz onunla beraberdik; onun sesini ben, benim sesimi o işitiyordu. Yanyana yürüyorduk ve nefes alışlarımızın ahengi birbirine karışıyordu. Çok defa birbirimize dert döktüğümüz için, onun nelerden kederlendiğini ve nelerle coştuğunu, sevindiğini ben biliyordum; benim de ruhumun mekanizması onca en gizli köşelerine kadar malumdu. Şimdi o benim için bu tenha kıyının ortasında bir nokta, bir küçük ve siyah noktadır! Fakat onun tabiî cürmünü ben ruhumda saklıyorum ve onu, tabiî ağırlığında yüklenmiş olarak gidiyorum.

İşte, Necdet'te eski Necdet'e karşı böyle bir ilgi bile kalmamıştı. Eski benliği yeni gözleri önünde böyle uzaklaşıp ufaldıkça hafızası da bu ufalan ve nihayet gözden kaybolan şeye ait bütün hatıralarını unutmağa başlıyordu. Onun için bu eşsiz günlerde yalnız yaşanılan anın bir kıymeti vardı ve şuuru bütün alışılmış perspektiflerini kaybediyordu.

* B.B.'da «içinde naçiz ve ulvi bir şey olmuştu».

Genç adam, kendi kendisine kaldığı saatlerde, «Acaba ben öldüm de ruhum başka bir yıldıza mı geçti? Acaba bir zamanlar bana bahsettikleri ahretle ilgili ve ebedî hayatın görünüşleri içinde miyim?» diyordu.

Necdet bu yeni âlemde o kadar yepyeni bir insandı ki, bir zamanlar Leylâ ile kendi arasında geçen macera ona bir başka adamın hikâyesi gibi geliyordu. Oyle ki, İstanbul'a döneli on beş günü geçtiği halde bir defa hatırından onun ziyaretine gitmek fikri geçmiyordu. Evine gönderilen haberleri hep duymamazlıktan gelmişti. Bir gün sokakta Sami Bey'e rastlayıp uzun uzadıya konuştu da, hiç değilse nezaket için Leylâ'nın hatırını sormak lüzumunu duymadı. Eski tanıdıklarından herhangi biriyle karşılaşınca, sözde biraz önce yanlarından ayrıldığı kimselermiş gibi, geçmişle ilgili bir söz söylemiyordu; hemen günün hadiselerinden bahsetmeye başlıyordu. İstanbul'a gelen Anadolu askerlerinin sayılarına, kıyafetlerine, durum ve tutumlarına dair en bilinmeyen tafsilâtı o veriyordu. Bunların başında gelen zabitleri, kumanmdanları çocukça bir hayranlıkla anlatıyor, hepsinin ayrı ayrı isimlerini söylüyordu. Bunların bir kısmından Dumlupınar Muharebesi'ne dair dinlediği menkıbeleri yeni bir dine girmiş insanların imanıyle kendinden geçmiş bir halde anlatıyordu ve arada bir Mustafa Kemal adını söylerken sesinin titrediğini hissediyordu, ona yalnız «O» demek zorunda kalıyordu.

Necdet, bu millî heyecanlar içinde o kadar aşırı

ve mutaassıp bir milliyetçi* olmuştu ki, yanında Türk zaferinin heybetini değiştirecek bir düşüncede bulunmak şöyle dursun, hattâ bundaki destan-ı mehabeti** bozabilecek herhangi bir söz söylemenin imkânı kalmamıştı. Birisi, Lloyd George kabinesinin düşmesini, Türk askerî galibiyetinden çok İngiltere'nin içişlerine bağlamak istediği için zavallıyı az kalsın gırtlağından yakalayıp boğacaktı.

* B.B.'da «adam».

** B.B.'da «destadânî (destanî, olmalı) mahiyeti».

XIX*

«Ve Lût'un zevcesi anın arkasında olarak geriye bakmakla bir tuz amudu oldu.»

(«Ahdi-Atik» Bab on dokuz, 26)

Avrupa'dan döndüğü günden beri büsbütün başka bir âlemin, başka bir İstanbul'un içinde artık ne yaptığını şaşırmış olan Leylâ, bu yeni hayata uymak için tekrar Necdet'le barışmaktan başka çare bulamıyordu. Fakat bu kalabalığın, bu gürültünün, bu patırtının arasında Necdet'i nasıl bulmalı? Genç kıza İstanbul bir kaos gibi görünüyordu. Bu kaosun neresinden girilir, neresinden çıkılır, bu kaosun içinde sesini işittirmenin, kendini göstermenin imkânı var mıdır? Yok mudur? Hiç bilemiyordu. Söz düştükçe babasına:

— Ne acayip! -diyordu-. Dilini bilmediğim, sokaklarını tanımadığım, uzak ve yabancı bir diyarda gibiyim. Az zamanda bu ne müthiş değişme.

* B.B.'da yanlış numaralama sonucu 22.

Ve babası mahzun mahzun gülümsüyordu, bazen de başını bir felsefe yaparcasına sallayarak:

— E, ne zabt kaldı, ne rapt kaldı. Söz ayağa düştü. İşte, anarşi denilen şey budur! -diyordu.

Anarşi! Yalnız bu kelime, başlı başına bu kelime, Leylâ'ya dehşet vermek için yetiyordu. Tıpkı düşman zabitleri gibi uykuları korkunç rüyalarla doluyordu ve sokaklarda yürümekten, halkın içine girmekten ürküyordu. Havada, kendi çevresinden ve kendi tarzında kimselere karşı ne tehditli bir düşmanlık bulutunun dolaşmakta olduğunu görmeyecek kadar da gafil değildi ve bu bulutun yüklü bulunduğu şimşekler onun sinirleriyle devamlı bir temas halinde imiş gibi titriyordu.

Leylâ bora sırasında yuvasının içine sinmiş bir kuş gibi babasının evinde büzülüp oturuyor, hattâ başını pencereden dışarıya bile uzatmıyordu.

Ona bu hususta cesaret verecek olan ise babası değildi. İstanbul'un son haftalar içindeki manzarası Sami Bey'i de kızı kadar ürkütmüştü. Şehrin üstünde esen bu sert rüzgâr onun ihtiyar salon adamı ciğerlerine fazla geliyordu ve aklı Garp devletlerinin bizim kılıçlarımız önünde siyasî bir bozguna uğramış olabileceklerine ihtimal veremiyordu. Türk zaferi!... Bu, onun alışılmış düşünce tarzlarını bozan; bu, onun senelerden beri taşıdığı siyasî ve sosyal inanışlarını sarsan, hulâsa bu, onu rahatsız eden, bu, onun keyfini kaçıran bir hadiseydi. Onun içindir ki, hem kendini avutmak, hem de Leylâ'ya bir parça cesaret vermek azmiyle arada bir kâh karısının, kâh kızının kulaklarına eğiliyor:

— Bu, çok devam etmez, göreceksiniz! İngiltere yeni tedbirler almak zorunda kalacaktır! -diyordu.

Ve bu «İngiltere» kelimesi onun ağzında esrarlı ve metafizik bir mahiyet alıyordu. Eski çağların kâhinleri bile «gaipten haber verirken ya da bazı mâbut isimlerini söylerken belki bu kadar dindarca bir ciddîlik takınamazlardı. Zira, Sami Bey için İngiltere, ortaksız bir ilâhtır, dünyanın bütün işleri, bütün dünya milletlerinin alınyazıları onun vereceği kararlara ve hükümler bağlıdır. Onun arzu ve iradesi dışında hiçbir şeyin olmasına imkân yoktur. Gerçekten yarım asırlık bir tecrübe dizisi ondaki bu kanaati sarsmış olsa bile, bir avuç Anadolu Türk'ünün bu heybetli kudrete rağmen başarıya ulaşacağına ihtimal verebilirdi?

Sami Bey, Tanzimat devrinin meydana attığı o biçim alafranga Türklerdendir ki Türkten başka her milletin gücüne inanırlar ve Türkiye'ye ait meseleleri mutlaka başkaları tarafından halledilebileceği fikrindedirler. Gerçi Osmanlı devletinin geçirdiği uzun gerileme ve can çekişme devri onlarda böyle bir kanaate yol açmış olabilirdi. Rus ve Balkan muharebelerine dair birtakım tarihî hâtıralar, Osmanlı ordusunun bozgunları üzerine kurulmuş sayısız konferans isimleri, ve Avrupa'nın siyasî edebiyatında pek ziyade geçerli olan «Hasta adam» tabiri, devamlı paylaşılma söylentileri hep onların zaafını kuvvetlendiren matematik delillerdi.

Fakat Türk tarihinin, hattâ, bu uğursuz sayfalarından bile haberi olmayan Leylâ için bir İngiltere bir büyük devletler sözünün ifade ettiği mana çok belirsizdi. Bu genç Türk kızına Türk'ün zaafı gibi Av-

rupa'nın gücü de hiçbir şey söylemezdi. Zira, şimdiye kadar bu iki varlığı birbiriyle karşılaştırmağa bile lüzum görmemişti. Onun gözünde İngiltere nasıl tanıdığı beş on İngiliz'den ibaretse, Türkiye'nin sınırı da kendi yaşadığı muhitin çemberinden daha geniş değildi. Onun içindir ki, son zamanlarda kendi bildiği memleketin dışında ve ondan büsbütün başka bir memleket ortaya çıkıverince bütün manasıyle yersiz, yurtsuz, bütün manasıyle gurbetzede ve serseri bir insan haline girmişti.

Gerçi bu kavga arasında Madam Jimson'un salonunu kapayıp ortadan kaybolması, Avrupa gezisinden önce kendisini küçümsemeye başlayan bazı ecnebi simalarının rağbet ve itibardan düşmesi, Azize Hanım'ın âşıkından ayrılışı onun bir dereceye kadar hoşuna giderdi; lâkin bu sokak, bu sokakların mütecaviz sevinci, bu sokakların kaba kaynayışları olmasaydı! Anadolu denilen bir yerden birtakım askerler geliyor, bir hükümdar bir hırsız gibi geceleyin kaçıyor, bir yerde bir gazeteciyi parçalıyorlar; bir devlet batacak, yerine başka bir devlet çıkacak, diyorlar; öbür yandan, denizin karşı yakasından birtakım kocaman, siyah kalpaklı adamlar ortaya çıkmağa ve yavaş yavaş her tarafa yayılmaya başlıyor. Ne fena giyinmiş, ne kaba saba bu adamlar!... Hepsi de bir yaban hayvanları avından dönmüş gibi toz toprak içindedirler; lâkin her yerde saygı ve itibar gören de bunlardır! Ne acayip, ne mantıksız bir hal!... Sakın yeni devrin efendileri bunlar olmamsın? Ve bu düşüncelerle Leylâ'nın yüreğine bir derin tasa çöküyordu.

Bir gece, rüyasında bu tıraşı uzamış, kalpaklı

adamlardan birinin kendisini esmer pençeleri arasına alıp sert göğsünün üstünde sıkarak bir yalçın dağa doğru kaçırdığını gördü ve uykusunun içinden öyle bir feryat kopardı ki, bütün ev halkı ayağa kalktı. Bir başka gün —bu sokağa hemen ilk çıktığı günlerden biriydi—, alışveriş ettiği mağazanın camekânından, iki iri ve kara gözün kendisine yiyecek gibi baktığını gördü; az kalsın elindeki eşyayı yere atıp çığlıklar koparark kaçıp gidecekti. Fakat kendini tuttu ve ondan sonra artık hiçbir defa, hiçbir defa evin kapısından dışarıya adımını atmamağa karar verdi.

Sami Bey, kızının sıhhati yeniden bozulacak diye korkuyordu. Onun içindir ki, evinin içine bir parça sevinç verebilmek maksadıyle o da Leylâ gibi yeni devre uymanın çarelerini arıyor; meselâ ordu ile gelen genç zabitlerden bazılarını bir fırsat ve münasebet düşürüp davet etmeyi tasarlıyordu. Necdet'le Leylâ'nın arası eskisi gibi olsaydı, buna hemen imkân bulunabilirdi; fakat Necdet'in artık o Necdet olmadığını Sami Bey de çoktan fark etmişti. Buna rağmen son bir teşebbüste bulunmaktan vazgeçmedi; bir mühim sebep bulup Necdet'i çağırmağa karar verdi.

Bir mühim sebep?... Bu ne olabilirdi?. Necdet'i millî coşkunluğun dışında hiçbir şey harekete getirmezdi. Nitekim, Sami Bey'in bu teşebbüsü boşa çıktı.

— Meğer ne hayırsız çocukmuş bu Necdet? Ne korkak!... Bir zamanlar evimize gelmekte bir tehlike yokken, kapıdan kovulsa bacadan girmenin yolunu bulurdu. Şimdi sanki üzerime bir şüpheyi davet ediyorum* diye, semtimize yakın yerlere bile uğramaktan çekiniyor?

* B.B.'da «ederim».

Necdet'ten böyle her bahsedilişte Leylâ'nın kalbi burkuluyordu. Ona karşı tamamıyle kayıtsız görünmeğe çalışıyor, fakat başaramıyordu. Benliğinin en derin bir noktasında, evde kalmış, istenmemiş, hattâ unutulmuş bir kız olmanın acısı bir yara gibi kanıyordu. Necdet'le ilgili her bahis bu yarayı bir parça daha deşmek, bu ayıbı bir kere daha onun yüzüne vurmak demekti ve dünyada cinsî bir egoistlikten başka hiçbir hisse alışık olmayan bu kibirli kız için, eski nişanlısının vefasızlığına dair bu sözler azapların en dayanılmazı oluyordu.

Babası böyle dedikçe, sözde Necdet'i savunmak istiyormuş gibi:

— Yanılıyorsunuz. Hiçbir vakit Necdet bu eve isteyerek gelip gitmemiştir. Hep bizim muhitimizi yadırgamıştır. O öteden beri insanlardan kaçan, vahşî bir çocuktur. Şimdi tam istediğini buldu; İstanbul kendisi gibi adamlarla dolu -diyordu.

Ve bunu söylerken ve onu da bütün fena giyinmiş, kaba saba tipler arasına sokarken Necdet'ten bir çeşit intikam almış gibi oluyordu. Necdet tekrar eline düşse ondan ne kadar merhametsizce öç alacağını Leylâ pek iyi biliyordu. Her şey bir yana bunun için onu tekrar yakalamak istiyordu. Ve bir yaban kedisinin avının üstüne atılmazdan önceki hareketsizliği içinde pusuya yatmış bekliyordu. Lâkin av, ormanın en sık köşelerinde dolaşıyor ve bu soysuzlaşmış salon kedisi artık oralara kadar sokulmanın yolunu bulamıyordu. Nihayet...

Nihayet bir gün; bir millî anma töreni günü, umumî bir toplantı yerinde, genç kız eski nişanlısının, eski âşıkının yanına yaklaşmayı başardı.

— Necdet, Necdet...

— A, sen misin Leylâ?

Necdet bu sese başını çevirince Leylâ ile yüz yüze, göğüs göğüse geldi; o kadar yüz yüze ki, geniş bir pencereden akseden bir kış aydınlığı içinde genç kızın iri, siyah gözlerinin bütün beneklerini görebildi ve ilk defa olarak bu gözlerin akının ne kadar maviye yakın olduğunu fark etti. Leylâ'ya elini uzattı ve onu bir parça geriye doğru itti:

— Nasılsın bakayım? Geçirdin ya, tamamıyle hastalığını...

Leylâ'nın yüzünde Necdet'in hiç görmediği, bilmediği bir örtü var gibiydi! Bu yüzün eski ifadesini tekrar bulabilmek için hafızasını iyice eşmek lâzım geldi. Dudakları bir parça daha kalınlaşmış mıydı, neydi? Eskiden de gözlerinin etrafı bu kadar çürük müydü? Burnu da böyle uzunca mıydı?

— Yüzünden hiç hasta olduğun belli değil... İyisin maşallah!

Leylâ'nın gözleri nemleniyor, ağlayacak gibi oluyor, titrek bir sesle diyor ki:

— Hiç iyi değilim. Ne kadar soldum, sarardım, görmüyor musun? Bak, şu ellerim nasıl buz gibi... Bak, şu sesimdeki titreyişe... Bu kalabalık beni boğuyor, boğuluyorum, beni dışarıya çıkar, Necdet!...

Halbuki Necdet, hiç de dışarıya çıkmak taraflısı değildi. Küçük mektep kızları yeni çıkan millî havaları gevrek ve körpe sesleriyle söylüyorlar. Biraz sonra konuşmasını çok beğendiği hatip söz alacak ...

— Dışarıya mı, neden? Gel sana yanımda bir iskemle bulayım. İstersen, şu pencereyi bir parça aralık edeyim.

— Yok Necdet, yok... Bu kalabalık, bu kalabalık... Ah, bilemezsin, sinirlerim ne halde! Şimdi düşüp bayılacağım.

Bunun üzerine Necdet genç kızı kolundan tutup halkın arasından yavaş yavaş dışarıya çıkarmak zorunda kaldı. Fakat içinde yapmak istediği şeyden alıkonulmuş bir adamın can sıkıntısı vardı.

— Gel şuradan, geç buradan...

Sanki Leylâ bir kör gibi. Bulundukları binanın tenha bir odasına giriyorlar, genç kız bir mavikoltuğun içine çöküyor. Bütün vücudunda bir kıvılmış bebek hali var ve yüzü balmumundan gibi sapsarıdır. Lâkin Necdet'e, bunun karşısında bir acıma hissi bile gelmiyor; şu dakikada Leylâ onun için bir angaryadır.

— Bir parça su vereyim sana; belki açılırsın!

Leylâ hiç sesini çıkarmayıp başını sallıyor. Fakat, gözlerini bir an Necdet'ten çevirmiyor. Bu iri, siyah gözler, en küçük hareketlerine kadar Necdet'i takip ediyor ve dayak yemiş bir zavallı mahlukun yalvaran bakışları ile... Güçlükle işitilebilir bir ses:

— Beni hemen eve götürmelisin, Necdet!

— Oo, kabil değil, kabil değil! Ben buradan ayrılamam, biraz sonra birini göreceğim, çok mühim bir iş... Çok mühim! Sen istersen burada otur. Töreden sonra gelir seni alırım.

Ve Leylâ'nın «Peki» demesini beklemeksizin kapının tokmağını çevirip yavaşça sıvışıyor.

Genç kız iki saat sonra herkes dağılırken, Necdet'le tekrar o kalabalığın içinde buluştu. Bir kimsesiz çocuk gibi ona sokuluyordu. Bir müddet sokakta böyle yürüdüler, Necdet:

— Dur sana bir araba bulayım... -dedi.

— Neden, benimle beraber gelmiyor musun?

— Seninle beraber mi, ne için?

— Çünki, eve dönmezden önce bir defa bizim odamıza gitmek istiyorum.

Necdet, bir anda bu sözün ne ifade ettiğini anlayamadı:

— Bizim odamıza mı! Hangi oda?... -diye sordu.

Leylâ boynunu büktü:

— Unuttun mu? Hani Pangaltı'da bir evin içinde, duvarları hep benim resimlerimle örtülü bir oda vardı. Hani, geniş ve yaylı sedirinde hep benim ismimi taşıyan yastıklar atılı duruyordu. Hani, geç kaldığımız akşamlar komodinin üstündeki koyu kırmızı abajurlu lambasını yaktığımız oda...

Necdet'in böyle bir hislilik gösterisine hiç tahammülü yoktu. Suratını astı, dedi ki:

— O odada, şimdi her şey değişti. Nesini göreceksin! Ben yatağımı kütüphaneye geçirdim.

Leylâ göğsünün üstüne bir yumruk yemiş gibi sarsıldı. Fakat henüz bütün enerjisini kaybetmemişti. Bu konuşma sırasında Necdet'in durdurduğu arabaya binmezden önce onu itti:

— Öyleyse bizim evin adresini söyle! -dedi.

Yolda bir kelime konuşmadılar. Eve vardıkları vakit Necdet, kapıdan dönmek istedi.

Leylâ gene bütün kuvvetlerini bir araya toplayıp:

— Gir, gir diyorum sana! -diye haykırdı.

Genç adam, skandaldan korkan bir tavırla sinmiş içeriye girdi. Apartmanda kimseler yoktu.

Leylâ:

— Ne iyi, zaten seninle başbaşa kalmak istiyordum -dedi.

Leylâ gibi Sami Bey'lerin evi de Necdet'e artık hiç bir şey söylemiyordu.

Nice sevinçlerine, nice tasalarına şahit olmuş bu duvarlar, bu eşyalar, sanki ilk defa gördüğü şeylermiş gibi onu kayıtsız bırakıyordu. Genç kız onu daha çok hatırayla dolu bir yere, kendi giyihme odasına aldı. Burası hep eski kokuyla, o eski hava ile doluydu.

Leylâ:

— Bak, görüyor musun, ben hiçbir şeyi değiştirmedim. Bak! Görüyor musun? İşte... işte... -diyordu.

Ve her birinde Necdet'ten bir ateşli kız saklayan küçücük yadigârları, her biri bir başka günün ortak hisleriyle hâlâ sıcak duran eşyayı gösteriyordu. Lâkin, bütün çabalarına rağmen Necdet'in dudaklarındaki donmuş gülümsemeyi bir türlü eritemiyordu. Yorgun, argın, bir yuvarlak şiltenin üstünde diz çöktü. Uzun, ne kadar sürdüğü bilinmeyecek kadar uzun bir sessizlik... Necdet, artık kalkıp gideyim diye düşünüyordu.

Leylâ onun bu niyetini sezmiş gibi diz çöktüğü yerden genç adama doğru uzandı:

— Yalnız bir şey değiştirdim, farkında mısın, kokla bakayım! -dedi ve avcunun içinde sıktığı bir dantel mendili Necdet'e attı:

— Bilir misin, bunun adı ne?

Necdet başıyle bir «ne bileyim ben» işareti yaptı.

— Buna «çılgın hulya» diyorlar.

Bir sessizlik aralığı daha... Genç kız diz üstü sürüne sürüne ta Necdet'in yanına kadar geldi ve ken-

disi bir çukurun içindeymiş de ondan yardım istiyormuş gibi kollarını uzattı, delikanlının omuzlarından yakalayıp sarsarak:

— Biliyor musun, biliyor musun! Ben o çılgın hulyadan hâlâ vazgeçmedim... -dedi.

Ve bütün vücudu elastiki bir maddeden yapılmış gibi uzandıkça uzanıyordu. Öyle ki, biraz sonra Necdet onun dudaklarını kendi dudakları üstünde dolaşıyor hissetti. Başını geriye çekmek istedi, fakat genç kız onun başını o kadar şiddetle yakaladı ki bu harekete imkân bulamadı. Yalnız Leylâ'nın öpüşü altında kendi ağzı tamamıyle kilitli kaldı.

Bu kilitli ağız Leylâ'nın bütün ümidini bir anda kırıvermişti. Kolları kesildi, vücudu elastikiyetini kaybetti ve genç adamın kucağında kaskatı bir heykel gibi kaldı.

Necdet, bu heykeli sedirin üzerine bıraktı ve gitmek için ayağa kalktı; tokmağını sessizce çevirdiği kapının aralığından bir hayal gibi süzüldü.

Bu son öpüşten dudaklarının üstünde kalan şey kimyevî bir maddenin yavan tadı idi.

1927 - 1928*

* B.B.'da tarih yok.

TÜRK EDEBİYATINDA «SODOM VE GOMORE»

Edebiyat tarihlerinde Sodom ve Gomore'ye, genellikle konusu bakımından değinilmiş, yapıtın Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanlarının zamansal zincirindeki yeri belirtilmiştir. Niyazi Akı'nın monografisi dışında, eleştirel değerlendirmelerin asıl romanının ikinci baskısından sonra yapıldığı görülür. Nitekim Hüseyin Cahit Yalçın, öteki eleştirilerinde de olduğu gibi, Sodom ve Gomore'yi yüzeysel bir biçimde değerlendirir (Fikir Hareketleri, sayı 50-51, 1934). **Bir örnek olmak üzere bu eleştirinin büyük bir bölümünü aktarıyorum.**

Yakup Kadri Bey'in yazılarını tarih sırasıyle gözden geçirdikçe, ilk kitaplarında bir gençlik günahı şeklinde göze çarpan bazı temayüllerin, *ortadan kalkmak* şöyle dursun, bilâkis daha ziyade şiddet peyda ettiğini görmekten hayrete düşüyorum.

Sergüzeşt üslûba meraklı, san'at hususunda titiz ve mümtaz bir edip diye tanıdığımız Yakup Kadri Bey lisanın sadeleşme cereyanına uyarken yalnız sadeliğe doğru değil biraz da amiyaneliğe doğru yürümüştür. Bu itinasızlık, bu lâübalilik her eserinde, basamak basamak, artmakta ve, Yakup Kadri Bey tarafından olduğu için, insana bir iğne gibi *batarak* müteessir etmektedir. Teşbihler, san'ata meftun ince bir san'atkârdan hiç beklemiyeceğimiz basmakalıp lâkırdılar, klişeler haline gelmeğe başlamıştır. Yakup Kadri Bey'in lûgat hazinesi lüzumsuz fransızca kelimelerin gittikçe genişliyen istilâsı altında kalıyor. Ve sonra bize yabancı harslara imalar, Tevrat edebiyatına düşkünlükler, nasıl söyleyim, âdeta karika-

tür şekline kadar ilerliyor. O derecede ki **Sodom ve Gomore**'yi okurken hikâyenin nesini ve akışını âdeta ihmal ederek şimdi gene o tuhaf iptilânın bir izine, bir garabete tesadüf edeceğim diye merak ile bekliyor ve bu merakım biraz sonra tatmin edilince muharrirde artık bir «tik» halini alan şu zaafa gülmeğe başlıyordum.

Bunları misalleriyle gösterelim.

Nermin ismini taşıyan bir genç kız, «bir av borusu duymuş bir ceylân yavrusu gibi» ürker.

Bu teşbih muharririn kendi malı mıdır? Bizde ceylân nerede? Olsa bile, av borusu nerede? Muharririn kendisi av borusu duymuş mudur ki ceylânlarımız duysun? Muharrir, bir kitaptan aklında kalan bu tabiri kendi görüşü, hissedişi, mahsulü imiş gibi buraya basma kalıp yazıvermiş.

§ Bir Amerikalı kızdan bahseden muharrir bunu bize tasvir ederken kendisinde «toy bir mektep kızı saffetile büyük bir cengül kuşunun endişeâver yabaniliği» biribirine karışmış olduğunu söylüyor. Biz cengülü ne biliriz? Cengül kuşlarını nerede görmüşüz? Kitaplarda! Hayatta değil.

§ Muharrir gene bu kızın «Amerika'nın bâkir ormanlarında daldan dala atlıyan iri yabani kedilerden» hiç farkı olmadığını bize temin ediyor. Bu teşbihten kendisi ne anlıyor? Biz ne anlıyoruz' Amerika'nın ne yabani ormanlarını biliriz, ne yabani kedilerini.

§ Muharrir Şahnaz Sultan'dan bahsederken: «âdeta avcının ayak seslerini işitmiş bir geyik gibi hırçınlaşıyordu» diyor. Bu da ecnebi romanlarından aksetmiş sönük bir aydınlık. Muharririn görüşü ve hissedişi ile hiç alâkadar değil.

§ Ay, Yakup Kadri Bey nazarında, «bir sihirbaz başını» andırıyor. Bu tamamen Avrupa eserlerine imrenme mahsulü olarak edebiyatımıza giren bir teşbih. Bizim kültürümüz böyle sihirbaz başları tanımaz. Kendi tecrübelerimizle de sihirbaz başlarına alışkın değiliz.

§ Leylâ, «Pelikan kuşunun feryadını andıran bir sesle» haykırıp kıvranır. Acaba bu nasıl bir haykırıştır? Muharrir kendisi bu haykırışı nerede işitmiş ki Leylâ'nın haykırışını ona benzetiyor? Benzetilen şey bizim için melûf ve malûm olmalıdır ki onu hatırlayarak Leylân'nın nasıl haykırıp kıvrandığını anlıyalım. Pelikan kuşunun resmini bile gözümüzün önüne zor getirebilirken haykırışını nereden bileceğiz?

Bu basma kalıp teşbihlerden başka, gene ayni mahiyette fakat ecnebi harslara taallûk eder teşbihler:

Sürmeli gözleri Azize Hanım'a «asırların maverasından bakan asyaî bir ilâhenin korkunç güzelliğini» verir.

Başka sayfalarda, Azize Hanım «muhteşem Mısır melikesidir, yanındaki genç Fransız bahriyelisinin de bir kumral Adonis'den hiç farkı yoktur.»

§ Necdet, «dünyanın bütün sıkletini omuzlarında taşıyan «Atlas» gibi bir insandır.

Necdet'in «tıpkı zünubunun kefaretini maliyle, caniyle ödemeğe giden kurunuvustai bir tevbekâr» gibi hareket ettiği de olur.

§ Leylâ, «bir salon Sainte Thérèse veya Mecdelli Meryemin bir monden nümunesi»dir.

§ Azize Hanım'ın «Phèderanın Hyppolite sahneyi terkedip çıkarken arkasından bakışını andırır zehirli bir nazarla» genç zabiti süzer.

§ Beyoğlu halkından madam Cimson'un kolları uzundur «tıpkı bir ilâhenin kolları gibi.» Galiba bacakları da ilâhe bacakları gibi imiş.

Madam Cimson konfetilerin altından «bir Saba melikesi gibi» geçer.

Madam Cimson'un evi «Ülisse'in zevcesi Penelop'un evi gibi baştan başa halılar ve âşıklarla» dolar.

Madam Cimson'un aşıkı Kolonel dö Rochepierre onun yat safalarına «tıpkı Romalı serdar Antuan Mısır melikesi Kleopatra'nın gümüş kaplı ve atmacalı kadırgasına nasıl gelir idise» öyle gelir.

§ Bir tayyare, «Lohengrın'deki ilâhî kuğu gibi kanatlarını» açar.

§ Otomobil «esatirin kanatlı canavarlarından biri gibi mütehevvirane sarsıntılarla» yürür.

§ Romanda «uyurken yakalanmış iki nenfo gibi raşon» iki kadın da görürüz.

§ Yüzbaşı Rit etrafını saran kadınlar arasında «kadîm bir Romalı sofrasına davet edilmiş gibi hangi yemekten yiyeceğini şaşırmıştır.»

Onun başı «Apolon» heykelinin gövdesinden alınıp boynunun üzerine konmuştur.» İsmi geçtikçe. arada, kendisinin «Apolon kadar güzel cazib ve şaşaalı» olduğu bize hatırlatılır.

Fakat bu zabit bazen «bir Minerva heykeli gibi dik ve dürüst» de durur.

§ Muharrir bize deniz safalarına dalmış bazı kimseler tanıtır ki bunlar «tarihi kadîmde menşei namalûm bir bahrî bakanalı» andırırlar.

§ Bir zaman gelir ki Necdet «Trua kalesinin etrafında galip Aşil'in hiç sönmiyen bir gayz ile niçin dolaştığını, maktul ve mağlûp Hektor'un camit cesedini zafer gerdunesinin arkasına bağlayıp niçin birdenbire sürüklediğini ve nihayet bununla da hıncını alamıyarak bir kayanın üstünde neden yumruklarını ısırdığını» her vakitten ziyade anlamağa başlar.

Necdet *Leylâ'nın saçlarına parmaklarını sokunca* «Tropik kokularile meşbu bir engin ormana dalmış» olur.

§ İstanbul'daki ecnebi zabitlerine işgalin bir devresi «âdeta Danten'in cehennemindeki araf gibi bir şey» olur.

Yabancı kelimeler:

Cuşacuş **bakanal**, kermes, anglofobi semboi, teatral, pornografik resimler, vahşi musikinin **kaotik** ahengi, **kaotik** raks, **antoloji** kitabı, idil, mezür, vaziyetin **traji komik** mahiyeti, taverno, vis, britanik irilik, rum piratları, bir **kao** gibi görünen İstanbul, Werterâne aşk, tropik, feerik...

Sonra, edebî bir eserde san'atkâr bir üslûba hiç yakışmıyacak bir takım kelimeler: icatkerde, dilruba, şabemret, kârı akıl, dildade, matruş, arzı endam, tabesabah, âşıkbazlık, yola revan olmak, atideki satırlar, ilâh.

Ecnebi *kelimeler bol bol kullanılırken, biraz da rasgele kullanıldığı* oluyor. Meselâ, «son **sistem** bir sofra odasından» bahsedildiğini görüyoruz. Son sistem bir makina, peki. Fakat bir oda daha ziyade son moda olmaz mı? Bir oda hakkında «sistem» kelimesini kullanmağa bilmem fransız lisanı müsaade eder mi?

Azize Hanım'ın bize «kamerî bir mahlûk» diye tarif ediliyor. Bu tabir bizim lisan için bir ecnebi ithalât malıdır. Fransızca **lunatique**'den tercüme olacak. Fakat bu kelimeyi fransızlar adetâ bir nevi hafif deli makamında kullanırlar. Azize Hanım ise muharririn dediği gibi Loti'nin «Dezanşantée»leri örneğidir. O çeşit kadınlara **lunatique** denilemez.

Romanda şöyle bir cümleye de tesadüf ediyoruz:

«Küçücük sahne âdetâ frenklerin **feerik** tabir ettikleri bir şehri ayin haline girdi.»

Fransızcada **feerique** tabir olunan bir şehri ayin yoktur. Feerik bir sıfattır, bazı şeyleri tasvir için kullanılır. Şehri ayinleri de tavsif edebilir, başka manzaraları da.

Tevrat edebiyatına gelince, belki romanın isminin de tesirile, bu hakikaten tahammül edilmez bir bollukla kitabı istilâ etmiştir. Bütün bapların başı Tevrat ve İncilden, havari eserlerinden alınmış fıkralarla süslü!

Bölüm başlarındaki epigraflardan örnekler veren H.C. Yalçın, bu Tevrat edebiyatında düşkünlüğün Necdet'te de görüldüğünü belirttikten sonra, üslubun «ihmalkâr ve âmiyâne» olduğunu, Yakup Kadri'nin Ahmet Mithat gibi öykünün ortasında söze girerek «hikmetler beyân etme merakı»nın gittikçe arttığını yine örneklere dayanarak öne sürer. Birinci yazının sonunda «Artık misallere devam etmiyelim! Romana bakalım.» diyerek romanın değerlendirilmesine geçer. Yakup Kadri'nin anlattıklarından «mübalağaya kaçılmış» izlenimini edindiğini vurgular ve Necdet-Leylâi lişkisini temel alarak romanı özetledikten sonra düşüncelerini sıralar:

Sodom ve Gomore tarihimizin üzerinden hüzünlü ve bulanık bir kasırga gibi geçen felâket senelerinin hikâyesi. Bize içtimaî hayatımızın derinliklerinden fışkıran acı bozuklukları ve düşkünlükleri içimizde kızgın bir yara açarak şerhediyor. Bu hacalet senelerinin uzun kısmını uzak yerlerde esaret hayatı içinde geçirmiş olduğum için, Yakup Kadri Bey'in tasvirlerinin hakikate ne kadar uygun olduğunu kendi müşahedelerimle tesbit edebilmekten âcizim. Fakat romanı okurken üzerimde hasıl ettiği intiba fazla mübalâgaya kaçılmış olmasıdır. Eserde tasvirler şeniyete tekabül etmekten ziyade karikatür vadisine dökülmüş gibi bir çeşni var. Maamafih, esasın doğru olduğunu hep biliyoruz.

O acı işgal ve zillet günlerinde İstanbul ahlâk bozukluğu ve ahlâk düşkünlüğü gördü. Buna Türk unsurundan da iştirak edildiği maatteessüf bir hakikattir. Burada pek kolay bir demagojiye kapılarak incinmiş bir millî izzeti nefis namına muharrire itiraz etmek istemem. O fena hatıralar bütün çıplaklığile tasvir ve teşhir edilmelidir. Bu elîm vazifeye katlanan kalem sahipleri hakikî bir hizmet görmüş olurlar ve bizim minnettarlığımıza hak kazanırlar. Yal-

nız, dediğim gibi, bende levhaların rengi pek fazla karartılmıştır ahlâk bozukluğu pek umumî gibi gösterilmiştir hissi var. Ahlâksızlığın ve inhilâlin nisbetle pek dar bir çerçeve içinde kalmış olması büyük bir tesellidir. Muharririn tasvir ettiği yeis verici manzaralar karşısında bunu düşünerek ciğerlerim muhtaç olduğu temiz havayı bulmuş oluyor.

Belki muharrir Necdet'i başka bir «tip» olarak göstermek emelinde idi. Fakat o bizim nazarımızda tam acız, seciyesiz, zayıf, menfaatprest bir zamane adamı örneği olarak canlanıyor Roman başlarken yirmi beş yaşında bir genç diye tanıdığımız Necdet harpte nerede idi? Elbette bir ihtiyat zabiti idi. Anadolu'da koca bir millî cidal başlarken, bahusus içinde de o kadar şiddetli bir İngiliz düşmanlığı yaşarken, bu genç Türk evlâdının yeri Anadolu idi. O Leylâ'dan ayrılmıyor, İngiliz zabitlerinin doğrudan doğruya şahsına hakaret etmelerine ses çıkaramıyor. Bir iki günlük bir tevkif neticesinde millî emellerden soğuyacak kadar korkak ve adî bir adam oluyor. Anadolu bir defa nasılsa aklına geliyor. Fakat derhal bundan da vaz geçiyor. Sonra millî mücadele muzaffer olmağa başlayınca Necdet'in de hamiyeti uyanıyor, Beyoğlu'nda bir eğlence gecesinde bahçeden İstanbul'un gölgesine karşı vatanperverane Tevrat okuyor! Millî ordu İstanbul'a girince de, parsa toplamak vakti geldiğini görerek. bütün bütün vatanperver oluyor. Leylâ'ya tekmeyi atıyor! Necdet, Anadolu'da millî cidale kalben bile iştirak etmiyecek kadar miskin, ahlâksız, lâkayt davrandıkları halde sonradan en koyu vatanperver kesilenleri hatırlatacak iğrenç bir nümunedir. Onun yanında günahkâr Leylâ çok daha hafif kalıyor Yakup Kadri Bey böyle bir örnek mi yaratmak istiyordu? Maksadı bu idise çok muvaffak olmuştur. Fakat ben onda Necdet'e karşı bir muhabbet seziyorum. Son hamiyet feveranlarile de onu temizlenmiş görüyor zannındayım. Fakat Necdet okuyucularda bunun tamamen aksi bir tesir uyandırır.

Hüseyin Cahit Yalçın'ın eleştirileri konusunda düşünceleri sorulan Y.K. Karaosmanoğlu, bu yazıdaki görüşlerle ilgili olarak şunları söyler (Varlık, sayı 34, 1934):

Sonra ben Tevratî imişim. Bana kitabî dedikten sonra bir de Tevratîlik ilâve etmeye zaten lüzum yoktu. Bu da Cahit Bey'in hesabına bir haşvi kabih telâkki olunabilir. Bu itibarla meselâ ben

daima bir şeyi bir şeye benzetirken veya bir metafor yaparken veyahut karilerimin muhayyelesine hitap ederken hep bu memlekete âit olmayan manzara ve hadiselerden alırmışım. Hüseyin Cahit Bey unutuyor ki dünyada iki türlü muharrir vardır. Bunların bir kısmı «Sansitif», yani beş duygularıyle hareket eder insanlardır. Öbür kısım muharrirler ise, dimagîdirler. Yani kâinatı fikrî ve kültürel bir adese arkasından görürler. Ben bu sonunculardından isem ne yapayım? Ben dünyayı üniversel kültürün içinden görüyorum. Ve Hüseyin Cahit Bey'in garip bir tasalluf hareketi olarak bulduğu bu hususiyetler Avrupa müellif ve edipleri arasında unsurları dilin, ifadenin esaslı unsurları haline girmiştir. Hüseyin Cahit Bey, görülüyor ki uzun zaman edebiyatın dışında kalmış, bunun içindir ki her eli kalem tutanda bir gündelik gazete muhabirinin zabıta vak'aları üslubunu arıyor.

Hüseyin Cahit Bey'in gene şekle ait hoş görmediği şeylerden biri de benim romanlarımda kendi şahsiyetimi fazla hissettirmem, ve ara sıra coşarak romandaki tipler namına söze karışmamdır. Bu tarz sübjektif ve ideolojik tahkiye tarzı gayet eski bir tarz olmak şöyle dursun, bilâkis fazla yenidir. Müteveffa Anatole France bu hataları sık sık irtikâp ederdi. Hüseyin Cahit Bey. ara sıra, o da çok nadir, eserlerimin ruhuna nüfuz ediyor, fakat daima yanlış bir «induction» ve «déduction» usuliyle. Bu itibarladır ki meselâ «Nurbaba» da Bektaşilerin aleyhine bir kitap yazdığımı zannetmiştir. «Sodom ve Gomore»de asıl tiplerim olan ecnebi işgal orduları zabitlerini bırakıp hiç bir psikolojik kıymeti olmayan İstanbul'un lövanten örnekleri üstünde durmuştur.

Niyazi Akı' Y.K. Karaosmanoğlu ile ilgili değerli monografisinde Sodom ve Gomore'nin öteki romanlarla ilişkisi. oluşumu ve yazar üzerindeki yabancı etkiler üzerinde durur:

Sodom ve Gomore zaman bakımından Hüküm Gecesi'nin devamıdır. Daha Hüküm Gecesi içinde Sodom ve Gomore fikri belirir; bu evvela bir imajdır. İstanbul'un haline bakan yazar, bozulmuş fertlerin teşkil ettiği topluluğun mutlaka ilâhî bir cezaya çarpılacağı kanaatine varır. Beyoğlu ve İstanbul cihetlerine bakarak kendi kendine:

— İşte Sodom burası Gomore burası, der.

Fakat Yakup Kadri Hüküm Gecesi'nde, doğacak Sodom ve Gomore'nin sadece adını bulmuştur. Romanın ruhu ise tohum halinde daha Kiralık Konak'ta hissedilir. (...) Henüz mütareke yıllarından uzakız. Birinci Cihan Savaşı devam etmektedir. Lâkin Yakup Kadri bozuk cephe gerisini görmüş, düşman yabancıya ve örf bakımından dejenereliğe götüren karışık hayata karşı bir menfi tavır almıştır. Bu nebülöz halindeki görüş ve sezişler Mütareke senelerinin acı tecrübesiyle yazarın mâneviyatında tam bir inkisar zemini bulur. Zaten Meşrutiyet yıllarının iktidar ve muhalefetini, kısaca, bir devrin idarecilerini anlattıktan sonra, idare edilenlerin işgalden sonra yerli ve yabancı iktidarlar altında alçalan bir şehrin hayatını ele alması Yakup Kadri için tabii bir teşebbüstür. Mütareke yıllarında İstanbul'da gazetecilik ediyordu. İşgal facialarına bizzat şahittir. İkdam başyazarlığı sırasında, kendi yazıları dahi çok defa sansür edilmiştir. Duydukları, gördükleri ve maruz kaldıkları yazarın mâneviyatında altı yıl yattıktan sonra bir roman halinde doğmuştur.

(...) Fransız romancısı Marcel Proust da «A la Recherche du Tems Perdu» adlı eserinin üç cildine bu ismi verir. Yakup Kadri Proust'u 1922-1928 yılları arasında tanır; bunu Fransız yazarından aldığı bazı imajlardan anlıyoruz (S. ve G., s. 230). Yakup Kadri kendi eseriyle Proust'unki arasında sadece bir isim benzerliği olduğunu söylüyor. (Not düşerek iki yapıt arasında ilgi kurmanın güç olduğunu açıklar Niyazi Akı.)

Bir muharrir herhangi bir devrin hayatını yazınca kendini ne kadar tatmin edilmiş görse de, daha evvelki devirle sonraki devrin tazyikinden kurtulamaz; birincisi eserin temelsiz kaldığı, ikincisi de eserin bitmemiş olduğu duygusunu verir. Bu sebeple «devirlere» el atan yazarlar için devam etmek zarureti doğar. Nitekim Karaosmanoğlu da bu tazyik altında Hüküm Gecesi'ne Sodom ve Gomore'yi ekler, sonra Anadolu'ya açılarak Yaban'ı ve Ankara'yı yazar. Arkasından hepsine temel olarak Bir Sürgün gelir.

Akı, Yakup Kadri'nin romanlarındaki tekniği ve kişileri değerlendirirken de şu yargılara varır:

Sodom ve Gomore, vakalara bakılınca sakin bir devrin hikâyesi hissini verir. Halbuki romanın sathını teşkil eden şahıslar ve vakalar ardında, İstanbul şehrinin bütününe, halk kitlesine şâmil, işgali hazmedemediği için kinle, isyanla mayalanan bir ruh sezilir. Roma-

nın XVII. bölümünden itibaren anlatılan vakaların ötesinde birşeyler döndüğü fark olunur. İşgal yıllarının bulanıklığı durulma istidadı gösterir. İstiklal Savaşının ferahlık getiren haberleriyle İstanbul'un hasta ruhu iyileşirken Leylâ-Necdet aşkı söner. (s. 156)

R. Tomris (Uyar), Sodom ve Gomore'nin ikinci baskısı üzerine yayımlanan yazısında (Papirüs, sayı 3, Ağustos 1966) romancı Yakup Kadri'nin «konularını neredcn tutarak nasıl incele»diğinin üstünde pek durulmadığını belirttikten sonra Sodom ve Gomore'yi örnek alıp yazarın ötcki yapıtlarına da değinerek romancılığını değerlendirir. Tomris Uyar'ın Sodom ve Gomore'ye ilişkin düşünceleri şunlar:

Yakup Kadri ise yeni kurulan bir devletin sözcü yazarı olmak istiyor. Bağımsızlık savaşına girişen bir ülkenin karşısına dikilen engelleri, girdiği açmazları, suçsuz köylüsünü, züppe şehirlisini yorumlamaya çalışıyor. Böylece hareket halinde ve toy bir gerçeği yaygın ve usta bir başka gerçeğin yöntemiyle aydınlatmak durumuna düşüyor. O zaman yazmak istediği roman türünün özüyle bağdaşmayan bir anlatıma kaptırıyor kendini. Şiirsel etkiler yaratmak için kullandığı bu ağdalı anlatım çoğu kere Servet-i Fünun-Tanzimat karışımı bir duygulukla birleşiyor. Özellikle Sodom ve Gomore'de.

(...) Yalnız Yakup Kadri'nin dil anlayışının kötü bir çeviri mantığı olduğunu sezmek güç değil. (...) Yazarın önce Fransızca düşündüğünü, sonra aklından geçeni Osmanlıcaya çevirdiğini, üçüncü bir işlem olarak da buna İstanbul ağzının kıvraklığını kattığını görüyoruz.

(...) Onun başarıyla çizdiği roman kişileri kendi çevresinden gelenler oluyor çoğu kere. «Kiralık Konak»taki geleneklerinden kopmuş, eğlence düşkünü, sorumsuz aile giderek «Sodom ve Gomore»de düşman subaylarına kucak açan bir sefahat yuvası haline geliyor. Genç kızlar süslü, hoppa, bilgisiz, toy; delikanlılar dağınık, sorumsuz, güçsüz ve hareketsizdir. Ne var ki yazarın «Kiralık Konak»ta redingota karşı İstanbul'un kıyafetini savunurken gösterdiği gerekçe, «Sodom ve Gomore»deki çevreyi o duruma düşüren değer yargılarından pek farklı değil.

(...) Romanda Mütareke sırasında İstanbul'un durumu anlatılmak istenmiş. Yalnız Leylâ-Necdet ilişkisi öylesine önemsenmiş ki İstiklal Savaşı'nın gelişimiyle ilgili paralellikler kurulamamış; zaten yazar Ahd-i Atik'teki simgelere tam tamına bağlı kalabilmek için

anlattığı öyküyü gereksiz ayrıntılarla doldurmuş; İstiklal Savaşı'na ayrılacak zaman da kalmamış, yer de. Öyle ki romanın sonunda ordunun İstanbul'a gelişi yalnız romandaki kişilerde değil bizde de bir şaşkınlık yaratıyor.

Özet olarak, Kadro'cu Yakup Kadri Karaosmanoğlu «Yaban»da günah çıkarıyor, «Sodom ve Gomore»de Tanrıların gazabından yararlanıyor ve yaban olmanın özelliklerini bazan bilerek bazan bilmeyerek açığa vurmuş oluyor, diyebiliriz.

Slavoljub Djindjiç. «Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarındaki Kişiler ve Bu Kişilerin Yaşadıkları Devrin Olaylarına Karşı Turumları»nı incelerken (*Türk Dili, Ağustos 1966*) **Necdet'i şöyle değerlendirir:**

Yakup Kadri'nin **Sodom ve Gomore** adlı romanında geçen Necdet ise düşünce hayatı bakımından olumlu olduğu halde eylem yönünden bütünüyle pısırık bir aydın topluluğunu temsil eder. Necdet, İngiliz emperyalistlerinin gizli niyetlerini ayrıntılarına kadar sezinleyip, Anadolu hareketine derin bir hayranlık beslediği halde, doğrudan hiç bir girişimde bulunamaz. İşgal kuvvetlerine karşı etken mücadele yerine yalnızca kin ve nefret duygusuyle yetinir. Kimi bakımlardan Necdet'le Hakkı Celis arasında bir yakınlık da vardır. Hakkı Celis Seniha'ya, Necdet de Leylâ'ya tutkundurlar. Yurt savunması söz konusu olunca, her ikisi de birbirinden ayrı davranışlar gösterirler. Hakkı Celis Birinci Dünya Savaşı'nın topluma getireceklerini bilmeksizin yurt savunmasına koştuğu halde; Necdet, Kurtuluş Savaşı'nın gerçek ve olumlu yönlerini, Türk halkına sağlayacağı yeni hayatı bile bile sevgilisini bırakma yürekliliğini gösteremez. Hakkı Celis çevresinde hiç bir örnek yokken cepheyi seçtiği halde; Necdet, pek çok arkadaşları Anadolu'daki Kurtuluş hareketine katıldıkları halde cepheye gitmemiştir. Öte yandan, gene Necdet yalnızca işgal kuvvetlerine karşı tutumunu belirtmiş, ama asıl toplumu çökerten sorunlara bütünüyle ilgisiz kalmıştır. Böyleyken, savaş bitip herşey kurtarıldıktan sonra, yazarca, Necdet'e toplumda ayrıca bir görev verilmesi, düşünülmeğe değer önemli bir konudur.

Hikmet Dizdaroğlu, Sodom ve Gomore'nin «İkinci Baskısı Dolayısıyle» yazdığı yazıda (Türk Dili, Ağustos 1966) **romanla ilgili nesnel bilgileri sıraladıktan sonra değerlendirmesini şöyle sürdürür:**

Romanın konusunu özetlemeye çalışırsanız, sabun köpüğü gibi uçup gider. Çünki, vakalarla örülü olaylar zinciri yoktur. Romanda gerçi birçok kişileri ve onların yan yana sürüp giden serüvenlerini bulmaktayız. Ancak, romancının amacı toplumla bağlantılarını koparmış, halktan uzaklaşmış kişilerin tiksinti veren serüvenlerini anlatmak değildir. Onlar birer «vesile»dir ve belli bir zümrenin temsilcileridir. *Romancının asıl dileği, onlar aracılığı ile Mütareke yılları* İstanbul'unun içyüzünü, siyasî tarihimizin bir döneminin bir köşeciğini aydınlatmaktır. Bundan ötürü, romanın kişileri romanın çatısına kuvvetle bağlanmamışlardır, istediğimizi saf dışı edebiliriz, romanın dokusunda bir eksiklik duyulmaz.

Kimler bu kişiler? Başta Sami Bey ailesi. Kızları Leylâ, dayısı oğlu ve nişanlısı Necdet. Leylâ ile ilişkileri Necdet'i huylandıracak ölçüyü bulan, İngiliz subaylarından *Captain Gerald Jackson Read.* Onun arkadaşı Captain Marlow. «Yeni doğmuş bir domuz yavrusu gibi pembe ve şişman vücudu» ile Major Will. Atıf Bey ve karısı Azize Hanım. Madam Jimson ve kocası. Orhan Bey. Homoseksüel Fanny Moore ve «sevgilisi» Nermin. Romanın sayfalarında geçit yapan başlıca kişiler bunlar. Ama, hiç biri, en ağır basanları —Leylâ ve Necdet— bile, romanı yürütmek için gereken gücü taşımıyor. Her biri, *oynadıkları rolün önemine göre sahnede gözüküyor, romancının* uygun gördüğü ölçüde ve biçimde rolünü yapıyor, yerlerini ötekilere bırakıyor Romancı isteseydi, sözgelimi, Leylâ-Necdet çiftinin serüvenini romanın belkemiği haline getirebilirdi. Romanda yine de ağır basan, onların karşılıklı ilişkileridir. Nedir ki, bu ilişki, romana eksen olarak seçilmemiştir. Romanın kahramanları diye saymamız. romanda «kahraman» tanımına pek uygun düşmez.

Romanın baş kişilerinden biri olan *Necdet'in ruhsal durumu*, bunalımları, tereddütleri, kararsızlıkları ustaca belirtildiği halde, karakter çizgisi bakımından aynı başarıya ulaşıldığı söylenemez. Hatta, tutarsız ve çelişik bir durum karşımıza çıkmaktadır: Necdet, romanın başlarında korkunç bir İngiliz düşmanı olarak tanıtılır. İngiliz olan her şeyden nefret etmektedir. «Bir İngiliz'e uzaktan selâm vermek, bir İngiliz'le ahbaplık etmek, bir İngiliz'in bulunduğu topluluğa girmek, *hatta tramvay ve vapur gibi umumî yerlerde bir İngiliz'in* yanına oturmak bile bu genç adam için dayanılmaz bir azap olurdu.» İşte bu nitelikteki kişinin kokmuş ve çamura batmış çevreden uzaklaşarak Kurtuluş Savaşı'nı yapanların saflarına katılması, Ana-

dolu'ya geçmesi (nitekim arkadaşı Cemil Kâmi bu yolu seçmişti) beklenirken, bu umudu boşa çıkarıyor. Yakındığı, nefret ettiği, tiksindiği bir çevrede ve oradaki insanlar arasında kalıp gününü gün etmeye bakıyor... Gerçek yurtsever böyle mi davranır ve bize tanıtılan Necdet böyle mi yapmalıydı?

Romancı, Necdet'in durumundaki çelişmeyi, Leylâ'ya olan tutkunluğuna bağlamaktadır. Leylâ kendisini ne denli küçük düşürmek isterse istesin, gözünün önünde İngiliz subayı ile flört yaparsa yapsın, bunları hoş karşılamasa bile hepsine katlanıyordu. «Çünkü başka türlü yapmasına imkân yoktu. Leylâ onda içgüdüsel düşkünlük olmuştu. Leylâ ihtiyacı, Leylâ ihtirası onun derisi içinde uluyan bir hayvandı. Ne akıl ve anlayış, ne de irade bu hayvanı tutmaya ve yatıştırmaya güç ü değildi.»

Ama aynı Necdet, kurtarıcı kuvvetler, «yağız benizli ve çocuk bakışlı askerlerimiz ilk adımlarını Dolmabahçe rıhtımının taşlarına basar basmaz» birden değişiveriyor; içine kapanık, her şeye boyun eğen, suskun kişiden iz kalmıyor. «Artık eski benliğini tanımıyor; o buna, hızla giden bir gemının kıçından bakıldığı vakit, kıyıda duran bir adamın ufalıp ufalıp nihayet bir nokta halinde kalışı gibi görürüyordu.» Hatta, «kendi kendisine kaldığı saatlerde **'Acaba ben öldüm de ruhum başka bir yıldıza mı geçti? Acaba bir zamanlar bana bahsettikleri ahretle ilgili ve ebedî hayatın görüşleri içinde miyim?'** diyordu.»

Romancımız, ulusal kuvvetlerimizin İstanbul'a girişinden sonra Necdet'te görülen bu değişmenin yadırgatıcılığını fark ederek, ortadaki çelişmeyi bir başka «gerekçe» ile açıklamak zorunluluğunu duyuyor. Ona bakılırsa, Necdet'in böyle kişilik değiştirmesi olağan sayılmalıdır. «Zira, bu genç adam ,yalnız memlekete ait umumî kinlerin hıncını değil, doğrudan doğruya kendi şahsî acılarının da intikamını alıyordu.» Ney'eyelim ki, bu «gerekçe», Necdet'in davranışlarındaki ikiliği ve karışıklığı «mazur» göstermeye yetmiyor.

Necdet'in rakibi Leylâ; ulusal duygudan yoksun, olsa olsa soysuzlaşmış, içgüdülerinin tutsağı bir kızdır. Babası Sami Bey, Düyun-i Umumiye'nin eski yüksek memurlarından bir «alafranga emekli tipi»dir. «Sami Bey, Tanzimat devrinin meydana attığı o biçim alafranga Türklerdendir ki Türk'ten başka her milletin gücüne inanırlar ve Türkiye'ye ait mesele'erin mutlaka başkaları tarafından halledilebileceği fikrindedirler.» Bu inançta olduğu içindir ki, «Şehrin üstün-

de esen bu sert rüzgâr —İstanbul'un düşmanlardan kurtarılışı— onun ihtiyar salon adamı ciğerlerine fazla geliyor ve aklı Garp devletlerinin bizim kılıçlarımız önünde siyasî bir bozguna uğramış olabileceklerine ihtimal veremiyordu. Türk zaferi!.. Bu, onun alışılmış düşünce tarzlarını bozan; bu, onun senelerden beri taşıdığı siyasî ve sosyal inanışları sarsan, hülâsa bu, onu rahatsız eden, bu, onun keyfini kaçıran bir hadiseydi.» Böyle bir babanın kızı da elbet kendisine benzeyecekti. Ulusal bilinçten yoksun olacaktı. Yurt bütünlüğü, özgürlük, bağımsızlık gibi kavramlara dudak bükecekti. Hatta bunları hiç bilmeyecekti. Sami Bey, hiç değil, Batı'nın üstünlüğünün farkında idi. Kızı Leylâ, ne tarihimizi biliyor, ne geriliğimizin farkında, ne de Batı hakkında belirgin bir düşünce taşıyor. «Bu genç Türk kızına Türk'ün zaatı gibi Avrupa'nın gücü de hiç bir şey söylemezdi. Zira, şimdiye kadar bu iki varlığı birbiriyle karşılaştırmaya bile lüzum görmemişti. Onun gözünde İngiltere nasıl tanıdığı beş on İngiliz'den ibaretse Türkiye'nin sınırı da kendi yaşadığı muhitin çemberinden daha geniş değildi.» Kendisini bir düzensizlik dünyasının akışına öylesine kaptırmıştı ki, monden ve levanten çevrelerle sıkı ilişkileri, babası Sami Bey'i bile tedirgin ediyor, zaman zaman kızına: «— Artık bu kadarı da fazla!» demek zorunda kalıyordu. İşi, nişanlısı Necdet'i bir kıyıya itecek kerteye vardırmıştı. «Her şeyi, her hareketi, her düşüncesi bir gösterişten, bir süsten, bir monden heveslilikten ibaret olan bu züppe kız», yeryüzünde insanların davranışlarını sınırlayan, ölçülü olmaya zorlayan, onları her istediklerini uluorta yapmaktan alıkoyan birtakım sosyal kuralların bulunduğunu aklına getirmiyordu. Keyfince, arzusunca, başı boş, kural dışı bir yaşayışın ta içinde idi. Hem nişanlıdır, hem de Captain Jackson Read'le çok ileri derecelere vardırdığı bir ilişki kurmuştur. Ne birinden, ne ötekinden vazgeçiyordu. Birisi, İngiliz subayı, ona ün, şeref, başarı sağlıyordu; Necdet'te ise «etinin tabiî susuzluğunu» gideriyordu...

Romanın yerli, yabancı öteki kişileri de yaşamı Leylâ biçiminde anlayan düşük yaratıklardır. Yaşam, onların gözünde, cinsel isteklerin, sapıklıkların serbestçe ve bayağıca sergilendiği bir alandır. Çekinmenin, utanmanın gereği yok. İnsan, yaşadığı sürece, içgüdülerinin ve cinsel isteklerinin gereklerini yerine getirmelidir; hiç bir korku, hiç bir engel tanımadan. Romancı, kişilerin olasıya iğrenç ve tiksindirici davranışlarını, roman boyunca, sergilemiştir. Kimi sayfalarda, Batılıların «banal» dedikleri soydan, hatta Zola'yı geride bıra-

kan sahnelerle karşılaşıyoruz. Nermin-Fanny Moore, George Marlow-Atıf Bey ilişkileri bu niteliktedir. Karaosmanoğlu, bunu özel bir amaçla yapıyor: Mütareke zamanının bozulmuş, çürümüş, kokmuş, çığrından çıkmış havasını yansıtmak için.

Karaosmanoğlu, portreleri tam vermez; yeri geldikçe, parça parça, eksikleri tamamlar. Bundan ötürü, roman kişilerinin tek sayfa içine sığdırılmış portrelerini bulamayız. Bir yerde bıraktığımız roman kişisini, bir başka yerde, biraz daha belirgin çizgilerle yakalarız. Bu yöntem, hemen bütün romanlarında uygulanmıştır. Kalıplanmış, donmuş, son biçimini almış bir partre yerine, gerektikçe tamamlanan, zamanla ve kişinin olaylar karşısındaki tutumu ile değişen bir portre, elbet daha doyurucu ve ilgi çekici olur.

Romanın bir başka özelliği de, romancının zaman zaman araya girmesidir. Karaosmanoğlu, romanın kişilerinden birisinde temsilcisini bulmadığı zaman. bu yola yönelir, düşüncelerini düpedüz ortaya döker. **Sodom ve Gomore**'nin çeşitli yerlerinde bu tutumla karşılaşmaktayız. Özellikle XVIII. bölüm (s. 338-359) baştan aşağı romancının ağzından yazılmıştır. Çünkü o, romanlarına kendini katan, kendinden bir şeyler ekleyen romancılardandır. Romanını yazarken. bir an geliyor ki, içinde, romanın kişileri arasına katılmak isteği beliriyor: ya da, kişileri ve olayları değerlendirmede, dolaysız anlatım gereksemesini duyuyor. Bu gibi hallerde, romanın kişilerini bir yana iterek, sahnede görünüveriyor.

Sodom ve Gomore'yi okuyanlar görmüşlerdir ki, roman, sonlara doğru hızlanır; olaylar, çok çabuk gelişir ve roman, birden sona erer. İnsana öyle gelir ki, romancı bile anlattığı şeylerden tiksinmiş. tahammül edememiş, romanın bir an önce bitmesini istemiştir. Bir başka açıdan bakılınca, romanın son bölümlerinin hızlı gelişmelere sahne olmasını olağan karşılamak gerekir. Çünkü, romancı amacına ulaştığına göre, kurtarıcı ordu İstanbul'a girdikten sonra, ortada artık anlatılması gereken bir şey kalmamıştır. (...)

Sodom ve Gomore, bir «ahd»in gerçekleşmesidir; bizi «iliklerimize kadar çürütenlerin» hikâyesidir. Siyasî ve toplumsal gerçekleri yansıtması bakımından, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun en önde gelen romanlarından biridir. Siyasî ve toplumsal tarihimizi yazacaklar için, «belge-roman» niteliğindedir. Onda bu özelliği bulanlar, düşüncelerinde yanılmış sayılmazlar.

Nermin Menemencioğlu Sodom ve Gomore'yi değerlendirirken, romanda anlatılan çevreye ilişkin sorular ürettiği gibi Yakup Kadri'nin kötülük anlayışı üzerinde de durur (Yeni Dergi, Eylül 1966):

Diyar yanmakta iken Nişantaş apartımanlarında vur patlasın. çal oynasın eğlenenler olduğu şüphesiz öyledir, okur romancının bu çevreyi yakından izlediğini ve gözleri ile gördüklerinden esinlendiğini seziyor. Ancak çevrenin çöküntüsü düşman işgalinden ötürü müdür, yoksa kendi yapısı ile ilgili başka sebeplerden mi? Bu çevre ne zaman türemiş, ne zaman çürümüş? Batıya karşı yenilginin kompleksleri içinde midir, Batı burjuvazisinin yanlış değerlerini kopye etmek isteği ile mi sürükleniyor, ve neden bu daha düne kadar haremde yaşayan çarşaflı hanımlar kendilerini işgal subaylarının kucağına atmaya hazırlar? Yakışıklı düşman subaylar olmasa, ve Anadolu gene yoksulluk içinde ateşten gömlekler giymiş olsa, Sami Bey'in ailesi gene balodan baloya koşacak mı, Azize Hanım kendine bir sevgili bulacak mı. Necdet savaş yıllarını Avrupa'da Heine' yi okumakla geçirecek miydi? Nermin Miss Fanny Moore'nin yerine yerli bir Sappho'nun ellerine düşecek miydi? Bu sorular cevapsız kalıyor bizim için, Leylâ'ları, Azize Hanımı, kararsız ve karaktersiz Necdet'i doğuran çevrenin içine giremiyoruz

Evet, savaştan sonra bütün büyük şehirlerde bir eğlenme çılgınlığı baş göstermişti. ve uzun zaman karne ile mısır koçanı ekmeği yiyenler barlarda şampanya içmek, kötü günleri unutmak istiyorlardı. Bu hırs yenilgiye uğrayan ülkelerde daha güçlü idi, ve bu hırsı beyaz atlar üzerinde yenilgiye uğrayan şehirlere giren ve köşelerdeki son ganimetleri ele geçiren ordular daha kolay karşılayabilirdi. Gerçek şudur ki romanda bu ilişkiler ancak taslak halinde kalıyor. Belki Karaosmanoğlu şunu anlamamızı istiyor ki, böyle yenilgi-utku durumlarında her iki tarafın çürüme eğilimleri kendilerine bir alan buluyorlar. Çünkü romandan anlıyoruz ki Türkler İngiliz subaylarını ahlâksız buluyorsa, İngiliz subayları da bu çevrede kötü etkiler altında kalmaktan endişe ediyorlar. (...)

İstanbul'u böyle görüyorum, diyor yazar, çünkü insanlar böyledir, her fırsatta dışarıya fışkıran ahlâksızlıkları, kötülükleri var. Bakın, ilk çağlarda da öyle idi, bugün de öyle. Tanrı o zaman bu kötü insanların hak ettiği cezayı vermişti, şimdi de verecek. Gerçekten bu görüş Tevrat'daki dünya görüşüne pek yakın: insanlar suçludur,

suçlarından vazgeçmezlerse Tanrı başlarına ateşler yağdırır, onları tuzdan heykele çevirir. Aynı zamanda XIX. yüzyıl natüralist görüşün etkilerini de taşıyor: insanların kötülüğü sosyal ya da kişisel ilişkilerden çok doğal sebeplere bağlanıyor. Kötüdürler, çünkü «tabiatın bir sürü mantıksız, kör, zalim, çirkin, iğrenç ve ahlâksız kanunlarına» boyun eğmeye zorunlular. Bu bakımdan cengelde yaşayan hayvanlardan farksızdırlar, «ne akıl ve anlayış, ne de irade» hırslarını, düşkünlüklerini yatıştırmaya güçlü değil. Bu cengel imajı Karaosmanoğlu'na o denli işlemiş ki, roman boyunca kişilerini çeşitli hayvanlara benzetiyor. (...)

Bu bol benzetiler herhalde bir rastlantı eseri değildir, farkına varmaksızın da çoğaltılmış olsalar bize sosyolojik ve kültürel kuralların dışında bir toplumu anlatıyorlar. İnsanlar, ister Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgide bocalayan yüksek sınıfı olsun, ister eski Batı uygarlıklarının üstün gelmiş temsilcileri olsun. birer hayvandır, ve ezelden beri orman kurallarına göre yaşarlar. Güçlü güçsüzü ezer ve hepsi birden de kötü duygularını akıl, anlayış ve iradeye yeğ tutarlar.

Bu görüşün karamsar, ya da bugünkü deyimle «olumsuz» olması değildir yeni okur kuşaklarını kuşkulandıran. Gerçekçi bir yazar Mütareke yıllarındaki İstanbul'u anlatırken neden karamsar olmasın? Ancak «insanlar böyledir çünkü böyledir» yargısı o zamanlarda olan bitenleri bizler için yetercesine aydınlatmıyor.

Ahmet Cemal'e göre ise İstanbul'un Bizans yanını dile getiren Karaosmanoğlu, toplumsal olaylarla bireysel yaşantıları atbaşı götürebilmiş, başarılı tipler seçerek onların iç dünyalarına da ışık tutmuştur (Yeni Ortam, Gaz., 5.1.1975).

Bir çöküşü, bir kokuşmuşluğu işler «Sodom ve Gomore»de Karaosmanoğlu. İstanbul'un o, zaman zaman hortlayan, açıkça hortlamadığı zaman da yer altında için için kaynayan Bizans yanını dile getirir. İşgâl altında İstanbul. Bu kentte yaşayan, işgâl ordularının temsilcilerine salonlarının kapılarını açan, açmak ne kelime, düşman subaylarını salonlarına, evlerine çekmek için âdeta parçalanan ve bu ilişkiler sayesinde özledikleri «mondenliğe» kavuştuklarını sanan bir avuç insan. Bu toplulukta Madam Jimson gibi ne idüğü belirsiz ve pasaport olmak için başvurduğunda Türk vatandaşlığında ol-

duğunun anlaşılması üzerine öfke nöbetleri geçiren azınlık mensupları bulunduğu gibi, gerçek Türkler de vardır. Tümünün endişesi, ortaktır: Ne yapsam da, şu yabancı subaylarla —özellikle İngilizlerle— daha çok ilişki kurabilsem? Ve yine tümünün de mutluluk kaynağı ortaktır: İlişki kurma çabasında erişilen başarılar.

«Sodom ve Gomore», Yakup Kadri'nin toplumsal olaylarla bireysel yaşantıları aynı güçte ve atbaşı götürebilme, her ikisini aynı örgüde kullanabilme özelliğini en vurgulu biçimde ortaya koyan yapıtlarındandır. Biraz yukarda sözünü ettiğimiz ve kökenini yitirmiş, soysuzlaşmış toplum, öylece toplum olarak bırakılmamış, onu oluşturan bireylerden başarılı tipler seçilerek iç dünyalarına ışık tutulmuş, sefahat, gösteriş ve «mondenlik» tutkularının yanı sıra acınası çelişkileri, güçsüzlükleri ve nihayet umutsuzlukları da belirtmiştir. «Sodom ve Gomore nin ele alınan kahramanları, günlük yaşamlarını sürdürürlerken peşinde koştukları, değer sandıklarının yanı sıra, sürekli olarak bir yanılgının içinde yaşarlar. «Kendi» yaşamlarını sürdürdüklerine inanırlar ama gerçekte sürdürdükleri, «elden düşme» yaşamlardır; «Batı» hayranlığı ile yanıp tutuşurken, özlemini çektikleri topluma dahil olabilmek için gerekli koşullardan ne denli uzak olduklarının farkına varamazlar. Yüzeysel ve güncel ilişkilerle, acınası salon taklitleri ile Batı'ya yaklaşmanın değil, ancak o Batı'nın temsilcilerinin vakit geçirmek için kullandıkları bir araç haline geldiklerinin bilincine varamazlar. «Mondenliğin», kendi anladıkları şekliyle mondenliğin başı sonu belirsiz, havada bir kavram olduğunu, Batı'nın temsilcileridir diye ilişki kurmak isterlerken, gerçekten kendi yurtlarına karşı tutumlarından ötürü düşman subaylarının gözünde nerelere kadar düştüklerini bir türlü bilemezler. Bir çarkın dönüşüne kapılmış gittikçe daha çok çamura bulanır durur Yakup Kadri'nin «Sodom ve Gomore»sindeki bu zavallılar. (...)

Yakup Kadri, «Sodom ve Gomore»de bir çöküşü dile getirmiştir, dedik. Ancak bu İstanbul çöküşü, bir senfonide bir sonraki bölümü işaretleyen ezgiler gibi, Anadolu'daki dirilişi de önce sezdiren, sonra giderek artan bir şiddetle duyuran bir çöküştür. Geçici düzen işgal, sonunda bitecek, o düzenin sürekliliğine güvenerek yaşamlarını kurmuş olanlar ise, ancak karanlıkta yaşayabilen yaratıklar gibi ilk Türk kuvvetlerinin İstanbul'a varması, ulusal kurtuluşun ışıklarının yayılmasıyla birlikte ne yapacaklarını şaşıracaklardır.

Murat Belge, «Politik Roman Üzerine» başlıklı denemesinde (Birikim, sayı 9 Kasım 1975) **Türkiye gerçeklerinin ideolojik kavranış biçimini değerlendirirken Sodom ve Gomore'yi örnek alır:**

Türkiye'de Tanzimat'tan beri pek çok şey değişmiş, ama Türkiye gerçeklerinin ideolojik kavranış biçimi aynı oranda değişmemiştir. Bu yüzden, politik romanımızın kuruluşunda ufak tefek değişikliklerle hep aynı temel çatının devam ettiğini görebiliriz. Bu sürekliliği sağlayan şey, yazarlarımızın temelde idealist olan dünya görüşüdür. İdealist bakış, toplumsal-politik ilişkileri içselleştirir, insanîleştirir. Yani, gerçekte insanları dıştan saran ve belirleyen, üretici güçler, üretim ilişkileri gibi nesnel, yapısal kategorilere göre işleyen toplum güçleri, idealist bakış tarzının ışığında (loşluğunda demek daha doğru) mânevî-ahlâkî evren haritalarından pek fazla farklı yoktur. Örneğin Hıristiyanlar için Kudüs, İsa'nın doğum yeri olarak evrenin merkezi olmalıdır: dünyanın gerçek yapısında Kudüs'ün yeri nereye düşerse düşsün mümin Hıristiyan onu evrenin merkezinde görür. İşte bizim yazarlarımızın toplum haritaları da aşağı yukarı bu şekilde mânevileşmiştir. (...)

Yakup Kadri'nin erken döneminin çarpıcı bir politik romanı olan Sodom ve Gomore'ye bir göz atalım şimdi.

Gerçek politik dünyanın yerine konulmuş kurgusal mânevî-ahlâkî dünyanın sürekliliği, romanda en belirgin biçimde tipolojide gösterir kendini. Çünkü mânevî-ahlâkî dünyanın değerleri roman kişileri arasındaki dağılımıyla temsil yeteneği kazanır. Sodom ve Gomore'nin tipolojisine, yani kişilerine ve bunların temsilcilik işlevlerine baktığımızda şunları görüyoruz:

Başta roman kahramanı Necdet var: Kurtuluş Savaşı sırasında, aklı Ankara'daki Milli Mücadele hareketinde, geri kalan kısmı ise İstanbul'da bulunan Necdet. Romanın sonuna kadar Anadolu'ya geçmekle geçmemek arasında bocalar. İstanbul'da kalmaya onu zorlayan tek etken herhalde âşık olduğu Leylâsı'dır: çünkü onun dışında her şey, Necdet'i işgal İstanbul'undan nefret ettirir.

Necdet'in niçin böyle olduğu, Leylâ'dan niçin kopamadığı, nefret ettiği şeylerden niçin uzaklaşamadığı anlaşılmaz. Yazar, aralara serpiştirdiği «Necdet'in silik ve sönük kişiliği...» gibi sözlerle, kahramanın dramatik eylemde zaten besbelli olan pısırıklığını daha da belirginleştirmiş, ama nedenini açıklamamıştır. Necdet'in niçin böy-

le olduğu sorusu, sözkonusu romanın çerçevesi içinde açıklanamaz. Ama, Türk aydınının genel ideolojisi çerçevesinde belki bu soruların cevabını bulabiliriz.

Bundan önce, Necdet'ten çok daha pırıltılı bir kişi olan Leylâ'ya bakalım. Necdet'le Leylâ oldukça yakın akraba oldukları halde romanın ahlâkî haritasında karşıt yönleri temsil ederler. Leylâ, İstanbul'u işgal altında tutan yabancılara satılmış olan Türk kesiminin bir simgesidir. Batı kültürüyle, Türkçeye karıştırdığı İngilizce lâflarla, monden değerleriyle ve bir İngiliz Yüzbaşısıyla flörtü ile küçümsenecek, aşağılık bir yaratıktır. Ama güzeldir Leylâ.

Öte yandan, Necdet nasıl Leylâ'dan kopmaya çalışırsa, Leylâ da İngiliz sevgilisinden ve bu çeşit hayattan kurtulmak ister. Ama onun için bu, seyrek bir ruh halidir ve direnmekten çok çabuk vazgeçer. Necdet gibi onun da bu bocalamalarının psikolojik açıklaması yoktur — ya da, bir romancının kişilerini «tahlil» ederken vermesine alışık olduğumuz açıklamaları bulamayız.

Daha sonra «Kiralık Konak»la Mehmet Rauf'un «Halâs»ı üzerinde duran Belge, üç romanı karşılaştırır ve şu sonuca varır:

Görülüyor ki bütün bu romanlarda politik ve toplumsal temalar işleniyor, ama bu temalar hiç de politik veya toplumsal olmayan ilişkiler içinde ele alınıyor. Kişilerin sınıfsal tercihleri, politik karar ve davranışları gene kendilerinin sembolü olduğu bazı ahlakî nirengi noktalarına göre belirlenir. Sodom ve Gomore'de Kolonyallerle işbirlikçi Türk burjuvazisinin ve levantenlerin cinsel ahlaksızlığı, neredeyse kolonyalizmin kendisinden daha önemli bir olgudur.

Berna Moran için de Sodom ve Gomore bir örnektir. Yazar, «Alafranga Züppeden Alafranga Haine» adlı incelemesinde (Birikim, sayı 27, Mayıs 1977) **Tanzimat romanından başlayarak alafranga züppe tipini değerlendirdikten sonra, Sodom ve Gomore'de anlatılan Batı hayranı Türklerin bu tipin son aşamasını sergilediklerini belirtir:**

Sodom ve Gomore'de anlatılan Mütareke döneminin İstanbul'unda ise Batı hayranı Türkler, kadını ve erkeğiyle alafranga züppe tipinin vardığı son aşamayı sergilerler. Türk kızları ve kadınları düşman subaylarıyla aşk serüvenleri yaşamak için çırpınırlarken, çıkarlarını emperyalist İtilaf Devletlerinin zaferine bağlamış erkekler de

her tür rezilliğe hazırdırlar. İçlerinde homoseksüel İngiliz subaylarıyla yatıp kalkan ve onların himayesinde kumarhane işleterek para yapanlar mı ararsınız (Felâtun ise parasını hileli kumarda yiyordu); bir İngiliz subayına pezevenklik edenini mi ararsınız, hepsi var bu toplumda.

Yazar bütün toplumun iğrençliğini yansıtmak için panoramik bir roman biçimi kullanır. Kiralık Konak'ta olduğu gibi bu eserde de bir Türk kızı (Leylâ) romanın kadın kahramanıdır. İngiliz terbiye ve kültürü ile yetişmiş, züppe, şımarık, bilinçsiz bir kızdır Leylâ. İngiliz subayı Jackson Read ile gezip tozar ve bu ilişkisi yüzünden dile düşmekle övünür.

Kiralık Konak'taki Servet Bey'i andıran babası, çıkarına uygun bulduğu için bu Jackson Read'i evinin gediklisi haline sokan, her işi yabancılarla olan, 'Düyunu Umumiye'nin eski yüksek memurlarından Sami Bey adına bir alafranga tipidir. Yazar onu Tanzimat'ın sonucu olarak görür. (...)

Kiralık Konak'taki Hakkı Celis'in yerini Sodom ve Gomore'de Necdet alır. Necdet'in yüreği Anadolu'da savaşanlarla çarpar ama Leylâ'ya tutkunluğu ve iradesizliği yüzünden kendini Leylâ'nın çevresinden kurtarıp bir türlü Anadolu'ya geçemez. Ancak romanın sonlarına doğru yurt sevgisi Necdet'in silkinip kendine gelmesini sağlar ve Leylâ'nın büyüsü bu sevgi karşısında bozulur, yenik düşer. Bu romanda da, yazar, doğacak yeni bir millete bağlamıştır umudunu. Bilir ki İstanbul'daki bu çirkefi temizleyecek olanlar, emperyalist güçlere karşı kurtuluş savaşı verenlerdir. (...)

Leylâ'nın çevresi içinde Anadolu'daki zaferi heyecan ve coşkuyla karşılayan tek kişidir Necdet. Öbürleri bu olaya dehşet ve korkuyla bakarlar, inanmak bile istemezler. Sami Bey, İngilizlerin buna müsaade etmeyecekleri, yeni tedbirler alacakları umudundadır. Sodom ve Gomore'de anlatılan Batı hayranı zümre, iğrençliğin son aşamasına varmıştır. Emperyalist devletlere göbeğinden bağlı bu Türkler, alafrangalığa heveslenen komik insanlar değil, ahlâksız savaş zenginleri de değil, düşmanla işbirliği yapan, Türk ordusunun zaferine öfkelenen vatan hainleridir.

GENEL BİBLİYOGRAFYA

KİTAPLAR VE TEZLER

Akı, Niyazi : Yakup Kadri Karaosmanoğlu, İnsan - Eser - Üslup, 1960

Akıncı, Gündüz : Türk Romanında Köye Doğru, 1961.

Alpbek, Muazzez : Yakup Kadri'de İçtmai Meseleler, İ. Ü. Ed. Fak. Türkoloji Böl., T. 345.

Banarlı, N. Sami : Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, 1. bas.

Baydar, Mustafa : Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar, 1960

Çelik, Naci : Romanda Hesaplaşma, 1971

Ertaylan, İ. Hikmet : Türk Edebiyatı Tarihi, c. 3, Bakû 1925.

Gönensoy, H. Tevfik : Tanzimattan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi, 1944

Günyol, Vedat : Dile Gelseler, 1966.

Kabaklı, Ahmet : Türk Edebiyatı, c. 3, 1 66.

Karatekel, Muafla : Yakup Kadri ve Güzel Sanatlar, DTCF Türkoloji Böl., Tez. 1965.

Kaytancı. Ali : Y. K. Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Psikolojik Tahlil, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1968.

Kırcı, Mustafa : *Kara Bibik'ten Yaban'a* Türk Roman ve Hikâyesinde Köy, DTCF Türkoloji Böl., 1967.

Kudret, Cevdet : Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman c. 2, 1970.

Kurdakul, Şükran : Çağdaş Türk Edebiyatı, Meşrutiyet Dönemi, 1977.

Mutluay, Rauf : 100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı, 1973.

Mutluay, Rauf : 50 Yılın Türk Edebiyatı, 1973.

Nayır, Y. Nabi : Edebiyatçılarımız Konuşuyor. 1953.

Oğuzkan, A. Ferhan : Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hayatı ve Eseri, İ. Ü. Ed. Fak. Türkoloji Böl.. T. 149.

Oğuzkan, A. Ferhan : Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hayatı-Sanatı-Eseri, 2 bas., 1968.

Onat, Ayten : Yakup Kadri'nin Nur Baba Romanında Eşya Mefhumu, İ. Ü. Ed. Fak. Türkoloji Böl., T. 471.

Özbilge, F. Renan : Y. Kadri'nin Romanlarında Devirler, DTCF Türkoloji Böl., 1964.

Özer, Orhan : Yakup Kadri'nin Romanlarında Devirler ve Nesiller, İ. Ü. Ed. Fak. Türkoloji Böl., T. 452.

Özön, M. Nihat : Metinlerle Muassır Türk Edebiyatı Tarihi, 2. bas., 1943.

Özön, M. Nihat : Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi. 1941.

Sevük, İ. Habib : Tanzimattan beri I. Edebiyat Tarihi, 1942.

Şimşir, Sevgi : Y. K. Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Temalar, DTCF Türkoloji Böl., 1965.

Taner, R., **Bezirci**, A : Seçme Romanlar, 1973.

Tanpınar, A Hamdi : Edebiyat Üzerine Makaleler, 1969.

Ünaydın, R. Eşref : Diyorlar ki 1918, 2. bas., 1972.

Yakar, Aytekin : Türk Romanında Milli Mücadele. 1973.

Yücel, Hasan Ali : Edebiyat Tarihimizden I. 1957.

DERGİ VE GAZETELERDEKİ MAKALELER

Adıvar, Halide Edip : Edebiyatımızın Son Simaları ve Safhaları, Büyük Mecmua, c. 1, s. 4, 1919.

Adıvar, Halide Edip : Nur Baba. İkdam, s. 9096, 1922.

Adıvar, Halide Edip : Yakup Kadri Bey'e, İkdam, s. 9067, 1922.

Haşim, Ahmet : Nur Baba Münasebetiyle, Akşam, s. 1305, 1922.

Akbal, Oktay : Yaban, 12.3.1977, Cumhuriyet.

Akyüz. Kenan : Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri, Türkoloji Dergisi, c. II, s. 1, Ank. 1971.

Altunya, Hüseyin : Yaban, Türk Dili, s. 306, 1977.

And, Metin : Y. K. Karaosmanoğlu'nun «Sağanak» I, Türk Dili, s. 278, 1974

Atâ (Ataç), Nurullah : Erenlerin Bağından, Dergah, c. 2, s. 17, 1922.

Ayda, Adile : Atatürk Cumhuriyeti, s. 1947.

Ayda, Adile : Yakup Kadri Karaosmanoğlu Hakkında, Cumhuriyet.

Ayda, Adile : Yakup Kadri İle Mülakat, Türk Edebiyatı, c. 3, s. 32, 1974.

Aydemir, Ş. Süreyya : Yaban, Kadro s. 18, 1933.

Baydar, Mustafa : Yakup Kadri İle Konuşma, Varlık s. 762, 1971.

Baydar, Nasuhi : Yaban, Yücel, s. 85-86-87, 1942.

Beyatlı, Yahya Kemal : Üç Tepe, Dergah, s. 1, 1921.

Bingöl, Necdet : Yakup Kadri'nin Romanlarında Fransız Realist ve Natüralistlerinin Tesirleri, DTCF dergisi, c. 3, s. 49, 1944.

Binyazar, Adnan : Y. K. K.'yla Atatürkçülük Uzerine Bir Konuşma, Türk Dili, s. 218, 1969.

Binyazar, Adnan : Y.K. Karaosmanoğlu İle Bir Konuşma, Varlık, s. 775, 1972.

Bornovalı, Lütfü : Yaban, Hareket, 1.12.1942.

Bürün. Vecdi : Yaban, Çınaraltı, s. 49, 1942.

Civavoğlu, Öner : Atatürk, Yazko Edebiyat, s. 5, 1981.

Çağlar, B. Kemal : Y. K. Karaosmanoğlu İle, Yücel, s. 77, 1935. (Bk. Tör).

Çorgur, Rıdvan : Y. K. Karaosmanoğlu İle Konuşma. Ataç, s. 10, 1963.

D.A. : İki Roman Okudum, Yücel, s. 47, 1939.

Derviş, Suat : Yaban, Yeni Edebiyat, 5.10.1940.

Dizdaroğlu, Hikmet : Hüküm Gecesi, Türk Dili, 1.12.1966.

Dizdaroğlu, Hikmet : Sodom ve Gomore, Türk Dili, 1.8.1966.

Duru, Kâzım Nami : Yaban, Ülkü, s. 1933.

Dürder, Baha : Bir Sürgün'e Dair, Kalem, s. 5, 1938.

(Ebcioğlu), H. Münir : Y. Kadri İle Mülakat, Yedigün, s. 261, 1938.

Ediboğlu, Baki Süha : Y. Kadri İle Bir Konuşma, Vatan, 19.1.1941.

Elçin, Şükrü : Atatürk, Türk Kültürü, s. 13, 1963.

Emre, Samih : Hüküm Gecesi, Yön, 2.8.1966.

Emre, Samih : Sodom ve Gomore, Yön, 25.3.1966. (Samih Emre Rauf Mutluay'ın takma adıdır).

Erhat, Azra : Bir Sürgün, Sanat Olayı, s. 3, 1981

Ertop, Konur : Cumhuriyet Çağında Türk Romanı, Türk Dili Roman Özel Sayısı, s. 154, 1964.

Naci, Fethi : Kiralık Konak, Yeni Dergi, s. 47. 1968. (Yazarın «On Türk Romanı» adlı kitabına da alınmıştır).

(Gezgin) Hakkı Süha : Yakup Kadri, Yeni Mecmua, 21.7.1939.

Gökalp, Ziya : Musahabe, Yeni Mecmua, s. 84, 1922.

Güngör, Selahattin : Y. Kadri Bey'le Mülakat, Yeni Mecmua, s. 67, 1940.

(Güntekin) R. Nuri : Yakup Kadri Bey'in Yeni Eseri, Hakimiyet-i Milliye, 1932.

İleri, Selim : Kiralık Konak. Yeni Ufuklar, s. 257. 1975.

İleri, Selim : Kiralık Konak, Yeni Ufuklar, s. 264. 1975.

İleri, Selim : Yakup Kadri'de Konak, Türk Dili, s. 281, 1975.

İleri, Selim : Hakkı Celis'in Gönül Tarihi, Yeni Dergi, Şubat 1975.

İleri, Selim : «Yaban» Üzerine, Türk Dili Türk Romanından Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, s. 298, 1976.

Kabaklı, Ahmet : Panorama, İstanbul, c. 2, s. 4, 1965.

Kansu, Ceyhun Atuf : Ankara, Yön, 4.12.1964.

(Karaosmanoğlu), F.L. : Nur Baba, Dergah, s. 26, 1922.

(Karaosmanoğlu), F.L. : Erenlerin Bağından, Dergâh, s. 20. 1922.

(Karaosmanoğlu), F.L. : Kadınlık ve Kadınlarımız, Yeni Mecmua, s. 76, 1923.

Karaosmanoğlu, Y.K. : Hüseyin Cahit Bey'in Tenkitleri, Y. Kadri Bey'le Bir Konuşma, Varlık, s. 34, 1934.

Karaosmanoğlu, Y.K. : Panorama Romanına Dair Notlar, Cumhuriyet, 24.2.1952.

Karaosmanoğlu, Y.K. : Roman Üzerine Mektup, Varlık, s. 382, 1952.

Körükçü, Muhtar : Yakup Kadri'nin Panoraması, Varlık, s. 405, 1954.

Körükçü, Muhtar : Gerçek Bir Diplomat. Varlık, 1.3.1956.

Körükçü, Muhtar : Sodom ve Gomore, Varlık, 1.7.1967.

Kurdakul, Şükran : Y. K. Karaosmanoğlu, Milliyet Sanat Dergisi, s. 111, 20.12.1974.

Tekin, Mansur : Ankara, Kadro, s. 28, 1934.

Rauf, Mehmet : Sanat ve Ahlâk, Servet-i Fünun, s. 1961, 22.10.1325.

Rauf, Mehmet : Bir Serencam, Şehbal, s. 99, 15.6.1330.

Menemencioğlu, M. : Y. K. Karaosmanoğlu Anlatıyor, Varlık, s. 525, 1960.

Menemencioğlu, N. : Sodom ve Gomore, Yeni Dergi, Eylül 1968.

Mutluay, Rauf : Yaban, Dost, 1.10.1961.

Mutluay, Rauf : Ölümle Hesaplaşma, Cumhuriyet 19.12.1974.

Mutluay, Rauf : Naim Efendi - Konağın Ölümü, Yeni Ufuklar, s. 203-204, 1969.

Ratip, Müfit : Fecriâti Encümen-i Edebisi Beyannamesi, Servet-i Fünun, s. 977.

Ratip, Müfit : Fecr-i Ati Hakkında, Servet-i Fünun, s. 990.

Necip : Nur Baba Münasebetiyle, İleri, s. 1536-1539-1542-1547, 1922.

Otyam, Fikret : Y. K. Karaosmanoğlu Anlatıyor, Yeni Edebiyat, s. 2, 1969.

Ozansoy, H. Fahri : Yakup Kadri, Ümit, s. 16, 1921.

Özön, M. Nihat : Bir Serencam, Ülkü s. 46, 1943.

Pazarkaya, Yüksel : «Yaban»ın İki Eğrisi, Varlık, s. 727, 1968.

Sağdıç, Ozan : Y. K. Karaosmanoğlu İle Bir Konuşma, Hayat, s. 53, 1964.

Salihoğlu, Mehmet : Y. K. Karaosmanoğlu'nun Son Kitabı, Türk Dili, 1.3.1970.

Sevengil, K. Kemal : Gençlik ve Edebiyat Hatıraları, Bayrak, c. 18, s. 62, 1970.

Sevük, İ. Habib : Yaban, Cumhuriyet, s. 5704, 1940.

Sevük, İ. Habib : Yine Yaban, Cumhuriyet, s. 5715, 1940.

Sevük, İ. Habib : Bir Sürgün, Cumhuriyet, s. 6376, 1942.

Sevük, İ. Habib : Yakup Kadri Bey, Nevsal-i Millî, 1330/1914.

Şenyapılı, Önder : Ankara, Türkiye Yazıları, s. 47, Şubat 1981.

Ta-HAY : Yaban Hakkında, Kadro, s. 18, 1933.

(Tanrıöver), H. Suphi : Fecriâtinin İflâsı, Servet-i Fünun, s. 1107.

(Toprak), Burhan Ümit : Köylü ve Münevverler, Varlık, s. 4, 1933.

Toprak, Ömer Faruk : Yaban, Yürüyüş, 1.11.1942.

Tökin, F. Hüsrev : Yakup Kadri İle Mülakat, Dikmen, s. 22, 1942.

Tör, Vedat Nedim : İşte Bir Roman, «Yaban», Kadro, s. 16, 1933.

Tör, Vedat Nedim : Y. K. Karaosmanoğlu İle, Yücel, s. 77. -935. (Bibliyografyalarda B. K. Çağlar'ın adına bağlanan bir konuşma, V. N. Tör tarafından yapılmıştır).

Uluçay, Çağatay : Karaosmanoğullarına Ait Bazı Vesikalar, Türk Tarih Vesikaları Dergisi, s. 9-10-12.

(Uyar), R. Tomris : Sodom ve Gomore - Yakup Kadri, Papirüs, s. 3, 1966.

Uyguner, Muzaffer : Gençlik ve Edebiyat Hatıraları, Hisar. c. 10, s. 75, 1970.

Ünaydın, R. Eşref : Yakup Kadri Bey'le Mülakat, Dergah, s. 17, 1337.

Yalçın, Hüseyin Cahit : Bir Serencam, Fikir Hareketleri, s. 41, 1934.

Yalçın, Hüseyin Cahit : Nur Baba. Fikir Hareketleri, s. 42-43, 1934.

Yalçın, Hüseyin Cahit : Hüküm Gecesi, Fikir Hareketleri, s. 48-49, 1934.

Yalçın, Hüseyin Cahit : Sodom ve Gomore, Fikir Hareketleri, s. 50-51, 1934.

Yalçın, Hüseyin Cahit : Erenlerin Bağından, Fikir Hareketleri, s. 53, 1934.

Yalçın, Hüseyin Cahit : Kiralık Konak, Fikir Hareketleri, s. 54, 1934.

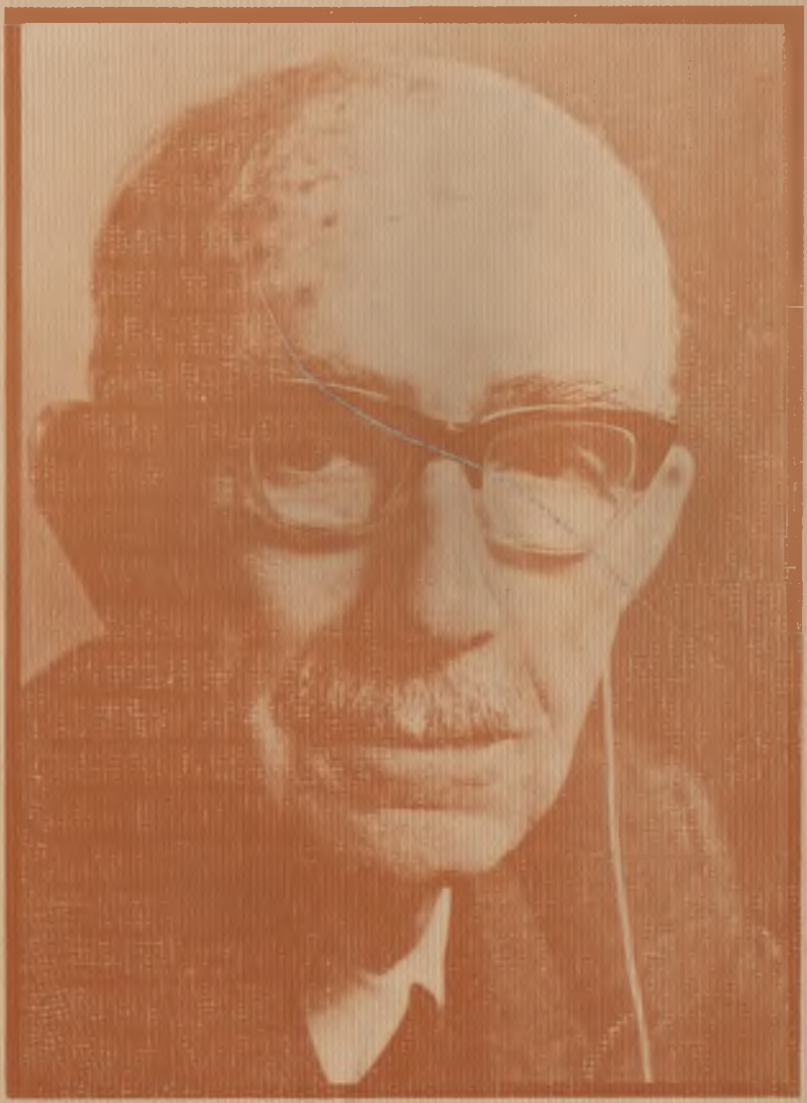
Yalçın, Hüseyin Cahit : Yaban. Fikir Hareketleri, s. 55, 1934.

Yalçın, Hüseyin Cahit : Ankara, Fikir Hareketleri, s. 56-57, 1934.

Yalçın, Hüseyin Cahit : Umumî Bir Bakış, Fikir Hareketleri, s. 58, 1934.

Yenigün, Sedat : Yakup Kadri Karaosmanoğlu: Yaban, Fikir ve Sanat Hareketleri, s. 84, 1972.

Yücel, Tahsin : Millî Savaş Hikâyeleri, Türk Dili, s. 281, 1975.

Fotograf: Ara Güler

300.- TL.